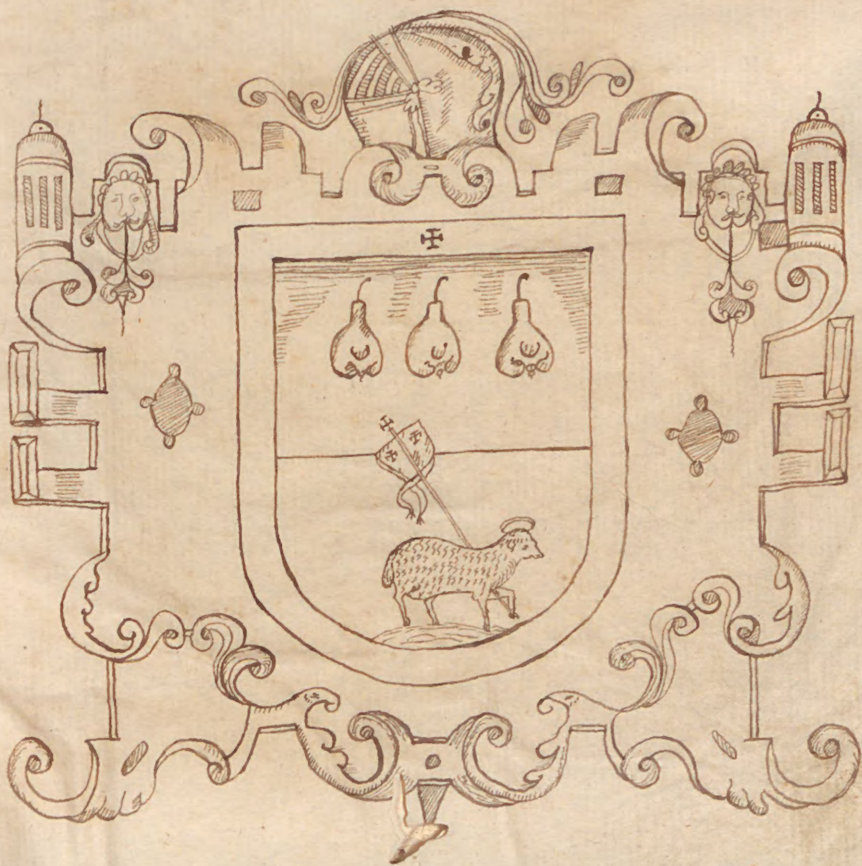
M. S. en 4.º pergamino [illegible] hojas.

Comentaria ad tit. ff. de rebus creditis

Rotulata

Lectura Salmanticense.

[illegible]

II. DE REBUS G[illegible]

[illegible] certum fertur [illegible]

[illegible]

[illegible]ICUM

[illegible]

Ad tit. ff de rebus creditis et si certum petatur A licentiato Texada hoc anno 1608

Ad Rubricam

Hunc titulum quem mater academia hoc anno interpretandum nobis offert inter ordinaria lectionum curricula subtilitatum acumine disputationum frequentia crebra legum difficillimarum repetitione et denique rerum quae in eo continent pondere et gravitate ceteros iuris tractatus antecelere testat. Jasson hic in prefatione et omnium titulorum celeberrimum omnium difficillimum propter multas pulcerrimas difficultates quae se in eo tractandas offerunt ab omnibus iudicari scribit Petrus Agustinus Morla in emporio iuris. 1. p. tit. 8 in prin. n. 2. Pro cuius rubricae explicatione duo breviter explanare conabor

Primum illud erit quomodo hic titulus superioribus aptis cet ut Hermogenianus voluit in l. 2. ff. de statu hominum. Alterum quae sit vera rubricae nostre lectio et quid eius verba significent

Ad primum observo cum Accursio hic comuniter recepto cen[?]em seu continuationem ex eo deducendam esse quod cum s. dictum sit de actionibus realibus vt

ut constat ex tit.° ff. de rei vind.ᵉ de publitiana in rem actione de confessoria et negatoria pro usufructu et alijs seruitutibus ut in tit.° si ususfructus petatur, si ser vitus vindicet, et de alijs actionibus quae ad exemplu realium proponunt quales sunt actiones in rem scriptae l. 3. ff. e autem personalis ff. ad exibendum et mixtae l. 1. ff. finium regundo et l. si et si lege ff. pa titio ff. de petitione hered. cum late adductis à Corasio lib. 1. miscelaneorum cap.° 22. Saccio lib. 2. responsorū cap.° 33. Vigelio hic n.° 10. Menoquio de recuperanda remedio. 5. n.° 76. Parlado lib. 1. rerū quoti. cap.° 1 §. 11. Ordo postulabat ut de personalib; actionibus ageret quam continuatione quam Accurt. accepit ab Azone et Placentino in suma C. hoc tit.° secunt Bart. hic n.° 1. Castrensis ante numerū. 1. è comunis teste Jassone hic n.° 16. Decio in prima et 2. lectura n.° 4 Baldo et Vi glio n.° 2. Antonio de Leon hic in principio et sentire vi det Cuiatius in paratitla huius tit.° dum ait a vindica tionibus transit ad conditiones expresse Ubesembequius in eadem paratitla qui omnes adunt prius agendum fuisse de realibus ut dignioribus quia competunt ad uersus quemlibet possidentem §. 1. instit.° de actionib; q.° fortiores sunt arguto tex in l. plus cautionis ff. de regul iuris et quia ius in re fortius è quam quod ad rem com petit cap.° penult.° de prebendis lib. 6. nec tam facile amittit sicut ius personale ut in eleganti specie docuit

I.C.

§C. in l. Aurelius §. Mevia ff. de liberatione legata cui
adde Covarruvias lib. 2. vari. cap. 14 Escobar de ratioci
nijs cap. 5. ex n.° 12.

Verum haec communis continuatio substineri N.° 2
non potest primo quia in hoc tit.° et sequentibus non tractatur
principaliter de personalibus actionibus sed de contractibus
varijs ex quibus iste oriunt contractus autem ab eis actio
nibus distingunt ut constat ex ordine quam Justinianus ser
vabit in institutionibus in tit.° de obligat. cum sequentibus
et in tit.° de actionibus. 2.° non recte infert actiones reales sunt
digniores ergo fortiores patet antecedens in test.° militis quod
dignius est test.° pagani habet enim singularia privilegia
ut constat ex l. 1. et toto tit.° de militari test.° et tamen testa
mentum pagani fortius est test.° militis l. eius militis §. mi
litia missus de militari test.° Imo quod amplius est persona
lis actio dignior videt ratione subiecti quia personae dig
niores sunt rebus et ita prius de illis tractat l. 1. et 2. § de
statu hominum. Quibus et alijs argutijs ab hac continu
atione recedunt Decius 1.ª lectura n.° 5 et 2. n.° 4. Viglius
2.° Unde vera continuatio petenda est a Justiniano in l. 2.
C. de vetere iure in versiculo igit prima ubi totum ff.
volumen in septem partes dividit quarum 3.ª incipit ab
hoc tit.° quo respexit Justiniani alia constitutio quae vocat
proemium ff. in versiculo 2.° autem anno ubi Paulus de
in principio Decius prima lectura n.° 6. Viglius 3.° et hae
de continuatione rubricae

N. 3.

Ad secundum quod atinet ad veram lectionem rubri
cae observo variis legi et exponi ab interpretibus ut constat
ex Antonio Augustino lib. 3. emendationum cap.º fin
in fine Antonio Conzio lib. 1. disputat. cap.º 4 Cuiacio trac
tatu 2. ad Africanum in principio et lib. 7. observat.
cap.º 32. Sed receptior lectio est de rebus creditis si certum pe
tat et de certi conditione licet in florentinis libris
ita legat de rebus creditis si certum petet et de condict.e
sed nos de verborum signi.e quaeramus et sane tres hac rubrica
continet partes in prima agit quae habet de rebus creditis
Acurt. in presenti docet contineri omnes contractus quos
alienam fidem secuti instituimus ut constat ex Ulpi
ano in l. 1. §. ibi omnes enim contractus etc l. 2. §. credi
tum l. 45. res pignori l. quod te mihi l. certum l. nac etsi
l. certi condictio §. hoc titulo quae iura alegat Acurtius et pro
bant in hoc titulo non solum agi de mutuo sed de alijs etiam
contractibus est enim generalis pertinens ad omnes titu
los qui sub hac 3. p.te ff. usque ad titulum de pignoribus conti
nent quemadmodum et illa pars secunda quae praece
scit de creditis quae sententia confirmat ex sequentib;
primo ex l. creditores 10. cum duabus sequentibus de
verborum signi.e ubi creditor ille dicitur cui ex quacumque
causa debet etiam ex maleficio de quo tamen in l. 1. §
disputabo. Secundo facit quia in codice Iustinianeo
titulus de rebus creditis separat a titulo si certum petat ut cons
tat ex rubrica de rebus creditis et iure iurando et ru

brica

brica si certum petat q°. verba hæc de rebus creditis nõ
sunt spetialia contractus mutui sed aliis etiam contr
actibus comunia vnde viglius hic n°. 16. testat in an
tiquis exemplaribus hæc verba de rebus creditis in se
quentibus titis reiterari et doctissimus gregorius Aloander
separatim scripsit de rebus creditis quasi titulum 3°.
parti ff. conuenientem deinde scripsit titm. nostrū
si certum petat conditione. Vltra quæ argumenta ali
ud ego efficax adiderim illud ē ex tit°. ff. de in integrum resti
tutionibus (sic enim legendum ē nõ de restitutione) in eo
enim generaliter de restitutionibus tractat et in sequentib;
titis de earum spetiebus vt constat ex l. 1. illius titi et ex titis sequenti
bus idem dici potest de tit°. instᵗᵃ. de obligationibus qui genera
lis ē et qui postea secunt spetiales q°. generales esse titulos ne
gari non potest quibus et aliis fundamentis hanc senten
tiam probat Bartolus in l. 1. in principio Paulus n°. 1. Co
rratius in principio ff Baldus hic n°. 5. Viglius 16. Duarenus
ad titm. C. si certum petat cap°. 1. n°. 2. Vbesembequius in para
titla huius titi neruose Antonius Coneius lib. 2. disputat.
cap°. 4 nouissime id ipsum arguti non contemnendis
planum facit Donelus ad titm. C. de rebus creditis in rebri
ca ex n°. 7. Non me latet ab hac opinione discessisse Cuia
tium in paratitla huius titi latius lib. 7. obseruationum
cap°. 32 existimantem hunc titm. non esse generalem nec
alios in iure reperiri generales titos. sed ego comuni sentē
tiæ aquiesens vlterius de hac re nõ admodum vtili disputa
re

resupercedebo vide Conanum lib. 1. comentariorum cap.º 2. Antonium de Leon in l. 1. n.º 3. ff. socr.º

IN TEXTU IBI SI CERTUM PETATUR

Horum verborum duplicem esse sensum fleunt. docet in prese ti primus ille est ut mutuum his verbis significet idque ratione illam habet quod cum mutuum redi debeat in eadem bonitate l. cum quid 3. ff. soc.º principio inst.ª quibus modis re contrahit obligatio eiusque substantia et vis nitat demonstrativa ratione l. 2. §. 1. ff. soc.º semper in eo certum versari dicit ita Paulus in l. 1. n.º 1. et ibi Antonius de Leon n.º 4 Coratius 1. ff. Ubesembequius in hac paratitla n.º 1. Jasson. 16. Viglius 18 ex hoc improbantes Fulgosium existimantem illa verba si certum petat ad reliquos contractus extendi. Secundus horum verborum intellectus est ut significet proprium actionis nomen pro mutuo competentis movet per tx. in l. 1. ff. de condictione triticaria ibi illa actione utitur si certum petat l. 1. ff. de interogatorijs actionibus ibi cum in personam est actio et ita si certum petet Accurtium secuti ter plures quorum meminit Alciatus lib. 2. parergon cap.º 50 Viglius hic n.º 24 ex quo inferunt Jasson et Antonius de Leon iam relati inde effectum esse ut hic tit.us ab interpretibus alegetur non a prima p.te quae generalis est et alijs contractibus comunis sed a secunda quae soli mutui contractui

convenit

convenit

N. 5.

Sed Accursiane iste interpretationes non admodum tuti videntur in primis prior difficilis est quia in hoc titulo agitur de omni eo quod certum est etiam extra causam mutui l. cer-ti condictio § 1. hoc titulo quod mutuum non significant secundo quia dictio certum generalis est ad omnes contractus l. certum §. igitur a propria verbis significatione facile recedendum non est l. non aliter de legatis 3. Deinde contra secundam Accursij interpretationem illud obstat quod hec verba si certum petatur conditionalia sunt verba autem conditionalia in iure disponere non solent l. si quis sub conditione ff. si quis omissa causa testamenti non ergo apte per verba conditionalia nomen actionis exprimeret. Secundo et efficaciter contra Accursium facit quod si verum esset his verbis si certum petatur actionis nomen exprimi utique reprehensionis notam effugere non possent Tribonianus quinque cum consarcinandis his ff. libris operam dederunt quod rem eandem semel et iterum inculcarent contra Iustiniani sententiam in l. 2. in principio C. de veteri iure enucleando cum in nostra rubrica apponant illa verba de certi conditione ad significandam actionem qua mutuum petitur hoc tamen dicendum est quod nec affirmari potest actionis nomen his verbis exprimi Nec in contrarium movere debet textus in d. l. 1. de condictione triticaria et in d. l. 1. de interrogatorijs actionibus quia cum doctissimo Donelo in rubrica C. si certum petatur n.º 1. respondeo ibi non exprimi proprium actionis nomen

sed

sed demonstrari per illa verba actionem idque doctrine et brevitatis causa factum est quia initium horum edictorum quibus actiones proponebant erat ab illis verbis si certum petat quod in interdictis frequentissimum erat ut in interdicto quod legatorum quorum bonorum unde vi uti possidetis et utrobi idem quoque observare licet in actionibus ut in actione quod metus causa que ita apellat quia edictum scriptum erat ita quod metus causa gestum erit ratum non habebo l. 1. 2. et 3. de eo quod metus causa. Et hac ratione dicta est condictio si certum petat quoniam proposita est edicto cuius hoc initium erat si certum petat conditionem dabo

N°. 6. Quare in re hac dificili priorem Acursij interpretationem sequi malo pro qua ultra §. aducta facit rubrica C. si certum petat, et adversus omnes illius tituli leges de mutuo tractare cum quoniam validum sit argumentum de rubro ad nigrum afirmandum est his verbis si certum petat in hac rubrica mutui contractum significari nec obstant argumenta §. aducta nam ad primum respondeo in hoc titulo principaliter agi de mutuo ut constat ex fere omnibus legibus incidenter autem de alijs contractibus incidentia autem non attendunt glosa verbo differentia in §. fin. institutionum de iure personarum nec obsta secunda difficultas quia respondeo quod quamvis dictio certum generalis sit restringit tamen ad mutuum in quo magis quam in alijs contractibus certitudo desiderat nec novum est ut verba restringant et interpretent secundum subiectam

tam materiam l. si vno 17. vbi notat Bart. ff locati ratio
ni autem conuenit vt hęc verba pro mutuo accipiant
ne aliqui dicamus in pandectis nō reperiri tit. peculia
rem de mutuo ut considerat Viglius sui n.o 20 a

In Rubrica ibi & de Condictione

Illis verbis si certum petat mutuū significari diximus
sed quoniam mutuum quod dat aliqua actione petendū
est quia sine actione experiri nemo potest l. si pupili 6.
§. videamus de negotijs gestis id indicant postrema hęc ru
bricę verba de certi condictione de quorum explicatione
comodius disputabit in l. certi condictio j. 5 oct.o et sic
soluit rubrica

Finis Huius Rubricę

Adlx

Ad Tit. in L. primam ff. hoc titulo de rebus creditis et si certum

In tex. ibi bene est

Sic legit vulgata florentina legit ere et alij aliter legunt ut constat ex ordinarijs huius loci interpretibus precipue Andrea Alciato in principio Augustino lib. 3. emendat. cap. 3. in principio ex quacunque tamen lectione idem resultat intellectus unde amplius immorandum non est. Sed hic illud antequam ad alia transgrediamur libet inquirere quod ab interpretibus omissum miror quidnam in causa fuerit quare Ulpianus expositis primis verbis rubricę illis nempe de rebus creditis reliquas rubricę partes intactas reliquit cui questioni respondendum esse ideo hoc ab Ulpiano factum quia ipse explanavit illa verba de rebus creditis in quibus erat dubium an ad reliquos contractus traherent et omisisse consulto illa si certum petat et de certi conditione quia prespicuum erat ad solum mutuum et eius actionem referri ut docui in rubrica ex n.° 4

Deinde observa credendi generalem esse apellationem nam cuicunque rei asentiamur alienam fidem secuti credere dicimur q.° illi cui ex legato vel ex delicto debet propriè creditores dici non potent hi et enim non asentit non alienam fidem sequit et sane pro legatario elegans videt tx in l. fin. §. licentia C. de iure deliberandi in l. 4 l. quoties 6. ff. de separationibus ubi legatarij a creditoribus separant. Pro ea- N. 2

dem

dem sententiã induxit Jasson tx in l. si tibi pecuniam 20 ff. Socii. ubi probat quod quando quis non sponte sed necessitate sequitur fidem alterius id est dat mutuum nõ dicitur creditor q.º ille cui ex delicto debet quia necessitate secutus ẽ fidem alterius creditor nõ dicet quod et in legatario locum habet qui nõ sequitur fidem hredis. Sed certe inciviliter fecit Jasson totam legem nõ prespiciens nam in finalibus illius responsi verbis scribit J.C.tus benignius tamen ẽ utrumque valere et ita nõ obstante iuris rigore et donationem et crediti consistere unde perinde habet ac si nullus in contrarium trahiret iuris rigor. 3.º facit comunis doctrina quae habet eum cui competit rei vindicatio nõ esse proprie creditorem quia in rem actio nullam presuponit obligationem eius qui cõvenit §. omnium inst.ta de actionibus quae doctrina ratione illam habet quia dominus rei cum nõ sit secutus fidem possesoris non dicitur creditor nec ipse possesor debitor intelligit dicit glosa verbo quod sibi debet in principio inst.ta de actionibus q.º idem dicendum ẽ in eo cui ex delicto vel legato debet ita Romanus hic n.º 23. in quo quidem ille recte sed in eo quod sequitur nõ recte inquit enim eum qui habet repetitionem indebiti nõ esse creditorem quia magis distrahendae obligationis gratia solvere videt quam alium obligandi §. his quoque versiculo sed hec species inst.ta quibus modis re. sed errat quia in repetitione indebiti habet tacitus quasi contractus ex quo nascit obligatio l. 2. l. si in area 33. ff. de condictione indebiti et ideo habendus ẽ loco creditoris,

qui

qui eam actionem habet. Ex quibus sane sententiam tenet
Bart. hic nº. 31. communiter receptus ex Viglio nº. 82. Romanus
quem citat Jasson hic nº. 41. Antonius de Leone 7. Vaconius lib.
3. declarationum capº. 45. Donelus in rubrica C. de rebus cre
ditis nº. 14.

N, 3.

Contrarium tamen immo creditorem dici illum cui
ex legato vel delicto debet in primis probat ex l. sicui 12.
de verborum signº. ubi I.C. docet eum cui ex delicto debetur
creditoris loco accipi. Quae verba cum proferant in materia iuris
denotant veritatem ex doctrina Bartoli in l. si is qui pro empto
re nº. 36 de usucapionibus tradit Ripa in presenti nº. 19. Secundo
quia licet ille qui damnum passus est non consentiat delicto
assentit tamen ut sibi poena ex delicto debeat quin imo et ipse
delinquens penae consentit l. imperatores 34. de iure fisci l. 3.
quod vi aut clam l. fin. in fine C. de fundorum patrimonia
lium collatione lib. 12. notant plures quorum meminit
Pinelus in aut. sº. nisi tricennale nº. 30. C. de bonis maternis Mo
lina de Hispanorum primogeniis lib. 4. capº. 11. nº. 18. Cova
rruvias in capº. alma mater prima pº. §. 10 ex nº. 10. adendi d. l.
imperatores. Unde is cui ex delicto debet non improprie dicit
alienam fidem sequi. 3º facit quod debitore ille a quo invito
exigi potest l. debitor. 108. de verborum signº. id que proprie ut
defendit Alexander consilio. 12. nº. 2. volumine 4. qua
diffinitione comprehendit ille qui ex delicto debet §. penult.
instº. de poena temere litigantium l. peculium 10. §. sive
autem de peculio. Unde et creditor dicitur is qui ab invito po
test

test extorquere l. debitor ff. de verbor. sign.ª gl. et ille cui ex delicto debet, quia cotrariorum eadem e discipsina l. 1. de his qui sunt sui vel alieni iuris notat glosa in rubrica de adquirenda poss.e et cum haec sint corelatiua alterum sine altero esse no potest l. 1. in fine C. de indicta viduitate tolenda

Sed et pro legatario quod creditor dicat facit tx. ubi mihi videt expresus in l. si cum 41. de obligatio. et act. et ratio elegans quia heres adeundo quasi contrahit l. ex malefitijs ff. heres de oblig. et actionibus l. aput Julianum ff. fin. cum l. sequenti quibus ex causis in possesionem eat. id quae cum legatario ff. heres inst.º de oblig. quae ex quasi contractu et propri us cum ~~legata~~ testatore ff. sed neque heres versiculo quia hoc totum negotium inst.º de testamentis ordinandis docet glo. singularis in l. si consequenter ff. 2. verbo prescriptis verbis ff. familiae ercisiunde explicant Emanuel Costa in l. ca.º si pater verbo Trebeliani ex n.º 10. de test.is lib. 6. Caldas in l. si curatorem habens verbo hunc contratum n.º 3. C. de in integ. rest.º quo fit ut legatarius qui in legato defuncti personam representat et pro herede habet l. id tempus 14. ff. fin. de vsucapionibus alienam fidem sequi non improprie dicat. Quinto et vltimo loco facit tx in l. 1. C. qui manumittere non possunt et in l. in fraudem 18. versiculo ex omni ff. qui et a quibus ubi fideicomissarius creditor dicitur quae iura dum morosius cosidero animaduerto cum mysterio ibi fieri mentionem fideicomissarij et no legatarij quia eo tempore fideicomissa solo iudicij offitio petebant

prin

principio inst.ta de fideicom. heredit. L. pecuniae verbum 178 versiculo persecutionis de verborum sign.e ibi quae no habent iuris ordinarii executionem offitium autem iudicis no presuponit obligationem ut vulgo tradit L. arguto L. qui per solutionem 51 §. 1. de actionibus emti L. cum postula- ttem 36. ff damno infecto ad que ita ex illis no resultabat ius fundatum inde fideicomissa no nisi ope exceptionis re pudiari poterant L. Titia 34. §. Lucia de legatis 2. L. ex re pudiatione C. de fideicomis quae iura sic accipit Cumanus in rubrica de legatis 1.° n.° 12. quae cum ita se haberant ma ior dubitandi ratio occurebat utrum lex Elia Sencia quae fraudulentam manumitione re et concilio in fraudem credi tor. prohibuit fideicomissarios etiam contineres quae ratio du bitandi non ita in legatis urgebat quia habebant iuris ordi narii executionem L. cum filius 78. §. variis de legatis 2.° §. nostra autem inst.ta de legatis hoc g.° e quod imperator ait in d. L. 1. olim placuisse ut inter creditores fideicomissarii nu merarent quod antea scripsit. IC. in d. L. qui in fraudem §. ex omni et tamen in legatario ibi in versiculo diversa docet I.C. no esse habendum loco creditoris antequam existat condi tio legati sic admittens eum cui pure legatum e creditorem esse quod expressius docuit. I.C. in d. L. si sciuid e oblig. et actio. Sed in fideicomissario dixit placuisse §. prudentibus quibus de iure respondendi facultas data fuit §. responsa prudentiu inst.ta de iure naturali: Sed ut ex diverticulo in viam rever tamur hanc sententiam quod creditor proprie dicatur cui ex legato

legato vel delicto debet ex superioribus argutis defendunt Deci us sui prima lectura n.º 26. Purpurato 193. Ripa 92. Curtius Junior 6 et relati per Morlam in emporio d. t.º 8. q. 19.

N.º 4. In qua dificili questione breviter distinguendum credo aut enim loquimur secundum verbi proprietatem aut secundum comunem usum loquendi et iuris interpretationem primo casu creditoris apellatione non venit ille cui ex legato vel delicto debet et ita procedunt arguta pro Bartolo et reliquis s. adducta. Secundo vero casu recte comprehendit ille cui ex legato vel delicto debet et ita procedunt posterioris sententie fundamento quod recte docuit I.C. in d. l. sicuti de verborum sign. ibi mihi videt posse creditoris loco accipi, agnoscit sane. I.C. proprietate atenta creditorem non esse sed iuris sententia loco creditoris habendum in quem sensum deportatos mortuorum loco habendos scriptum est in l. 1. ff de bonorum poss. contra tabulas. id que ea ratione factum est quia in quo eadem ratio in eo idem ius statuendum est l. illud ad l. Aquiliam l. fin. in fine C. ad l. falcidiam nec contrarium probat tx in d. l. sicuti quia quod ibi dicit legatorium creditorem esse intelligendum est atento efectu et respectu actionis quam habet et quoad hunc efectum vere creditor est quemadmodum et reliqui alij quorum interpretatio comprobat ex rubrica illius tit. in qua agit de obligatione et actione non autem de verbi sign.º Ex qua doctrina colligit quod cum usus loquendi semper sit atendendus et prevalet verborum proprietati l. labeo. 1. versiculo non enim de supellectili

ti legato l. si seruus. 50. §. fin. de leg. 1°. l. librorum. 52. §.
quod tamen cassius de legatis. 3 . cum adductis per Felinum
in proemio decretalium n°. 6. Molinam de primogenijs
lib. 1. cap°. 4. n°. 36. Gomezium in eodem tractatu 1°. p°. q°. 65. n°.
10. Decianum responso. 55. n°. 27. volumine 1. Quamlibet dispo
sitio loquens de creditore procedit in eo cui ex legato vel debito
debet, vel erit necesse probare hunc loquendi vsum ex quo
per legem receptus est d. l. si cui, ubi nominatim scripsit de
bufus cum alioqui vsus loquendi probari debeat ab eo qui
vsum alegat teste Romano consilio. 224. Alexandro
consilio. 60. n°. 6. lib. 2.

Ex cuius questionis resolutione infero expli
cationem illius controuersie an Principis rescriptum quod de
bitori concedit ne intra certum tempus a creditoribus conueni
at comprehendat eos quibus ex debito debet, solet enim hoc
frequenter concedi per tx in l. fin. C. qui bonis cedere possunt
ibi vniuersa C. de precibus imperatori offerendis et in l.
quoties eodem tit°. si retineat primam glos. interpretatione
communiter receptam, sed verior est secunda et verbis l. ami
ca magis vt eum iudicio considerat Cuiat. lib. 2. obseru.
cap°. 10. et de iure nostro Regio de his dilationibus a Principe
concedendis agit l. 3. et sequenti tit°. 18. p°. 3. Et quod creditores
quibus ex debito debet huiusmodi rescripto comprehendant
ita vt ipsi quoque spectare teneant probat in primis quia
ratio qua motus est Princeps ad rescriptum concedendum
est inopia debitorum d. l. 38. tit°. ibi agrauiados son homes a las

vegadas

N, 5.

vegados de pobresa cap.º Odoardus de solutionibus ibi sed prop
ter rerum inopiam solvere nõ valentem sed hęc ratiõni
litat tam adversus creditores ex delicto quam adversus
eos quibus ex contractu debet q.ª idem ius statuendum ē
maxime quia cum hoc sit privilegium et beneficium
Principis debet quam latissime interpretari l. fin. de consti
tutionibus Principum cap.º cum dilecti in fine de dona
tionibus cum ade Covar. lib. 1. variar. cap.º 14 Sarmien.
lib. 3. select. interpr. cap.º 3. et novum non ē ut rescriptū
Principis ex eius voluntate interpretationem recipiat l.
ex facto 43. ff de vulgari subst.ª 2.º pro hac parte facit supe
rior resolutio quę habet creditorum apellatione ex iuris
sententia et usu loquendi contineri eos quibus ex delicto
debet quę sane in hoc casu locum habere debet quia quo
ties culpa nõ ordinat ad casum nõ nocet l. verum est
34. ff de furtis cap.º quia diversitatem de consetione pręę
bendę ubi notat glosa verbo suspensus explicant Gubier.
lib. 2. canonicarum questionum cap.º 6. n.º 11. Covar. in Clemē
tina si furiosus 3. p.º in initio n.º 4. ex quibus hanc sententiã
defendit Ludovicus Romanus quem rebulit et secutus ē De
cius hic prima lectura n.º 27. Purpuratus n.º 192. Viglius
33. et alij relati a Morla in emporio iuris d. tt.º 89. 1.

N.º 6. Contrarium tamen s. in hoc rescripto nõ conti
neri creditores quibus ex delicto debet pręter argumenta quę
s. n.º 2. retulimus probat ex eo quia ille qui privilegiū
habet ne ultra quam facere potest conveniat si debeat ex

causa

creys debiti ioruenit in solidum l. 4 § quamquam ubi gta verbo in solidum rationem asygnat ff quod cum eo l. si reum §2. ff de re iudicata l. penult.o ff de iure dotium

2.o facit tx in aut. s.o de mandatis Principum §. deinde ibi non tinas privilegijs uti noscentes ebibi glosa = verbo noscentes ex... Jasson in aut. s.a res que n.o 20. C. co munia de legatis. Denique facit quia superior sententia tunc demum obtineret si de preiudicio concedentis tantu ageret aut nulli ex tali privilegio preiudicium generaretur l. 2. §. merito et §. si quid a Principe ff ne quid in loco publi co explicat Pinelus in rub. C. de resindenda 1. p.a cap. 2 n.o 3 Menoch. de arbitr. lib. 1. q.o 48. Sed in presenti infert preiu dicium 3.o ex tali coretione g.l huiusmodi rescriptum no debet creditores saltem illos quibus ex delicto debet com prebendere.

Ex quibus sane sententiam veram esse profitet Guillermus et Cinus quos refert et sequit. Alciatus hi n.o 32 Vaesa de inope debitore cap.o 15. ex n.o 10. qui comunem et receptiorem sententiam esse testant. Sed his no obs tantibus secure afirmandum credo in tali rescripto credi tores quibus ex delicto debet contineri ut constat ex argu mentis s. adductis idque no tam ex verbi proprietate quam ex comuni loquendi usu quem semper inspicien dum esse s. n.o 4 dixi. Nec obstant argueta pro posterio ri sai Guillermi sententia adducta quorum primum varia habet viro a nobis breviter et sigillatim explicanda

et

et quod attinet ad tx in d. l. 4 §. quanquam facile respodet
cum Decio in presenti 1ª. lectura nº. 27. et secunda nº. 95.
ibi privilegium restrictum fuisse ad creditores dumtax
at ex contractu. vt constat ex l. 1. et 2. illius ttt. et ideo nõ compre
hendit creditores ex delicto quia limitata causa limitatum
producit effectum l. in agris 16. de adquir. rerum dominio
cui adde Cuiat. lib. 2. obseruat. cap. 9. quo modo etiam expli
cabis tx in d. l. si rerum 52 de re iudicata ubi maritus cum
quo rerum amotarum agit in solidum condemnabitur
nec privilegium ne ultra quam facere possit conveniat
extendit ad debitum ex delicto quia illud fuit concessu
pro debito dum taxat ex contractu ut probat tx in l. nõ
tantum 20. illo ttº. de re iudicata cui adde Barbosam
in l. maritum ex nº. 59. soluto matrimonio idem quod di
cendum est si socer specie futuræ dotis generum decipiat
et cum sciret se dotem prestare nõ posse id egit ut genero
incidiaret qua in specie in solidum condemnandum esse
socerum et privilegium ei nõ prodesse scribit I.C. in l.
penultª. ff de iure dotium quam exornant Couar. lib. 2
Variarum capº. 16. nº. 9. Baesa de inope debitore cap. 19. Pala
cios Rubios in repetitione rubricæ §. 22. nº. 14. et in repeti
tione capituli §. notabili collumna. 3 Barbosa ubi s. ex nº. 65.

Non obstat secundum in aut. 5º. de mandatis Prin
cipum §. deinde quia respondeo eum tx procedere quo ad
hoc ut delinquens prætextu privilegij non excuset a delicti
pœna sane per dilationem solutionis pœnæ persecutionẽ
aufert

aufert arguto l. si debitori 21. de iudiciis ibi neque enim damnum magnum est in mora modici temporis cum adductis a Menochio de arbitrarijs lib. 2. casu 8. vel secundo poterit respondere cum Decio iam relato cum tx intelligendum esse quando privilegium concessum est ante commissum debitorum quia in specie ne det ocasio delinquendi contra l. conveniri de pactis dotalibus tale privilegium non prodest debitori secus est in eo qui ante privilegium commissit debitum quia tunc erit locus rescripto pro qua sententia alegare potuisset Decius tx elegantem in l. si unus 27. §. illud ubi docte Cuiat. de pactis tx in l. Aurelius 21. §. Caius de liberatione legata cui adde Covar. lib. 2. variarum cap.º 14 et in cap.º Reinaldus §. 1. n.º 8. de test.is Molinam de primogenijs lib. 2. cap.º 5. n.º 15. Denique ad tx in l. 2. §. merito et §. siquis a Principe respondet ea iura procedere quando de expresa voluntate Principis volentis alij prejudicare non aparet secus vero esse si constiterit ut docet I.C. ind. §. siquis a Principe ibi nisi forte quis hoc impetraverit iuncta glo. verbo impetraverit ut in specie nostra alioqui inane rederet privilegium nec prodesset etiam quoad creditores ex contractu quibus prejudicium fieri dubium non est verba autem rescripti intelligi debent ut aliquid operent arguto l. si quando 112. de legatis 1. cum traditis a Roderico Xuarez a legatione fin.

Hisque sic usque tradidimus ultima questio illa est an si is cui in diem vel sub conditione debet creditor N.º 8

fit

sit proprie et pars afirmativa ex verbis l. nostre fulcit ibi mox recepturi quia ille cui in diem vel sub conditione debetur mox recepturus est idest post aliquot temporis intervalo ut pro huius dictionis significatione docuerunt autores fere omnes qui de verbis iuris scripserunt praecipue novissimus Simon Scardus verbo mox Jasson in l. fructus nº. 4. soluto matrimonio Tiraquel. in l. si unquam verbo revertat nº. 90. C. de revocandis donationibus. 2º facit tx in l. creditores 10. de verbor. signi. ibi sive pure sive in diem vel sub conditione debeat iuncta regula tx in l. iam hoc iure 4. de vulgari substi. 3º facit tx in l. Si cui 41. de obligationibus et actionibus ubi sub conditione stipulatus ea pendente creditor est. 4º facit tx in l. quod si in diem 18 ff de petitione hered. ubi creditor in diem vel sub conditione potest ea pendente experiri id quoque ipsum probat Consultus in l. in omnibus 41. ff de iudiciis quam explicant Paz in praxi 3º tomo cap. 9. § 3 Cuiat. lib. 3. observat. cap. 17. 5º facit tx in l. creditoribus 4 de separationibus l. in possetionem quibus ex causis in possetionem eat ubi iuris remedia que non nisi creditoribus dant competent illis quibus in diem vel sub conditione debet quoniam creditores sunt. Denique facit quia cum in diem aliquid debet praesens obligatio est licet in diem dilata solutio l. cedere diem 213. de verborum signi. l. centesimis 46. de verborum oblig. l. 12. tt. 11. p. 5. et ita intelliges tx. in l. in diem de conditione indebiti l. qui mandatum 43. l. fideiussor 51. ff mandati l.

certi

certi conditio q. 7 Bocth.o l. cum qui 41. §. quoties iuncta glosa de verbor. oblig. ut et ex Sisane opinionem si no veterum saltim moderniorum comunem esse testat Viglius su n.o 89. Alciat. 37. Decius 2.a lectura n.o 96. Contrarium tamen s. proprie creditores no esse illos quibus in diem vel sub co ditione debet probat ex pluribus I.C.ta locis in quibus dene gat petitio ante diei vel coditionis eventu d. l. cedere diem §. ex conditionali de verbor. oblig. l. si cum fideicomissa 16. §. si sub conditione l. qui in fraudem 18. versiculo dixur sa ff qui et a quibus d l. Sicui in principio de obligat. action. l. grege 13. §. sub coditione de pignoribus l. si ita scriptum 45. §. si sub coditione l. si ita scripsisset 46. de legatis 2.o l. penult.a §. creditor ff quibus ex causis in possessionem eatur q.o vere creditor non e quia creditor ille dicit qui ab invito potest extorquere l. debitor. 101. de verborum sign.o iuncta natura corelativorum de qua in l. fin. C. de indicta viduitate tollenda cum adnotatis a Cesare Costa lib. 3. variarum ambiguitatum cap.o 19.

2.o facit quia si creditor coditionalis esset creditor proprie sibi solutum ante conditionis eventum tanquam debitum vere no repeteret arguto l. 1. et per totum titulum de conditione indebiti sed repeti potest q.o no e debitum et per consequens creditor dici non poterit minorem probat Consultus in l. sub coditione. 16. de coditione indebiti cui adde Robertum lib. 1. sentent. cap.o 26. Cuiat. lib. 13 ob servationum cap.o 20 Gomesium 2. tomo variarum cap. 11 n.o 23

23. 3.º facit tex. in l. 1. de donationibus ubi donatio conditionalis non est propriè donatio ergo nec creditor conditionalis erit proprie creditor quia quando aliquid apellat cum adiuncto non dicit propriè tale ex doctrina Bart. in l. huius 91. §. quae sibi de legatis 3. ex quibus argutis Bart. hic n.º 32. docet non esse proprie creditorem sed comprehensive secundum communiter doctores ut constat ex s. relatis.

N.º 10 Sed his non obstantibus non puto recedendum a superiori opinione Decij Alciati et Viglij quod attinet ad eum cui debetur in diem cuius responsio indubitata videtur sententia hic enim alienam fidem sequitur et mox receptus est ex Ulpiano in presenti idem quae dicendum est in eo cui debetur sub conditione quae omnino extitura est quia pure omnino promissum intelligitur l. quod si ea conditione ff de conditione indebiti l. necessario 8. §. quod si ita res venierit ff de periculo et quomodo rei l. si pupilus 9. §. qui sub conditione de novationibus ubi notat Paulus Castrensis et dies non aponitur substantiae obligationis quae ex tempore nec inducitur nec tollitur l. obligationum fere §. placet de oblig. et act. sed eius executionem quae ex tempore dilationem recipit ut considerant Coranus lib. 4. coment. cap.º 8. n.º 5. Cuiat. in d. l. cum qui §. quoties Duarenus ad tit.º de obligat. et actionibus cap.º 4. Quod vero pertinet ad eum cui sub conditione debetur communis respondet eum proprie creditorem non esse ex argutis pro secunda opinione adductis et ex eo quia pendente conditione non est perfectus contrac-

tus

contractus respectu obligationis ex qua resultat aliquem esse
creditorem vel debitorem d. l. necessario verei. plane si
pendente

Et hac sententia retenta ad argumenta pro prima opi
nione adducta respondet in primis ad tx nostrum quod
dictio mox significat confestim, confestim autem nõ sol
vit qui sub conditione debet q.º nõ est creditor. Non obstat
secundum ex tx in l. creditores 10. de verbor. sign.º quia
verum ẽ eum cui sub conditione creditorem esse, sed nõ
simpliciter et proprie, et nõ ẽ novum ut idem verbũ
in una clausula proprie et improprie accipiat l. 2 cum no
ta glosa verbo manumitti ff. de offitio Proconsulis quã
exornant Tiraquellus de retractu titulo primo paragrafo
primo glosa 18. nº. 22. Tobias Nonius in paragrafo fi
nali ex numero tertio instituta de obligationibus. Non
obstat tertium argumentum ex tx in l. Si is cui 41. ff de obliga
tionibus et actionibus quia respondeo creditorem existi
mari eum cui sub conditione promittit quo ad hoc
ut possit ad heredes transmittere paragrafo ex condi
tionali institutionum de verborum obligationibus
quia contrahendo sibi et heredibus suis prospexisse videt
l. si pactum 9. ff. de probationibus quod in testatore legante
sub conditione secus ẽ quia his legatario credit providere
ob cuius benemerita legatum sentit reliquisse l. nec ad

ijcerit

ijecit j. prosolio Nec obstat 4. ex d. l. quod si in diem 18. § de petitione hered. quia cum glosa ibi respondet non agi petitione hereditatis propter debitum in diem vel sub conditione ante adventum, sed propter alias res quas possesor debebat quia tamen actio petitionis hereditatis universalis est l. item videndum 20. §. fin. illo tit. veniunt etiam ea quae postea deberi inceperunt. Ad tex autem in d. l. in omnibus facile respondet ibi non agi ante adventum conditionis nisi ad interpositionem cautionis, id quae ex iusta causa. Non obstat quintum ex l. 4. de separationibus l. in possessionem quibus ex causis in possessionem eat quia in d. l. 4. solum tractatur de cautione prestanda ut in d. l. in omnibus non tamen ibi dicit eum cui sub conditione debet proprie creditorem esse. Nec obstat tex in d. l. in possessionem quia ut Decio ubi s. observandum est quod licet bis cui sub conditione debet interim creditor non sit in materia tamen indiferenti creditoris conditionalis ratio habet quae ad modum et puri. Dicit autem materia indiferens quando in utroque militat eadem ratio quo ad efectum et ita procedit d. l. in possessionem quae necessario accipienda est de missione in possessionem causa custodiae, nec enim fit missio in possessionem ut possit creditor pervenire ad venditionem nisi pure debeat iuxta tex in l. penult. §. creditor illo tit. quae iura ita conciliat Hart. post varias solutiones in d. l. in possessionem verbo solent ibi vel etiam dicas. Ad sextum argumentum patet responsio ex distinctione

inctione creditoris in diem de qua s. dictum est N, 11.

Haec sunt domini quae in his duabus questionibus docto res nostri et nostri praeceptores tradiderunt et quae nouissime secutus est Cesar Costa lib. 3. uariarum ambiguitatum cap. 19. Ego uero disputationis gratia tentare audebo eum cui ex delicto vel legato debet item et eum cui in diem vel sub conditione vere et proprie creditorem esse quod ut prestem obseruo creditoris ape lationem uti genus accipi et significare eos omnes quibus ex qualunque causa debet ita docente I.C. in l. creditorum 11. de uerborum signif. eodem modo dicendum est debitoris apella tionem uti genus accipi et significare omne illum qui ex qualunque causa debet correlatiuorum namque eadem est dispositio l. si quis seruo ubi glosa finalis et communiter Doctores C. de furtis unde si est filius naturalis tantum ergo et pa ter naturalis tantum simili modo dicendum est de creditore et debitore ut quot modis dicit unum proprie tot et aliud sed debitor uti genus diuidit in quatuor species nam alius est de bitor ex contractu vel quasi, alius debitor ex malefitio vel qua si in tot namque diuidit species obligatio uti genus in §. fin inst.a de obligationibus ergo in tot debitor uti genus quia ubi est obligatio ibi et debitor si ergo debitor in quatuor species diuidit ut dictum est ergo et creditor unde prima species creditorum est ex contractu secunda ex quasi tertia ex malefitio quarta ex quasi et unaqueque species proprie creditor est nam genus pro prie inest cuilibet speciei l. si quid earum 45. §. interim tum

de le

de legatis §. animal cum uti genus insit proprie homini et equo et posita spetie ponit genus l. sicut que ita argumentari est equus ergo est animal id quoque proprie cum ergo creditor ex contractu vel quasi ex malefitio vel quasi sint spetie creditoris in genere sumpti sequitur ut creditor uti genus insit cuilibet spetiei d. §. inter emptum g.o ita recte argumentabimur est creditor ex contractu et sic in spetie g.o est proprie creditor quemadmodum est homo in spetie g.o est proprie animal item est creditor ex malefitio g.o est proprie creditor

Nec obstat argumentum ex tx nostro hoc modo confictum ille dicitur creditor qui sequitur alienam fidem sed ille cui debetur ex delicto non sequitur alienam fidem g.o non est creditor quia distinguimus maiorem ille dicitur creditor qui sequitur alienam fidem si loquaris de illa spetie creditoris ex contractu concedo maiorem alias nego quia ad hoc ut sit creditor ex delicto non est opus quod sequatur alienam fidem et de una spetie ad aliam inepta argumentatio est veluti si quis ita dixerit loquendo de equo hic non est animal rationale g.o non est animal proprie ex quibus colligitur eum cui ex delicto debetur esse creditorem in spetie et sic proprie nam creditor est cui ex aliqua causa debetur d. l. creditorum idem quoque dicendum est de eo cui ex legato debetur cum ille sit creditor omnis spetiei nempe ex quasi contractu §. heres inst.o de oblig. que ex quasi contractu

Denique quod atinet ad eum cui debetur in diem vel sub condi

conditione quod sit proprie creditor probat ex eo quod quando differentia adiungit generi constituit speciem verbi gratia animal est genus si illi addat huius modi differentia ra tionale fit una species animalis quae dicit animal ratio nale quod si adit alia defferentia nempe irrationale constituit altera speties quae dicit animal irrationale et de utraque spetie dicit proprie animal veluti hoc est animal rationale ergo proprie est animal sic et in proposito nostro creditor est genus cui si adit haec differentia pure est creditor pure et si accedit haec differentia in diem erit creditor in diem et si haec differentia conditionalis erit creditor conditio nalis et sane in omnibus propriae valet enim haec argumen tatio est creditor conditionalis ergo proprie creditor veluti siquis ita dixerit est animal rationale ergo est proprie animal quia generi inest proprie sicque spetiei d. § interemtum quam sen tentiam eleganter docuit I.C. in d. l. creditores ubi postquam dixit creditores esse eos quibus debitur ex quacumque actione subiungit speties inquiens sive pure, sive in diem, sive sub conditione, prius igitur posuit creditores ubi genus deinde subdit eius speties quarum unicuique proprie inest genus ut supra proba tum est quam docendi rationem acceptam ferre debemus doctissimo Vaconio lib. 3. declarationum declaratione 45.

In § ibi Rei quoque verbum

Idem in l. rei apellatio 5 l. nominis et rei 6 l. rei 23 N. 19

et ibi Rebufus de verbo et nru signo. expliciant Oroscoin l. 1. ff. de statu hominum Pinelus in rubrica C. de bonis maternis 1a. p. ex no. 5. et huius nominis viginti et amplius significationes congerit Simon Escardus de verbis iuris verbo res et quibus distent res et bona indicat I.C. in l. fin. de usufructu legato ubi eleganter Bart. cuius traditiones docte examinat Couar. lib. 2. variarum cap. 2

N, 14. Sed opponit Alciat. adversus Ulpianu Sic difficile Pauli locum in l. si in rem 6. ff. de rei vindicatione ibi appellatio enim rei nõ genus sed speciem significat q. rei verbum nõ e generale cui lex consonat l. 25. tit. 2. p. 3. l. 4. tit. 2. lib. 4. nove recopilationis cui difficultati respondet Alciat. distinguendo inter actiones reales et personales, in reali procedit lex in d. l. si in rem in personali Ulpiani Sic sed ab omnibus damnat. quia non minus debet exprimi res in personali quam in reali actione per tx quem alegat Bart. in l. in actione 19. de furtis qui loquit. in condictione furtiva quam personalem esse constat §. appellamus inst. de actionibus. Sed et ultra Bartolum et alios expendo Pauli verba in d. l. si in rem ibi et si vestimenta nostra esse vel dari oportere petamus que verba nostra esse ad realem illa autem vel dari oportere ad personalem referunt §. omnium inst. de actionibus et docuit Alciat. in d. l. si in rem verbo dari et tamen in utrisque rei expressio desiderat ut Paulus

ibi

docet. Quare receptior 2a. eiusdem Accursij sententia docen
tis rei verbum generale esse et plura sub se comprehen
dere ut constat ex tex nostro cum similibus s. relatis. Nec obs
tare Paulum in d. L. si in rem quid loquit. in libellis et peti
tionibus in quibus quia certa res et limitata exprimi de
bet L. 1. de edendo restringit rei verbum idem quod dicen
dum est in stipulationibus L. triticum 94 iuncta L. ubi
autem non aparet. 75 de verbor. oblig. tradunt Decius su
prima lectura in apendice nº. 19. Corrasius. 9. Viglius 92
et sic finit sex lectio primae Licentiato Texada collega
Collegij Ovetensis in sac. Salmanticensi Academia
hoc anno Domini 1608.

Ad tex. in lege secunda ff. hoc titulo

De rebus Creditis et si certum petatur hoc anno 1608

Explicitis quae generaliter ad contractus omnes quibus alienam N, 1º.
fidem sequimur pertinere videbant de quibus in L. 1. ad spe
cialia descendens pandectarum compilatores caput elegans Julij
Pauli de mutui contractu verba faciens nobis proponunt in quo
diserte I.C. quae propria ad mutuum et eius substantiam expectat
tradit ad cuius perfectam explicationem. Primo notabis
genus et speciem longe aliter aput I.C.tos et eorum responsa
interpretantes quam aput dialecticos accipi, Dialectici
namque genus apellant id quod praedicat de pluribus di
feren

ferentibus spetie quia animal e genus et predicat de homine et bruto qui inter se spetie differunt spetiem autem illam esse voluerunt que predicat de pluribus differentibus numero homo enim predicat de Petro et Juane qui inter se numero differunt et aput eos individua apellant. At nostri I.C. spetiem Dialecticorum genus esse dicunt nam homo et triticum aput nos genus apellat individua autem dialecticorum ut Petrus et Juanes aput I.C. spetiem dicunt ita docet Castrensis et ordinarij hic Alciatus nº 35. Antonius De Leon statim in principio. ex qua animadvertione percipies quid sibi vellit Paulus hic dum ait mutuu damus recepturi nõ eandem spetiem quam dedimus esse intelliges etiam eiusdem Pauli verba obscurissima in §.1. ff. ibi quia in genere suo &c et denique lex in l. legato generaliter 37. de legatis primo

Nº, 2. 2º notabis in mutuo id agi ut nõ eadem spetie id e eadem res sive corpus sed idem in genere suo redat similis in l.1. §. mutui autem ibi postea alias recepturi eiusdem generis et qualitatis de oblig. et actionibus principio inst. quibus modis re l.2. tt.1. p.5. ibi otra tanta e atal. Cuius sentientia rationem illam habet quia si eadem spetie redenda esset nullus mutui posset esse usus nec utilitas siquidem usus illarum rerum in quibus mutuu contrahit in consumtione consistit ut ad sensum patet et docet I.C. in l. fin de usufr. earum rerum q. in genere sua solutio fieri debet ut bene considerat Viglius hic nº 13. Sed querit

Accur

Accurt. glosa 1. quod si numos mutuem tibi et cum postea
nō indigeas eosdem mihi reddis nō ne mutuū erit et
mutuum nō esse iuribus s. relatis motus credidit Azo ab
Accursio relatus. Pro quo etiam facit quod quādo res de
venit ad casum a quo incipere non potuit vitiatur
l. pro parte 11. s. de servitutibus, sed de natura mutui ē
vt non eadem res soluat sed alia eiusdem generis ex tx
nostro et similibus q.o si res eadem reddit mutuū esse nō
poterit comodatum erit aut depositum ex Julio Paulo
ibi Azonem sequit. Mantica ibi n.o 37.

Contrarium tamē imo in proposita spetie mutuū
esse docuit Accurt. ibi glosa 1. et comunis de qua ꝯfidem fa
ciunt eam amplectentes Decius ibi 1. lectura n.o 8. Alciatus
8. et 9. Coratius 2. Viglius 10. Sed ego vt res clarius percipiat
tres casus distinguo. Primus ē quando vterque contrahens
post mutuū selebratum cōvenerit vt res eadem solueret
et tunc id fieri posse et mutuū cōsistere explorati iuris
esse videt animus nāque qui ab initio adfuit atendi
debet l. 1. §. vnde quærit. Offilius l. Julius 1. de exercito
ria actione tx ob limus in l. sed an vltro 11. §. 1. de ne
gotijs gestis quod idem probat argumēto eorum quæ de
emtione et venditione scribunt Imperatores in l. præ
tij causa 9. C. de rescindenda venditione quæ expliat
Pinelus in rubrica illius tit. cap.o 1. n.o 16. Lasarte de de
sima venditionis cap.o 7. n.o 51. facit etiam tx in l. si pro

mu

N - 3.

mutua C. si certum petat cum q. mutuum ab initio pro
prius fuerit per solutionem no mutat obligationis no
men sed extinguit prin. inst.a quibus modis tollitur
oblig. et ex succedentibus actu quae rite facta sunt infec
ta fieri no possunt arguto l. 1. §. si vir uxori ff de ad
quirenda poss.

N.° 4. Secundus casus e quando creditor quidem vult
restitui sibi eandem rem quam mutuavit debitor vero
aliam eiusdem generis et licet mutuum cotrahat ex j. di
tis verius e debitorem cogi no posse ad eam restituendam
ea ratione quia ille non e creditor eiusdem rei sed eiusdem
generis q. creditor precise rem sane petens male petit §. pre
terea si quis inst.a de actionibus

N.° 5. 3 et ultimus casus e quando vult debitor eande
rem restituere creditor vero recusat et licet glosa verbo qua
dogue in principio inst.a quibus modis re contrahit sen
tire videat eandem rem restitui et creditorem ad eam
recipiendam compelli posse cuius fundamenta cogerit To
bias Nonius ibi n.° 33 et expresse conveniunt Alciatus et Bal;
Lipus Decius n.° 8. et relatus a Curtio n.° 9. Boloneto 11. nihil
ominus tamen verius existimo eandem rem invito credi
tori solvi no posse.

Pro qua sententia adduco efficacem iuris ratione
quia si mens et animus cotrahentium fuit a principio ut mu
tuum cotraheret in eadem fuerunt opinione ut non eadem
res

sed alia eiusdem generis restitueret ex tx nostro notante
Bartolo ibi in principio. Vnde res quae mutuo data est
exempta fuit ab obligatione solutione autem eius quod
nō ē in obligatione liberatio nō cōtingit principio instit.
quibus modis tollitur obligatio l. cum cohaerentia de acceptilatio
nibus cum adde Losarte de decima venditionis cap. 1. n.º 18
aliud autem pro alio invito creditore solui nō potest vt in §
sequenti, quod autem eadem res in obligatione nō sit certi
est aliqui vt bene ster ait nō erit mutuum sed comodatum
aut depositum et licet verum sit in obligatione generali
cōtineri unā speciem tantum illius generis corpore quidem
incertam et indeterminatam sed per solutionem determinā
dam vt arguto tx in l. si Pamphilo 10. de obtione legata do
est comunis quā resoluit Jasson in l. 2. § et Janum n.º 39 de
verborum Sarmiento in l. Maevius 68. § decurenis de legatis 2.º
nihilominus tamē ab hac obligatione tunc potest exigi una
species l. si unus 27. §. sed si ipsi stipulatus vernicula sed generali
ter ff. depositi l. solita C. de remitione pignoris quemadmo
dum in presenti iure et excepta quo modo occurrit. Deus
et aliorum argumētationi et haec sententia vera mihi vi
detur etiam in strictamiori disputatione sed de equitate
compelli poterit creditor tum eius nō interesset l. Paulus 99. ff de
solutionibus

Quibus ita explicitis facilis ē solutio argumētorum N, 6.
quae pro actione ff. retulimus quia ad tx nostrum et illi si
miles

miles respondet ea iura procedere quoad animũ et propo
situm quod habere debent cõtrahentes vt s. docui. Nec obs
tat regula tx in d. l. pro parte quia respondeo nos loqui
quando actus perfectus ẽ et absolutus qualis hic fuit mutui
contractus qui nõ informat licet deueniat ad eum casũ
a quo non potuit incipere l. patre furioso ff de his qui sunt
sui vel alieni iuris l. ut pomum §. 1. ff de seruitutibus l.
si gaudentius C. de contrahenda emptione cum adductis a
Tiraquello in tractatu cessante causa limitatione 2. nº
15. Corrasio in d. l. pro parte ex nº 9. et ad dictam l. propar
te respondeo ibi non fuisse actum perfectum et ideo mi
rum non esse si vitiet deueniendo ad eum casum a
quo nõ potuit incipere vt recte docuit Accursius ibi ver
bo corrumpit quod vt perfecte intelligas scire debes vnũ
ex dominis non posse seruitutem fundo communi adqui
rere l. si vnus. 19. lege unus 30 ff de seruitutibus rustico
rum prediorum lege per fundum ff communia prediorum vel
quia nemo nisi sibi seruitutem recipit d. l. proprium vel
quia ex cõtractu alterius alteri non queritur l. ea quæ ci
uiliter ff de adquirendo rerum dominio l. 1. C. per quas
personas nobis adquirit vel quia sicut anima in corpo
re ita seruitus tam fundi dominantis quam seruien
tis respectu tota est vt aiunt in toto fundo et tota in singu
lis partibus fundi l. si cui ff de seruitutibus l. certo generi §.
si totus l. via constitui §. finali infra de seruitutibus
rus

rusticorum. Unde toti fundo non potest adquiri quin
quæratur cuilibet vel minime particulæ quod fieri
per eum qui non est dominus nequit dicto paragrafo
si totus ubi notat Angelus Perusinus. Quo sic supposito
quærit iurisconsultus in dicta lege pro parte fundum
comunem habeant quorum uni Titio puta itineris per
uitus promissa sit ita adquiri pro parte dominii servitu
tem non posse ex quo infert idem Iurisconsultus quod
si quispiam totius fundi dominus totius fundi dominus
viæ servitutem aviciro stipulet et prius quam fuerit co(n)stitu
ta servitus (hic stat vis solutionis) partem dimidiam vendat
alio ve modo alienet inanis fiet stipulatio servitutis ut pote
in eum casum deducta a quo initium habere non potuit hic
est planus illius tx. sensus quem post Accursium ibi explicat Corra
sius n.o 3

Ex ?. dubii non ineleganter co(n)firmari potest insig
nis illa Bart. doctrina in l. cetera §. tractari n.o 3. de legatis
1.o cuius meminit Castrensis hic n.o 9. et eam perpetuo memoriæ
tenendam admonet Viglius hic n.o 19 dum docuit eum
qui emit rem pro suo usu non incidere in pœnam lege vel
statuto impositam revenditori si cum postea non indigeret ea
revendiderit illam quia primum propositum inspicitur
et illud fuit licitum quod tamen intelligas velim si de
primo proposito constat alias enim talis fuisse creditur pri
mus qualis fuit eventus tx. insignis in l. sed Iulianus 9. §.
pro N, 7.

provide §. ad SC. Macedonianum in dubio tamen stabit iura mento ementis ex Baldo in l. cum proponas C. de nautico fenore Ipolito singulari 86. et in rubrica de probationibus nº. 146. Et Sane Bartoli doctrinam secut Decius 2ª lectura nº. 8. Mantua Sin nº. 39. et relati per Mexiam in pracmatica panis coclusione 2. nº. 136. et sequentibus quae sunt utilis ad declaratonem l. 19. tº. 11. Lib. 5. recopilationis ubi nominatim Azevedo nº. 4 et 5. et legis 1. 3. 6. et 7. ubi idem Azevedo nº. 11. d. Lib. 5. recopilationis et ad alias Sinus regni pracmaticas quibus recunditoribus frumenti et aliorum frugum graves penas imponunt

N, 8. Denique ex eadem resolutione infero quod si facultas regia fuerit cocessa ad alienanda vel obliganda bona civitatis vel maioratus ob certam et specialem causam licet postea pecunia in eam rem no convertat adhuc effectum sabebit alienatio nec creditor adstringet onere probandi pecuniam fuisse conversam in eam causam ob quam facultas Regia fuit cocessa sed tantum civitatem vel maioratum illa pecunia indiguisse l. 1. §. unde quaerit Opilius l. Lucius ff. de exercitoria actione l. Liberto 31. ff. de negotiis gestis perque iura ita docet Molina lib. 4. de primogeniis cap. 4 nº. 20

Sed in cotrarium §. no sufficere creditori probare pecuniae nesesitatem nisi probet etiam in utilitatem civitatis vel maioratus versam fuisse urget tex in l. civitas 27. ff Soc. ibi si ad utilitatem civitatis pecuniae versae sunt ex

in

in cap.° penult.° de fideiussoribus ibi nisi forte in utilitatem
domus ipsius manifeste constiterit redundasse cap.° 2. de
deposito tx elegans in auth.° hoc ius porrectum C. de sacro
sanctis ecclesijs ibi et sic creditor intelligat qui quod cre
didit probat in utilitatem dictæ domus processisse tam
scripsit gratianus in cap.° 2. 6. hoc ius porrectum 10. q.° 2.
et denique facit tx in l. neq. proto 6. ubi pariter uerticulo
nō tamē titulo tenus de rebus cor.

Ad cuius difficultatis exactam explicationē N, 9.
duo casus distinguendi sunt. Primus casus ē quando de
cantibus ciuitatis populo præsente siue consilio ipsius ci
uitatis mutua data fuit pecunia quo in casu creditor
nō adstringitur probare pecuniam fuisse uersam in uti
litatem ciuitatis quod eo argumento probat quod si prælatus
ecclesiæ simul cum capitulo mutuam pecuniam acci
piat obligat ecclesiam ad eam redendam licet nō probet
fuisse uersam in utilitatem ipsius ecclesiæ tx in cap.° pe
nult.° de fideiussoribus iuncto argum. a contrario sensu
ut per Menoch. de arbitrarijs lib. 2. casu 432. n.° 13.

Nec obstat tx in d. l. ciuitas quia nō loquitur cū tota ci
uitas hoc ē decuriones populo uniuerso præsente cōtraxit
sed cum ad ministratores tantum cōtraxerunt ut cōs
tat ex uerbis legis ibi alioqui ipsi soli qui cōtraxerunt
tenebuntur quæ uerba ei casui quando tota ciuitas con
traxit adaptari nō possunt. Ex quibus sane sententiā
uerā

veram esse profitent Bartolus Paulus Alexander et Sa
licetus et ibi etiam Ripa in l. si hoc quis bona n.° 10 de
pignoribus Fagnanus lib. 2 decretalium cap.° 75.

N.° 10. Secundum caput est quando collegium pro debitum
vniversitatis administratione aut gerentes ex
Collegii rectores et Camerlengi dumtaxat mutuam
pecuniam receperint quam in specie requirit quod
probet in vtilitatem communitatis pecuniam versam
fuisse ex d. l. civitas d. auth. hoc ius porrectum cum si
milibus s. citatis in quibus terminis quaestio est an hoc
probet ex eo solum quod creditor probat eo tempore
civitatem collegiam vel Collegium pecunia illa in
diguisse. Et pro affirmativa parte nimis profecto vrget
d. l. 1. §. vnde quaerit Opilius d. l. ff. de exercitoria
actione per quae iura ita docet Castrensis ibi vbi Petrus
Cinus et Baldus glosa elegans in d. cap.° 2. §. hoc ius po
rrectum verbo probat ubi rationes huius sententiae
considerat. Nec desiderit Accursius in eodem verbo probat
in alegata authentica hoc ius porrectum in alegata
authentica hoc ius porrectum.

N.° 11. Contrarium tamen nempe non sufficere probare
eo tempore collegiam vel civitatem pecunia indiguisse
nisi probet in eius vtilitatem versam probant expresse
iura quae s. retuli nempe tex. in d. l. civitas cum similibus
quibus clare docemur quod ad hoc vt civitas possit conveniri

cons

constare debet pecuniam in eius utilitatem versam et hoc favorabiliter gebri(?) et civitati cõcessum ẽ ut actione de in rem verso conveniant unde procedit le garis doctrina Ib. in l. 3. §. penult. versiculo ediri qui ac cepit ff. de in rem verso docentis quod ad hoc ut habeat locum actio de in rem verso nõ sufficit creditori probare pecuniam datam fuisse in utilitatem domini vel patris nisi probet cum effectu in eius utilitatem pecu niam versam fuisse curiosus enim debet esse creditor quod vertat idem quod dicendum ẽ in eo qui credidit minori 25. annis quia probare debet in rem minoris versam esse pecuniam ne adversus chirographum restituat minor l. 1. et 2. C. si adversus creditorem quibus adde Pinelum in l. 2. 3a p. cap. 2. ex nº 30. C. de rescindenda venditione. Neque enim quis temere debet credere adolescenti quem scit posse restitui in integrum nõ explorato prius eo quam in rem id quod accipiebat esset consumturus quam sententiam arcte alios scripsit Accurs. ibi Cataneus in d. l. 3. §. penult. verbo quod vertat Alexan der in d. l. civitas et ibi Jasson nº 18. Cujacius tractatu 8. ad Africanũ sub d. l. lucius quem alegare potuit fagni nerus huius sententiæ assertor lib. 2. cõtroversiarum cap. 16. Idem quod respondendum credo in facultate Regia cõcessa ad alienanda bona maioratus casu quo in dicta facultate nõ prescribit forma in distributione pecuniæ

ter

seruanda quia considerat fauor conseruandi familiam vt in l. 1. §. quamuis de ventre inspiciendo cum aduer tis a molina lib. 1. de Hispanorum primogenijs cap.º 18. quod ipse percepisse nõ videtur d. lib. 4. cap.º 4. nº 23. Vn de causandum erit a menochio de arbitrarijs lib. 2 casu 432. nº 35 existimante hanc rem iudicis arbitrio relin quendam fore cum sit ex iure nõ definitam sed quæ ex va rijs circunstantijs diffiniri debeat sequitur Mascardus de probationibus volumine 3. conclusione 1161. nº 10. constat namque hoc iure decisum esse ex d. auth.ca hoc ius porrec tum cum similibus iuncta d. l. 3. §. penultimo de in rem verso

N, 12. Nec te turbet difficultas in d. l. 1. §. vnde quærit Opsilius d. l. fin. de exercitoria actione quia respondet Fagnineus ubi illa iura loqui in priuatis personis in quibus nõ desiderat tam diligens et exacta probatio quam in ciuitate vel ecclesia ex iuribus s. relatis quæ in terpretatio manifeste conuincitur ex d. l. 3. §. pro de in rem verso in qua nõ dubium est quin agat de priuatis perso nis et tamen exactissimam probationem requiri iuris consultus admonet. Vnde respondendum credo illa iura loqui in eo qui credidit magistro nauis in qua ali qua requirit diligentia id est vt nõ fuerit falsa causa rogandæ pecuniæ mutuæ hoc est vt re vera nauis indiguerit refectione et ut hoc probet creditor nec habet

nese

Ad L. 2. ff de rebus creditis S. Licent.

necesse probare eam pecuniam in navis refectione ma-
gistrum navis consumpsisse ut JC. eleganter ratiocinat(ur)
in d. l. 1. § non autem et sequenti, relevat autem his
creditor ab ampliori probatione et ex quamvis rebus
contrahenda [illegible] quia praeposit(us) [illegible] ab exercitore et habeat
mandatum habebat unde sibi debet imputare qui talem
Magistrum praeposuerit d. l. 1. § unde quaeritur Ophilius et quia
nec tempus nec locus plenum quo dat plenius deliberandi
spatium ut prudenter consideraverat Ulpianus in l. 1. in
fine principij illo tit(ulo) de exercitoria actione cuius etiam
modo eleganter explicabis tex(tum) in d. l. Liberto 31. ubi non re-
quirit quod creditor probet pecuniam in rem domini
versam duplici ratione et quia creditor illi mutua-
vit qui mandatum a domino habebat unde sibi de-
bet imputare dominus et quia ab initio utiliter ne-
gotium gestum est quod sufficit ut actio negotiorum gesto-
rum competat l. sed an ultro 11. § 1. de negotijs gestis
docet eleganter Cujatius in posthumis ad Papinianum
Lib. 2. responsorum sub d. l. Liberto. Ex his etiam colli-
go interpretationem et rationem ad tex. in d. l. 3. §.
penultimo de in rem verso. Pro cuius explicatione
scire debes quod quando filius qui peculium habet
contrahit pater de peculio tenet(ur) l. qui cum filio 47.
de peculio. Si vero non habeat peculium aut habeat sed non
in solidum ita demum obligat(ur) pater si in rem eius versum
sit

set si locupletior factus e l. 1. l. si res s. §. placet et per totum tit. ff. de in rem verso tradit Cuiacius in paratitlis illius tit. neque enim mandatum habebat a domino ut in d. §. idem Ophilius cu' §. relatis. Que cum ita sint aparet no' sufficere creditori pro bare ea mente a servo mutuam pecuniam acceptam esse qua si in rem domini verteret ad hoc ut actio de in rem verso co' petat nisi ulterius probaverit in rem domini versam et rea liter versam quia ut eleganter excludet J.C. curiosus debet esse creditor quod vertat et hec nota alibi enim forsan ita expli cata no' invenies

N.° 13. Sed contra tx. nostrum primo urget Justinianus tacens in d. principio inst.is quibus modis re contrahit obligatio ibi et quandoque nobis etc. quibus verbis probari videt eandem rem redi posse quia dictio quandoque significat aliquando Hispane alguna vez l. quod autem 8. §. manumitionis de donationibus inter cap.o 1. si vasallus feudo privat in usibus feudorum ibi adgnatos quando que pertineat l. si arro gator ff. de adoptionibus in quem sensum accipit Accursius hic glosa 1. Titulum principium. Sed omissis varijs solutio nibus de quibus per Viglium hic n.° 10. respondendum e dic tionem quandoque ibi significare quandocunque ut sit sensus quocunque tempore mutuum solvat no' esse eande' rem sed aliam eiusdem generis redendam que acceptio aput J.C.tos frequens e bonosque alios autores ut notat Lambinus illud Oratij enarans in dignor quandoque bonus dormitat Omerus

et

et constat ex l. 2 de conditionibus et demonst. l. ab astibus 15. §.
sed quod simpliciter ex quibus causis maiores l. nã enim 6. de
tributoria actione iuxta literam florentinam. Vel signifi
cat idem quod postea ut in l. res in dotem 43. ff. de iure
dotium iuncta l. 1. §. mutui autem de obligationibus et
actionibus cũ alijs iuribus cõgestis ab Scsardo de verbis iu
ris verbo quandoque

2o contra Paulum in presenti gravissime obstant N.o 14.
tex. in l. Lucius 24. ff. de sponsalibus 25. §. 1. l. Publia Me
uia 26. §. 1. ff. depositi ubi licet debitor tantundem in genere
suo redditurus sit depositum cõtrahit et nõ mutuũ. Quam
difficultatem ut compescant Decius hic 1a. lectura n.o 7. et
in l. certi conditio 9. §. fin. n.o 4. ff. si certum petatur Angelus in prin
cipio inst.a quibus modis re. quos sequitur Belonus lib. 1 supputationum
cap. 7. respondent in dictis iuribus nõ manere de
positum sed cõverti in mutuũ id quod propter facultatem
cõcessam solvendi tantundem d. l. Lucius ibi nã si ut tan
tundem solveret convenit d. l. die sponsaliorum §. 1. ibi ut
tantundem redderet depositum quod sana conventio mutuo
cõvenit ex tex. nostro pro qua sententia alegat Decius
Papiniani verba in d. l. Lucius ibi egreditur ea res notissimos
depositi terminos et Pauli verba in d. l. Publia Meuia
§. 1. ibi cum contractum de qua quaeritur depositae pecuniae
modum excedere termini depositi et modus depositae pe
cuniae quintelle in quos resoluit diffinitio depositi depositum
aute

autē ē cōuentiō qua id agit' vtrem meam custodias
et mihi possideas nō tibi eam quę mihi reposcenti resti-
tuas extr nostro uincula l. licet §. rei depositę ff. deposit.
Hos igitur terminos et modos egreditur qui possessionem
vt tantundem redat quantum deposuit l. in nave
Saufeii ff. locati q. mutuū nō depositū erit. 2. pro Decio
facit tx in d. l. certi cōdictio §. fin. ubi si deponens decem
permitat depositario illis uti quod idem ē ac diceret
ut tantundem rederet cōcludit Vlpianus ex Nerva
Proculo Marcelo quę sententia eam pecuniā statim
mutua effici. 3. expendit tx. in l. quod si ab initio 10. ff.
Socii ubi si pecunia deponat ea cōditione ut si accipi
ens voluerit ea utat licet pendente cōditione depo
situm maneat l. 1. §. si pecuniā ff. depositi ea tamen
impleta in mutuū transfundit. 4. pro Decio adducit tx
difficilem in l. ex re mancipata 80. §. fin. ff. de cōtra
henda emtione ubi pactum apositum in venditione
ne dominium in emtorem transferat per omnino ven
ditionem eam quę transfundet in locationem vel aliud
genus cōtractus quod pactioni conueniat sed nō tam
venditionī cōuenit translatio dominij ut testat Pi-
nelus in rubrica C. de rescindenda 2. p. cap. 3. n. 15
cui suffragat tx in l. ex emto. 11. versiculo et in primis
ff. de actionibus emti quem cōuenit deposito dominij
retentiō d. l. licet §. rei depositę q. cōuentiō de qua in
d.

d. l. lucius depositum transfundit in mutuum. §. denique et ultimo ultra omnes rejiciendo ex nostris probari contentio in quo Iulius Paulus docet quod si in mutuo adsit ea conventio ut eadem met res quae mutuo data est reddat non erit mutuum sed contractus erit depositum ergo per contrarium si in contractu depositi adsit ea conventio ut tantundem reddat mutuum erit et non depositum quia non tamen [illegible] [illegible] in rubrica [illegible] vendenda potest.

Caeterum [illegible] interpretatio licet superioribus argumentis fulcita videatur vera tamen non est [illegible] legibus et similibus [illegible] convenit in quibus [illegible] depositum [illegible] Iacobus Cuiacius [illegible] quaestionum Papiniani sub d. l. lucius Titius [illegible] Papinianus eo loco non definisse quis ille contractus sit quae actio competat ego tamen depositum fuisse ex Papiniani verbis colligo illis [illegible] usuras desiderare temporis ante moram et [illegible] tamen ab initio de usuris praestandis convenit lex contractus servabitur quibus verbis docet Papinianus in ea specie ex mora et ex pacto usuras venire ergo agnoscit depositum esse cum certum sit in bonae fidei dumtaxat iudiciis et actionibus usuras venire ex mora et ex pacto l. mora 34. §. in bonae fidei ff de usuris d. l. Publia Mevia §. 1. l. cum quidam 17. §. ex locato ff de usuris l. in N. 15.

in l. 10 C. de pact. inter emptorem in stricti autem iuris iudiciis non venire usuras neque ex mora neque ex pacto sed ex stipulatione l. quamvis 3 C. de usuris l. eadem quae 10. § si quis filio § mandati l. Titius 26 ff. de prescrip. verbis tradit Cuiatius l. et nos late diximus in l. Lecta ff. soc. Ex quibus consequitur in d. l. Lucius esse actionem depositi quae bonae fidei est non mutui quae stricti iuris & actionum inst. de actionibus. 2º. Hanc eandem sententiam probat expresse Papinianus in d. l. die sponsaliorum § 1. ibi iudicio depositi condemnandus est Iulius Paulus in d. l. publia Mevia § 1. ibi et ideo secundum conventionem usurae quoque actione depositi peti possunt quo in loco antequam ulterius progrediar obiter animadvertendum non videri Paulum recte in[ferre] ex verbis praecedentibus cum enim dixisset Paulus respondit cum contractum de quo quaerit depositi pecuniae modum excedere subiungit et ideo 2º conventionem et contrarium namque potius inferendum videbatur [illegible] dic ibi supplendum quid esse ut recte inferat ac si ita scripsisset Papinianus cum contractum depositi modum excedere nec tamen ideo minus depositum esse censeri et ideo etiam [illegible] et in d. l. Lucius verba illa quaerit propter usurarum incrementum sic explicanda sunt quaerit utrum hic contractus sit depositi vel mutui et hoc propter usurarum incrementum quia inter hos contractus quo ad usuras multum interest ut ex dictis apparet notat Cuiat. in relatis et

pri

prius Acurt. in d. loci

Quia dem natura sententiae quae dixi alias quae communis fuit in dictis iuribus depositum esse tenet non ad modum proprium quod nostri doctrina gratia singularem vocant degenerat etenim non nihil a conditione depositi quae talis est ut eadem pecunia reddat in specie quae deposita est non eadem quantitas in genere ut fit in mutuo et depositum est non nihil accedens ad mutuum sed tamen quod depositum dici possit tenendum sit quia ex mora et pacto usuras debent facit tex in cap. 1. de feudo non habente propriam naturam ibi licet propriam naturam non habent tamen feudi tenere in usibus feudorum huius sententiae auctores fuerunt plurimi quorum meminerunt eisdem verbis eos referentes et glossas praxi notatu dignos ad mentem Richardi in principio dist. quibus modis re contrahitur ex n. 6 a Molina in emporio d. tr. 8. in principio ex n. 24 et post eos omnes novissime Cuiac. in posthumis ad Papinianum lib. 3 responsorum sub d. L. die sponsaliorum hanc sententiam probasse videt. Ab hac tamen communi et praxi amplectenda sententia recedunt recentiores duplici ex capite primo quia ex ea non adeo liquet verus sensus d. L. lecti et similium 2°. quia non aperit viam qua possimus dissolvere argumenta pro Decio et Angelo I. perpensa

Unde praeceptores nostri ita docebant in d. L. lecti cum alijs depositum quidem manere quia conventio reden N°. 17.

di

di tantundem solum exprimit id quod inerat ex natura
rei depositæ quæ erat pecunia numerata ut constat ex d. l.
Lucius Titius cum numerant, tum ea Stichus auctore in qua inest
et tantundem redat et ut mutaretur depositi dominium trans
ferat probat tx in d. l. in navem Saufei ibi nam si quis pecu
niam cui commisit Regia lex ex lib. 3 pto. 5 ibi *le fuese
dada por cuenta, peso o medida en este caso pasaria el do
minio &c.* unde quamvis fuerit adjecta conditio reden
di tantundem solum exprimit id quod tacite inerat
et per consequens non mutat contractus naturam l. 2 de le
gatis primo quæ etiam sensu accipiendus est tx. in d. l. die spon
salicorum §. 1. ibi non obsignatam et in d. l. publia Mevia
§. 1. ibi si scripta denariorum argenti decem milia
N.º 18. Sed huic interpretationi graviter obstat tx
in d. l. certi conditio §. fin. ff. si certum petatur ubi depositio fuit pecu
niæ numeratæ cum pactione ea utendi et nihilominus
docet Ulp. mutuam effici pecuniam ex Nervæ proculi Mar
celli que sententia. Cui difficultati respondet d. l. Lucius seu
similibus procedere quando tempore quo depositum reipsa
pondere, numero, mensura ve constat actum esse ut tantun
dem redat vel ut fiat accipientis et non de re ipsa depo
situm quia contrahentibus hoc agunt expresse a quo in conti
nenti recedere non videntur ea conditione adjecta quæ licet
egrediatur depositi terminos non tamen ideo depositum esse
desinit ex supra dictis et dicendis ita intelligo d. l. Lucius ibi
nam

nam p. ut tantundem solueret conuenit et inde d. dic. ...

sponsalia sp. ibi et tantundem redderet depositam d. l.

Publia §. 1. ibi quibus conuenit me fenoris nomine =

dabiturum. l. si saculum 29. §. 1. ibi si ex permissu meo

ff depositi d. l. in naue Saufei. Aut contractu depositi so=

lemniter celebrata sine ulla conditione ex interuallo

actum est inter partes ut accipiens tantundem redderet.

vel deposita pecunia uteret. et incipit esse mutuum

quomodo accipio tx. aliqui obscurum in d. l. certi cond.

dicto §. fin: cuius verba nos ad hanc interpretationem

quasi manu ducet habunt ibi postea permisi tibi uti

Ratio autem inter utrumque casum in promptu quia

in primo non videntur contrahentes in continenti velle se corri

gere l. non ad ea de conditionibus et demonstrationibus. In

secundo contractum depositi perfectum noua conventione

transfundunt in mutuum quia fingit lex pecuniam re

ditam deponenti et rursus depositario datam arguto l.

singularia 15. ff si certum. §. interdum inst. de rerum diuis.

quam fictionem bene sentit Vlpianus in d. §. fin. ibi con

dicere quasi mutua quia dictio quasi improprietatem

denotat et fictionem l. 2. ubi communiter doctores ff. de

transactionibus ut plane demirer viros doctissimos quos

retulit et secutus est Richardus iam relatus docuisse verba

illa condicere quasi mutua non fictionem sed proprieta

tem denotare et proprium mutuum ibi celebrari nec enim

re

rerum dominia sine traditionibus adquirunt l. traditionibus C. de pactis et possessio solo animo adquiritur l. quemadmodum de adquirenda poss. nisi fictio interveniat ut in d. l. singularia ibi videat mihi data pecunia et in d. l. certi condictio ibi vel ut tuos in §. si nummos tx elegans in d. §. interdum ibi perinde ac si meo nomine docet glosa in d. l. singularia verbo accepisti et ibi Vgl. n. 39. et in terminis d. §. fin docuit Heuri. ibi verbo possidere quam probat Antonius de Cana ibi n. 2. Sed ad versus superiorem distinctionem efficaciter urget tx in d. l. quod si ab initio 10. ff. ubi fuit ab initio conventum de tantum redendo et nihilominus mota pecunia non e depositum sed mutuum. Cui difficultati respondet enim tx procedere quando ab initio sub conditione fuit data facultas utendi non pure quia existente voluerunt contrahentes esse mutuum quia verba illa si voles conditionem faciunt l. si ita legatum 68. §. illi si volet ff de legatis primo. Unde perinde habet ac si ex post facto celebrato iam deposito convento de utendo vel tantundem redendo interposita fuisset. Effectus autem qui resultat ex eo quod antequam moveat pecunia sit mutuum est in d. §. fin vel requirat motio ut in d. l. quod si ab initio hic est quod in mutuo periculum pertinet ad recipientem l. vis sibi C. si certum petat in deposito ad deponentem §. praeterea inst. quibus modis re contrahit et constat in spe
te

te d. §. fin. ibi q°. transit ad eum periculum

Hæc sunt quæ vitiora et in scolis receptiora vident N, 20
in tribus articulo. Sed certe negari nō potest etiam ea
relicta sententia elidi naturam depositi si nō idem sed
tantundem redit l. licet §. rei deposite ff. depositi d. §. præterea
unde meo iudicio recte ab antiquis dictum ē depositum esse
sed irregulare in d. l. lucius et similibus quare resiòuū est
ut argumenta pro Dacio et Belono s. per pensa diluamus quo
rum tria priora ex sup. dictis a n°. 16. resoluta sunt de alijs
q. rd. unius satisfaciamus oportet.

Quod ut possem disputabo difficilem illam quæs
tionem ad multorum legum intellectum cōducentem utrum
pactum appositum cōtra substantiam actus vitiet actum
et omnes cōventiones an vero vitiet ipsum pactum et rej
ciat quæ quæstio per obscura ē propter diversum iurium et
rationum inde pugnantium et generaliter quod actū
vitiet ex pacto apposito contra substantiam in primis sua
det ex tex. in l. per servum 14. §. 1. ff. de usu et habitatione ubi
Ulpianus ex Pomponij sententia docet quod si deciē legetur
usus fructus dedraco usu inutile ē legatum quia fructus
sine usu esse nō potest ut ibi dicit quā in re quod te magis
dubium dimitet illud ē quod Iulius Paulus ex Aristonis se
tentia in eadem specie cōtrarium omnino respondit in l.
sed et si 15. versiculo sed si illo tit°. 2°. sed eadem sententia
probat a gregorio. 9. in cap°. fin. de cōditionibus appositis ubi N. 21.
con-

conditio contra substantiam matrimonij vitiat illud et nõ

20 vitiat cõsonat lex fin. ff. 33. q. 4. quantumcumque cau

sa matrimonij sit favorabilis dict. autem appositio dicta

cõtra substantiam matrimonij ubi in exemplis propositis

a Pontifice in d. cap. fin. quas recte explicat Couarr. in 4.° 2. p.

cap.° 3. § 2. ex n.° 1. Tomas Sanchez de matrimonio Lib. 5. dis

putatione 9.

3.° facit quia dispositio magis repugnat pac

tum contra substantiam quam impossibilis conditio ut pa

tet in d. cap.° fin. ubi impossibilis conditio reijcit contra substã

tiam tamen vitiat plane in conditione impossibili cer

tum ẽ deficere cõsensum l. nõ solum de obligationibus et

actionibus prout alias doctores cõcedunt quando dat. defec

tus formae substantialis ut in l. 1. § si quis ita interroget de

verborum obligationibus q. multo magis deficit consensus

quando apponit cõventio contra substantiam et per conse

quens actus corruet quia sine substantia nihil potest sub

sistere cap.° licet nos 26. de sponsalibus l. 3 cum ois § Prae

tor ait ff. de transactionibus q. ea deficiente corruet actus.

4.° facit quia societas nihil aliud ẽ quam comunio lucri

et damni unde si in societate adijciat ea conditio ut unus

totum lucrum sentiat alter totum damnum nulla cõ

ventio ẽ quia nihil ẽ aliud quam cõvenire ne sit socie

tas l. si non fuerint. 29. § Aristo ff. pro socio

N. 21. Contrarium tamẽ imo pactum contra substan

tiam

traria actio quo[d] retinere illum sed vitiari probat primo ex
d. l. si [illegible] vers[iculo] [illegible] [illegible] dubitatione. 2.° adver
[illegible] elegante [illegible] ff. de peculio. legato peculio
misso ad inductionem [illegible] intelligi deducto eo quod domi
no debet l. depositis. §. fin. ff. de peculio et hoc de natura est
[illegible] peculij est quo sic supposito inquit [illegible]
[illegible] peculium adiuta ea conditione [illegible]
[illegible] talis conditio [illegible] pro non scripta haberi
[illegible] legatum. 3.° facit tex. in l. 1. §. penult.
ff. deposito ubi [illegible] tempus deposito restituendo præfiniat possum
mutare voluntatem et ante tempus repetere quia præfi
nitio illa temporis repugnat deposito quod quandocunque
potest repeti et in hoc interalia distat a comodato l. in co
modato 17. §. sicut ubi notat glosa verbo officium [illegible]
quod etiam in precario cui tempus præfinitum est probat
tex. elegans et in hac materia specialis in l. cum precario de
precario ubi [illegible] nulla vis est huius conventionis etc. et in procu
ratore constituto cum iuramento de non revocando et glosa
notabilis in cap. fin. de procuratoribus lib. 6. verbo revocatis
conveniunt etiam qui scribunt testamentum iuratum an possit
per secundum revocari tradit Covar. in rubrica de testa
mentis 2.a p. n. 9. Quarto expendi non male potest tex. in l.
1. §. 1. ff. si usufructus petatur ubi si in legato ususfructus
ademat [illegible] in actu legandi vel postea inutilem
esse ademtionem J.C.[illegible] scribit idem probat tex. in l. 1. de adi

mendis

mendi legitti. Quinto et ultimo pro argumentatur ex dicto re
tinendi proprietatem ā contra substantiam professionis cap.
ad monasterium in fine de statu monachorum cum adductis
a Menchaca lib. 1. controversiarum illustrium cap. 25 Covar.
in cap. 2. de testamentis n. 4. et tamen non vitiat professionem
cap. fin. qui clerici vel voventes ubi approbatur professio cum
conditione manendi in domo cum omni substantia pro
prio reiecta tamquam conditione ut pote contra substantiam
religionis ex glossa ibi item d. cap. fin. de conditionibus appo
sitis et in auth. ingressi C. de sacrosanctis ecclesiis ubi [illegible] tradunt
Covarruvias et Simancas in unum relati.

N. 22. Dicta vero in iure repugnantia 3a. adhaerens habuit
sententia quae habet quod quando adiicitur conditio vel con
ditio repugnans substantiae actus non vitiat actum ut habet
prima sententia nec vitiat ipsa conditio vel condictio ut
habet secunda sententia sed potius restringit in aliud ge
nus contractus quam sententiam veram esse constat pri
mo ex lege nostra ibi aut commodatum erit aut depositum
2o ex lege in d. l. certi condictio § fin. cum l. sequenti ff. hoc tit.
3o ex lege elegante in l. ubi ita donatur de donationibus causa
mortis. 4o ex l. cum manumissio [illegible] § fin. ff. de contrahenda
emptione. Ultimo ex l. 1. § fin. ff. mandati quibus iuribus
motus Aldrandus consilio 169 quem sequitur Albericus in rub.
C. de donationibus columna 2. dicebat quod si in con
cessione feudi adiiciat ea conditio ut dominium liberum
trans

transeat in accipientem seu eet alterata natura feudi et celebratus contractus venditionis vt per Curtium Iuniorem in tractatu de feudis 2.a p. q.a 6. n.o 7. 8. et 18. et ita etiam si feudum concedat pro annuo seruitio erit magis contractus emphiteuticus quam feudalis vt tradit Baldus in l. liber ti collumna fin. versiculo item nota si instrumentum C. de operis libertorum Alexander consilio 36. collumnae 2. volumine 1. suorum consiliorum

Denique in hoc articulo 4.o sententia fundari potest quod quando apponitur conventio repugnans substantiae actus nihilominus sustinetur actus et valeat etiam adimpleta conditione vel conventione huius sententiae autores vident. IC. in d. l. Iulius Filius d. l. du sponsaliorum §. 1. d. l. Publia Meuia §. 1. ff depositi d. l. in naue Saufeij locati sed de illarum legum ratione a nobis l. disputatum est N. 23.

Quarum sententiarum dissidium vt compo nat Cuiat. in opere postumo d. lib. 9. questionum Papinia ni ad d. l. Iulius distinguit inter pactiones quae tacite fiunt aduersus substantiam contractus et eas quae expresse priores seruant, posteriores non seruant de prioribus intel lligit Cuiat. tx in d. l. Iulius cum sequentibus eas quae con ciliat cum d. l. certi condic. §. fin. vt d. l. Iulius et similes loquant in conditione tacita qualis est ut tantundem redat vel vtueras soluat in qua conventione tacite inest N, 24.

quod pecunia vtat accipiens hoc tamē expressum ē vt in
d. l. certi condictio §. fin cum l. sequenti de posteriorib;
intelligitur in d. l. per seruum §. 1. cum ceteris illius
sententie fundamentis. Dixi posteriores non seruari quia
aut vitiant contractum d. l. per seruū §. 1. cum similibus
in prima sententia allegatis vel habent pro nō adiectis
nec vitiant contractum vt in d. l. si debitor versiculo 1. cū
reliquis in 2ª. sententia citatis vel si negotium id ferat
confestim per pactionem que adiecta ē contraria contrac
tui ante habito res transit in aliud genus contractus quo
modo intelligit Cuiatius tx. nostrum d. l. cum manu sola
§. fin. cum similibus in 3. sententia adductis neque enim
nouū ē ut expressa noceant que si nō exprimerent licet
tacite subintelligant nō nocerent l. actus legitimi 71. in
2ª. ff. de regulis iuris l. non vnquam de condit. et demonst.
notarunt omnes per tx. ibi in l. 1. ff de legatis 2.
N.º 25. Ceterum hec Cuiatii interpretatio substineri
nō potest primo quia non ē constituenda differentia in
d. l. quibus et similibus d. l. certi condictio §. fin inter eam
pactionem vt tantundem redat vel vsuras soluat et illā
vt pecunia deposita vtat accipiens verbalis enim ē hec
differentia non realis vt bene considerat Richardus sub
§. Secundo quia presuponit in omnibus iuribus s. relatis posi
tas fuisse conventiones tacite vel expresse repugnantes substā
tie

tis aitis quod tamen falsum esse ex q. dicendis apparebit, quia
in iure nostro tacita et expressa idem esse solet [illegible]
gium 4. §. 5 oc. ll. et vitiato expresse tacitum etiam vitiat [illegible]
versa in uno quam in alio militet ratio ut notat Bartol.
post ibi in l. 1 §. 2. ff. quibus modis pignus vel hyp. [illegible] sol
vit quem sequitur [illegible] §. [illegible]
pacti, et in Papinianum lib. [illegible] respons. ad illum [illegible]
Unde omissis variis [illegible] rationibus de quib. N. 26.
per Bartolum in auth. ingressi n. 19. C. de sacrosanctis ecclesiis
et in l. 2. n. 6. C. de [illegible] ubi ita donat
Baldum in cap. 1. [illegible] fuit in [illegible]
usibus feudorum [illegible] omissis etiam doctrina
illorum qui distinguunt inter substantialia contractus
et naturalia [illegible] quae tamen ut [illegible]
[illegible]
[illegible] substantialia quae
tamen naturalia tandem alia accidentalia in quib.
recte [illegible]
[illegible]
[illegible]
quia [illegible] productus [illegible]
qua forma [illegible] contractus [illegible]
e l. Julianus [illegible]
cat Baldus [illegible] C. de sacrosanctis
ecclesiis Sainus lib. 1. singularium intellectuum cap. 12
in

12. in principio Mudery ad titulum ff de contrah. emt.º 5. parte de pactis inter emtorem et venditorem n.º 13. huiusmodi e cōventus in quolibet contractu L. 1. §. cōventionis ff de pactis. res et pretium in emtione et vēditione L. 2. §. sine pretio L. nec emtio L. pacta cōventa in 2.ª p.º ff de cōtrahenda emtione ubi explicat glossa Curtius Junior in tractatu de feudis n.º 26. res et merces in locatione et cōductione L. 2. ff locati cum alijs exemplis adductis a Savo ubi s. et hec quidem omnia necessaria aparent in contractu et cōcurrunt ad substantiam eius antequam initus et cōclusus dici possit naturalia vero sunt quæ ad cōtractum formatum naturali quadam subtilitate accedunt et legis auctoritate illi insunt etiam si contrahentes de his nihil dixerint neque cōvenerint nā contractum comitantur et ex eo dependent nō vero iure contractus ex eis qui quidem duplicis generis sunt alia interna quæ per naturam velut intrinseca qualitate cōtractui cohærent et illi ab exordio insunt ut post ... Baldo in L. 2. n.º 2. C. comodati ... productam a proprio eius ... in L. cum quid n.º 2. ff ... ipsam qualitatem vel secundum proprios contractus fines inducta ab his quæ extrinsecus adhere possunt ... exemplum ipse tradit quod et Mudeus sequitur ubi s. in cōtractu venditionis ut dominium transeat in emptorem vel quasi dominium naturale esse in

intrinsecum usque adeo ut in contrarium valeat fasciss permanete eodem genere contractus l. cum manu sati. ff de contrah. emptione quod venditioni illud inesset ex sententia Alciati in d. l. cum quid n.o 5 et ad substantiam ipsius videat pertinere explicat late idem Alciatus in l. unica cap. 2. a n.o 11. C. de sententiis quae pro eo quod interest Ferretus dial. quod quod tamen ego sic intelligo ex declaratione Cuiacij in d. l. cum manu sat. in §. fin. de operibus post Sumus non quidem ut statim insit venditioni dominij translatio sed quod ita comitet et consequat venditionem intra eque naturam ipsius ut iuxta formam a iure praescriptam perfecto iam contractu hoc agi debeat ut dominium in emptorem transferat in quo differt contractus venditionis a locato deposito commodato et alijs quod ita explicat Duarenus ad l. non dubitat C. de euictionibus sic etiam donationi causa mortis intrinsece inest quod revocari possit et si in contrarium pactio fiat ut nullo casu revocet transformabit in opositam speciem et fiet inter vivos donatio d. l. ubi ita donat. ff de donationibus causa mortis. Alia sunt naturalia externa quae ex consuetudine plerumque adsunt nec alia ratione naturalia dicunt quam quod assidua aut frequentiore consuetudine quae altera natura est accedant ut euictio quae cum ut plurimum in contractu emtionis et venditionis promitti soleat lex pro consuetudine illius stipulationem

in

interpretata est ut etsi non unquam pretermittat lex tamen eam intercessisse fingat l. quod si nollit versi culo quia assidua ff de ædilitio edicto adque ita eam de consequentibus et naturalibus contractus venditionis dixit glosa ultima in fine in l. rem alienam ff de contrahenda emptione Paulus consilio 207. lib. 1. facit que tex in l. non dubitatur C. de evictionibus nam ex parti um conventione tolli potest si modo quis specialiter paciscat ne ex certa causa vel persona prestet evic tionem l. qui libertati ff de evictionibus l. emtorem 11. alias §. idem responsum l. ex empto ff de actionibus empti. Nam si generaliter paciscatur cessat evictio quoad hoc ut ad interesse non teneatur venditor non tamen excu sabitur a pretii restitutione ut in d. l. emtorem §. qui au tem versiculo ibidem ait ratio enim non patitur ut cum aliena iactura locupletetur. Accidentalia sunt que a propria contractus virtute non inducuntur sed aliunde quod tripliciter contingere docuit Baldus in d. l. 1. n. 2. C. co modati primo ratione culpe ut in exemplo legis si ut cer to §. ultimo ff comodati, aliquando ratione more ut in l. 3. §. ultimo ff de actionibus empti, tandem ratione pac ti interpositi supra naturam actus ut in exemplo legis 1. C. comodati potestque proponi exemplum ex l. 1. §. 1. ff si usus fructus petatur ubi usus fructus legatus adminicu culis eget quod enim in legato usus fructus iter vel via

de

debeat nō pertinet ad substantiam neque ad naturam actus sed potius accidentaliter venit quoniam legatum usufructus redderet inutile eodemque exemplo Papinianus in l. pacta conventa ff de contrahenda emtione vocat cautionem duple adminiculum emtionis haec enim cautio nō decendit ex natura contractus sed accidentaliter prestatur quoties inter partes ita conventum est optimus tx. in l. si in venditione 6a ff de evictionibus

Sed haec distinctio displicuit eruditis viris qui naturalia et substantialia contractus idem esse contendunt qua in sententia fuit glosa verbo contra naturam in l. iuris gentium §. quinimo versiculo item respondit ff de pactis licet postea ab ea recesserit in l. pacta conventa docuit expresse Cuiacius lib. 2. observationum cap. 15. in fine et lib. 14 cap. 28. et ad d. l. Lutius et latius in d. l. pacta conventa in opere posthumo ad librum 10 questionum Papiniani Duarenus in d. §. item respondit etc. Barbaros interpretes apellat qui accidentalia et naturalia contractus dixerunt quae Papinianus adminicula in d. l. pacta conventa · N, 27.

His igitur omnibus omissis pro resolutione huius questionis constituendum est pactum contra substantiam contractus valere et efficere ut contractus in aliam speciem transeat si tria concurrant. Primum si sit alius contractus in quem possit fieri translatio et cui conveniat tale pactum · N, 28.

2do

2d. quod verba id ferant ad id quo possint adaptari. 3um
ut constet de mente contrahentium qui volunt alium
contractum celebrare saltim ex verbis, ita colliges ex Bar
tolo in l. si quis ante ff de adquirenda poss.o Alexandro
in l. 1. §. si quis ita ff de verborum obligationibus et in l.
iuris gentium §. sed cum nulla ff de pactis Jassone in
l. fin. collumna 3. ff de conditione causa data et sequi
dum hanc docendi rationem intelligitur textus noster et alia
similia in 3. sententia relata in quibus tria requi
sita quia concurrunt fit transitio in alium contractum
quod si verba et mens contrahentium refragent neque sit
aliquis contractus in quem fieri possit translatio contractus
sine dubio vitiat ita intelligit textus in d. cap. fin. et in d.
l. si non fuerint §. Aristo
N. 29. Neque obstant iura in 2a. sententia allega
ta quibus probat pactum adiectum vitiari contra vitiare
contractum pro quorum resolutione constituendum est
quod quando pactum aponitur quod omnino incompatibi
le est cum contractu distinguendum est cum Baldo in d.
l. si pater utrum pactum aponatur ad augendum ut in exem
plo d. l. cum precario tunc enim actus valet et pactum
reijcit, si vero pactum aponatur ad diminuendum ut in
specie d. l. per servum §. 1. quando nempe legatur usufructus
deducto usu et tunc si in continenti aponatur vitiatur
actus si vero ex intervalo pactum reijcit et actus manet
vali

validus quomodo procedit tx in d. l. sed et si alias §.[us] d. l. per servum. Etiam interpretatione refert et refellit Morla in emporio iuris tit.o 3. q.a 8. n.o 2. Unde in hoc ar ticulo verius e pactum contra substantiam sive repo nat ad augendum sive ad diminuendum vitiare legatum de iuris rigore d. l. per servum §. 1. de benignita te tamē legatum valere reiecto pacto d. l. per servum versiculo sed et ibique sententia benignior e quo sensu ac cipiendus e tx in d. l. si peculium §. 1. ubi licet I.C. agnoscat iuris rigorem ut constat ex illis verbis verendum ne inutile legatum sit de benignitate postamē respōdet valere legatū ibi sed puto verum

Qua sententia retenta nō obstat tx difficilis in d. l. cum precario pro cuius vero sensu observandum e ibi nō fuisse appositum pactum de nō revocando precario sed so lum fuisse limitatum tempus in cōcessione precarij quae te poris limitatio nō repugnat precario ut docet I.C. in l. in rebus §. fin ff de precario non tamē e efficax limitatio illa ad im pediendam revocationem ante tempus factam quemadmodū diximus de comodato in l. in comodato §. sicut ff comodati qui intellectus cōvenit verbis I.C.i in d. l. cum precario ibi cum precario aliquid dat ubi proponit facti speciem rursus ibi nulla vis huius cōventionis e ut rem alienam in vito domino possidere liceat nō enim agit I.C.us de pacto apposito ad revocandum vel nō sed magis de cōventione N.o 30.

pre

precarij in qua propter temporis limitationem potuit dubi
tari utrum exceptione adiuvandus esset qui precario ro
gavit si ante adventum diei dominus revocaret volun
tatem et non esse adiuvandum respondet I.C.tus alioqui
enim fieret contra naturam precarij quae talis est ut ad li
bitum concedentis quandocunque possit revocari l. 1. ff de
precario. Pro qua interpretatione faciunt verba d. l. cum
precario ibi nulla vis est huius conventionis quae non debent
referri ad praecedentia scilicet in Calendas Julias si quidem
talis conventio valet sed ad sequentia ut invito domino rem
possidere liceat quam interpretationem sensit Acurt. in d. l.
cum precario et non relato eo Duar. ad tit. de precario cap.
3 dicens haec verba esse ambigua scilicet ut ultra non
possideat non quod non possit ante Chalendas Julias revocari
ex quo sequitur quod si expresse actum esset ne ante Chalendas
revocaret precarium procul dubio valeret pactum non ta
men in vim precarij sed tanquam comodati iuxta tex. nostrum
et tex. in d. l. ubi ita donat. Effectus autem illius conven
tionis deducit a I.C.o in d. l. in rebus §. fin. iuncta certe
ff de precario. Quare autem in d. l. cum precario appositum sit
tempus ad Chalendas Julias erudite ut solet explicat Antonius
Augustinus lib. 4 emendationum cap. 14 et de revocatione
precarij videndus est Covar. lib. 3. variarum cap. 15. Menochius
de arbitrarijs lib. secundo casu 23. secundum quam docendi
rationem poterit intelligi tex. in d. l. 1. §. penultimo ff deposita
ubi

vbi similiter limitatio temporis nō repugnat deposito neque in casu eius tx fuit appositum pactum de non petendo.

Quod si subtiliter respicies precarium et depositum esse actus natura sua reuocabiles et per consequens quantum cunque aponat pactum de nō reuocando actum valere et reuocari posse nemo enim potest eam sibi legem impone re a qua nō possit recedere iuxta ea quæ tradunt in l. si quis in principio 22. ff de legatis 3. respondendum erit discri men constituendum esse inter actus qui pendent ex volun tate vnius et inter eos qui voluntate duorum perficiunt in illis enim licet quis dicat se nō reuocaturum potest ta men mutata voluntate penitere vt in testamentis et vltimis voluntatibus at vero in contractibus si ad mittas pactum de nō reuocandum esse validum actus nō manet reuocabilis quia dat persona cuius interest et quia semel quesitum ius auferri nō potest

Denique nō obstat argumentum de professione re ligionis cum reseruatione bonorum quia verius est talem reseruationem nō esse contra substantiam religionis si fiat limitate vt docte probat Couar. d. 2a. p. de sponsalibus cap. 3. §. 1. no. 18. vel tantum fiat reseruatio quoad vsum ex glosa in d. cap. fin. qui clerici vel vouentes quia ita intel ligit cum tx Tomas Sanches de matrimonio lib. 5. dispu tatione. 9. ad finem. Poterit etiam sic ca eius tx intellectu tentari ibi nō interfuisse reseruationem bonorum nā licet N.

meli

mulier que profitebat religionē adijecisset vt in domo pro
pria cum substantia remaneret tamē intelligi potest
nō vt sibi adquireret sed potius fortase ita cautum fuit
vt habitaret extra claustra monasterij quia nō esset como
ditas vel eo in loco domus nō essent monialibus constructe
sic que prima verba nostri tx manent explicata

In Tx ibi alioquin aut comodatum erit aut depositum

Ad horum verborum explicationē glose que examinationē
illud premittere libuit quod etsi in contractu comodati et
mutui eadem quodadmodo videatur contrahentium volunta[s]
vt re vtatur is qui accepit et post iussum finitum restituat
sepe que comodatum in iure mutuum dicatur l. item legata
49. §. 1. de legatis 3. l. quesitum §. siquis eodem ff de instruc
to fundo et pro mutuo etiam comodatum accipiatur in l. 1. C
quod iussu in Codice Theodosiano et in l. vltima C. quod
cum eo quod vno in loco mutuari dicit in altero prestari
notat decius et Jasson in presenti et Cujatius ad hane le
gem 2. lib. 18. Pauli ad edictum distinguunt tamen
hij contractus quia mutuum in his tantum rebus consistit
que podere numero mensura ve constat §. mutui da
tio J. hac l. que res huiusmodi sunt vt earum vsus in consum
tione consistat §. constituitur instit. de vsufructu vnde cum
vsu consumi nequeant nisi ab eo qui earum dominus est,
rei

rei mutuo datę dominium in accipientem transit §. ape
llata J. Sac lege. ceterum comodatum in ijs rebus consistit
quibus integris uti liceat et comoditatem elicere §. §. fin
ff comodati §. item ijs cui inst. quibus modis re cotrahit
et ideo in comodato dominium nō transfert l. rei como
datę ff comodati §. possidere verciculo pereos inst. de inter
dictis et sic ne nata ē horum contractuū dissimilitudo ex
qua et illa sequit quod in mutuo diuersa species eiusdem
tamen generis restituenda ē in comodato eadem species
restitui debet l. 1. §. si quis ff de oblig. et act.

Ex quibus intelliges legem 3. §. fin ff comodati — N, 2.
dum ait non posse comodari quę usu cōsumuntur in quibus
mutuū cōsistit et in quo hi cōtractus distinguunt huius
rei ea exceptio adata ē nisi ad pompam et ostentationē
quis accipiat tunc enim huiusmodi res velut corpora in
teruiniunt ut explicat Cuiat. in presenti in opere post hu
mo quod plene tradit Caius in l. cepe 4. ff comodati ubi se
pe ad hoc comodari pecunias scribit ut dicis gratia numeratio
nis loco intercedat quę verba nō recte ab Accursio et Bartolo
accepta varie interpretant Alciatus lib. 4. dispunctionum
cap. 15. Corrasius lib. 4 miscelaniarum cap. 3. Ducarenus lib.
1. disputationum cap. 47. Conanus lib. 7. comentariorum
cap. 3. Foncatulus dialogo. 17. Ant. Augustinus lib. 2. emen
dationū cap. 2. Couar. lib. 4. variarum cap. 8. Vera tamē
interpretatio ē in vulgatis codicibus mendosam praeferri
illius

illius tx literam ad que ita expanduis florentinis restituendā
Ut fra dictis gratis dicis gratia Legat ē autem dicis gratiā
aliquid facere perfunctorię et simulate facere ad iustificā
dum aliquem actum secundum Ant. Augustinum
et Covar. ubi s. Ottomanū et Brissonium de verbis iuris
verbo dicis gratia cuius exemplum esse poterit in testamēto
per ęs et libram de quo in principio inst. de test. expliciat
Budeus ad l. 2 ff de origine iuris et in antiqua emancipa
tionis formula §. preterea inst. quibus modis ius patrię po
testatis, qui actus imaginaria quadam venditione fiebat
et pecunia pretii loco interveniebat non tamen et ex animo
contrahentium pretium esset sed ficte et simulatę ad actum illū
celebrandum qua etiam ratione dicis gratia apud Casum
in d. l. rep. id importat ut pecunia det nō animo cōtrahendi
mutuum licet numerationem creditor simulaverit qui
tradebat sed eo cōsilio ut qui accipit nō eā vtat nisi ad pōpā
vel ostentationem exemple ut dici possit eum divitem esse
Cui interpretationi suffragat Ulpianus in l. si ego pecuniam
Versiculo idem ē ff. hoc titu. facit quę tx in l. 1. versiculo ex
cusans ff ad Silanianum.
N, 3. Dispositis Accurs. et Bart. in present. tex ver
bo alioquin comodatum erit aut depositum ētas suplenda
esse existimant vel alius contractus innominatus per tx
in l. naturalis §. 1. et in l. si tibi ares aleas incipit lex Julia
nus 13. ff de prescriptis verbis cuius sententię ex aliorum opini
one

one. Decius in presenti nº. 11. adijcit cotractum mandati vel lo
cationis ex L. si tibi polienda in principio ff de prescriptis
verbis pignoris ex L. si quis nec causam §. si res pignori ff hoc tito
adijcit quoque precarium quod etiam in rebus mobilibus cosis
tit L. 3. ff de precario comodati autem et depositi paulum
in presenti in vim exempli meminisse ex ea ratione di
cendum est plane exempla non restringunt dispositionem
L. 1. §. quod vulgo ff de vi et vi armata L. damni infecti
in fine ff de damno infecto

Que sententia displicuit Alciato in presenti
nº. 2 quia dixit aliquin denotare verba in vim
sententie non autem exempli gratia prolata fuisse iuxta
doctrinam Bart. in L. 1. q. 4. ff de conditionibus et demonst.
Unde existimat sensum veris casibus esse quod si tibi mutu
avi centum aureos ea lege et conditione ut eosdem mihi ipse
tu redderes hec cessante cum sit contra substantiam mutui
illud in alium cotractum reformat arguto L. cum manu
sata in fine ff. de cotrahenda emptione cum igitur cotrac
tus comodati et depositi proprius accedant mutuo quam
contractus pignoris locationis et precarij ideo JC. docet quod
si in contractu mutui caveat ut eadem species restituat
resultabit contractus comodati aut depositi quamvis enim
in deposito regulariter non transferat dominium L. si sciet
§. rei deposite ff depositi hoc tamen regulare est sed non perpe
tuum quia aliquando dominium transfert L. in nave Sau

fei

feiss locat. licet ea res notissimos depositi terminos egre
diat. d. l. Lutius ff depositi. Neque sententia Bartoli pro
bat Alciato in d. l. naturalis §. 1. quia procedit quando
dat. nummo ut aliud diversum det nos vero loquimur
quando ab initio conventionis cavet ut eadem res sit re
tinenda sic etiam docet nō obstare tx in d. l. si tibi ares
quia ibi vel propter formae mutationem l. repeti §. ult.
ff quibus modis usufr. amitat, vel propter mercedis quod
admodo in re ipsa retentionem l. 1. §. si vestimenta ff de
posito non potuit resultare cotractus depositi aut comodati
in d. l. si tibi ares. Quia .i. dicta neque deposito neque como
dato convenit adque ideo resultabit cotractus innominatus

N, 4. Sed sane Alciati expositionem impugnat
late Viglius in presenti vide ea et alijs omissis dicendum
existimo quod cum in presenti Paulus sermonem instituat
de mutuo quod in his rebus consistit quae usu consumunt et
transfundi debeat in alium cotractum propterea quod in
eo eadem res restitui nō debet eodem casu retento est nessa
rium ut in comodatum fiat translatio habita cōsideratione
ad utilitatem accipientis si ad ostentatione et pompam
accipit ut in d. l. cese vel si custodiae causa huiusmodi res
dent in depositum nam cum nulla fere utilitas ex huius
modi rebus percipi possit nisi ex usu et his nō sit usus sed
consumptio et abusus earum l. 4. §. 1. ff de usufr. earum
rerum quae usu cōsumunt difficile e precarium in hisre

bus

hic loquitur multo quam magis locationem et conductionem quae sine usu rei dari non potest neque sine mercede ut est in §. 1. et penult. instit. de locatione et conductione et quamvis pignus in his rebus contrahi possit praecedente vel sequuto debito non tamen intelligitur pignus contractum eo ipso quod huiusmodi res dantur ut eaedem redantur si debitum nullum praecessit neque sperat contrahi iuxta tex in §. fin. inst. quibus modis re contrahitur et quamvis concedamus contractum innominatum resultare ex huiusmodi pactione ut idem redatur non tamen potest intelligi quemadmodum transferat dominium earum rerum quae reddendae sunt et quibus ex non dissect contractus innominatus et domini definitionem de qua per Bartolum in l. si quis vi §. differentia ff de adquir. poss.

Neque facit contra haec sententia tex in l. si tibi pecuniam 20. ff de cond. quia ibi neque primus contractus fuit donatio neque secundus fuit mutuum secundum instrumentum verborum significationem iuxta quam rigorem utrique tamen valere benigna receptione ita ut illud mutuum tum contrahendum reddendum sit mutuo contractus sed donatio vero magis perficitur solutione mutui quam prima datione pecuniae

Neque obstat difficilis lex si ius 24. ff de praescrip. verbis ubi contractus mutuum reformatur in contractum innominatum respondendum enim est in specie eius l. non esse

buisse quod partes volebant perficere contractionem gratu
itam ut constat ex ultimis verbis d. l. Titius sibi quod
ipsum ius et causam pecuniae creditae excedat ius enim
crediti hoc est ut tantundem redat ius autem et causa
contractus de quo agit in d. l. Titius hoc est ut quandoque
minus restituat quandoque nihil minus si tributum
fisco pendendum absumeret usuram semissem adque
etiam ex sorte delibaret aliquid nihil si absumeret
et sortem et usuram. Praeterea in mutuo periculum
pecuniae pertinet ad accipientem tum quia debitor ge
neris casus fortuitos praestare debet cum genus perire
non possit l. incendium C. si certum petat tum etiam
quia rei periculum ad dominum pertinet l. pignus
C. de pignoraticia actione ius autem contractus de quo
agit in d. l. Titius hoc est ut periculum ad eum spectet
qui pecuniam dedit nam si forte eam Sempronius per
diderit sine dolo et culpa sua non tenetur, et similiter si
vacuam et otiosam eam habuerit (id est si eam feneri non
occupaverit) sine dolo et culpa sua forte quod non inve
nerit idonea nomina non tenetur, quod etiam in alijs causis
ibi enumeratis procedit ut explicat Cuiacius ad Africanum
tractatu 8 neque vero mandatum est quia convenit inter
Titium et Sempronium ut si gravioribus usuris quam
semissibus pecuniam exerceret id compendij faceret Sempro
nius quod excederet usuras semisses quod abhorret a natura

ma

mandati quod debet esse gratuitum et liberale non est autem liberalitas quae sequitur lucrum l. idem. 10. § sed si pecuniam ff mandati l. si tibi rem 13. ff de praescriptis verbis cum igitur neque mutuum sit neque mandatum merito interpretat Africanus celebratum esse contractum innominatum quoniam et verbis et conventioni contrahentium congruebat dabatur quae praescriptis verbis actio propter difficultatem quae constituebatur in inquirenda quaestione ibi actio competat et ita intelligenda est d. l. si tibi cui adendae sunt notata per Jasonem in l. naturalis § sed si facto ff de praescriptis verbis num. 2. et per Othomanum de usuris lib. 1. cap. 4.

Quod si cui Acursii Bartoli et communis aliorum doctorum sententia placeat generaliter et absolute accipiendo erunt IC. verba ut non de translatione seu transformatione mutui operae pactum interpositum contra ipsius substantiam id intelligamus sed ut id vellet Paulus in mutuo non eandem speciem reddendam generaliter cum hoc agitur et creditur eandem speciem recipiat commodatum est vel depositum non autem ut de his contractibus speciebus loquatur in exemplis sed potius dispositionis quod enim eos exempli causa positos interpretamur repugnat figurae orationis nam si exempla fuissent ita dicendum foret alioquin ubi constituerit ut commodatum aut depositum loco. Ita autem scribit Paulus ut solum exprimat alio quod commodatum fore aut depositum. cum enim IC. agat de N. 6.

de eo solum absolute quod si demus rem ut eandem specie recipiamus no erit mutuu recte ait eo casu comodatu resultare aut depositum quia ut docuit Donellus in hoc versiculo ex genere contractu de quo agit animaduerti potest scriptum esse a Paulo esse quemdam ... contractibus ageret qui re fiunt qui certe quatuor recipi erunt mutuu, comodatum, depositum, pignus ut costat ex tit. inst. quibus modis re cotrahitur obligatio in hoc vero obligatio in genere hac conventione interposita ut eadem res redat comodatu erit aut depositum no pignus quia in eo no simpliciter res dat ut redat semper cum etiam dici hac lege ut pecunia no soluta id ... liceat quod iure distractum et ... lege pignoris redi no debet

N, 7. Secundo ex eisdem verbis nostre l. in hoc versiculo colligit Bartolus communiter receptus ex uno et eodem facto no posse resultare plures cotractus subscribit Aliciatus ibidem n.° 14: in qua questione discident in varias interpretes sententias ut videre e apud Curtium Iuniorem in prima n.° 4. Bolognetum n.° 16. Mantuam n.° 19. Pro sententia cum Bartoli facit lex 1. § quod si rem §. idem Pomponius ff de positi Lex idem quem 10. § si quis filio ff mandati. Contrarium tamen constat ex l. Aristo ff de donationibus ubi si quis tradat alicui servum cum hac conditione ut eum post quinquennium manumittat et donatio e et innominatus contractus costat similiter ex l. 2. C. de pactis inter emtorem l. si iuri ff de

pres

prescriptis verbis l. si convenerit ff de rescindenda venditione l. habebat ff de contrahenda emptione quibus locis ex prescriptis verbis actio et ex vendito concurrunt ad quod ita probat ex uno et eodem facto resultare contractum nominatum cui respondet actio ex vendito, et innominatum cui respondet actio de prescriptis verbis, et quoniam eandem sententiam obtinuit ... in l. si remunerandi 6. § apud Julianum ff mandati ubi contractus mandati concurrit cum contractu mutui facit l. ex cum dolo ... dolum l. in numerationibus ff de solutionibus l. si heres in principio ff de actionibus empti ... iura que adducunt in presenti Romanus nº 2 Curtius Junior nº 4 Alciatus nº 14 Preterea et illud receptum ex eodem actu et stipulationem et alium contractum resultare posse quia ... contractus ... stipulationi causam prestet l. 2 § circa ff de doli exceptione quia stipulatio ... confirmandarum gratia ... l. stipulationum ... ff de ... scribit Paulus lib. 5 sententiarum ... de obligationibus: unde ... in ... per nuncupationem C. de ... tradit quod si quis dicat vendis mihi librum pro decem et alter respondeat vendo resultat contractus stipulationis et conditionis

In qua difficultate Fulgosius et Romanus in presenti nº 2 cum quibus Alciatus ibidem nº 14 videtur N, 8.

con

cõtentire intelligunt Bartoli sententiam quando cõtrac tus nõ sint compatibiles exempli causa mutuum et como datum quia in illo requirit dominij translatio in como dato vero nõ item in quibus procedit Pauli sententia in presenti quod si contractus sint compatibiles tunc ex vno et eodem facto plures cõtractus resultant ...
... in l. si ancillam in principio ff pro suo ibi neque idem et pro suo etc.

[illegible]

Sed difficultas ... lex in presenti ... in d. l. 2. C. de pactis inter emptorem et ... diuersa sint facta ex quibus bene possunt resultare diuersi cõtractus ... ad exemplum Sini verius videtur quod si verba ... nullam promi tionem in futurum cõtineat ... vendis mihi librum pro decimo vendo ... cõtractus emptionis et venditionis nõ vero stipula tionis ut cõtra Sinum magis communiter receptum asserit Ripa in presenti ... et in l. sti pulationum ... stipulatio n. 9 ff de verborum obliga.
Pro qua sententia facit diffinitio stipulationis

ibi

ibi daturum factum ve de qua ind. § stipulatio Pla
ne in proposito stipulatio stipulatori ullo de tinet promitte
de futuro adquisita non est stipulatio quamvis enim
stipulatio sequatur naturam actus cui adijcitur L. stati
pulatio q. vericulo quia non est verisimile ffle actoris
L. 1. § si quis sub conditione ff. ut legatorum nomine
caveatur tamen emptionis et venditionis natura est vendi
ta ad rei traditionem ... ad pretij solutionem
in futurum tendat ut existimavit Socinus in rubri
ca ff de verborum oblig. n. 18 et Decius in presenti 1a
lectura n. 4 ex ploti a ... in presenti sed respicit tem
pus futurum traditio enim rei vendite et numeratio pretij
non pertinent ad contractum venditionis sed potius ad dis
tractum quia quod perficit obligationes que consensu
contrahuntur est obligatio correlativa non spes future tradi
tionis vel numerationis iuxta elegantem doctrinam
Bart. in L. 1. n. 22 ff de condictione indebiti et probat in
principio inst. de obligationibus que ex consensu ibi nec
dari quidquam necesse est inde quia pretium in contractu
emtionis et venditionis regulariter non est causa finalis
ad que ideo non competit repetitio rei vendite licet pre
tium non solvatur L. in civile cum aliis C. de rei vindicat.

2o contra sententiam Senatus facit quod si in pre
dicta specie contractus stipulationis resultaret venditor be
neficio emptori actione ex stipulatu emtor autem sola

ac

actione ex vendito quia respectu pretij soluendi ab emto re nulla precessit interrogatio venditoris neque subsecuta fuit responsio emptoris ad quem etiam non potuit resultare stipulatio in fauorem venditoris neque erat conueniens quod emptor stipularet quod interesset venditoris nec si stipulatus fuisset ea stipulatio valeret ex regula l. stipulatio §. alteri ff. de verbor. obligat. ex quibus colligitur respectu pretij stipulationem non interuenisse quoniam verborum obligatio non contrahitur nisi inter partes v. d. agat l. obligationum substantia ff. de oblig. et act. qua ratione argumentatur Ripa hic n.º 3. post Baldum in l. de diuisione n.º 5. ff. soluto matrimonio

N.º 9. Neque his aduersatur l. cum stipulatus §. fin. ff. de verborum obligat. ubi per argumentum a contrario sensu videtur elici quod si in locando vel vendendo ad interrogata responderent repellerentur etiam contractus stipulationis quantumcunque non deesset verba quae futurum tempus respiciant quoniam tex ille de illis contractibus loquitur qui consensu contrahuntur qui licet concipiantur secundum formam stipulationis quae ex interuallo contrahi non potest l. 1. §. qui praesens ff. de verbor. oblig. contrahentibus in eam rem postea consentientibus valent sublata enim stipulationis causa quae frustra adhibita est manet consensus qui ad emptionem et ceteros contractus

simi

similes cõsiterendos ẽ satis. Quam interpretationẽ prosen
cit Azurb. secut Duar. Corratius et Donelus in d. l. si ita
pulo Robert. lib. 1. receptar lectionis cap. 4. Forcatulus
dialogo. 5. nº. 5. Pinelus in l. 2. 1. p. cap. 3. nº. 12. C. de re
scindenda

2º respondet constituendum esse discrimen inter
has verborum conceptiones vendis mihi librum pro decem
vendo et inter illam promittis mihi ementi librum pro decẽ
licet enim in primo exemplo nõ det stipulatio in secundo
tamen stipulatio inest. Pro quo advertendum ẽ quod verba
aliquando referunt ad fidem cõsensus verbi gratia vendis
vendo et tunc solus resultat cõtractus emtionis quia desunt
verba de futuro quae sunt naturalia stipulationis aliquã
do vero referunt ad fidem pactionis et in secundo exemplo
et resultat cõtractus stipulationis facit text. in cap. 1. de sponsa
duorum quo supposito respõdet argumento a cõtrario sensu in
d. l. si stipuler §. ultimo ita esse deducendum quod si ad in
terrogationem respõdeat in cõtinente et verba ad pretii
vel mercedis solutionẽ in futurum referant resultabit
cõtractus stipulationis et venditionis vel cõductionis exem
pli causa si dicas mihi vendenti pro decem promittis solvere
pretium Calendis proximis ad quod ita respõdet Rips. in
presenti nº. 4 ẽ quae de mente Alexandri d. §. ultimo ubi
tamen si verum amamus I.C.us nõ refert verba ad pretii so
lutionem sed ad efuturum cõtractum de quibus ibi

N°, 10. Omissa igitur hac in questione Fulgosij et Romani Alexandri et Vgolij sententia resoluendum existimo quod si a principio partes intendant facere aliquem cõtractum, licet ex post facto alius resultare possit, hic tamen pensetur celebratus quem a principio partes intendunt L. si filius familias versiculo quia in stipulationibus ff de verborum oblig. l. usufructus 26. in fine ff de stipulatione seruorum et hoc aperte probat in d. L. 1. §. idem Pomponius ff depositi ibi quia hic ē primus cõtractus itaque nõ ē inspiciendum quod ex post facto cõtingit sed quod a principio in cõuentionem deduxit, si uero ab initio intentio partium ad diuersas cõuentiones dirigat neque sit necessarium ad perfectionē cõtractus quod aliquid ex post facto contingat tunc nõ ē incõueniens quod unum et idem negotium cadat in diuersas species contractuum et ita intelligendus ē tx in d. l. Aristo ff de donationibus. Neque obstat d. l. secunda C. de pactis inter emtorem cum alijs in quibus actio prescriptis uerbis dat quia quoties dubitant. IL. an ex locato vendito uel aut alia actio det et verentur ne certam actionem instituendo in captionem incidat litigator respondere solent quod licet actio certa dari possit tutius aut melius ē prescriptis verbis agere L. naturalis §. penultimo ad finem L. si gratuitam L. si apud te versiculo melius est l. rogasti 21. versiculo melius esse cum alijs ff de prescriptis verbis. Unde cum in d. l. 2. pactum de

de re ipsa restituenda interuenisse quotiescumque pretiu
rederet quia non secunda venditio interuedebat tuttius
videbat prescriptis verbis actione experiri vt in eadem
specie respondit Proculus in l. si tibi. 12 ff de prescriptis
verbis explicat Morla in emporio iuris prima parte
ad titulum de pactis questione 1. nº 27

Ad textum vero in d. l. si remunerandi §. aput
Julianum ff mandati responderi poterit cum Conano lib. 7.
coment. cap. 14. nº 2. in fine et sequentibus quod in specie
eius l. dumtaxat fuit celebratus contractus mutui quod ex
eo aparet quia ibi fuit accepta pecunia vt recipiens
eam suo periculo feneraret quod proprium est mutui
l. incendium C. si certum petatur et ita vnicum negotium fuit
non duplex nec enim respectu pecunie credite fuit ce
lebratum mandatum cum in specie eius textus cautum
fuisset vt si amplioribus vsuris feneraret id quod am
plius feneraret lucraret et sibi haberet solutis vsuris
domino quod quidem aborret a natura mandati de
bet enim esse gratuitum vt sepius diximus et eo in casu
solum eo potest certi condictio ex mutuo quod si recipiens
esset procurator generalis tenet quoque mandati non
quidem respectu pecunie credite sed potius respectu genera
lis administrationis comendate neque vero id inconueni
ens est quia diuersa fuere negotia nam cum procurator
est tum creditoris debitor duplici obligatione constrictus est
du

duplici tamen ex negotio quia enim debitor est tenet con dictione certi, quia procurator mandati recte conveni etur, illa ut mutuo acceptum soluat, hac ut debitum quod non exegit de suo luat id que usuris cumulat id que ait I.C.tus in illis verbis quemadmodum solet teneri debitor qui creditoris sui negotia gessit facit tex. elegans in l. si negotia 31. ff mandati et in tutore l. ex quibus §. ubi si temporali ff de administ. tutor. explicat Cuiatius lib. 13. ad Digestum Salvij Juliani in d. §. apud Julianum et lib. 14 ad d. l. si negotia

Adde in d. l. in numerationibus ff de solutionibus respondet Ripa sub n.o 5. quod licet ex uno facto duo contractus non resultent bene tamen potest resultare unus contractus et unus distractus et licet ibi ex uno actu videant prodire contrarij effectus id tamen procedit respectu diversarum personarum quod neque naturae neque iuris traditione repugnat et licet in d. l. cum dotem C. de iure dotium vera venditio sit non tamen est simplex sed dotis causa contracta ut in l. quoties ff. de iure dotium ideoque non semper simplicem conditionem imitatur ut ex differentijs traditis a Cuiatio lib. 17 observationum cap.o 1. colligere licebit et his quae scribit Morla ad titulum si certum petat q.o 20 ad finem et sic finit haec lex. 2. a Licentiato Texada collega Ovetensis collegij

Finis Huius Lectionis. 2.o

Ad titulum ff de rebus creditis A.

AD L. QVOD TE MICHI. 5 ff HOC ttº De rebus creditis A licentiato Texada Socanno 1608

Bartolus noster exordit explicationem huius legis di
cendo eam esse bonam notabilem magistralem et solem
nem et habere elegantem materiam testat Philippus De
cius hic lectura 2. in principio preter ordinarios hic eius
materiam illustrarunt Doctores precipue Cuiat. Duare
nus et Donelus in l. si ex legati causa. 23 de verborum
obligat. Robertus lib. 2. sententiarum cap.º 17. Andreas fa
guinetus lib. 2. controvert. iuris cap.º 71. et sequenti. Ego vero
eiusdem Bartoli vestigia secutus ex hoc tx. 1.º noto ad debitore
perpetui post moram spectare periculum interitus quia con
clusionem probat tx in d. l. si ex legati causa in l. nemo
82. §. 1. de verborum obligat. in l. apud Julianum. 40. alias
incipit Africanus §. in usurarum versiculo ipsius l. cum
re 49. §. fin. l. si servus legatus 111. §. si servus legatus de
legatis in l. hominem 37. versiculo nisi forte ff. mandati
faciunt que in argumento iura congesta per glossam verbo quod
ita fit in d. l. si ex legati causa. Cuius conclusionis ratio est
quia mora et frustratio nemini debet prodesse. Unde certi
hominis promissor homine post moram mortuo perinde ac
si homo * uideret tenet ut I.C.tus scribit in d. l. nemo § 1. et   *uiueret
perpetuat obligatio quo ad effectum estimationis solvende

l. si servum. 91. §. sequitur de verbor. oblig. sic alias in pena
morae et contumaciae rigurosa admittit interpretatio de
facto quasi impletae conditionis cuius doctrinae elegans exem
plum prestat nobis I.C. in l. locum §. condemnatio de ta
bulis exibendis si heres noluerit legatario conditionali
tabulas exibere cogitur estimationem persolvere quam
ipse legatarius nec deficiente conditione restituere com
pellitur et haec sententia locum habet licet res de qua
agitur perierit intra tempus datum ad purgandam
moram adhuc enim debitor ipse tenetur ut probat tex
optimus in l. sancimus versiculo quod si 2°. tempore
C. de fideiussoribus cuius tex. decisionem exornant Phi
lippus decius hic 2a. lectura n° 10. Imola in l. penult.
§. ad crimen collumna fin. de publicis iudiciis. Bal
dus in l. qui crimen quest°. 12. C. qui accusare no possunt
Bartolus in l. si quis reum ad finem de custodia reor.
Mainus lib. 3. actionum cap°. 19. Robertus lib. 2. se
tentiarum cap°. 18. Alciatus lib. 5. parergon cap°. 20.

N°, 2. Sed huic sententiae et conclusioni obijcit
Bartolus tex. in l. incendium C. si certum petatur dum
generaliter statuit debitorem teneri nulla facta dis
tinctione an res perierit ante vel post moram. cui
difficultati respondetur communiter ex mente gloss. Bart.
et reliquorum in presentem legem loqui in debi
tore quantitatis quia quantitas in genere perire no
potest

potest l. in ratione 30. §. diligenter ff ad l. falcidiam,
tx vero nostrum et iura similia procedere in debitore
speciei quam doctrinam eleganter limitat Bartolus
in debitore quantitatis respectu certe speciei quia quidem
perempta specie ante moram liberat Bartolus comu
niter recipit ex Alexandro n° 4. Jasone et Alciato
15. Petro Dueñas regula 176. limitatione 2. Taquineo
d. lib. 2. controversiarum cap° 71. et secundum hanc limi
tationem. Primo intelliges tx in l. Titius textores 36. §
fin. de leg. 1. ubi heres tenebat extimatione Stichi
alteri legatario prestare et sic tenebat ad quantitatem
respectu certe speciei nempe propter Stichum l. si res
20 ff de legatis 3. et nihilominus mortuo Sticho ante
moram liberat qua inductione idem probat tx in l.
filius familias 117. §. fin. de legatis 1. Secundo intel
liges tx in l. quidam 99. §. si tibi de legatis 1. ubi
notat Bartolus in sumario. 3° interpretaberis tx in l. si
quis in principio testamenti 22. in finalibus verbis de legatis
3. iuncto §. non solum instit. de legatis. 4° intelliges tx in l.
1. §. fin. cum lege sequenti si cui plus quam per legem
falcidiam. 5° intelliges tx in l. non solum 5. § Sed et alio
versiculo aut si bis quia alienatus est ff. de alienatione iudicii
Sexto denique et ultimo explicabis tx in l. si ante. 16. §
mortuo ff. de interrogatoriis actionibus si advertas eum tx
loqui in iudicio noxali ex glosa ibi verbo confessus in quo

debitor prestando interesse liberat principio inst.º de noxa libus actionibus adque ita ibi tenebat debitor ad quantitatem respectu certæ speciei et ea perempta liberatur qua inductione idem probat tx in l. si plurium. 39. §. fin. l. electio. 26. §. si his ff. de noxalibus actionibus quo in loco antequam hinc habeamus notare libet Julium Paulum illius responsi rationem redidisse obscurissimam illam nempe quoniam hæc actio in locum directæ actionis succedit. Sed pro eius explicatione aduerte in actionibus in quibus requirit possessio ex parte rei conuenti qui dolo desijt possidere pro possessore haberi l. qui dolo de regulis iuris vnde in eo tx quamuis dominus desierit possidere seruum qui noxam comisit a potestate tamen sua exijsse no intelligit propter dolum potestque utili noxali iudicio conuenire si tamen postea ante iuditium acceptum seruus perierit liberat queadmodum liberaret si sine dolo desijsset possidere l. quoties in principio et §. pretor ait illo tto itaque per mortem serui cessat ficta illa possessio propter quam poterat conuenire que cum sit omnino necessaria et vt nostri locunt de substantia iuditij reus liberat et hoc e quod Paulus ibi liscet breuissime docuit quoniam hæc actio etc. significauit etenim quod quemadmodum si reus no desijsset possidere seruum his quæ desijsset liberaret a directa actione quia defficit extremum necessarium ex parte rei conuen

ti

ti ff. possessio servi ita etiam debet liberari si idem ser
vus dolo desijt possidere et postea mortuus E quoniam
Utilis actio quae tunc dat quasi contra possidentem eam
denominaturam sortit quam directa in cuius locum
successit arguto l. cum qui §. qui iniuriarum d. si quis
cautionibus cum in eo tantum puniat dolo sus ut
perinde habeat ac si vere possideret et e genuina illius
rationis interpretatio

Sed ut ex dimittendo omniam incerta N. 3.
mur licet superior Bartoli limitatio tot viribus fulcita
videat nihilominus contraria sententia s. debitorem
quantitatis respectu certe speciei nō liberari etiam si res
perierit ante moram ex sequentibus probat. Primo ex
Papiniano in l. fundum Cornelianum 28. de novationib.
ubi qui debet fundum et ipsius fundi estimationem demi
nuto fundo ab integra eius estimatione nō liberat. 2° fa
cit tx in l. necessario 8. ff. de periculo et comodo rei vendite
ubi licet pereat res vendita nō tamē liberat emptor a so
lutione pretij quamvis illud debeat ratione rei quae perijt
quo etiam pertinent tx in l. si in emptione 34 §. si emptio
ff. de contrahenda emptione l. cum emptor §. 1. versiculo mor
tuo autem ff. de rescindenda venditione tx elegans in
§. cum autem inst. de emptione et vendit. 3° facit
tx in d. l. Si servum 31. ff. mandati ubi si fideiussor solvit
servum potest petere pretium quamvis servus mortuus sit

et

et debitor principaliter obligatus esset ad pretium propter servum quod viget tex. in l. vir uxori ff de dote praelegata ubi licet mancipia moriantur estimationem tamen eorum deberi Papinianus respondit et tamen ibi ratione mancipiorum quantitas debebat. 5° facit tex in l. stimatae ff soluto matrimonio l. plerumque ff de iure dotium ubi maritus non liberatur interitu rerum dotalium sed tenetur ad earum stymationem prestandam id quod ipsum expresse docuit Consultus de comodati contractu verba faciens in l. si ut certo § § nunc videndum versiculo et si forte restimata ff comodati. 6 facit tex elegans in l. in illa stipulatione 8. de verborum oblig. ubi si quis obligatur ad decem si non dederit intra calendas Stichum servum mortuo servo ante calendas etiam sine eius culpa non liberatur a solutione decem quem tex emendat et interpretatur Cuiat. Lib. 1. observat. cap. 22. 7 facit tex in l. si de hereditario § 3 de negotiis gestis ubi si omnis negotia gesta sint ad quantitatem tenetur negotiorum gestor propter res emptas illarum interitu non liberatur. 8° in hanc sententiam inclinare videtur Salicetus in l. fin. versiculo ii ideo si mortuus est Stichus de condictione causa data ubi mortuo servo propter quem acceptaverat pecuniam adhuc obligatus manet debitor ad pecuniam. Nonus et ultimo adduci non male potest tex elegans in l. id quod sub conditione 19. § si pater de constituta pecunia ubi pater vel dominus obligatus

gatus ad certam pecuniæ quantitatem ratione peculij perē
to peculio adiacentes ex quibus hanc sententiam amplexi
sunt Castrensis Jasson Decius Alciatus et alij quos refert et
sequitur Faquineus ubi s.

Qua sententia retenta non obstant iura in contrarium N, 4.
I. n.o 2. alegata in confirmationem limitationis Bartoli et in
primis de tx. in d. l. Titiæ textores §. fin. et in d. l. quidam
§. [illegible] Respondet Fulgosius hic in utriusque legis specie
rem tantum fuisse in obligatione non certam quantitatem
quæ solum erat in facultate solvendi. Unde [illegible]
si pereunte re quæ debebat liberari deficiente [illegible]
trahi ad questionem propositam in qua quantitas est in
obligatione. Secundum [illegible] interpretatione [illegible] adaptari
non potest [illegible] legis verba ibi ut aliquid
prestaret usque ad pretium servi ex quibus constat legata
rium fuisse gravatum prestare aliud diversum a servo
legato quo postea perempto ex quo sequitur quantitatem fuisse
in obligatione [illegible] tenebatur legatario Stichum
dare legatarius autem per fideicommissum ad pretium
Stichi [illegible] Titio obstrictus erat. Nec magis qua
drat predicta Fulgosij interpretatio d. l. Titiæ textores §. fin.
in quo proponit servus legatus duobus et eorum alteri
solutus [illegible] alteri idem servus prestari non potuit
prestat ergo [illegible] quæ non in facultate solvendi
dumtaxat sed in obligatione manet l. si pluribus. 33.
de

de legatis 1. in l. pires 20. de legatis 3. iuncta l. licet §. ea obligatio de procuratoribus principio inst. de actionib. Quod si pretium non esset in obligatione, sed in solutione ad illud legatarius agere non posset l. nuiles 6. §. 1. de re iudicata separamus ergo has duas iura quae simul iuncta recte explicari non possunt.

N. 5. Ut primis ergo ad tex. in d. l. Titius testator §. fin. observo ibi non fuisse eundem servum duobus in solidum legatum a testatore, sed pro partibus communicandi ut probat tex. in d. l. pires 20. ff de legatis 3. et ante per tex. in de partibus fab. §. si eadem res inst. de legatis, vel ab initio habeant eas quae sequitur ille tex. in legato damnationis tradit Ulpianus in fragment. tit. 24. Caius lib. 2. inst. tit. 4. et ad variarum antiquorum interpretationem observat Pichardus in d. §. si eadem res quo casu cum heres sit debitor speciei maxime non est si ea peremta ante moram liberet quam inter pretiationem etiam esse collegissi coniungas cum tex. cum §. precedenti qui ex mente legis vel testamenti aliam explicat l. si servus plurium 51. §. fin. ff de legatis 1.º et in dubio legatum multiplicationem non recipit d. l. si pluribus vercinilo nisi ipse testator, nec caret dubitandi ratione ille tex. potuit namque oriri dubitatio ex eo quod penes heredum species pervenit sed hoc non noscet dum modo culpa non adsit l. si qui. 44. ff de obli

obligationibus et actionibus. Sed tunc retenta hac interpre
tatione difficile videtur respondere Martiano in d. l. filius
familias. 117. §. fin. ff. de legatis. 1. ubi servus erat relic
tus pluribus in solidum et liberat heres per interitum etiam
ab ipsius servi stimatione contra l. resoluta et tx. in d. l. si
res. Sed huic difficultati respondendum credo tx. in d. l. si res
et eius decisionem quatenus de stimatione loquitur proce
dere quando alteri ex colegatarijs servus traditus est. At
vero in d. l. filiusfamilias §. fin. non constat servum fuisse
traditum alteri legatario. Unde intelligendum est eum
servum decessisse ante quam traderetur et mora committeret
quo casu non dum ceperat obligari heres ad servi stimatio
nem et ideo recte dixit Martianus in d. §. fin. et deduxit
Bart. in sumario illius tx. per interitum speciei pluribus
in solidum debitae quem liberari ab omnibus

Non obstat secundum fundamentum ex tx. in
d. l. quidam §. si tibi quia respondeo cum glosa ibi in eo
tx. legatarium non dum agnovisse legatum servi unde
si eo mortuo compelleret prestare pretium reperiret grava
tus plus quam moratus est contra legem si legatarius 8. de
legatis 3°. N°, 6.

Non obstat 3^d ex tx. in d. l. si quis in principio titulo N°, 7.
ff. de legatis. 3. in finalibus verbis quia respondeo heredem
a quo res aliena legata est non antea ad eius stimationem
soluendam teneri legatario quam si constiterit dominum
vel

vel nolle eam vendere vel nō bonis conditionibus l. non dubium 14. §. fin. ff de leg. 3. Unde si decedat ser uus alienus antequam heres hoc inquirat dummodo non sit in culpa liberat l. si decesserit 4. § qui satisdare cogant

N°, 8. Non obstat 4.tum ex l. 1. §. fin. ff si cui plus quam per legem falcidiam quia omissa interpretatione Fulgosij et Ripę hic n.° 18. qui respōdent eum tx loqui in debitore speciei quę cōtinuit ex l. sequenti iuncta l. qui restituere 69. ibi non pluris etc. ff. de rei vindicat.e et ex l. 1. eiusdem tt.i si cui plus ibi tantam pecuniā dabit. Respondendum ē legatarium in ea specie de iuris rigore cōdemnandum esse ad stimationem: de ęquitate tamē cōpetere ei exceptionē ut ea iubeatur ad uersus heredem. Ratio autem exceptionis cōcedendę in promtu ē legatarius etenim ex formula stipulationis interpositę ad dolum obligat ut constat ex l. 1. et 3. eiusdem tt.i unde cessante dolo ęquitas suadet ne ultra id quod accepit teneat quia in eum casum quantitatē videt promisisse

N°, 9. Non obstat quintum ex tx in l. nō solum §. hęc actio ff de alienatione iudicij quia respōdeo actionē ex eo ędicto dari propter id quod interest actoris rem in alium translatam nō fuisse l. 1. et 2. eiusdem tt.i et ideo si res perierit sine alienantis culpa nihil ac

toris

toris iudex interfuisse et ideo nō cōdemnat adstimatio
nem vt in lege item si uerberatum §. fin. ſ de rei
vindicatione

Denique non obstat sextum et vltimum N; 10
fundamentum ex lege stante 16. §. mortuo supra de
interogatorijs actionibus l. electio 26. §. si sis l. si pluri
um. 39. paragrafo. fin. supra de noxalibus actio
nibus quia respondet Fulgosius ea iura procedere in
actione personali in rem tamen scripta iuxta l. 3.
§. est autem iuncta glosa prima supra ad exibendū
Quę sane actio cum detur ad similitudinem realiū
lege offitium. 9. ff de rei vindicatione iuncta lege
tertia paragrafo finalli versiculo sciendum finitur
possetione cessante quemadmodum et realis dicta
lege item si uerberatum §. fin. lege finali supra de
rei uindicatione. Nec tam interitus rei liberat debi
torem quam defectus possetionis quę ex eius parte re
quirit quod vrgenti ratione probat quia etiam
si res extet tollit obligatio si reus sine dolo et cul
pa desinat possidere l. quoties in principio et §. Pretor
ait illo titulo ff de noxalibus actionibus. Secus est
in debitore quantitatis ex contractu vel delicto per
actionem mere personalem quia licet debeat res
petiti certę speciei et desinat eam possidere eo quod
peremta sit non tamen extinguit obligatio

quę

quæ semel sortita è effectum argutotx in lege finali
§. vnde liberi quemadpuleram speciem aduenit
Baldus in lege si mater in fine Codice de suis et legi
timis heredibus Cumanus et Aretinus in l. heres per ser
uum ff de adquirenda hereditate Jasson in lege prima
§. veterus ff de adquirenda possessione numero vigesi
mo octauo Tiraquelus in lege boues §. a sermone li
mitatione vigesima ff de verborum significatione
et hanc superiorum iurium interpretationem
exornat bene Curtius Junior vir aliqui doctissimus
et singularis qui multa comminisit in presenti nume
ro. 10.

N, 11. His solutionibus dissolui recte possunt arguta quibus
Bartoli limitationitebat si quis autem eiusdem Bartoli opi
nionem defendere maluerit Fulgosij arguta diluet extra
ditis per Ripam hic n° 19. ~~de foro competenti~~ Bolonehi 30
ego vero vt libere quod sentio plane profitear neutri ex his
opinionibus accedere possum si simpliciter eas accipiamus
distinguendum q°. existimo non vt fecit Ripa hic n°. 18
qui expresse conuincit ex l. necesario §. ff de periculo et commodo
rei venditæ sed potius separando debitorem quantitatis re
spectu certe speciei quam ab alio acceperat erat a debitore
quantitatis respectu certe speciei quam ipse prestaturus erat
Primo casu debitor no liberat per interitum speciei quam
ipse acceperat quoniam sufficit no stetisse per al
teri

terum quominus rem traderet, quo modo procedit d. l. necessario 8. cum iuribus similibus, et lex sive hereditaria 24. ff. de negotijs gestis. In quibus iuribus illa etiam rationis ratio perpendi potest quod ideo non liberet debitor ille quantitatis quia venditor erat debitor speciei unde ea perempta mirum non est si ab eius prestatione liberet nec ideo minus possit quantitatem et pretium petere idem est in specie d. l. sive hereditaria sic etiam procedit d. l. hominem 37. ff. mandati in quo tx et illa ratio commendari potest propter quam non liberat reus morte servi quia ipse non erat obligatus ratione servi sed propter damnum quod incurrit fideiussor solvendo pro reo quod semper durat sive res soluta extet sive perempta sit. Ex hoc primo distinctionis membro colligit quod cum contractus do ut des similis sit emptioni si res debita pereat ante moram debitoris liberat nec tenebit pecuniam acceptam restituere l. naturalis §. 1. versiculo sed si scyphos ff. de prescriptis verbis nisi post id tempus perierit quo potuit dari l. 3. §. 1. versiculo sed si Stichus l. si pecuniam §. 1. versiculo sed ubi accepi ff. de condictione causa data iuxta quam iuris traditionem intelligenda est lex finalis versiculo et ideo eodem titulo ne pugnet cum d. versiculo sed si scyphos qua de re disputare nunc minime vacat ut pote quia instituto nostro non admodum conveniat latam huius rei disputationem videre si cupis lege Pinellum in rubrica C.

de

de respondenda 2.a p.te cap.o 3. ex n.o 9. Connanum lib. 1. comentariorum cap.o 15. Corrasium lib. 2. miscellaneorum cap.o 9. n.o 8. Forcatulum dialogo. 49. Padillam in d. l. naturalis § 1. Ferdinandum de Mendoças lib. 3. disputationum de pactis cap.o 2. Andream Fachineum lib. 2. controuersiarum cap.o 72.

N.o 12. 2.o uero casu si quantitas debet ratione certæ speciei quam ipse prestaturus e et cuius solutione nō liberat reus tunc ea perempta durat adhuc obligatio quantitatis quo modo accipio I.C.i responsum in l. fundum Cornelianum 28. de nouationibus in quo tx reus cōueniebatur ad estimationem nō poterat liberari soluendo fundum ut probant illa legis uerba secunda uero stipulatio tenet ex qua nō fundus sed pecunia debetur. Sic etiam intelligo tx in l. uir uxori de dote prælegata ubi heres nō potest soluere mancipia uxori inuitæ quia ab illa obligatione speciei tacita testantis uoluntate recessum e ut cum erudito notat Alciatus ibi n.o 9. et ideo illorum mors nō potest liberare heredem cum etiam si uiuerent nō liberaret heres seruorum solutione quibus in casibus plane procedit opinio Fulgosij si uero quantitas debeatur ratione certæ speciei cuius solutione poterat reus se liberare ab obligatione quantitatis tunc perempta illa specie sine culpa sua liberat quasi interitus rei succedat loco solutionis arguto l. qui decem. 72. ff de solutio

tionibus quomodo procedit tx in l. in nave saufei ff. lo-
cati et d. l. electa 26. §. 1. ff. de noxalibus et ferè omnia
iura pro Bartoli sententia et limitatione alegata
Nec postremum hoc distinctionis membrum N.º 13.
impugnat per tx in d. l. si ut certo §. nunc videndum
periculo et si forte ff. comodati et in l. in illa stipulatione
8. de verborum obligationibus ubi quis est debitor quan
titatis respectu certæ speciei quam ipse est prestaturus et
nihilominus perempta specie non liberat quia respondeo
in d. versiculo et si forte no liberari debitorem quia
actum videtur inter partes ut in omnem eventum re
no prestita solveret stimationem ut constat ex illis verbis
omne periculum prestandum ab eo qui stimationem
se prestaturum recepit. At vero in d. l. in illa stipulatio
ne species erat posita in conditione obligationis no in
obligatione in qua decem dumtaxat continebantur et
ideo speciei interitus no perimit obligationem quantitatis
sed potius ei prestat initium arguento tx in l. si pecuniam
2. 4. versiculo fin. ff. quando dies legati cedat et hæc de
difficili questione dixisse sit satis
Sed hic se se nobis offert nodossus disputan N.º 14
dus articulus utrum debitor speciei ea perempta post
moram liberet quando res erat eodem modo penes do
minu vel creditorem peritura in quo Joanes et Marti
nus vetusti iuris doctores contrarias sententias scriptis no
bis

bis reliquerunt. Juanes etenim affirmabat nullam esse distinctionem ad libendam an res eodem modo esset peritura penes dominum vel creditorem aut nō sed absolute debitorem cōdemnandam re perempta post moram ipsius movebat ex sequentibus. Primo ex tx nostro l. 1. §. rectissime l. merito. 19. de vi et vi ar mata l. si in Asia. 12. §. fin. ff depositi cum alijs iu ribus quorum s. memini n.° 1. et illis indistincte cavet debitorem nō liberari si post moram res perierit. 2°. idem constat ex Ulpiano in l. cum res. 49. §. fin. ff de legatis 1. ubi si fundus casu male perierit post moram tenet debitor ad estimationē et tamē res eodem erat mo do penes creditorem peritura. 3° expendo Paulo locum in l. si filiofamilias. 26. §. si post divortium ff soluto matrimonio ibi omnino detrimentum ipse prestabit ubi notat glosa verbo omnino. 4° fortissimum huius rei argumentū prestat Ulpianus in l. si pecuniam §. si ser vū versiculo sed ubi accepit ut manumitteret de cō ditione causa data ubi licet distinguat Ulpianus an creditor distracturus esset servū vel nō ad hoc ut de bitor propter eius mortem teneat hoc tamē dumtaxat facit casu quo sine debitoris mora decesserit servus nō autem quando post eam comissam mortuus ē quia tunc indistincte damnat debitorem. 5° hoc ipsum ra tione probat quia fur et morator pari ambulant passu

l. inter stipulantem 83. §. penult.o ff de verbor. oblig.
sed fieri etiam indistincte re perempta l. si ex facto q. C
de furtis gl. et moratori. 6.o denique et ultimo probi
sententia efficacissime duæ rationes afferri possunt quarum
prima e quia potuit res per creditorem distrahi si suo
tempore ipsi esset soluta et ita actor pretium esset
lucraturus q.o no debet impediri quod eodem modo res esset
peritura quam rationem considerat Ulpianus in l. sed
si verberatum 15. §. fin. ff. de rei vindicatione. 2.a ra
tio e quia licet sua natura extinguatur obligatio prop
ter naturalem rei interitum ut j. late dicemus tamen
in odium committentis moram lex sua potentia vi producit
obligationem quoad estimationem cuius respectu Sti
chus qui mortuus e adhuc vivere existimatur ut pulchre
docet I.C. in l. nemo 82. §. fin. ff de verborum obligat.
quia iuris ratio postulat ut mora sua unicuique nos
ceat l. in condemnatione §. unicuique ff de regulis iuris
ex quibus Suarez sententiæ accedere no dubitarunt plu
res quorum meminit Faquinaeus lib. 2. controvers. cap.o 71.
comunem dicit Alciatus ubi n.o 6.

Contrariam tamen sententiam nempe debitorem N.o 15.
liberari si res ita perijt natura sua ut perijsset si esset apud
creditorem veluti si Stichus promissus vel senectute vel
aliter ex morbo decesserit etiam si post moram factam id
evenerit in primis probat Gaius ex sententia Sabini et

Cassij

Caij in l. si pluy 14. §. 1. ff. deposit. ibi: utique cum interi
tura esset res et si restituta esset actori. 2º Hec eadem
pars fulcit tx tx eleganti in l. si cum exceptione 14.
§. sed et si nõ culpa ff. de eo quod metus causa vbi si agat
cum aliquo actione quod metus causa quia rem per
vim extorsit et res ante sententiam perierit ita de
mum debitoris periculo perijt si peritura res nõ fuisset
metu nõ adhibito g.º si eodem modo aput creditorem
esset peritura debitor nõ tenebit et per cõsequens superi
or erit observanda distinctio. 3º facit tx in l. item si uer
beratum. 15. §. fin. ff de rei uindicatione. 4º expendi potest
tx in l. si vendendo §. si ea cõditione ff ad l. R. odiam de iac
tu ibi Paulus imo contra. 5º denique et vltimo facit ratio
elegans quam aduxit Caius in d. l. si pluy 14. §. fin. quod equu
sit naturalem rei interitum ad actorem pertinere id enim
solum in cõsideratione esse debet quod etiam si res fuisset
tradita eodem modo perijsset naturalis enim equitas ius
piu debet nõ extra ordinaria ratio potentie in dissidendo
huius sententie preter martinum iam relatum autores
fuerunt Castrensis nº 11. Decius 46. Jason. 26. Socinus
et alij quos refert et sequit Faguinerus d. lib. 2. cõtrouer
tiarum cap.º 11.

N.º 16 Quorum uirium inimicitiam et autorum
repugnantiam sequentis distinctionis federe cõponunt
Doctores nostri aut enim inquiunt uersamur in actio

ne

actione reali in qua si a principio fuit bona fides etiam si ex post facto superveniat bona liberat reus si ita res debita interiisset sine creditorem aut agimus de actionibus personalibus in quibus sine distinctione reus ad estimationem tenebit ita glosa hic verbo detrimentum glosa in d. l. item si verberatum § fin. verbo moram in fine est communis secundum Decium hic prima lectura n° 12 et sequenti Jassonem n° vigesimo sexto Curtium et Ripam numero quarto l. Ant. de Heon. hic n° 2 rationem differentie assignat idem Jasso dicens ideo hoc statutum fuisse quia in actionibus personalibus agit ad id quod est debitum et sic ad illud in quo proprie cadit obligatio et ideo gravior censetur mora quam in realibus in quibus non subest obligatio § 1. inst. de actionibus. Sed convenit hec differentie ratio tum quia potentius est ius quod habet actor in realibus quam in personalibus actionibus patet quia licet Princeps possit tollere ius obligationes dominium tamen tollere non potest glosa et Doctores in cap. que in ecclesiarum de constitutionibus et in l. fin. C. si contra ius vel utilitatem publicam cum late et erudite adnotatis a Pinello in rub. C. de rescindenda vendit. cap. 2. per totum tum etiam quia gravior est mora que committitur in realibus quam in personalibus actionibus id quod apparet ex eo quia in rei vendicatione fructus et usure veniunt a tempore more in personalibus autem fructi iuris non nisi a tempore litis contestate l. videamus 38 § si actionem ff. de usuris.

Quare ut vera adhuc huius resolutio habeatur que sequuntur observanda decerni. Primo perpetuas obiri

inter

inter. JC.[os] disentiones fuisse propter quas diversæ inter eos sectæ esse reperiunt quæ ab Atteio Capitone et Antistio Labeone ortæ a Sabino Nerua et Proculo eorum discipulis auctæ fuerunt ut refertur in l. 2. prope finem uersiculo hy duo ff. de origine iuris et qui alterutram factionem sunt secuti alij Sabiniani: alij proculeiani sunt vocati cuius disentionis in aliquibus iuris questionibus exempla adhuc extant in libris nostris ut in l. 1. ff. de contrah. emptione l. adeo. 7. §. cum quis ex aliena de adquirendo rerum dominio l. 3. §. ex contrario ff de adquir. poss.[e] notarunt Cagnolus Cuiat. Coratius Salius et Budeus in d. l. 2. Aimarius Ribarius lib. 4. historiæ iuris ciuilis in principio Bevardus in l. cum amplius §. his natura ff de regulis iuris idem Cuiat. lib. 9. obseruationum cap.[o] 22.

N.° 18. Q.° obseruo in ea de qua tractamus questione non solum inter Joanem et Martinum sed etiam inter ipsos iuris conditores Sabinianos et Proculeianos controuersiam fuisse tam in actione reali ut in d. l. item si uerberatum §. fin. ibi plerique aiunt et in l. illud quoque 40 ff. de petitione hereditatis ibi Proculo placet Cassius contra sentit quam in personali ut in d. l. si plures §. fin. ibi Sabinus et Cassius absolui debere eum etc. iuncta l. si in Asia 12 §. fin. illo tt.[o] ubi Pomponius qui ex Proculeianis fit et ad Sabini libros notas scripsit ut inscriptio illius legis et nos

et nostri tẽ iudicat contrarium docet Sabiniani igit na
turalem interitum rei ad actorem pertinere docebat
tam in actione personali quam in reali ut in d. l. si plu
res §. fin. quod et secutus fuit Julius Paulus qui eiusdem
factionis fuit in l. utique 16. ff. de rei vindicatione quã
explicat Ant. Faber lib. 2. coniecturarum cap. 6. Petrus Bar
bosa in l. divortio facto §. fin. 1. p. ex n.o 64. ff. soluto ma
trimonio iuxta quam legem intelligenda ẽ lex si homo
8. ff. de re iudicata quæ eundem habet autorem et quod ibi
dicit condemnationem fieri re peremta intelligat quoad
fructus et accessiones quæ post litem contestatam obvenerint
reo quas ipse reddere tenet actori nõ quoad æstimationem
ipsius rei peremptæ a qua per interitum liberat. Procule
iani vero ad debitorem vel possessorem interitum pertine
re, ... ut constat ex Pomponio hic et in d. l. si in
Asia §. fin. et in l. si ex legati causa 23. de verborum oblig.
Africano in l. si servus legatus 111. §. si servus legatus de lega
tis primo Scævola in l. si pupilli 127. de verborum signif.
quam controversiam ad hibita distinctione dirimit
Julius Paulus in d. l. illud quoque 40. ubi his duabus
familiis sive sectis I.C.tor. ut eas quantum potest in concordiã
adducat medium seponit dicens Sabinianorum opi
nionem procedere in bonæ fidei possessore ne his cum ali
o qui iustam litigandi causam habeat propter metum
prestandæ æstimationis temere ius suum indefensum re
lin

linquere cogat quae verba nō alegato Julio Paulo in d. l. illud (obiter hoc dictum sit) prius pariter leguntur in l. 4. ff. de exceptionibus sed fede eius verba depravata sunt, inquit etenim cum nec mebi facilitatis debeat ius suum inconcussu relinquere, nullo plane servus de bonae fidei possessore loquit Alciat. corrige igit et emenda ex d. l. illud et Alciato ibi verbo relinquere hoc modo cum nec metri fatalitatis debeat ius suum indiscussum relinquere et secundum hanc distinctionis partem intelligenda sunt argutia pro Martino ubi supra nº 15. allegata. Provulcianorum autem opinionē accipiendam fore affirmat Julius Paulus in praedone qui non debuit rei restitutionem differre et litigare maluit quam restituere et ideo condemnabit nisi eo casu quo res interitura esset apud creditorem eadem modo etiam si ei statim restituta esset, forte quia distrahendi facultatem nō haberet tunc etenim res peribit periculo domini si minus res finge dominum eam distrahere potuisse quia Mango aut de Venericianiis aut Pequarius negotiator esset ita procedunt Ulpiani responsa in l. cum res 47. §. fin. de ... d. l. item si verberatum 15. §. fin. ff. de rei vindicat. l. de eo §. si post iudicium ff. ad exhibendum l. si vi bendo §. si ea cōditione ff. ad l. Rhodiam de iactu et alia iura quae hanc modi distinctionem proponunt tradit Cuiat. in recitationibus post Cumis ad Julium Paulum lib. 20 ad edictum sub d. l. illud de petitione hered. et lib. 26. ad

edic

editum sub d. l. de eo §. si post iuditium et ante Cuiatium idem etiam feliciter tentauit noster Ant. de Leon sub ex n.º 3. ex qua disputatione colligit in hac controuersia de qua tractamus omnes possessores post litem contestatam pares non esse nec obstat dispositio tex in l. sed etsi lege §. etiam si ante l. de petitione hereditatis. dum ait post litem contestatam omnes possessores pares esse et quasi predones teneri q.º respondeo illum tex procedere quo ad ea tantum que post litem contestatam possessores ex ea re qua de agitur percepe runt aut percipere debuerunt vt in d. l. usque ff de rei vindicatione non autem pertinere ad fati et necessitatis periculum in qua specie que s. docui obseruanda sunt. Quod autem in ea quam dixi specie loquat. s. C.tum in d. §. etiam si ante constat ex tex in §. quod ait Senatus eiusdem l. aduertit Cuiat. in alegata l. illud. Ex qua resolutione infero interpretationem ad tex nostrum in 2.ª eius parte ibi sed etiam si ali qua iusta causa sit etc. dixerat enim Pomponius debitorem non liberari ab interitu post moram et subiungit moram omitti si intelligas te dare oportere et nullum ius habeas in retentione rei q.º qui bona fide existimat se posse rem detinere et aliqua verisimili causa se posse tueri liberat propter naturalem rei interitum

Sed licet in relatis speciebus discentio fuerit inter J.C.os duobus tamen casibus conuenerunt omnes rei ipsius interitum pertinere ad debitorem in furto. sicut in len ta N, 19.

ta possessione l. inter omnes § 6. ff. de furtis l. 1. §. rectissime l. merito. 19. de vi et vi armata. sed tunc graviter obstat difficultas ex in l. si cum exceptione. 14. §. quatenus versiculo quod si homo ff. quod metus causa, ubi is qui ex delicto rem debebat liberat per interitum rei, circa quam deliquit etiam ab eius extimatione, sed respondet Bart. speciale esse in actione quod metus causa qui videbatur tenebat ad triplum, quam interpretationem antea docuit glossa ibi verbo quia tripli, adijciens rationem ex l. eum qui de iure iurando et videt convenire illis verbis quia tripli poene propter facinus satisfacere cogitur. Sed convincit hec interpretatio ex his in d. l. subtractio 9. C. de furtis iuncto §. poena inst. de oblig. que ex delicto et in §. tripli inst. de actionibus. Quare aliter eum ex interpretat. Loriotus de apicibus iuris cap. de mora accomodata § 6. aliter Belonius lib. 3. supputationum cap. 12. Ant. Goveanus lib. 1. variarum cap. 11. ad eundem d. versiculo quod si homo. Sed omnium optime rem explicasse videtur Cuiacius in d. §. quatenus dum ait reum liberari quia res perijt intra tempora que iudicatis dantur ad solvendum (quadrimestre datur a Iustiniano in l. fin. C. de executione rei iudicate in l. 3. C. de usuris rei iudicate) non enim videtur debitor in mora esse qui dilatione a lege concessa utitur. Et ideo si ante sententiam res perierit ad extimationem tenebitur

debi

debitor ut exprimit in uerciculo si autem ante se tentiam eiusdem §. quem ita ante Cuiatium intellexit Accurt. ibi uerbo tripli in 2a. ratione quia tunc post moram decessisse videt et ita meliori conditionis est debitor re peremta post condemnationem sed intra tempora iudicati quam si pereat res ante condemnationem quia primo casu res ante moram perijt posteriori no ita quod eleganter confirmat Cuiat. per tx in l. scire debemus §. fin. ff de uerbor oblig. Sed nec Accur. neque Cuiat. explicarunt plene quare eo casu reus no liberet a pena a qua quidem multo magis videbatur absoluendus principali obligatione cessante regula cu principalis de regulis iuris lib. 6. Proculus rei cognitione scire debemus in actione quod metus causa cotineri re que propter metum abfuit uel eius stimationem penam autem tripli ita demum si res arbitrio iudicis no restituat ante sententiam d. l. si cum exceptione §. 1. tx in §. sic autem alio inst. de actionibus quo fit ut reus qui in actione quod metus causa usque ad sententiam perseuerauerit no restituere ad penam tripli teneat a qua non relaxabit re peremta intra tempora iudicatis cessa licet ab stimatione rei petite liberet quoniam pena no tam irrogat propter rem quam propter fastus non restituendi iussu iudicis et hoc e quod SC. significare uoluit in uerciculo si intra tempora iudicati et in uerciculo

ciculo quia ipsi inciruat enim rationem desisionis
et respondet tacitę obiectioni

N.º 20. Rursus et cōtra eandem partem obstat grauiter tx in eodem §. quatenus in d. uersiculo fin. ubi postquā J.C.us in uersiculo sed etsi nō culpa dixerat rē peremtā penes eum qui metum adhibuit ita demum debitorem teneri si nō eodem modo penes dominū esset peritura subiungit J.C.us su in interdicto unde ui vel quod ui aut clam obseruat q.º etiam in uiolento possessore seruanda ē distinctio supradicta quem tx singularem esse et eius desisionem sume notandam testat Cuiat; ibi et nullum alteruis a iuris interpretibus congruū responsum datum esse autor ē Couaru. in regula pecatum 2. p.º §. 6. n.º 1. ubi expresse docet saltim in foro conscientię furem et uiolentum inuasorem non teneri ad rei peremtę stimationem quoties eodem res perijt quo etiam apud dominum erat peritura id quę precipue tuetur autoritate J.C.ti in d. uersiculo fin. Ceterum quid quid sit seruandum in foro conscientię iure saltim ciuili contraria sententia admodum recepta ē et ad tx in d. uersiculo fin. respondet ex mente gloss. ibi uerbo interdicto in illis uerbis alij referunt procedere spetialiter in eo qui vim adhibuit et condemnatus ē et postea res perijt intra tempora ad iudicatum faciendum cōcessa quia

in

in specie nō tenet de interitu nisi quando res eodem modo penes dominum peritura nō erat quam interpretationem probauit Cuiat. ibi

Hæc sunt quæ apud iure consultos recepta erant nunc uero quid iure Regio seruandum sit explicemus et sane extat apud nos lex quædam Regia quæ indistincte obligat reum ad stimationem re peremta ea ē lex. 18 tit. 11. p.a 5. Sed quoniam hæc lex sit generaliter accepta ali quo casu iniquitatem cōtineret et leges partitæ ad ius commune referuntur afirmo eam legem intelligi debere secundū traditionem a me s. asignatam. N.o 21.

Sed uereor ne nos decipiant interpretum co mentaria apud quos receptissimum ē Pomponium hic agere de debitore moratore cuius post moram res debita perijt et hac ocasione moræ tractatum prosecunt dispu tantes quæ nos tetigimus et alia pleraque si enim Pom ponij uerba atente conciderescs nullam moram hic in teruenisse compenes, mora enim in rō faciendo consis tit quod et nomen ipsum indicat et probat tx in l. 3. l. cum quidam ꝏ. §. si a pupillo ff. de usuris item et moræ diffinitio de quo Doctores hic præcipue donelus n.o 8. latissi me Pichardus in disputat.e de mora ex n.o 23. Sed hic factum debitoris interuenit propter quod desijt posse sol uere ut ostendunt illa uerba per se factum fuerit et illa an per te factum sit quod a mora longe distat diuer N.o 22.

sos

ses que parit iuris effectus l. si seruum. 91. §. sequit de verbor. oblig. et nō alegata nostra lege idem docuit Cuiac. in d. l. si ex legati causa prope finem. Iuxta quā obseruationem dicendum videt Pomponium hic agere de eo debitore qui aliquid fecit quo minus rem debitam dare posset in qua questione respondet re perempta postquam id factum sit periculum esse debitoris qui sibi facultatem dandi ademit quoniam etsi res nō perijsset nō ideo magis dare posset secundam quam interpretationem sententia nostre l. nō ē ea quam habes in sumario et quā hucusq. nos explicuimus sicut ab omnibus probet sed potius hec debitor speciei ante moram perempte estimationem te net si modo per eum factum ē vt dare nō possit ad uenienti solutionis die. Que cōclusio confirmari potest ex d. l. si seruū in principio et in §. sequit et in specie ma gis dubitabili eandem doctrinam scripsisse videt I.C. in l. 1. §. si rem ff. depositi et in l. si eum 28. ff. soc ilo

N.° 23. Sed huic resolutioni nimis aduersari ui det difficilis tx in l. venditor ex hereditate 21. versiculo nō enim deberet ff. de heredit. vel actione vendita ubi re perempta ante moram nō tenet debitor quamvis factum eius precesserit propter quod nō fuerit in eius potestate rem debitam dare. idem probat I.C. in l. electio 26. §. 1. ff. de noxalibus et in l. his qui 44. ff de oblig. et actionibus. Cui difficultati varie respondetur

ab

interpretibus, ut constat ex Savio hic n.o 6. Didaco de Segura in l. si ex legati causa de verborum oblig. Sed illis magis placet sequens concordia ut si quis alienet rem creditoris teneat quamvis postea res ante moram perierit ad quem ita procedat tx in d. §. si rem et in d. l. si eum si vero alienet rem propriam alij tamen debitam non tenetur si res ante moram pereat iuxta d. l. venditor ex hereditate cum relatis.

Sed haec interpretatio sustineri non potest primo quia cum depositum possit consistere in re aliena l. 1. §. si praedo l. bona fides 31. ff. depositi sequeretur d. §. si rem non habere locum in deposito rei alienae quod tamen repugnat generalitati illius tx idem quoque dicendum est in d. l. si eum quia rei alienae legatum valet in quo ante heredis traditionem non adquirit dominium legatario §. non solum insta. de legatis. 2o facit tx in l. si in Asia. 12. §. fin. ff. depositi ubi aequiparat debitor ex testamento vel ex stipulatu ei qui ex deposito restituturus est. 3o facit tx noster qui loquitur in re debitoris alij debita et nihilominus obligat debitorem de interitu N, 24.

Quare verius dicendum videtur re peremta ante moram debitorem liberari etiam si factum eius praecesserit quominus posset rem dare d. l. venditor cum ff. relatis nec contrarium probare tx in d. l. 1. §. si rem in cuius tx specie tenet depositarius quia ex quo rem N, 25.

depo

depositam vendidit furtu comissit l. si seruu vestrum
ubi notat glosa C. de furtis l. qui furtum de con
dict. furtiua at fur semper e in mora l. in re furtiua
& l. fin. ff de condictione furtiua l. merito ff de ui
et ui armata et sane moram no purgat interim du
no restituit rem d. l. fin. l. sequit §. quod autem
ff de usucapionibus. Nec obstat in spetie d. §. si rem
fuisse rursus rem comparatam in causam depositi
ex quo purgat uitium depositi d. l. sequit §. labeo =
quia uitium hoc purgatur quo ad hoc ut possit res usu
capi no obstante l. 12. tabullarum que prohibebat rerum
furtiuarum usucapionem no quo ad deuitandas penas
iuri impositas l. qui ea mente. 67. ff de furtis quo
fit tx in d. §. si rem spetialiter procedere ratione furti
que ratio no militat in d. l. uenditor cum s. relatis
in quibus venditor furtum no comissit vendendo
rem propriam licet alij debitam, nam in d l. ven
ditor cum primo emtori res no dum tradita sit ma
sit dñi venditoris l. qui tibi C. de hereditate vel
actione uendita quia dominium regulariter sine tradi
tione no transfert l. traditionibus C. de pactis §. per traditio
nem inst. de rerum diuisione l. Quintus. 49. ff de actio
nibus emti unde secundo emtori no dicit vendita res
aliena qua ratione procedit celebris illa constitutio l. quo
ties C de rei vindicatione l. 50. tit. 5. p. 5 exornat late Coua
ru

nuuias lib. 2. variar. cap. 19. et lib. 3. cap. 16. n. 1. et in 4.
de sponsalibus 1. p. cap. 5. n. 10. Barbosa in rub. ff. solu
to matrimonio 2. p. ex n. 82 et in l. divortio §. fin. 1.
p. ex n. 46. et ideo re postea perempta ante moram de
bitor liberat iuxta ordinarias iuris traditiones de quibus
in l. Stichus 33. l. cum filius 49. §. fin. de verbor. l. 4
ff. qui satisdare cogant. l. qui autem. 14. §. 1. versiculo
quod si ante de constituta pecunia nec debitorem grauat
precedens factum quod ad casum postea euenientem
non fuit ordinatum l. verum est ff. de furtis cap. quia diuer
sitatem de concessione prebendæ docet gutierr. lib. 2 canoni
car. cap. 6. n. 11. et ita procedit tx in d. l. 5. ff. qui de oblig.
et actioni. l. electio 26. §. 1. ff. de noxalibus

Nec obstat tx in l. cum seruum 27. ff. Soluto. quia
ideo ibi ille qui vendidit tenet ad pretium rei vendite
re etiam ante moram perempta quoniam pretium
rei vendite ad dominum peruenire debet serui autem
dominus erat verus legatarius l. a filio ff. de furtis et in
innuat Africanus in illis verbis quasi ex re tua locuple
tior factus sim vbi dictio quasi proprietatem denotat vt
docent interpretes in l. 1. ff. de transactionibus ideo autem N; 26.
non tenet ibi rei vendicatione quia non possidebat l. fin
ff. de rei vindicat. nec dolo desijt possidere quia bona
fide et seruum accepit et vendidit quod denotat African.
in illis verbis quasi mihi legatum possederim et vendide

rim

rim. At vero in d. l. venditor qui vendidit dominus erat et ideo ad ipsum pretium pertinere debebat re ante moram perempta nisi in casu speciali quem proponit Ic.tus in d. l. venditor et explicat Cuiac. ad Julianum Paulum lib. 16 questionum sub d. l. venditor que notatu digna sunt ad d. l. ut servum

N, 27. Ex qua resolutione constat possessorem rei qui furtum commisit vendendo vel alias alienando non liberari per interitum rei postea contingentem sine dolo et culpa sua, eum vero qui furtum non commisit liberari, licet precesserit factum per quod desierit res in eius potestate esse, que sane resolutio in utroque sui membro obscura est. In primo per tx in l. qui furtum versiculo cum in comodati actione ff de condictione furtiva ubi depositarius non potest conveniri actione depositi re perempta sine dolo ipsius quamvis antea furtum commiserit utendo re deposita. In secundo per tx nostrum qui loquitur in eo qui rem propriam debebat ad questa furtum non commisit alienando rem vel alias faciendo quominus dare posset et nihilominus secundum tradita interpretatione probat debitorem teneri si res postea perierit ante moram

N, 28. Quarum difficultatum prime satisfacies sicut Accursio in d. l. qui furtum glosa fin. dixeris tx in d. § si rem procedere eo casu quo depositarius vendidit rem de-

pos

positam ideo q[uod] de interitu quomodocunque postea co[n]tingenti tenet at vero in d. l. qui furtum depositarius dumtaxat usus e[st] re deposita et ideo no[n] potest ad esti[m]ationem rei propter interitum ipsius conveniri quod ut radicibus intelligat observo eum qui rem depositam vendidit eo ipso teneri ad id quod interest domini rem suam no[n] habere ut praesupponit tx in l. si fideiussor 30. § depositi unde si res perempta sit potest dominus agere ad interesse q[uo]d ad quod ius adquisivit ex ipsa venditione cum enim depositarius deliquerit circa totam rem quamvis res postea pereat debet ad totius stimationem teneri at vero qui re deposita usus e[st] licet furtum comittat d. l. qui furtum l. 3. C. depositi l. 20. tto 13. p.a 5. cum illud solum contingat in usu rei ad interesse deteriorationis contingentis ex eo usu tenet quo soluto satisfaciet depositarius re postea perempta sine dolo ipsius na[m] cum solum deliquerit circa deteriorationem ea soluta no[n] debet teneri de interitu arguto l. si quid. 22. iuncta l. sancimus C. de poenis. Neque obstat solo usu rei depositae furtum comitti propter quod depositarius semper est in mora et co[n]sequenter videt[ur] teneri de interitu postea contingenti iuxta s. tradita quia respondeo in ea spe[cie] moram contrahi no[n] quo ad totam rem sed tantum quo ad solutionem deteriorationis ex usu co[n]tingentis a qua no[n] liberat debitor per interitum rei sed bene liberat

ab

ab estimatione totius rei secundum quam doctrinam intellecta lex quae ait furtum committere depositarium aut comodatarium utentes re deposita aut comodata nō adeo gravis et severa erit quam quae ipsa a Valerio Maximo et Aulo Gellio quos refert Covar. lib. 3. variar. cap.º 15. n.º 8. poterit que secure admitti p[ro]pria eam legem sententia Joannis Fabri in l. 1. C. de pignoratitia actione quam bene interpretatur et explicat Covar. ubi s[upra].

N.º 29. Ad secundam difficultatem ex tx nostro respondeo debitorem per quem factum est ante moram quominus posset rem dari hinc teneri cum facto suo res postea perijt naturaliter vel uti si occidat Stichum cuius debitor erat d. l. si ex legati causa d. l. si servum 91. in principio et in § sequitur de verborum oblig. Dixi facto suo quia si per negligentiam vel uti si servo egrotanti medicum nō adhibuit in realibus actionibus tenetur in personalibus nō tenetur d. l. si servum versiculo si autem negligat l. qui petitorio 37. § 1. ff. de rei vindicat.º quoniam in re propria licet venditori versari negligenter nō sic in aliena ut notat Cuiat. ibi hac ratione contrarius tx in l. cum res 49. § penult.º de legatis 1. ubi tenetur heres de levi culpa legatario quia rei legatae dominium habet l. a Titio ff de furtis cum tamen idem heres fideicommissario de sola culpa

teneat

teneat l. mulier. 22. §. sed enim ff ad S.C. Trebellianu quia nempe dominus e heres usque ad restitutionem quem tx ad pristinam speciem adduxit Molina lib. 1. de Hispanorum cap. 27. Dixi (perijt naturaliter) quoniam si civiliter eo quod a pcomertio res debita eximeret veluti si servus manumissus e si postea pereat naturaliter ante moram sine facto debitoris liberat l. his qui 94. ff de oblig. at. et actionibus secus si facto suo pereat ut in d. l. si servum versiculo sed si sit vel post moram comissam ut bene interpretat Accursius ibi verbo acciderit melius multo quam Cuiatius qui consecrationem vel manumissionem factam per debitorem ante moram morti ab eo illatae per omnia equiparabat

Sed licet hec verissima sint no tamen videntur convenire verbis Pomponij in presenti ex quibus aparet facti debitoris no fuisse servi extinctionem quinimo post factum secuta e mors ut probat ibi id postea venerit quam per te factum erit. Quare recte explicabit tx noster ibi factum precedens debitoris fuit causa mortis postea contingentis et ut dici solet factum ordinabat ad casum quia tunc debitor tenet quamvis postea res pereat arguto l. no omne 38 ff de statu liberis et probat in §. item his qui inst. quibus modis re contrahit ibi si no ipsius culpa his casus intervenerit. Sed extra hunc casum liberat debitor re ante moram perempta quamvis per ipsum factum fuisset quominus dare posset iuxta supra alegata. Et hec mihi verica interpre- N, 30.

tatio

tione tx nostri si quis autem defendere vellet in eo agi de culpa in nō faciendo esse de moratore poterit etiam tx nostrum hoc modo inducere per te factum sit id est si in mora fueris nam et hic qui nō facit quod facere debet facere dicit et e converso lege qui nō facit 144 ff. de regulis iuris. Potest quoque ad hanc sententiam adduci tx in l. mora 32. §. in bonæ fidei in fine ff. de usuris ibi loquit J.C. de moratore et ponit exemplum in eo qui hominem occidit quemadmodum in d. l. si ex legati causa ibi per te steterit cuncto alio versiculo ibi hominem occideris cui interpretationi recte adaptat quod subijcit in versiculo cum autem quærit in quo J.C. proponit exempla debitoris moratoris et eius qui fecit docens iudicem ex varijs causarum circunstantijs stimaturum an mora facta sit quod et ipsum generaliter tradit in l. mora 32. ff. de usuris quem tx elegāter explicarunt plures quorum meminit Richardus in disputatione de mora ex n.º 12. cum pluribus sequentibus

Ad Versiculum cum autem quæritur

N.º 31. Quoniam igitur placet hoc Pomponij caput de debitore qui moram fecit explicandum in hoc versiculo declarat quid intervenire debeat ad hoc ut debitor in mora dicat fuisse vel nō ut sic res pereat periculo ipsius vel actoris et ultra ea quæ J.C. hic exprimit necessarium ē ut præcedat interpellatio quæ debitorem in mora constituat l. si ex legati

causa

causa 23. ff de uerborum d. l. mora tradit glosa. 1. in presenti versiculo quod fit tribus concurrentibus. An autem vna vel plures denunciationes requirantur, vt debitor constituatur in mora latissime explicat Lambardus d. disputatione de mora ex n.° 46. ubi post longam disputationem coniecturam spectere cum alijs resoluit de hac autem interpellatione ideo non tractat I.C.tus quia cum nõ agat de creditore sed de debitore de eo, quae possint ipsum ab hac mora excusare.

Primam illud est, si debitor dare nõ potuit quo pertinent Pomponij uerba illa, si in potestate eius fuerit, in casu quibus impossibilitas dandi aut faciendi continet, quae procul dubio excusat debitorem a mora imo et ab obligatione l. impossibilium ff de regulis iuris l. continuus. 137 § illud. ita sed haec procedunt ob impedimentum naturali. N.° 32.

Si etiam difficultas excuset a mora quaestionem est quaestionis occa sionem praebet Consultus in d. l. continuus § illud quo probat difficultatem nõ excusare. Et sane glosa in presenti uerbo in potestate tres refert interpretationes quarum ultima probant interpretes communiter ex Decio in presenti n.° 51. ex qua colligit quod licet difficultas non excuset ab obligatione, ut in d. § illud et in l. 2. § ex his in fine illo titulo excusat tamen a mora ut in d. l. 2. § 1. l. si quis cautionibus in arbitrijs l. 4. § si in arbitrum de dolo exceptione, in contractibus l. firmi § penultimo ad l. Rodiam in ultimis voluntatibus l. cum res 47. § sed si ambo de legatis N.° 33.

legatis

legatis l. sive promissio simplex sit sive iurata cap. brevi de iure iurando sive penalis l. 2. §. 1. sive utrumque interveniat cap. significante de pignoribus qua brevi resolutione complecto quae late tradit Bart. Sic n.° 13. et 14. cuius doctrinas explicaverunt Jasson n.° 31. Ripa 38. Decius 51. Purpuratus 55. Bolognetus 74. et sequentibus idem Jasson in l. 1. §. et post operis n.° 9. de novi operis! intellige tamen difficultatem talem esse debere quae impossibilitati proxime accedat ut in l. 4. §. non est statu liber ff. de statu liberis tradit Imola in d. §. illud gregorius in l. 18. tit. 11. p.ta 5. glosa magna et quae difficultas huiusmodi sit judicis arbitrio relinquit ex purpurato sic n.° 44.

N.° 33. Sed superior doctrina limitatur ex Bartolo ubi s. in debitore quantitatis vel generis quem difficultas non excusat a mora ex l. incendium C. si certum petatur est communis sententia quam resolvunt Jasson n.° 32. Romanus 20. Ripa 52. a qua tamen recedunt Fulgosius quem sequuntur Decius et Alciatus n.° 9. et eundem in angustiis comprobat Ripa ubi s. et in eam magis inclinat Covarruvias in cap. quamvis pactum 2. p.te §. 5. n.° 4. Gregorius in d. l. 18. partitae Pro qua sententia ultra tex. in l. divortio §. 2. versiculo haec ita ff. de negotiis gestis in l. Titius 41. versiculo Lucius Titius in primo ff. de fideicommissis libert. efficax ratio considerari potest quia licet respectu ipsius rei

rei latior fit faciliùs soluendo quantitatem quã spectiue
respectu tamẽ personę obligatę, quę potest [illegible] di
facultas [illegible] quod uero dixi difficultatem
excusare [illegible] uidetur ex l. [illegible] C. de [illegible]
[illegible] omissa solutione [illegible] resp.
[illegible] debitor potuit [illegible]
difficultatem et nihil minus promisit quod [illegible]
[illegible] l. 25.
[illegible] rationibus [illegible] tamẽ [illegible]
[illegible] superauit [illegible]
nõ potuit.

Secundum quod excusat debitorem a mora est si N. 34.
habuit iustam causam existimandi se nõ debere [illegible]
libus uerbis [illegible] enim regulare ut
iusta causa excuset l. qui solidum. 80. in principio ff de
legatis 2. quomodo tex nostrum accepisse uidetur glosa hic
uerbo debere quã explicat Curtius Junior n.º 7. post Bartolũ
n.º 14. in fine qui n.º 15. infert qualiter fieri debeat inter
pellatio et dum eodem numero oportet legem uideamus
§. si actionem secutus glosam fin. in presenti uersiculo
et caue tibi adde Jassonem in l. cum fundus collumna
2. §. Soc.º Ad Bartolum n.º 16. adde eundem Bartolũ
in l. nõ solum §. sed ut probari ff de noui operis nuntia
tione Curtium hic n.º 45. Sed dum in uersiculo forte tamẽ
inquit probata poss.ª rei tempore contractę obligationis

prę

presumi estinuatam aput eum donec contrarium probet reprobat comunictor et ultra ratione positam in additione adde aliam. s. quod in re mobili non habet locum doc trina L. non ignorauit C. ad exibendum ex ratione L. si rem mobilem ff de acquir. poss. tradit Menochius regula 2 presumptione 21. Ad Barbatum no. 17. ad de Curtium no. fin. et in postrema Bartoli questione dato non bene allegari L. qui decem § fin. ff de solutionibus et melius induci posset L. 1. § plane ff si quadrupes pauperiem et doctrinam Bartoli sustinemus ex ratione tradita a Bolocneto no. fin et sic finit L. lex quod te mihi a Licenciato Foxada anno Domini 1608. in vespera eptomada sancte

finis Huius L. quod te mihi

Ad l. Singularia. 15. ff de rebus creditis et si certum petatur A. L.;

Fexada Sol anno. 1608

Difficultatem huius l. extollunt Doctores hic a Barto
lo usque ad noviores quo factum est ut nulla sit in toto Sol
tt. lex quam interpretes nostri labiis et ut Viglius testat
sic intricatius explicuerint ut videre est preter ordinarios
in presenti ex Cuiacio cum ab eo relatis lib. 1. variarum
cap. 19. Corrasio lib. 6. miscellaneorum cap. 14. cum duo
bus sequentibus Emanuele Suares lib. 1. observationum
cap. 4. Covarruvias lib. 1. commentariorum cap. 1. n. 9 Cuiacio
lib. 8. observat. cap. 8 et tractatu 8. ad Africanum sub l.
qui negotia ff. mandati Roberto lib. 2. sententiarum
cap. 9. et lib. 1. receptae lectionis cap. 12. Ludovico Caro
da lib. 3. verosimilium cap. 14. Othomano lib. 1. ob
servat. cap. 9. Fachineo lib. 2. controversiarum cap. 73.

Pro cuius explicatione observo singularia in N, 1.
iure dici quae contra iuris communis regulas propter aliquam
utilitatem auctoritate iura constituentium recepta
sunt l. ius singulare 16. ff. de legibus cuius doctrinae
exempla passim in iure nostro inveniuntur l. peregre
44. §. quesitum ff de adquirenda poss. l. iusta 44. §. non
dum ff de usucapionibus et ut eleganter scribit Simon
Scardus in lexicon iuris verbo ius singulare, sin
gularia dicuntur quae in specie contradicunt rationi iuris
comu

comunis ceterum generaliter cōsiderata vniverso iuri minimè repugnant sed cōueniētissima sunt vt vidèbimus in nostro tx in quo nō ē legendum præcepta sed recepta vt in codice florentino quemadmodum legit in d. §. quæsitum d. §. nō dum d. l. qui negotia et suadet ex Vlpiano hic in versiculo quod igit

N, 2. Iuriscōsultus ergo in hac lege duos casus decidit Primus ē in versiculo nam si iusero secundus ē in versiculo nā cum ex causa mādati ex quibus sequens cōclusio colligit si iubeo debitorem tibi dare pecuniā vel debitum abe ex vna causa in causam mutui conuerto mutuū cōtrahit licet pecunia nō fiat de meo tunc Sed aduersus utrumque membrum illud in primis obstat quod ut mutuum cōtrahat oportet dominū esse mutuantem l. 2. §. apellata l. nā et si fur versiculo si alienos numos supra hoc tto. principio inst. quibus modis re cōtrahit sed in presenti pecunia nō fuit illius qui cōtraxit quia quod mihi debet meum nō est l. Quintus Mutius 29. §. argento iuxta secundam interpretationem glos. ibi verbo in credito l. scribit 36. ff de auro et argento legato et sentit Vlpianus hic in illis verbis quamuis numos meos nō acceperis q. mutuū contrahi nō potuit. 2º sic argutor inter debitorem meum et eum qui pecuniam accepit negotium gestum ē sed ex alterius contractu alteri actio quæri nō potest l.

que

quecunque 10. de obligationibus et actionibus l. stipulatio ista 38. §. alteri ff de verbor. obl. gl. nō recte dixit Ulpianus obligari mihi quamvis numos meos nō acceperis. Ultimo illud obstat in alijs etiam cōtractibus ad mutuationem de qua in presenti l. solutam 49. l. pecuniam 19. ff de solutionibus l. 1. §. si iussero ff de adquirenda poss. gl. nō est singulare in pecunia credita, quibus difficultatibus satisfacere videt Ulpianus dicens Sane dispositionem esse singularem in mutuo quemadmodum enim dos plurima habet specialia in quibus recedit a iuris regulis ut notarunt omnes per tx ibi in l. 1. ff soluto matrimonio l. assiduis C. qui potiores in pign. item et causa pia l. sunt persone C. de religiosis ita et mutuu. Sed certe dicere quod speciale et specialitatis rationem nō assignare refugium est miserorum ut docuit Acur. in l. filium quem habentē C. familie erciscunde et in dubio regule standum ē ut notat Decius in l. 1. Acurt. in l. omnis diffi. ff de reg. iuris adeo ut in regula cōtineatur privilegiatus nisi constet de privilegio in capite quo agit l. in fraude 16. §. fin. ibi quia generalis ē ista determinatio ff de militari test. tradit Decius hic n.° 1. imo etiam hac solutione retenta nō tollit difficultas tertio loco adducta

Quare glosa 1. in presenti interpretat nostrum tx ut illa verba singularia quedam esse ponant respectu aliorum cōtractuu ut sensisset Ulpianu in presē N.° 3.

ti proponere spetialia quedam in contractu mutui que in aliis contractibus minime seruat secundum quam do cendi ratione verbum pecunia accipit large pro qua cumque re in qua mutuum consistit et in l. 2. §. creditum ubi notat glosa verbo pecunia s. hoc loco et verbum cre ditum accipit stricte pro mutuo huius interpretationis autores fuerunt Joanes et Azo ut testantur Bart. Jasson et reliqui in presenti. Sed hic intellectus substineri non potest quia etiam in aliis contractibus eadem singu laritas reperitur ut videre est ex iuribus in 3. argumento s. relatis et ex l. 3. §. fin. ff de donationibus inter u. l. si sit 44. §. quotiens l. si sponsalibus 59. §. 1. j. de iure dotium l. falsus 44. §. in his ff de furtis ex quibus hunc intel lectum improbarunt omnes Doctores hic teste Jassone nº 11. Viglio. 14. et 41. Decio. 6. Antonio de Leon. 2.

Nº, 4. Qua interpretatione reiecta et aliis quas impro bat Bart. hic usque ad numerum 5. verior est alia inter pretatio quam ipse Bart. refert ex Scioto Acursii filio et ponit hic in calce glos. 1. ut dicamus spetialitatem ista versari in contractu mutui respectu huius ipsius ut s. contra propriam mutui naturam que exigit ut de meo tuum fiat mutuum contrahatur in aliena pecunia id quod propter ra tionem statim assignandam et hunc intellectum sequitur Bart. hic nº 5. comunis ex Jassone nº 12 Decio. 15. Curtio nº 7. Mantua. 27. Boloneto. 37. Viglio. 14. et 33. et esse ipsa

ipsa Consulti mentem testat Ant. de Leon. n°. 2. et pro
eo sequentia expendi possunt inprimis causativa illa
nam quę redit rationem s. dictorum coniungens ean
dem speciem quod licet meos numos nō acceperis ex
alterius tamen traditione facta nomine meo mihi obli
garis ex mutuo deinde illa verba quāvis numos meos
nō acceperis et rursus illa videat mihi data pecunia
et a me ad te profecta et Soc. apellat mutuū naturale
quia res vere intervenit cui tamē ius civile cooperat
quia per fictionē iuris res fuit efecta mutuantis

Ex quibus facile respondet ad argumenta s. adiec N°. 5.
ta ad primum ex d. l. 2. §. apellata cum similibus res
pondet quod licet pecunia vere nō sit mutuantis satis
ē quod per fictionēs iuris eius efitiat ex Bartolo sū n°. 17
Alberico. 8. et comuni sententia ex Bolocneto et Viglio
vbi supra

Non obstat secundum ex d. l. quęcunque gerimus
cum similibus quia respōdeo quod cum in presenti interve
nerit numeratio et traditio quę ē actus naturalis et sequare
teri debitore facta sit novo creditoris nomine recte potuit
per eam traditionem ipsi creditori actio queri l. ea quę
civiliter. 53. ff. de adquir. rerum dominio cuius doctrinę ex
tat optimum exemplum in l. in debitam 47. ff. de condic
tione indebiti et in terminis nostrę l. 15 in l. certi condic
tio. 9. §. si numos s. Soc. tto. et ē recepta difficultatis istius

solu

solutio ut tradit Covar. lib. 1. variarum cap. 14. nº 1.
Non obstat 3º. quia respondeo specialitatem de qua in presenti non dari respectu aliorum contractuum sed ipsius mutui contra ordinarias eius regulas ut statim dicam et ita si et cum Ulpiano afirmemus in mutuo respectu qui ipsius dari specialitatem non negamus in aliis etiam contractibus eandem specialitatem interveni re posse

Ratio autem inducendi huiusmodi speciali tatem fuit contrahentium utilitas ut sicuti habetur l. dominus ttº. 53. ff de conditione indebiti l. videamus versiculo nisi forte ff si cui plus quam per l. falcidiam est enim lex simplicitatis et veritatis maxime amica nec inani et non profutura observatione est irretita quorum autem induceret necesario ut debitor meus omni no mihi concederet et ego tibi tribuerem inutilis sane esset huiusmodi iuris constitutio que hoc pro forma introduceret prudenter igitur I.C. fecerunt utentes fictione que vocat brevis manus in l. si et 44. §. quoties ff de iure dotium que his in aliis quoque iuris questionibus usurpet l. si sponsalibus 59. §. 1. ff de iure dotium l. 3. §. fin. ff de donationibus inter l. eius rei 47. cum l. sequenti ff. de rei vindicatione in mutuo tamen eficit ut contra ipsius naturam in re que vere numerantis non est contrahat ut merito Ulpianus hec singularia apellaverit quo nia

niam ab alijs quę in mutuo requirunt plane deviant

Sed adversus hunc intellectum primo obstat quod cum in mutuo cui ius civile coooperat (de quo secundu superiorem interpretationem loquit Vlpianus) hic fictio huiusmodi necessario debeat intervenire no potest dici speciale. Secundo illud obstat quia etiam in alijs cotractibus preter mutuu requirit dominij translatio vt in donatione et dote l. 1. et 2. de publiciana in rem actione et in donatione e melior tx in l. in ędibus. § fin. ff de donationibus l. Senatus §. 1. ff de donationibus causa mortis. Sed in his procedit etiam fictio brevis manus d. l. 3. §. fin. d. l. lis cet §. 1. d. l. si sponsalibus §. 1. iuncta glosa verbo pervenisse et in l. nuptura ff de iure dotium g.o quę ratio induxit specialitatem in mutuo eadem ratio facit vt inducatur in alijs cotractibus et ita dicendum e hoc esse comune cum alijs cotractibus no autem singulare in mutuo ita subtiliter argumentant Jasson hic n.o 11 Decius 15. qui superioru argumentorum mole superatus ab hoc secundo intellectu recessit priorem probans

Ceterum hęc arguta solutionem habent et ad primum omissis varijs interpretationibus congestis a Bolognetto hic n.o 41. respondendum credo in iure nostro vnicu tantum mutuu reperiri quod. s. re contrahit principio insl.o quibus modis re cotrahit cetera mutui nomina magistratia esse quę preceptores docendi gratia finxerunt vt observat Costa in l. si ex cautione notabili 2. n.o 3. C. de non numerata pecunia et istud vnicum mutuum recipit aliquando specialitatem de qua in nostro tx quę no N.o 8.

constituit diuersam mutui speciem vt falso crediderunt Doctores sed facit vt sit mutuum cum quadam qualitate quę illud efficit singulare et preter ordinarias mutui regulas vt eleganter notauit Anto. de Leon. d. n.º 2. in fine. Sic eodem alias uidemus interpretes finxisse duplex ius gentium primeuum et secundarium duplex dominium directum et utilem duplicem usumfructum causalem et formalem duplicem possesionem ciuilem et naturalē cum tamen ius gentium vnicum sit, dominium vnicum, vnicus vsusfructus, possesio vnica vt rectissime notarunt Pinellus in rubrica C. de rescindenda 1. p.º cap.º 1. n.º 11. et in l. 1. 2.ª p.e n.º 9. C. de bonis maternis Parladorius Lib. 1. rerum quotidianarum cap.º 9 ex n.º 7. Felicianus de sencibus in proemio ex n.º 9. Duar. Lib. 1. disput. cap.º 17.

N.º 9. Non obstat secundum argumentum cui respōderi potest donationem consistere mero iure vt tentauit Baldus in l. post mortem n.º fin. C. de fideicomissis et probat in l. et per totum ff et C. pro donato et potest induci Lex. 2. et § 5. de Publiciana in rem actione quę iura male pro contraria sententia alegant. Nec obstat tx in l. in ędibus §. fin. quia quod ibi dicit nō uideri donatum id cuius dominium ad donatarium nō transit procedit atento efectu quia nō sortit illum nisi donatarij res efecta sit vel statim vel mediante vsucapione quia si antea euincat donatarius nullum regresum habet aduersus donatorem l. Aristo. §. fin. ff de donationibus l. ad res donatas ff de ędilitio ędicto tradit hoc Riminaldus in principio inst.º de donationibus n.º

n.º 105 Boerius decisione 67. Gomezius 2.º tomo variaz. cap.º 14 n.º 4 in quo distat maxime donatio a venditione et alijs contractibus in quibus re evicta his qui eam acceperat agit ad interesse l. venditor hominis 8. ff. de evictionibus l. cum questio 16. C. eodem propter quod dicitur potest rei alienæ venditionem cum effectu valere re evicta cum interesse loco rei succedat l. stipulationes non dividunt 72. versiculo Celsus ff verborum l. 1. ff. de actionibus empti. Nec obstat tex in d. l. Senatus § 1. ff de donationibus causa mortis quia respondeo quod licet his qui ad dandum tenetur debeat dominium transferre ex proprietate verbi dare l. ubi autem 75 § fin. de verborum § sic itaque discretis inst.ª de actionibus hoc tamen perpetuum non est cum aliquando sola traditio eo verbo designet l. naturalis § 1. ff. de præscriptis verbis et non male colligi potest ex tex in l. quod te mihi § 3. hoc tit.º si advertas quod ibi dixi nempe eius decisionem procedere in deposito et legato in quibus certum est debitorem dominium non transferre quod penes actorem iam erat vel dicere possumus in eo tex proponi ethimologiam verbi donationis secundum affectionem contrahentium qui eo animo esse debent ut dominium transferant quod tamen si non sequatur ex accidenti ea quod res aliena sit erit nihilominus donatio et proderit ad usucapionem iuxta tit.º ff pro donato sic etiam in emptione videmus eam dici ab emo id est meum facio ut tradit Conanus lib. 7 comentariorum cap.º 6. n.º 1. quia emens eo animo est ut dominium adquirat et quamvis hoc non sortiat effectum emptio est l. rem alienam ff. de contrah. emptione. Sed licet concedamus ad dona

tionem

tionē requiri dominij translationē nō tamē ex hoc sequit fictionē de qua in nostro tx nō constituere ius singulare in mutuo cum vna et eadem singularitas possit in diuer sis contractibus cōcurrere et vnicuique facere singula rem sic etenim multa sunt in dote spetialia quę et ipsa in alijs etiam cōtractibus concurrunt nec tamē ex hoc desinunt esse spetialia in dote fatiunt s. nota ta n.º 5. in resolutione ad 3. argumentum

N.º 10. Sed adhuc desitioni nostri tx esicaciter obstat tx in l. certi condictio §. si numos versiculo nec dubitari ff. Socio ubi si tuo nomine pecuniam meam mutuā dedero tibi adquirit obligatio et hoc absque aliqua spe tialitate quia numeratio ē actus naturalis et succedit regula tx. in l. ea quę ciuiliter in fine ff de adquir. rerū dominio cum s. adductis n.º 9. § salterum in primo exem plo nostri tx nulla ponit singularitas. Cui difficultati omissa interpretatione Doctorum Senensium quam bene cōuincit Curtius Junior hic n.º 3. et alia eiusdem quę ni mis restringit generalia verba Vlpiani in presenti vo lentis in utroque casu spetialitatem cōstitui respōdendū hoc esse separandum esse casum d. §. si numos a primo ex emplo quod Vlpianus hic proponit differentia in eo ē quod quando creditor iubet debitorem suū futuro debitori pe cuniam debitam numerare debitor fortasse inscius quid inter creditorem et recipientem agat numerat pecuniā sue obligationis distrahende gratia dumtaxat nō vero

ani

animo alium obligandi adque ideo licet in his ter=
minis numeratio fit actus naturalis non potest alte=
ri per alterum adquiri semota fictione nostre legis
licet enim potuisset adquiri iusta receptas traditio
nes propter naturam de quo agit actus deficit ta=
men intentio partis adque ita cessat adquisitio faciunt
tx in l. liber homo ff de adquir. rerum dominio hic
ergo cessat singularitas de qua agimus quia fictio brevis
manus operatur ut mihi intelligatur soluta pecunia et de
inde a me ad novum debitorem profecta. At vero in specie
d. §. si nummos agit de eo qui pecuniam nomine alterius
mutuavit et cum numeratio sit actus naturalis succe
dit regula quod per actus naturales alteri adquirit d. l.
ea que civiliter in fine.

Contrarium tamen servat quando adqui N. 11.
sitio fit per actus civiles d. §. alteri cum similibus quo=
modo doctores interpretantur tx difficilem in l. 1. 2. parte
C. per quas personas nobis adquirit existimantes ideo
ex pacto legis comissorie aposito a procuratore non adqui
ri domino dominium quoniam agit de adquiren
do per modos civiles ministerio enim et singulari
legis promissione statuit ut virtute eius pacti read=
quirat dominium sine nova traditione adque ita
competit vindicatio ut in l. fin. C. de lege comissoria quod
ita ex illo tx secure deduxit Pichardus in §. alteri in
principio inst. de inutilibus. Ceterum Acurt in d. l.

1.

l. quem Bart. scribit a doctoribus reprehendi intelligit in casu illius l. actionē nō adquiri per procuratorē sed bene adquiri dominium et pro eius sententia faciunt verba d. l. 1. ibi nulla dominis obligatio adquiritur iuncto §. omnium inst. de actionibus ibi aut cum eo agit qui nullo iure ei obligatus e. Sed meo iuditio decipiunt Doctores existimantes ideo in casu d. l. 1. nō adquiri dominium rei per procuratorem quia adquisitio fiebat per modos civiles et ultramque inter pretationem Imperatorum verba clare conveniunt dum enim excipiunt causam dumtaxat possessionis ostendunt nec obligationem nec dominium adquiri posse ut bene adversus Accursium notat Cuiac. in recitationibus postumis ad tit. C. per quas personas. Quare probabiliter interpretor ideo nō fuisse adquisitum dominium quia in specie illius l. nō potuit per procuratorem adquiri possessio tunc enim adquiritur dominium per procuratorem quando venit accessorie et in consequentiam adquisitionis possessionis l. per procuratorem C. de adquirenda poss. ibi ut proprietas ab ea separari nō potest §. ex his inst. per quas personas nobis adquiritur. Quo supposito resolvendum credo quod cum in specie d. l. 1. ex pacto legis emtionis dumtaxat potuisset transferri dominium in procuratorem si in personam suam verba conventionis direxisset nō vero possessio quae adhuc penes emtorem consisteret antequam iuditio reali conventus cogeret possessionem

res

restituere propterea pactum l. comissoriæ nõ operat domi
nij translationem quod nunquam per procuratorem
adquirit nisi in consequentiam adquisitæ possessionis
Denique illud obstare videtur quod bis qui recē N°. 12
pit a debitore meo mihi videt adquisisse pecuniæ solu
tæ possessionem et per consequens dominium iuxta regulā
d. l. per procuratorem quod similiter procedit in eo qui eū
debent ex causa mandati voluit debere ex causa mutui
cum in utroque casu nomine meo recipiat pecuniā
mihi adquirit dominium adque ideo regula d. l. 2. §.
apellata preualet qua singularitate defendit cuius
contrarium Vlpianus sumebat sed respondeo regulam
d. l. per procuratorem procedere quando dominus pecu
niæ solutæ et fictioni debiter nomine meo recipiant
et hoc principaliter agunt ut dominium in me trans
ferat l. qui mihi donatum ubi Bart. ff de donationi
bus. At in proposito debitor nõ erat procurator et hoc solum
agebat ut solutione liberaret recipiens vero ab creditore
pecuniæ dominium adquireret et per consequens in rei
veritate cessat adquisitio et necesse fuit recurrere ad
ius singulare fictionis breuis manus de quo
Sed iam nos ad bellum vocat Africanus N°. 13.
qui in l. qui negotia ff. mandati aperto marte pugnat
cum Vlpiano in presenti in secunda parte Vlpianus
afirmat debitum ex causa mādati posse in causa mutui
con

cõuerti, Africanus id omnino negat in d. l. qui negotia

Sed hoc dispendium ex sententia Irnerij componendum credit Accurs. hic uerbo profecto ut dicamus ideo in presenti pecuniam cõuerti in causam mutui quia erat presens at uero in d. l. qui negotia erat iam consumpta et ideo nõ potuit cõuerti et in hoc est specialis hic respectu aliorum contractuũ in quibus rei presentia nisi traditio interuenerit nõ sufficit ad dominij translationẽ §. per traditionem inst. de rerum diuisione. Sed hic intellectus preter quam quod manifesta diuinatione cõtineat ex eo quoque conuincitur quia quando pecunia presens est traditur intelligi l. 1. §. si iusserim ff de adquir. poss. l. si pecuniam 14 ff de solutionibus et per consequens mutuum valeret etiam que fictione cõtra Vlpianum in presenti ut recte considerat Jasson hic n. 2. et 42 qua ratione interpretationem istam improbauit glosa in presenti eadem glosa in d. l. qui negotia et communiter Doctores ex Jassone n. 42. Veglio 46. Vnde succedit alia eiusdem Accurs. interpretatio dicentis ideo in presenti pecuniam cõuerti in causam mutui quia licet presens nõ esset extabat tamen et erat solutioni parata at uero in specie qua Africanus proponit iam erat cõsumpta unde nõ mirum si in causam mutui cõuerti nõ potuit. Pro [illegible] sequentia expendi possunt primum desumptum in l. si sponsalibus

59. verci. nisi forte §. de iure dotiu. Deinde quia cum dominium pecuniae per fictionem brevis manus videat ad mutuantem pervenisse id fone efficino posset nisi esset in potestate debitoris quia fictio iuris super impossibile no cadit L. qui ad certum. 55. §. in fine ff. locati L. adoptio 16. §. de adoptionibus quod bene notat Jasson. Sic in 9. praeludio n. 2. Quam interpretationem docuit idem Jasson verbo creditam in d. l. qui negotia e comunis interpretatio ex Jassone n. 42. Vigilio 46. Decio 27. Ant. de Leon 5. in presenti tractatio lib. 6. miscelaneorum cap. 16. Sed et Jasson haec interpretatio falsa e et ex sequentibus convincit primo ex illis Africani verbis certam poenam ex administratione apud se esse quae sine dubio ostendunt extare pecuniam L. genus 62 ff de verborum signif. 2° quia cum consumtio facti sit non debit suppleri nisi probet L. in bello §. facti ff. de captivis L. si emancipati verci. et quae C. de collationibus. 3° quia Africanus no in confundat dispositionem quam quod pecunia esset consumta sed quia non posset nuda pactione converti in creditam et ideo neuter I.C. spectavit extet an consumta sit pecunia quod si spectandum esset si in eo cardo rei verteretur farie no praetermisisset quae adeo contra Jassonem urgent ut Jacobus Cuiac. d. tractatu 8. ad Africanum miret quo modo haec interpretatio comuni doctorum scolae placuerit quam etiam nugatoriam esse fatet Conanus lib. 1.

com

coment. cap.º 1. nº 9. qui tandem suam profert sententiã
sed que plane continuit 3º argum. ~~~ posito

Nº 14. Quare probabilior ceteris mihi est alia interpretatio quam tradit Jason hic nº 48 in fine verss. verbo alij respondent ideo in hac lege pecunia converti in causam mutui quia utriusque accessit consensus; verum at in l. qui negotia licet negotiorum gestor scripserit epistolam non tamen apparet creditorem consensisse et ideo nõ potuit converti in mutuum quod ultra rei traditionem consensum desiderat d. l. si me et Titium 32. ~ Socin. ibi hoc enim nisi ~~~ fieri nõ potest quam interpretationem ut novam sibi adscribunt Coranus d. lib. 6. miscellaneorum cap.º 16. Antoni. de Leone hic nº 9. Sed adversus ~~~ in d. l. qui negotia. ~~~ alioqui dicendum ex omni contractu nuda pactionibus quibus verbis insinuat African. utriusque consensum ~~~ l. 1. ~ de pact. l. 2º quia cum Titius Titij epistolam acceperit nec reclamaverit consentire videtur l. si filius. 18. ~ ad Macedonianum clementina 1. de procuratoribus ex quibus iuribus pro creditore qui nõ habet probationem debiti obtinuit cautelam deduxit Cepola cautela 9. Matthesilanus singulari 22. Albiates in l. de stipulatione nº 50 ff de verborum signif. Cuiac. in tractatu de diversis temporum prescriptionibus cap.º 1. in fine plures alij quos

rete

retulit et secutus Emenoch. de arbitrarijs lib. 2. casu 21. Nec Suius aliquid uim tollet qui cum Sano dixerit quod licet uideatur dominus cōsentire recipiendo epistolā et nō reclamando fictus tamē cōsensus ēet cōsequenter insufficiens ad inducendam fictionem de qua in ulti mis uerbis nostri tx nec duo specialia sirca unā et eandē rem cōcurrant cōtra l. 1. ubi notat glosa C. de dotis promis sione et quod per cōsensum fictum fictam quis traditionē mutuum celebret quia falsum est duo specialia sirca eandem rem cōcurrere non posse ut probat in l. fin. C. ad S.C. Vellerianū l. si cert. 4. § quoties ubi notat glosa verbo daturus ff. de iure dotium et in nostro tx in quo fin git pecuniā mihi a debitore datā (hec ē una fictio) postea fingit me numerasse futuro debitori et hec ē altera. Nec obstat tx in d. l. 1. C. de dotis promissione quia hoc nō probat ut uidere licet ex pluribus relatis ab Emanuele Suares in aditionibus ad Ant. gomesium primo tomo variarum cap. 2. n.° fin. litera, H, 3° quia iuxta Sani interpretationem questio de qua Africa nus disputat redderet indubitabilis nec enim dubitare potuit I.C. utrum cōtractus mutui perficeret sine cō sensu utriusque d. lege sime et ibi cum. Denique cōuincitur superior interpretatio per textum in le ge si ex precio Codicis hoc titulo si certum petatur ubi negant Imperatores pecuniam debitam ex una

Imperatores pecuniam debitam ex una causa posse converti in mutuū nuda pactione

N.° 15. Cum ergo hęc nō placeat interpretatio opere pretium erit disquirere an ea quę preceptoribus nostris placuit cōciliatio probari iure possit dicunt ergo pecuniam debitam ex causa mandati cōverti posse in causam mutui nuda pactione ex Ulpiano in presenti ibi et cōvenerit ut crediti nomine eam retineas et hoc fictione breuis manus de qua s. nec obstat Africani locus in d. l. qui negotia in quo nō interuenit nuda pactio aut conuentio sed sola adscriptio certe pecunię creditę a debitore facta iuxta formam tx in l. quoties. g. §. non tantum de administrat.° tutorum et epistola qua id factum procurator domino significauit unde cum utriusque cōsensus nō interuenerit mirum nō ē si in mutuū nō cōuertat d. l. si me et Titium j. Nec obstat quod cum dominus recipiens epistolam contrarium non fuerit protestatus cōsentire uideat d. l. pr̃ filius ad S.C. Macedonianū et ita uidetur pactum interuenisse quia respōdet dominū nō cōsensisse mutuo sed adscriptioni pecunię quod diuersum negotij genus ē ex quo cōpetit pristina actio mandati ad id quod cōfesus ē nocet enim ei sua cōfessio l. Lucius 24. l. Publia Meuia 26. §. Lutius j. depositi. Nec denique obstat huic interpretationi d. l. qui negotia ibi aliogui dicendum etiā quibusuer

bis

bus pactionem interuenisse probaui quia respondent I.C.tum docere pecuniam creditam non fuisse quia nõ interuenit cõuentio sed sola adscriptio creditę pecunię alioquin hoc ē si interuenisset cõuentio dicendum esset ex omni cõtractu pactione etiam nuda et simplici pecuniam creditam fieri atque ita in d. uersiculo alioqui I.C. nõ dedisset argumẽtum ab absurdo vt plerique existimauerunt sed potius quid iure tenẽdum sit aperit quasi vera sit cõclusio quod ex causa mandati debet. pactione etiam nuda in mutuũ posse cõuerti quam interpretationem refert et sequit. Ricardus in principio instit.um quibus modis re c. n.o 115.

Cęterũ hanc interpretationem in multis pecca- re animaduerti primo quia eam impugnat textus d. l. si ex pretio 6. C. hoc tt.o ubi nuda pactio nõ sufficit ad hoc vt pecunia cõuertat. in causam mutui. 2.o ex uersiculo nec huic simile esse et uersiculo item quod si a debitore ubi proponit Africanus duos casus in quibus id quod debet ex vna causa cõuertit in mutuum nec ad illud ita- statuendum ut. ea ratione quę in promtu erat et cuius proxime meminerat scilicet quia interuenit pactio al- tem nuda sed potius ut. aliis diuersis rationibus in primo casu quia numi etcę in 2.o quia benigne receptum est. g.o nuda pactio potens nõ est ad hoc vt id quod debet. ex cau- sa mandati debeat ex causa mutui et per cõsequens dicẽ- dum in uersiculo alioqui I.C.to argumẽtari ab absurdo N. 16.

quasi

quasi interveniens sit nuda pactione pecuniam converti in mutuum. 3° quia in dictis articulis voluit Africanus respondere duabus difficultatibus quae obijci poterant adversus suam decisionem plane, si ipse docuisset, ideo ibi debitum ex causa mandati non converti in causam mutui quia non intervenit nuda saltem pactio non recte pro ratione dubitandi subijcerent illi articuli in quibus interveniente nuda pactione convertit in mutuum quia hoc magis ad confirmationem quam ad destructionem propositae decisionis tendebat, sed potius eos casus subijcere debuisset Africanus in quibus licet nuda pactio non interveniat pecunia convertitur in mutuam vel alios in quibus nuda pactione interveniente non convertit.

Quarto denique et ultimo considero quod cum Lucius Titius epistolam receperit nec reclamaverit, ind. L. qui negotia consentire videt. d. l. si filius ff. ad S. C. Macedonianum, iuncta l. dotale praedium. 15. ff. de fundo dotali, quam explicat Cuiacius lib. 9. observationum cap. 4. et probat expresse Africanus in d. l. qui negotia, ibi usuras de quibus convenit, quod pactio praecessit, nec tollet vim argumenti vulgata illa solutione quod consenserit quidem sed dumtaxat adscriptioni pecuniae ut s. dixi quia praeterquam quod divinatorium hoc est ego non satis percipere possum quid aliud sit dominum consentire adscriptioni pecuniae mutuae quam consentire mutuo eiusdem

de

74

de mutuo fuerit per epistolam rogatus

Quibus interpretationibus rejectis et aliis quas N.° 17.
tradiderunt Jasonus ex ... Viglius. q. 6. Robertus lib.
2. receptae lectionis cap. 4. et 12. Mola in emporio 1.a p.
tit. 8. q.a 6. Perniq[illegible] in d. l. si ex pretio. 6. C. Soc.tt
In re ista admodum obscurissima mihi semper nova is
placuit doctissimi Jacobi Cujacii sententia d. tractatu
8. ad Africanum sub d. l. qui negotia et lib. 8. observatio.
cap. 8. et in d. l. si ex pretio C. Soc.tt quam etiam ante eum
scripserunt [illegible] et Molineus quas ipse refert et
sequitur et Viglius [illegible] et post eum [illegible] Gothofredus
sic secundum quos dicendum est quod etiam Africanus in d. l.
qui negotia inveniret singulare iure receptum ut si
debitorem meo [illegible] pecuniam dare permitterer
mutuum id quod mediante fictione brevis manus non cau
sis illud ius singulare quod in illo speciali casu receptum
fuit ex benignitate habere ad consequentias l. quod vero 14
ff. de legibus et in pulcra specie docet Papinianus in l. si
[illegible] 23. §. penult. de fideicommissis libertatibus
quod de [illegible] Africani verba benigne receptum est [illegible]
vero Ulpianus qui post Africanum floruit eum enim alegat
Ulpianus in l. 2. §. liberi ff. ad S.C. Tertullianum et in l. 3. §. 1.
in fine de liberis agnoscendis cunctis his quae docte scribit Cuja
tius in praefatione ad tractatus Africani non [illegible]
singulare iam receptum in eo casu quando in [illegible]
[illegible] dare pecuniam [illegible] videret [illegible] differentiae

ratio

rationem assignari posse quare nō esset idem admittendum si debitum ex causa mandati voluntate partium deberet ex causa mutui idem etiam recipiendum esse hoc ergo quę sententia colligit ex verbis nostri tx ibi colligit etiam quę verba adiuncta illis idem enim benigne receptum ē manifeste probant utriusque I.C. hanc fuisse mentem itaque Africanus et Ulpianus nō senserunt contraria sed diversa ille enim iuxta rigorem iuris nō ē ausus benignitatem ad alium casū extendere hic vero idem esse recipiendum putavit benignitate accepta quod nec Africanus negaret si rehibita severa disputandi ratione de sola benignitate ageret

Sed quo responsa hęc obscurissima clariora redat utriusque sententię fundamēta expendamus oportet Africanus igit doceet debitum ex causa mandati cōverti non posse in causam mutui pacto argumento ab absurdo in hunc modum si pecunia quam mihi debes ex causa mandati nuda pactione cōverti posset in creditam sequeret etiam ex qua libet alia causā sive cōtractu debitam pecuniā nuda pactione debitam fieri sed hoc ē absurdum g. illud ex quo sequitur quod autem absurdum sit creditum nuda pactione cōtrahi patet ex eo quia pactione nuda non transfertur dominium nisi traditio rei interveniat l. traditionibus C. de pactis creditum autem non ē nisi transferat dominium nisi res interveniat l. 2. §. apellata et §. creditum supra hoc titulo ergo procedit

dit consequens. Et quia Sum. prez sententiz uidebat Afri
canus duo obijci posse argumta ad ea tamen respondet. Primum
e quia si deposui apud te decem et postea conuenit ut mutua
sint credita fiunt. l. contrahendo. q. § fin. ff. de reb. cred.*
* Alterum argum e si uxoro debitore tibi dare pecuniam obli
garis mihi ex mutuo q. idem recipiet eo casu cum ex causa
mandati pecuniam mihi debet et conuenit ut credita no
mine eam retineas dixit argum respondet Africanus esse
quidem simile sed benignius receptum esse et ideo ad consequen
tias no esse trahendum quia no quemadmodum illud recep
tum e ita hoc quoque recipiendum erit ut aliud agens
dicebat Africanus idem. in l. eius qui in prouincia ff. hoc
tit. hoc sane si uerum amamus ultra Africanum tentari
potest nec argum hoc esse simile et ita necessarium no esse
ad benignitatem confugiere maior ex eo quia cum debitor
meus dat pecuniam uera cum numeratio interuenit quae
cum iussu meo proficiscat a meo debitore, e cum debeat pro
mea existimari et hoc ad mutuum satis quia interuenit
res principio inst. quibus modis re contrahit et proficisci
pecunia l. 2. § creditum ff. At vero cum iubeo debitorem
meum pecuniam mihi debitam penes se credita nomine
retinere nulla omnino numeratio interuenit nec mea
nec aliena cum ergo pecunia no proficiscat mutuum
esse no poterit his meis rationibus Africani responsum
Vlpianus vero equitatem amplexus contra sentit

* superiori specie erunt mutua. S. respondet Africanus hoc argutum dissimile esse quia numi erant mei et ita facilius conuertunt in credit. at vero quando ex causa mandati debent non sunt mei et ib. difficilius admittitur fictio breuis manus.
* Alterum argutum

N. 29.

vel s. videmus sententiis nis ratio e . . . si in duabus per
sonis hoc recipitur nisi reciperet in una et eadem persona
si per alium possideo pecuniam meam tibi credere
et per te ipsum . . . etiam potero nulla alia interposi
ta persona et quia cum finis et intentio . . . habenda
in his duabus speciebus non alia sit quam ut debitor
eam pecuniam habeat qua pro debito utatur et ad hoc
efficiendam necesse esset ambagibus uti nempe ut pecu
nia daret creditori tunc deinde ab eo ad debitorem
transferret superuacuum et otiosum circuitum est ut talis si
celebret cum debitor pecuniam iam habebat apud se quia
quotiescumque aliqua legibus et iure ciuili desiderant
ut fiant non principaliter propter se sed ut per ea ad ali
um finem perueniat si sine illis id quod uolumus
consequi liceat superuacuum est illa requirere ut pote
non necessaria verbi gratia traditio requiritur ad trans
ferendum dominium l. traditionibus C. de pactis et
tamen si rem meam quam tibi commodaui, locaui aut
apud te deposui tibi vendidero et uellim esse tuam
esse placet sine traditione nuda uoluntate transferri
l. quia ratione § interdum de adquirendo rerum domi
nio § interdum inst. de rerum diuisione nimirum quia
non ad aliud traditio desiderabat quam ad transferendam
possessionem et per eam dominium l. 1 ff de adquir. poss.
si nemo ergo traditionis quam lex requirebat consecuti

frustra

frustra nouam traditionem desideramus idem ergo in spe-
cie nostra contingit ut constat ex l. traditis quibus adiun-
genda sunt quae notauimus supra n. 6 in notat. [illegible]
Barbaru 8. ad Africanum

Ex his enim intelligetis opinor quid nam respon- N, 20.
dendum [illegible] alio questione [illegible]
Africanus in d. l. quo negotiar [illegible]
[illegible] pignus [illegible]
rogati supra [illegible] ubi contrarium scriptum est [illegible]
[illegible] consequentur Diocletianus et Maximianus in l.
si pro mutua 26. C. de [illegible] Africanus ait eum qui [illegible]
[illegible] dare vellet argentum vendendum dedisset nihilo
magis pecuniam ex venditione redactam [illegible]
recte [illegible] pro omnia illa periculo periat
eius qui acceperit. Ulpianus vero in d. l. rogasti et Impera-
tores in d. l. si pro mutua constituunt in eadem specie
mutuam [illegible] Ulpianus idem secum ipse pugnat
quia in l. rogasti §. de praescriptis verbis eadem specie
[illegible]
[illegible]
[illegible] probat [illegible]
bis [illegible] habet enim alius autoris [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in d. l. rogasti §. et in d. l. quin e-
gotia

gentia Robertus lib. 2 sententiarum cap. 5. Petrus gilibe
rius in d. l. si pro mutua. Sed profecto omnes interpre
tationes dubitationes manifesta laborant. illis igit
omissis obserua quod si his qui mutuam pecuniam ro
gauit a creditore qui eam non habebat rem vendenda
susceperit eam quam vendiderit et pecuniam ex tali ven
ditione redactam in causam mutui acceperit ex mutuo
utique tenebit iuxta d. l. rogasti quia quoniam fingit
lex pretium mihi creditori restitutum et tibi postea
mutuatum siue re in causam mutui non susceperis cessat
fictio ... creditur et competit actio praescriptis verbis in
qua specie intelligo Vlpianum in d. l. rogasti de prae
scriptis verbis. Quemadmodum enim qui futuro cre
ditori suo ab eo pecuniam credibam accepturus sponde
det in potestate habet ne accipiendo se ei obstringat l.
qui pecuniam 30. § hoc tit. l. penultima § quae res pignori
ita etiam his qui suscepit rem vendendam et mutui
et pretio utatur potest poenitendo ... pecuniam
non suscipere mutuam quam sententiam expresse probat
Vlpianus in d. l. rogasti ... pecuniam ... non accepisti
mutuam hoc est ut ego interpretor accepisti quidem sed non
in causam mutui non quomodo glosa ibi et communis
interpretatur § non accepisti pecuniam quoniam ...
habuisti in qua specie ... ratione ... quam
habes rem ipsam habere videaris l. qui actionem ff de
reg.

regulis iuris quia tamen res non interveniat mutuum non
celebratur ut resolvit Gilkenius ubi §. et communis consent
Alciatus et Donellus in d. l. rogasti §. quia haec traditio licet
ipse vera sit non tamen convenit verbis Ulpiani in d. l.
rogasti quae manifeste denotant exceptionem quidem fuisse
pecuniam sed ad id ut [illegible] [illegible] [illegible]
tenitque locus esset si d. I.C.tus [illegible] [illegible] [illegible] non adjecisset)
sed quoniam adjecit mutuam significavit [illegible] debitorem
retinere sine iniuria §. et [illegible] domini ita
quod si debitor denuntiaverit domino pecuniam ex admi-
nistratione redactam penes se esse, actione [illegible]
ex mutuo secundum praescriptis verbis agendum et quia
magis respicit in contractu mutui tempus numerationis
quam tempus conventionis praecedentis [illegible] §. quod
res pignori dari possunt ubi creditor mutuam pecuniam
accipere vellet [illegible] [illegible] verbis ubi et ideo intelligen-
dum quasi res in bonis debitor numeratae pecuniae tempore
habuerit et ita explicanda credo Ulpiani responsa in
d. l. rogasti §. et in d. l. rogasti §. de praescriptis verbis. Nec
me movet Africani locus in d. l. qui negotia [illegible]
sis argumento esse, interpretor enim I.C.tum cum docuisset
debitum ex causa mandati non converti in causam mutui
huiusque sententiae argumentum adjecisse quod significaret ex-
tra illum casum §. quando iubeo debitorem meum tibi
numerare non dum receptum fuisse ut debitum ex una

causa

causa converteret in mutuum at vero Ulpianus cum in presenti dixisset eam fictionem brevis manus ad similes casus esse producendam in quibus eadem ratio vigeret licet hospitaliter ex non disposuisset locutus in d. l. rogasti supra idem esse recipiendum quando dat species aligna vendenda ut vendas et pretio retineri unde non possumus illud non tenere contrarium sed diversum et x considerabam.

N.° 21. Secundam quam locorum rationem intelliges in d. l. si pro mutua C. Scottus ubi imperatoris dispositionem notari et d. l. rogasti extendere etiam ad illum casum quando debitor roganti mutuam pecuniam creditor dedit lancem vel majam argenteam aut aliam speciem jam datam et convenit ut pro speciebus datis ad se materiam teneret ex causa mutui qua convenerit illa in continenti subsecuta transfert causam unius obligationis in aliam l. cum ingentium 7. §. quinimo ff. de pactis ita illum textum interpretantur glossa ibi Bartolus Baldus Salicetus et Fulgosius quorum sententia vera mihi videt quod quod contrarium vellit Doneshi in n.° 32 et in d. l. si pro mutua n.° 4. asserens debitorem ibi actione ex vendito teneri non autem certi conditione cujus argumenti satisfacit Gillenius ibi ex n.° 4. Ad vertas tamen male ab Maurtio conferri d. legem si pro mutua cum d. l. rogasti §. in qua mutuum non

con

contrahit nisi re vendita demum et pretio contrectato.
At vero in d. l. si pro mutua mutuum contrahit statim
ab initio ut bene considerat Cuiacius in opere posthumo
ad illum tex.

Maiorem sane difficultatem habet aliud N; 22.
contradictionem impertientibus sub eadem tit. rescriptum
in l. si ~~pro~~ expresso 6. ubi debitorem ex causa emtionis pro
posse nuda pactione converti in causam crediti pecuniae
sed sola stipulatione ut constat ex illius tex verbis ibi hu
iusmodi placitum nihil de praecedente obligatione re
mittendo. Quem nodum ut dissolvant Doctores varias
afferunt solutiones ut videre est ex indicatis hic ab
Ant. Fabro lib. 3. coniect. cap. 10. Sed omnibus omissis
respondendum credo in casu d. l. si ex expresso 6. non
fuisse pretium rei venditae conversum in causam mutui
quia nulla pactione conventio intervenit id quod legis
verba manifeste convincunt ibi simulatis pro infectis
habitis re vera pecuniam debebat ex causa emtionis
et tantum simulatum scriptum erat instrumento eam
ex causa mutui debere ut constat ex tex ibi tantum
pecuniam mutuo datam conscriptum est nulla igit.
fuit conventio ut ex causa mutui deberet simulabat
tam, a mutuo re vera non agebat ut esset mutuum
quod si actum esset ut mutuum celebraret idem dicen
dum esset quidem iuste ex quam interpretationem

scrip

scripserunt Cuiac. et Donelus in d. l. si expresso idem
Cuiac. d. tractat. 8. ad Africanu idem Donelus hic
nº 35. Hanc tamen interpretationem falsam esse cre
dit Gilkenius in d. l. si expresso nº 12. mouet ex illis uer
bis et eius prestari fenus conuenit quod pacto interuenit
l. 1. § conuentionis ff. de pactis deinde pro hac opinione
expendere potuit Gilkenius eundem tex. dupliciter, pri
mo in illis uerbis huiusmodi placitum esse uincta d. l.
1. in principio ff de pactis et d. l. si promittat 2º in uerb
nolo si uero ultra uinculum stipulationis quibus uer
bis Imperatores solum eo casu mutuu contrahi docent
quo stipulatio interuenit contrariam sententiam etiam
si pacto interuenisset stipulatione deficiente.

Nº 23. Sed hec argumenta me no mouent na quod
attinet ad illa uerba et eius prestari fenus conuenit
respondeo conuentionem interuenisse na quidem in mu
tui celebratione de qua nostra disputatio est sed in
fenoris prestatione ut legis uerba clare demonstrant
et ex hac obseruatione intelligo etiam postrema
illa legis uerba huiusmodi placitum esse referri
debent ad conuentionem prestandi fenoris no ad mutui
celebrationem. Denique no obstat uerbum illud si uero
cum inductione de qua T. quia animaduerto Imperia
tores in hoc initio legis docuisse interueniente conuentio
ne et fenoris promissione per stipulationem factam
usuras

usuras debere nec obstare falsam mutuo datæ quantitatis demonstrationem quia obligationis substantia (hoc est stipulatio ut recte Donellus et Faber cõsiderarunt) nõ defuit l. 3. de oblig. et actionibus stipulatio autem obligat et actionem iure civili producit § de constituta inst.to de actionibus et falsa demonstratio nõ nocet l. falsa de condit. et demonst. Cui desisioni recte subijcitur versiculus ille si uero in quo docent Imperatores quod si nõ interueniat stipulatio sed tantum cautio id est cõfessio de mutuo et cõuentio de fœnore soluendo nec debebit pecunia ex mutuo nec fœnus debebit nõ pecunia quia re vera ex pretij causa debebat nec ut mutuũ esset actum est sed tantum simulatum et obligationis substantia quo ad mutuũ deficiebat deficiente stipulatione et cõuentione nõ fœnus quia stipulatio nõ interuenerat et pactum non prodest l. 3. C. de usuris proderit tamẽ ut debeat ratione pristine actionis ex vendito quæ bonæ fidei est ut in d. l. qui negotia ubi notat Cuiat. idem et Donellus in d. l. si ex pretio Ant. Faber d. lib. 5. cõiecturalium cap. 10. Mona in emporio tt.o 2. q.e 6. n.o 9.

Hæc sunt quæ pertinent ad literalem explicationem nostræ l. reliqua ad eius ornatũ pertinentia ab interpretibus ordinarijs huius loci petenda sunt et ab illis quos in initio huius l. citaui et sic absoluit &c

Finis Huius l. singularia

Ad legem, lecta, si certum petatur a licentiato Texada hoc anno domini 1608

Refert hoc loco a Julio Paulo cautio quedam in auditorio Emilij Papiniani lecta sed ab interpretibus nostris eam intellectam nō esse vulgo dici solet est enim obscurissima siue literam intuearis aut sententiam vt constat ex interpretum nostrorum comentarijs quibus varijs in locis illustrata ē vt constat preter ordinarios in presenti ex Berēgario in l. pacta cōuenta cap.º 1. nº. 53. ff. de contrahenda emtione Tiraquelo de vtroque retractu lib. 1. §. 1. glosa 10. nº. 27. et lib. 2. §. 1. glosa 7. Conano lib. 1 comentarior. cap.º 1. Reuardo lib. 1. variorum cap.º 15. Brisonio lib. 1. selectarum cap.º 9. Petro Sorisoto tractatu de pactis ac sio mate. 30. Othomano lib. singulari questionū cap.º 35. Caronda lib. 2. uerosimilium cap.º 9. Faguineo lib. 2. cōtrouersiarum cap.º 98. et 99. Cuiatio in l. si ita quis de uerborum obligationibus eodem Cuiatio et ibi Duarenus in l. Jurigentium §. quinimo ff. de pactis et lib. 10. obseruat. cap.º 24 et in recitationibus postumis ad Juliū Paulum lib. 3. questionū sub hac lege Ant. Fabro lib. 5. cōiecturalium cap.º 10. circa finem N, 1.

85 87

AD L. SI FINITA § IULIANUS FF. DE DAMNO INFECTO A LICENTIATO IUANE DE SOLORZANO PEREYRA SOC. ANNO 1607

Nihil ferè antiquius fuisse videtur Romanis quam edificiorum conservatio et publicus civitatis ornatus N.° 1.
existimabant quippe teste Cicerone in sexta verrina
in maximo urbis felicitatem decoram eius faciem ce
dere adque ideo ne domuum ruinis publicus deformaret
aspectus solicitas semper studuerunt ut constat ex Pli
nio Lib. 10. epist. Casiodoro Lib. 4. variar. epistola 30.
et ex iuribus quæ hac tantum ratione nituntur l. 2. §.
si quis nemine et in l. ult. ff. ne quid in loco publico
l. Pretor. 20. §. Soc. interdicto ff. de novi operis nunt.e
l. senatus. 52. ff. de contrah. emt. l. cetera. 43. ff. de leg.
1.° l. 1. ff. in quibus causis pignus vel hipoteca. l. inter
dictum 5. cum l. sequenti ff. qui potiores l. si ventri
§. 1. ff. de privilegijs creditor. l. quod si vir. 5. ff. de do
natio

nationibus inter. L. 1. ff de tigno iniuncto L. adeo 7. § cum in suo ff de adquirendo rerum dominio L. 2. cum aliis C. de edificiis privatis L. prescriptio 5. C. de operis publicis § cum in suo verticulo quod ideo inst. de rerum divisione. Vbi Baldus hunc articulum diligenter exornat et ultra eum illum tant et prosecuntur Simancas Lib. 8 de republica cap. 13. et 14. Connanus Lib. 3 coment. cap. 6. n.º 7. Petrus Velleius in L. 1. de iustitia et iure Lib. 4 n.º 12. idem Velerius et Juanes Corrasius in L. preses. 7. ff de officio Presidis idem Corasius in L. 1. ff de servitutibus n.º 34 Menesses in L. altius n.º 12 C. eodem Donelus in tractatu de pignoribus cap. 4. Revardus ad ll. 12. tabul. cap. 22. Baldus cap. 12. Pinelus in L. 1. C. de bonis maternis 3. p. n.º 66. Mathia singulari 555. et novissime Bovadillas omnino videndus in politica Lib. 3. cap. 5. per totum.

N.º 2. Ex quo factum est ut merito a curatore reipublicae vel provintie Preside ob solam publici splendoris gratiam compelli possit dominus labentem vel dirutam domum reficere, vel si ei ad refactionem pecunia non suppetat aliis bonis conditionibus vendere cuius emptoribus reparet ut constat ex d. L. preses L. ad curatoris 46 ff Soc. tt. L. singulari C. de edificiis privatis L. 10. et 25. tt. 32. p. 3. et ex traditis a Fedorico Romano singulari 770 Alex. n.º 1. Papa n. 3. in rubrica suius tt. Corasio in preludiis ad Sune lex. n.º 14. et ex aliis quos

refert

refert Bouadilla proxim Suius rei diligenter adducens d. cap. 5. n.º 27. Etenim cum nihil in hoc seculo possit esse perpetuum L. eum debere 32. ff de seruit. vrbanor necesarium est teste Casiodoro vbi s. vt qd per incuriam poterat labi mane tium videat diligentia substineri quia facilis e edifi tiorum ruina incolar substracta custodia et sito ve tustatis decoctione resoluit quod hominum industria non tuetur, satius que fuit labenti domui oportune prospicere quam post eius lapsum vel ciuitatis vel etiam ciuium ipsorum irreparabile damnum sentire arguto L. fin C. in quibus causis in integr. et L. 1. C. quando liceat vnicuique. et negotijs semel interfecti reparationem postulare vetat L. 2. C. vn de vi in Codice Theodosiano

Quam etiam ob causam introductum e vt semota quoque publice vtilitatis contemplatio ne priuatus quilibet ciuis qui ex vicini edibus que vitium fecerant ruinam ve minabant damnum metueret sibi Pretore pro tribunali adito et iureiurando de calumnia interposito postulare posset sibi dam ni infecti nomine cautionem prestari per quam do minus edium vnde damnum timet suo quidem no= mine per stipulationem alieno vero per satisdatione promitteret si quid damni intra certum tempus ex illis edibus datum fuisset quanti ea res esset tantam se pecuniam daturum semper enim= N, 3.

Suie

huic stipulationi dies inerebat ne in infinitum obli
gatio protraheret quæ omnia aperte colligunt ex l. 4. in
principio in §. hoc autem l. Pretor. 7. l. qui bona. 13.
cum suis §§. l. si finita 15. in principio l. damni in
fecti. 18. et fere per totum ff. hoc tt.° l. quamquam §. ide
Julianus ff. de aqua pluvia l. iubere cavere. 4. ff. de
iurisdict.e omnium iudicum l. stipulationum. 5.
ff. de verbor. l. 5. §. cautionales ff. de pretoriis stipul.
l. 1. et per totum tt.° 15. p.° 1. et ex aliis quæ ultra Cuiat.
et Vbesembequium et Juanem Philipum in para
titla huius tt.i tradunt Sacius Corrasius et Vreurus
in prefationibus nostri tt.i et melius ceteris Briso
nius solemnes istarum stipulationum formulas
congerens lib. 5. de formulis pagina 44 et seque.

N.° 4.° Apellat autem hæc stipulatio damni infec
ti id e. nondum facti sed quod futurum verebamus
Ut ait Caius in l. 2. huius tt.i et ad modum necessaria
visa fuit quoniam ea no interposita nulla
actio competeret adversus dominum cuius domus
suo lapsu damnum dedisset ut eleganter ostendit
Consultus in l. evenit 6. et in d. l. Pretor. 7. §. hoc dicti
ff. hoc tt.° Potuit quippe in re sua negligens versari
l. sed si l. 26. §. consuluit in fine ff. de petit.e heredit.
Quod post cautionem interpositam amplius no liquit
debuit enim reficere vel damnum factum sarcire
nisi damni infecti nomine paratus esset domum rebus
integris

integris derelinquere l. sed an vltro 11 §. 1. versiculo cum vnicuique ff de negotijs gestis d. l. Pretor §. 1. et §. vnde querit l. cuum fructuarius 71. ff de vsufructu vbi glossa verbo absolvat alia iura adducit et late prosequitur Duarenus in parafrasi ad Iuris titulum cap. 2. et Ugo Donelus lib. 15. comentariorum cap. 46. Qua de causa vt recte tradit Antonius faber lib. 3. coniect. cap. 1. dicta stipulatio merito in dictis iuribus cautionalis vocatur vt pote in qua tota stipulatoris causa consistat ea que interveniente sibi et suis ędibus maturę prospiciat quod iuste ei permittendum fuit, quoniam et si futuri tempus tractus ad iudicium non pertineat l. non quemadmodum 35. ff de iudicijs si ei tamen non tam damnum nondum factum exigit quam in id tempus quo fiat cautionis remedio vicino consulit pro vt aliàs quoque contingit in lege Aquilia 27. ff ad l. aquiliam et in l. quęsitum 14. ff de pignoribus nascit quoque hęc prestandę stipulationis obligatio vt Donelus ubi s. considerat non quidem ex aliquo nostro contractu aut quasi contractu delicto aut quasi delicto sed ex conditione rerum nostrarum quę ea est vt vicinos damno a se dato onerare non debeat vel ex aliquali delicti contemplatione neque enim citra culpam prorsus esse videtur qui in refectione sicut rerum non negligens est iuxta ea quę nº. 1. et 2. tradidimus

Quo etiam exemplo arguto sumto de rebus ad — N. 5º

personas

personas quod in iure validum et frequentissimum est
l. qui furum 20. ff de statu hom. cum late et recte adductis
ab Euerardo in locis argumentorum cap. 38. et Ant. Quesada
diversarum quaestionum cap. 8. nº 3. Illud etiam iustissi
me receptum videtur ut si quis alterius hominis insidias
et offensionem vereatur possit in iudicio contendere ut sibi
ab eo cautio securitatis praestetur pertinet quippe ad magistra
tuum officium non minus personarum quam aedificiorum
periculis providere l. 1. § quoties ff de officio praefecti urbi
l. illicitas 6. § ne potentiores ubi Bart. et ceteri ff de officio
Praesidis l. aequissimum 13. ff de usufructu l. denuntiamus
4 versiculo nam si aliquis C. de his qui ad ecclesias confugi
unt cum late notatis a Ripa in rubrica huius tit. nº
7. Duareno d. cap. 2. Ant. Gomes 3. tomo variarum cap. 6.
nº 16. Plaça de delictis lib. 1. cap. 1. Menochio de ar
bitrariis casu 139. cum sequentibus et Paz qui huius re
medii praxim adduxit et libellum Hispano sermone
proposuit in praxi 3. tomo cap. 9. § 4. ut sic cautioni
obiectu ferventium suarum animarum in suis conna
tibus elidat et de se magis sumat poenas proterviam du
cos ibet noxia ut eleganter Cassiodorus scribit lib. 3
variarum epistola 23. qui non minus eleganter formula
tuitionis olim a Regibus praestari solitam tradit nos
<u>saluo conduto</u> lib. 7. epistola 39. quam aliis bonorum
autorum testimoniis adductis illustrat Iacobus Durantius
lib. 1. variarum cap. 1. et Iacobus Cuiatius lib. 12. ob-

serua

seruationum cap. 29 qui ad interpretationem tx in l. ca
pitalium 28. §. ad statuas ff. de penis et in l. Senatusconsulto 38. ff. de iniurijs adnotarunt, imaginem Impe
ratoris bona fide tuitionis causa preferri solitam.
Quod ultra alia testimonia quae ipse Guiatius adducit
confirmo ex insigni loco Philostrati in vita Apolonij
lib. 1. cap. 11. quamuis Jacobus Ricardus libro 2.
coniectaneorum cap. 6. aliter ea in re et meo
iuditio perperam intellexerit

Sed ut ad superiora redeamus quoniam parum
proficeret iubere Pretorem damni infecti nomine ca
uere nisi contra non cauentem contumaciae causa ali
quod etiam suplitium statueret argumento l. virtus ff. de
legibus capitulo omnes 3. distinctione et eorum quae tra
dit Macrobius in somnio Sipionis ad finem dum ait in
ter leges illa imperfecta dicitur in qua nulla deuian
tibus pena sancitur introductum etiam fuit ut si cui
cautum non fuerit tum Pretor primo decreto mittat
in possessionem eius rei cuius nomine cautio postulata
fuit ita ut illam pignoris loco detineat l. 4 §. 1. l. si
finita 15. §. ex hoc edicto cum alijs ff. hoc tit. d. l. iubere ca
uere ff. de iurisd. l. 3. §. fin. ff. de acqui. poss. quod si aduer
sarius ad iuditium non ueniat et cautionem cum refusio
ne damni offerat tunc causa cognita 2. decreto
iudicis possidere iubeat et fructus lucretur d. l. si fini
ta §. non autem cum sequentibus elegans tx in l. 10. ver

sicul.. N, 6.

riculo es tal fiadoria tit. 32 p. 3. aut si eum adversarius in poss. esse non patit actione in factum teneatur consequit actor quanti eius interesset si decreto Magistratus et stipulationi Pretoris paritum fuisset ut constat ex quod dicto Pretoris quod habet in l. Pretor. 1. eiusq. in eius ff. so. tit. et in l. 1. 4. hec verba ff. de novi operis nuntiatione. Iuxta quae omnia satis plane intelligi potest licere decima effectus ex iure civili. Iuli anus et quod in eadem ratione impossibile ex causa damni infecti et primo et 2°. decreto sentenlibus scribit. Sed quoniam tractatio de primi et 2i. decreti non solum in materia damni infecti sed etiam in plurimis alijs iuris articulis frequens et utilis et Bartolus sic quod in lingua et male explicatam affirmat operae pretium duxi illam distinctis capitibus per quaestionibus explicare et simul nostri ex. difficultatem dirimere.

Caput primum quid decreti nomen significet & cur primi et secundi decreti remedium fuerit introductum e de varijs contumatium poenis hoc anno 1661.

N.° 1. Decretum a decernendo dicit et multiplicem habet signi ficationem plures quasi species ac varias decretorum species complectit ut constat ex Theophilo in 4. sed quod Principi instit. de iure naturali et ex late congestis ab Oreurro in praesenti n.° 29 Brisonio Pratio et alijs qui de verbis iuris scripserunt verbo decretum Didaco Perez in l. 1. tit. 9 lib. 1. ordinamenti

glosa

glosa 1. in principio Paz in praxi 2a. p. tomo 2. §. unico nº. 17.
Sed in hac iuris specie de qua agimus nihil aliud significat
quam Pretoris vel alterius iudicis ordinarij pronuntia-
tionem qua missionem in possessionem bonorum eius
decernit qui contumaciter [illegible] praeceptis parere recusat
ut constat ex l. 1. §. Julianus cum alijs legibus supra citatis et ex
l. 3. §. fin. ff. ne vis fiat ei l. 3. §. fin. ff. de adquirenda poss.e
Cuius pronuntiationis [illegible] decreti nomen accepit quo
[illegible] de plano, in transitu, simpliciter, aut sedato
vello, quibus loquendi modis [illegible] in l. nequidquam 9.
§. de plano ff. de officio Proconsulis [illegible] de manumissis
vindicta l. 1. §. ab alio ff. de [illegible] l. penult. C. de
naufragijs lib. 11. clementina [illegible] de verborum signif.e
cum alijs [illegible] pro tribunali [illegible] causae cognitione
[illegible] debebat l. 2. §. [illegible] ff. [illegible]
ta ad l. nequidquam §. ubi decretum [illegible] ibi vel cogno-
scens decrevit ff. de constitutionibus Principum l. [illegible]
ralis. lo. §. 1. de confirmando tutore l. 3. §. [illegible] ff. * 7
de bonorum possessionibus l. [illegible] C. de dilationibus
l. cum sententiam C. de sententijs et interlocutionibus et mille
alijs [illegible] interpretationem idem elegant
observant Aleiatus lib. 2. paradox. capº. 5. Rexandus =
pro tribunali capº. 4. Robertus lib. [illegible] lectionis capº.
13. Costanus quaestionum iuris cap. 11. nº. 6. historia fori Ro-
mani et eius additio lib. 2. cap. 5. Brissonius Prateius et Otho-
manus verbo decretum et verbo planum Joanes Rosinus
Lib.

Lib. 9 antiquitatum cap.° 10 et Martinus de Roa Lib. 5 sin
gularium Locorum cap.° 9.

N.° 2. § Unde erat quod talia decreta latine interponi de
DD. j. berent L. decreta 48 ff de re iudicata quia pro tribunali
non nisi latine pronuntiare quidquam Pretores Presides
aut Proceres alij poterant, ea nimirum ratione ut refert
Vallerius Maximus lib. 2 cap.° 2 exemplo 2 ut latine vocis
sonos per omnes gentes venerabiliores diffunderet et ne ulla
re toga pallio subijceret quamquam translato ad graecos imperio
id ab Arcadio et Honorio immutatum fuit et permissum ut
quemadmodum continetur et ttta L. 1 § fin. ff de verborum
L. Sacconsultissima § fin. C. de ttti L. fin. C. de testamentaria
tutela cum alijs ita etiam decreta et sententiae iudicum greco
vel quoquo idiomate concipi possent ut ad interpretationem
et concilliationem textuum d. L. decreta cum L. iudices 12 C. de
sententijs et interlocutionibus [illegible] Bartoli et
aliorum veteribus et alia expositione Alciati in d. L. 1 § fin.
et alia eiusdem lib. 1 preter [illegible] recte animadvertenit
Jacobus de Puteo [illegible] et [illegible] in d. L.
decreta Vualleus lib. 1 miscellanearum cap.° 16 Berardus
Lib. 4 variorum cap.° 1 et Medina in lib. [illegible] cap.°
14 folio 61.

N.° 3. Ratio autem cur [illegible] primi et 2.° decreti inter
positionem et missionem in possessionem introduxerit
ea esse videtur quod licet actor regulariter non possit compelli
DD. j. invitus litigare L. unica C. ut nemo invitus L. Divi fratres 9
ff de

ff de accusationibus l. fin. C. de usuris pupillaribus l. pures. §.
fin. ff de doli exceptione l. [illegible] n. 2 [illegible] cum [illegible]
tradit Sarmiento lib. [illegible] cap. [illegible] lib. 1. variar.
cap. 18. n. 1. et Bartholomeus [illegible] in l. [illegible] C. de
ingenuis manumissis cap. 3. Ex parte tamen rei iudicium
[illegible] l. [illegible] ff de [illegible]
l. [illegible] 54. ff de procuratoribus [illegible]
aliis [illegible]
[illegible] ibi vel ad cogendum [illegible] ut
se [illegible] C. quomodo et quando iudex l. quoties 21.
ibi iudicium [illegible] ff de [illegible]
l. [illegible] ibi [illegible] guardado [illegible]
mente [illegible] que se fazia. Adde [illegible]
sententia [illegible] verbo
[illegible] C. [illegible] et quando [illegible]
[illegible]
cogi non posse [illegible] in cuius consti
[illegible] presenti
n. 10 [illegible]
non [illegible] ne
[illegible] sedet
[illegible] presenti
n. 3. [illegible] Jasone
n. 3. [illegible] ordi
ne [illegible] 10
[illegible] Didaco Perez [illegible] in l. 1. n. 3.
Lib.

Lib. 3. ordinamenti glosa 2. columna 3. versiculo 4º. qui

ro Covarr. vbi ' l. [illegible] Fernandez responso 1. nº 62. et Pazin

piaci 1º tomo fol. 10. [illegible] particuli [illegible]

in nostro regno [illegible] quae prosequuntur

Nequaquam quam [illegible] sententiae obstat aliquid-

[illegible] que [illegible] [illegible] quae

[illegible] Bald. [illegible] Alexan

et aliqui [illegible] quod [illegible] perdo

mi respondet [illegible] iuxta l. ple

runque ff. eodem tit. l. nemo de [illegible] ff. de regulis iuris

l. [illegible] et [illegible] Alfo-

nso [illegible] in [illegible] domus

[illegible] lib. 2. [illegible] prima Cu,

vat. lib. 1. [illegible] protri

[illegible] neque et-

[illegible] sem

per [illegible]

non [illegible]

versi [illegible] pro

[illegible] id

est [illegible]

notat in l. [illegible]

rem [illegible] in principio,

et [illegible] in

l. ultima [illegible] alijs,

congestis a Brito. de verbo [illegible] in

rubrica

D. D. J.

[illegible] de oblig. etat. n.° [illegible] et in princip. [illegible] de actio
nibus [illegible] 7. [illegible] n.° 11.

Quamvis [illegible] iustissima [illegible] N,° 4.
introductum [illegible] que
habere [illegible] praeceptis parere compellat hinc
propter [illegible] per
[illegible] pet
tio [illegible]
rei contumacis primo [illegible] post [illegible]
contumacia tanquam reum [illegible] unde
[illegible]
nos [illegible] que
[illegible]
ut [illegible] semi
nibus [illegible] expone
tionis [illegible]
ceptas [illegible] D. J.
[illegible] e
26. [illegible]
[illegible] n.°
34. [illegible] Robert [illegible] lib. 3. [illegible] n.°
[illegible] quo
tractio [illegible]
[illegible]
arii [illegible] e
d. l. [illegible] l. 1. 2. et per totum

Sequi

[illegible] post.m L. si [illegible] cum alius fuit in legato[illegible]
post.m eat L. 2. in fine C. ubi in rem act[illegible]
et [illegible] ea qui [illegible] de bonis auctoritate iudicis L. si quis
[illegible] penult. C. de prescript. 30 [illegible] quem [illegible] sequi-
tur [illegible] et lite [illegible]
cap. [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible] remedium [illegible] Regio [illegible]
et [illegible] L. 10 [illegible] L. 6 [illegible]
eadem [illegible] L. 1 [illegible] lib. 5 [illegible] lib. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de prima
et L. [illegible]
[illegible]
[illegible]
si [illegible] in effecto cap. 6 [illegible]
[illegible] n.o 6 [illegible]
[illegible] in L.
[illegible] de
pignoribus [illegible] in tractatu de
[illegible] cap. [illegible] pagina
563 [illegible]
[illegible]
[illegible] quem vi-
dendis etiam erit Cuiat. lib. 10 observationum cap. 31.
qui

qui alias quasq. causas decernendi mystionem in poss.^m
præter eas quæ in s. dictis iuribus se continent legaliter prosequit
Neque enim mirum videri debet eum reo contumaci adeo N. 5.
grauiter agi nam cum nihil sit contrarius rei publicæ esse
possit quam lites differri propter innumera mala quæ
ex illis contingunt de quibus in l. si servus 19. de action.
et oblig. l. æquissimum 19. ff. de usufructu l. 4. ff. de alienatione
iudicij aut. §. ut differentes iudices ad ... in prin. collat. 9.
et in congestis a Decio in l. quidam existimaverunt si cer-
tum petat. Silua nuptial. lib. 6. tit. 6. et Sinodo in collec-
tanea 60 ad decretales ob eam quæ remediorum negotio-
rum citissimam expeditionem omnia iura curauerunt
l. 1. C. de nouo codice l. properandum C. de iudicijs l. fin. ff. pro
suo l. 3. §. tamen ff. de recept. arbitris cap. finem litibus extra
de dolo cap. cum sit romana eccl. de appellationibus cum
late congestis a Luca de pena in l. litibus C. de agricolis et
censitis lib. 11. Quota ... memorabilium iuris verbo litis
et nouissime Rodulfo Tornario lib. 3. variarum quæstionum
cap. 1. non fuit ferendus reus qui arrogantia ut fraudulosa
mora litem procrastinat et iudicij ... recusat
cum Quintiliano teste declamatione 319. naturalis im
probis hominibus dilationis et eludendi iudicij cupidi
tas cumque si qua iuditiorum ... litigator adver
sus eum mouet desperare presumat ... Seneca
epistola 97. bona conscientia prodire vult ...
tenebras timet, et epistola 122 grauis male conscientiæ lux est

Cua

N.o 6.

Circa propter non solum missioni in poss.em remedio verum alijs etiam modis contumacia coercetur, fuit nam et bona rei contumacis sequestrant cap. 1. etc. de sequest.e poss. quarius regulariter iudicium a sequestr.e incipere prohibeat. Et de sequestr.e pecuniae, et Pontificio iure adversus contumacem excommunicationis gladio ferit cap. 1. de iudicijs cap. 6. cap. quoniam frequenter §. in alijs extra ut lite contestata est enim hic nervus ecclesiasticae disciplinae ut ait tex. in cap. certum est 11. q.e 3. et concilium Tridentinum sessione 25. de reformatione cap. 3. eoque non nisi magna ex causa iudices uti debent ut idem concilium docet et ad odiernam praxim concordat Paz d. cap. unico n.o 7. Sed et multam posse contumaci per iudicem indici quam non solum actoris iuris prospiciat sed etiam contemptam Magestatem iurisdictionis vindicat iam olim observatum Romanis invenimus apud quos ut ex Marco Varrone et Agellio refert Petrus Crinitus de onesta disciplina Lib. 25 cap. 8 citatus reus qui neque respondisset neque excusatus esset multa onis multa plectebat et aperte constat ex tx. in l. 1. ff si quis ius dicenti l. 6. tit. 7. p. 3. et notat Baldus in authentica ei qui iuratio cautionem §. C. de bonis auctoritate. Abundantius in hoc tractatu prima p. in principio et doctores comuniter in d. l. 1. quae plurima ab alijs pro adversus contumaces tam antiquis quam modernis temporibus constituta late prosequitur de quibus etiam loquit Bartolus in l. Magistratibus de iuris dictione omnium iudicum Corrasius in presidijs ad Sumat. §.

Iuli

Iulianus nº. fin. Menoch. de arbitrariis casu 154 et 280 Andre
as Gail lib. 1. practicarum observatione 60 et lib. 2 de pace
publica cap. 5. et Annaeus Robertus lib. 1. rerum iudicatarum c. 10.

Contumatia enim quae vel a contemnendo dicit, vel N. 7.
a tumore ut alij malunt quos refert Cuiacius lib. 18. ob=
servationum cap. 30 superbum et adversus iudicem rebellem
animum indicat et ideo grave delictum censetur et appellatur
in l. omne delictum § contumatia ff. de re militari l. con
tumatia 53. ubi Iacius nº 5. de re iudicata cap. cordi § fin
extra de appellationibus glosa in d. l. 1 § fin verbo merum
poenam ubi Bartolus nº 9 et Alexander nº 17 et ideo non
solum civiliter sed criminaliter etiam puniri potest ut
plurimis relatis resolvit Iulius Clarus lib. 5. sententiarum
§ 1 nº 12 in fine cum d. cap. 5 et Prosper Farinatius om
nino videndus primo tomo criminalium q. 18 nº 26
cum multis sequentibus ubi de contumacibus plurima
tradit et quo usque se possit extendere iudicis arbitrium
in puniendis contumacibus multis pro adversus illos irro
gandis distinctis conclusionibus eleganter prosequitur in
ter quas illa notabilis est quod licet ex dispositione communi consu
etudine non servet [illegible] l. illustres C. de
modo mulctarum [illegible] ultra duas [illegible] contumaces
mulctari non possit ad eas tamen iudices attendere debent
necessario ordinariis remedijs [illegible] prosequit. Abbas in d.
cap. fin. [illegible] fraternitatis [illegible] et Blendanus
ubi §. et ne nimis acerbas aut immoderatas poenas statuant

quae

que si tales sint ipso iure nullae censebuntur ut ait addita Abbatem in cap. de causis n.o 12 litera A, de officio delegati ebora [illegible] in communibus opinionibus 1.a p. pagina 116 et sequentibus

N.o 8. Unde difficile admodum reputatum fuit omnibus interpretibus Pomponii responsum in l. si cuicumque fundum 20 ff communi dividundo ubi absentis et contumacis rei qui ad edictum seu citatione iudicis non responderit illam divisionem et arbusta succidi posse consultus ostendit in quo explicando non placuit mihi aliquorum sententia qui docent illud per iniuriam et indignationem iudicis factum fuisse qui contra sibi non parentem adeo graviter sceuiit ut sit ne aut ad gravem illam penam deueniret [illegible] nam etsi hec interpretatio fulciri videatur ex verbis eiusdem iurisconsulti iudicis iuncta l. nullum C. de testibus et l. omnes C. de officio rectoris provinciae quas in banc sententiam expendit Cuiacius lib. 13 observationum cap. 29. adhuc tamen sustineri non potest ex eo quod si dam [illegible] iniuria iudicis datum fuisset contra eum actio daretur [illegible] alterum socium qui nihil [illegible] ut ibi [illegible] eleganter advertit extra in l. eum qui 8. 12 de periculo et comodo et in l. nec magistratibus 33 ff de iniuriis et [illegible] quia culpam [illegible] contumacis intercessisse aperte ostendit Pomponius in [illegible] quod ob culpam [illegible] admissum evinci dici non potest iniuria sive indignatione iudicis [illegible] Maxime admittamus emendationem [illegible] Renardi lib. primo variarum cap. 1. qui licet a Cuiacio ubi s. representatam [illegible]

bonum

borum motu iudicis reponendum existimant Magistratus =
imperito errore ex similitudine notarum [illegible]
Quare s. dicto [illegible] in more [illegible] Fra
cisci Duareni lib. 1. disputationum [illegible] quem secutus =
videtur Cuiac. vol. 3. et [illegible] in not. ad DD. l. si [illegible] cumque
qui eo in loco legendum esse [illegible] contendunt non ad [illegible] dictum ut =
in vulgatis codicibus sed ad delictum vel ad delectum quo =
nomine significatur [illegible] ad militiam subeundam voca
tio ut praeter alios ostendit Cuiac. lib. 6. observationum cap.
7. Cui non respondere gravissimum crimen reputabatur
et interdum vinculis, interdum virgis, interdum bono =
rum, quin et ipsius non respondentis venditione plectebat
ut constat ex L. 4. § qui ad [illegible] ff. de re militari et ex [illegible] tra
dit Budeus ibidem et latissime Iustus Lipsius omnino = DD. S.
videndus lib. 1. de militia Romana dialogo 4. Unde * Budeus
mirum non fuit bona contumacis militiam detrectantis
destructa fuisse nam et sane eis poenam aliquando indi
tam aperte constat ex ingenio [illegible] loco cuius s.
dicti autores mentionem fecerunt
[illegible] mihi Duareni
explicatio probari non potest tum quia Pomponius iudicis
motu villam [illegible] fuisse ait non Consulis aut Tribu
ni militaris quorum [illegible] delectum et puniendi no
respondentes potestas erat ut ostendit Lipsius s. dialogo. 2 =
Tum etiam quia [illegible] pandectis florentinis non ad delectu =
sed ad delictum legit eamque lectionem probat Briso =
nius

nius de verbis iuris verbo dilectus Revardus ubi s. et Joanes Robertus lib. 3 sententiarum cap. 4. Quare talenta arbitror co modius Pomponij responsum intelligi posse de eo qui aliquod atrox et grave delictum commiserit qui si vocatus ad se excu sandum in iudicio non comparuerit recte potuit dicta pena militari que in lese Magestatis et perduelionis reis solemnis et usitata fuit ut constat ex traditis a Simancas in catholicis institutionibus tit. 2. n.º 5. Duarenus lib. 2 va riarum cap. 16. Parladorio primo quotidianarum cap. 21. Vela de delictis cap. 10. lese Magestatis crimine n.º fin. Cum tamen regulariter nullus delinquens absens in dicta et inaudita causa damnari posset l. 1. ff de requirendis reis iuncti alijs que ad eius illustrationem scribit Duarenus lib. 1. disputationum cap. 8. Revardus primo coniecta neorum cap. 19. et Gomez tit. lib. 2. de crimine parricidij cap. 18.

CAPUT SECUNDUM DE REO VEL actore qui lite iam contestata contumaciter abfuit et an mis tione in possessionem vel quo alio remedio coerceatur

N.º 1. Litis contestatio de cuius etimologia plura tradit Tiraquelus De retractu lignagier §. 15. glosa 2. n.º 2. et Parladorius lib. 1.

quoti

quotidianarum cap.º 14 per totum iudicij caput et fundamentum est l. his qui per obitum ff. de rei vindicat.º l. amplius non petit 15. ff. rem ratam haberi l. 1. C. de litis contestatione cap.º for[illegible] extra de verborum sign.º notat glosa in l. si is [illegible] qui 34 et in l. iudicium 58. ff. de iudicijs et [illegible] plures quos refert et sequit[ur] Paz in praxi [illegible] Bartolus in tractatu de nullitatibus [illegible] fectu processus n.º 28. [illegible] probationem [illegible] 75. Unde [illegible] regulariter in causa procedi neque diffinitiva sententia pronuntiari l. properandum § sin autem reus C. de iudicijs l. 3. cum alijs [illegible] cap.º [illegible] frequenter et per totum extra ut lite non contest. tradit Bart. in l. consentaneum n.º 5. C. quomodo et quando iudex et alijs ex. [illegible] nullitatibus [illegible] cap.º 1. [illegible] dano in prima [illegible] n.º 8 et Paz in praxi primo tomo folio [illegible] Quare [illegible] ut in superiori cap.º dixi mus [illegible] accedere ut litem contestari [illegible] remedia completa [illegible] tem non contestante [illegible] neque debita sententia terminari

Verum quoniam [illegible] contingere potest ut res generaliter [illegible] et [illegible] debeat [illegible] neque litem N, 2.

ad

ad difinitivam usque perducere necessario videndum erit quenam
in hoc casu sint iudicis partes quo pacto se iuris [illegible] provide-
rint et invenio tam civili quam Pontificio iure introductum
esse ut tunc temporis reus vel actor contumax trinis denuntiatio-
nibus edictis sive literis per legitima temporum intervalla per-
emtorie citet ante etiam omnia edicto loco omnium proposito si in diu
dicium venire noluerint.

Postquam edicta et illis etiam allegatis absente potest iu-
dex in causa procedere et illam diffinitiva sententia terminare
non obstante regula tx. in l. de unoquoque 47. ff de re iudicata
Etenim cum oporteat litibus aliquem finem imponere ut dixi-
mus 5. cap. 1. n. 5. quemadmodum ante contestationem missionis
remedio contumacia compescitur ita post contestationem [illegible] habet
quisque usque ad finem litem extrahere et ob id iudici pronuntiandi
licentia tribus edictis propositis data est [illegible] iudicibus que
ita accipi debent in l. ad peremptorium l. 2. cum aliis sequen-
tibus ff de iudiciis d. l. properandum § sin autem alterutra etsi qui-
dem [illegible] per tres [illegible] eadem l. eaque l. consenta-
neum d. l. trium denuntiationum [illegible] et auth. [illegible] C. quo-
modo et quando iudex prout [illegible] finem litibus et
cap. [illegible] l. [illegible] § [illegible] una
et [illegible] literarum et denuntiationum in-
terpositionem et quid inter eas discriminis esset omnino viden-
dum erit Duarenus lib. 1 disput. cap. 1. Joannes Robertus lib. 3
sententiarum cap. 17. [illegible] cap. 9. Menochius
de arbitrariis q. 59. [illegible] et Quintana Duenas lib. 1. de iu-
ris

N. 3.

risdict.° et imperio lt.° q.

Hucque haud dubie respexit Ermogenianus in
l. contumacia 53. §. 1. [illegible] ff de re iudicata ubi cum con
tumacem esse [illegible] qui tribus edictis propositis vel
uno pro tribus quod vulgo peremptorium appellat literis evo
catus presentiam sui facere contempsit quem locum eleganter
exponit Jacobus Cuiatius lib. 18. observationum cap. 30. et pro
illis verbis literis evocatus restituit vel literis evocatus loquit.
enim Ermogenianus de eo qui post litem contestatam se co
tumaciter absentabat adversus quem demum remedio deme
torio procedi solebat ut patet ex verbis relatis et observat
ipse Cuiat. lib. 10. observationum cap. 20. post principium
Que edicta in eum et si [illegible] in urbe [illegible] ut adhiberet
se nullum [illegible] Roma abesset [illegible] literis
ad magistratus loci ubi [illegible] solebat [illegible]
rent quae ut edicta [illegible] procedendum esse
cognosceret ut ad [illegible] interpretationem ad
vertit Ricardus [illegible] cum [illegible] videt Accur.
Bartol. et alii ibi recepti in d. l. consentaneum [illegible] li
teris [illegible] Paul. [illegible] et Brixerius de ver
bi [illegible] verbo literis [illegible] quae litterae [illegible] tem
poribus [illegible] quae requisitoriae et per eas non solum
absentes in causis [illegible] citari et evocari solent
verum et [illegible] quae et
apprehensi [illegible]
tenent [illegible]

tori

toritatibus ubi quas diligenter congessit et exornavit Rebuffus in comentariis ad ll. gallicas tit. de literis requisitoriis Couar. in practicis cap. 10 et 11 Julius Clarus receptae sententiae § fin. q. 38 per totam et ibi eius additionator [illegible] Antonio Gabriele tomo [illegible] lib. 9 [illegible] Gerardus [illegible] bonum [illegible] cap. 20 Bovadilla in politica lib. 2 cap. 13 n. 63 et Farinacius in praxi criminali primo tomo q. 7 n. 27.

N. 4. Sed ad [illegible] dicta iura [illegible] dumtaxat de nuntiationes [illegible] literas requisitorias [illegible] quis si tari [illegible] diffinitivam [illegible] tx in l. et post edictum ff. de iudiciis ubi Ulpianus I.C. [illegible] post peremptoriam [illegible] denuntiationem intervenire debere [illegible] difficult. [illegible] Bartolus [illegible] refert [illegible] n. 25 ubi nobilem etiam [illegible] quam in verbum illud decet intelligamus decet potest et si non necessitatem [illegible] quemadmodum [illegible] l. nam quid qui 40 ff. de iudiciis [illegible] quomodo et quando. Verum [illegible] opinionem [illegible] et latini sermonis proprietati [illegible] rogat secundum quam verbum decet necessitatem [illegible] notat glossa per textum ibi in l. [illegible] de officio praesidis [illegible] probat Tiraquellus de retractu lignagier § 1 glossa 15 n. [illegible] re

ieeta

iecta et alia quam tradit Paulus Castrensis in d. l. ad peremtori
um verissimum iudico Duareni iuditium d. libro primo dis
putat. cap.° 1. qui docet in d. l. et post edictum verbum citare
non ut vulgo interpretes putant idem valere quod in ius
vocare vel novum terminum aut diem proponere in quem
quis debeat ad iuditium venire sed quandam partium citatio
nem ad vocationem significare quae ea die quae iam antea
praefixa et signata fuerat per praeconem fiebat ut partes ad
sententiam audiendam accederent qua interveniente
statim sive reus respondisset sive non ferri sententia et lis
terminari poterat ut ex Cicerone Quintiliano et alijs osten
dit Duarenus ubi s. et constat ex l. Divus 8. ff de in integrum
restitut. et ex traditis a Goveano lib. 1. variar. cap.° fin. Egui
nario in l. 1. de in ius vocando Costalio et Cuiatio in d. l. et
post edictum Revardo d. cap.° 3. et in l. 133 de regulis iuris
historia fori Romani lib. 5. cap.° 13. Brisonio et Pratejo de
verbis iuris verbo citare et Julio Pacio centuria 3. anti
nomia 90. qui omnes Duareni solutionem admittunt et or
nant. Unde liquido constat post peremtorium nullum
alium edictum requiri quinimo et peremtorio omisso
recte potest adversus eos sententia ferri qui alijs edictis
literis sive denuntiationibus admoniti iuditio adesse nec
lexerunt ut aparet ex l. 2. C quomodo et quando iudex quae DD. f.
mihi ita explicanda videtur cum Donello Cuiatio et Gotofre.
ibidem rejectis alijs Acurt. et antiquorum solutionibus
quas late congerit Paz d. § unico ex n.° 27. i enim sic totum

in

in arbitrio iudicis positum qui quemadmodum potest statim unum q edictum pro omnibus interponere quod peremtorij vicem obtineat d. l. non unquam 1. ff de iudiciis ita etiam alijs q edictis contemptis peremtorij interpositionem excusare poterit, ut plene tradit Socinus regula 481. Afflictis et alij relati a Menochio d. q.ᵉ 59. et d. casu 251.

N.° 5. Hic tamen illud oportune notandum erit actore vel reo ex remedio etiam faciente id est litem decernente et se contumaciter absentante ut declarat praeter alios Alexan. ab Alex. lib. 4 genialium cap.º 15. non semper secundum praesentem pronuntiandum sed interdum etiam pro absente si bonam causam habuerit, ut aperte scriptum reliquit Ulpianus in d. l. et post q dictum eius Imperator Antoninus consentit in l. 1. C. quomodo et quando iudex et Iustinianus in l. properandum §. cum autem ibi litigatoris absentia Dei praesentia repleat C. de iudicijs. Quibus neutiquam obstat tx. difficilis in d. l. contumatia 53. in principio ff de re iudicata ubi Hermogenianus scribit contumaces litis damno coherceri id enim eo respicit ut ibi recte Accurs. ab alijs comuniter receptus existimat ut in expensis et sumtibus quae propriae litis damna dicunt ut observat Vualterus lib. 1. miscelaneorum cap.º 28. absens contumax etiam victor damnet d. §. cum autem in fine glosa et Doctores in l. eumque temere ff de iudicijs cum late traditis a Menochio de arbitrarijs q.ᵉ 36. casu 154 gail. practicarum lib. 1. observat.º 151. et 152. et minsingerio

cen

centuria 4 observat.e 64. nō autem vt in principali causa
vincat nā licet nō soleat quis absenti condemnari l. certū
6. §. si quis ff de ocanses i. vbi tamen absens iustitiam habue
rit recte vincere potest vt ex superioribus iuribus cōstat
Potest etiam eum eodem Acursio alio quoqz modo superi
or difficultas componi nimirum respondendo Hermogeni
anum dum ait absentem litis damno coherceri de ape
lationis damno dum taxat sensisse eo quod cōtumaci
a sententia semel contra se lata apellare nō licet d. l. et
post edictum iure circulo fin. d. §. cum autem l. liberto §.
penult.o ff de negotijs gestis l. ex consensu 23. §. eum qui
ff de apelationibus l. 1. §. fin. iuncta glosa ibi ff quādo
apelandum sit l. 1. C. quorum apelationes. Quam solu
tionem post Acurs. sequunt Bart. Cumanus Imola Duar.
et Vgo donelus in d. l. contumacia citat. in recitationib;
post. ad. d. l. et post edictum et ad Papinianum lib. 19.
questionum in d. §. eum qui et Julius Pacius centuria 3.
antinomia 30. ad eamque respexit Consultus in d. l. de
vnoquoqz 47. §. 1. ff de re iudicata dum ait contumaces re
bus iudicatis subijciendos esse, significat enim eos apelare
non posse nam eum remedio apellationis sententia suspē
datur et in rem iudicatam non transeant l. 1. et per to
tum ff de apellat. l. 1. §. fin ff ad Turpilianū cum late
congestis a Bernardo Aces, regula 31 et Duenas 96. hinc qui
apellare nō potest statim sententia obligat quæ illico in
rem iudicatam transiuit, qua pæna merito contumax

plectitur

plectit ex ratione quam eleganter considerat Papinianus in d. §. cum qui. Quod tamen de vero contumace necessario accipiendum est, fictus enim contumax apellatione non interdicit vt post plures quos refert resoluit gail d. lib. 1. practicarum obseruatione 132. n.º 7. Ceuallos practicarum communium q.º 266, 412 et 612.

N, 6, Sed licet hec que hucusque diximus verissima sint et iuris regulis miro concordant adhuc tamen eis grauiter obstare videtur tx in d. l. consentaneum C. quomodo et quando iudex si dicamus Imperatorem loqui ubi lis contestata non erat dificile est quod tradit potissime iudicem ad diffinitiuam sententiam produuere contra tot iura que contrarium afirmant quorum s. n.º 1. meminimus: si n autem dicamus litem iam contestatam fuisse et postea reum contumaciter se absentasse non minus difficile est quo pacto iudex potuerit missionem in possessionem bonorum rei absentis decernere cum ad definitiuam procedere potuerit et debuerit ex his que s. n.º 2. tradidimus. Quam eadem dificultatem patitur tx in cap.º prout in fine extra de dolo et contumatia. Verum vt illam breuiter et aperte disoluam varijs interpretationibus reiectis quas glosa et doctores in his iuribus tradunt afirmandum sencio tx in d. l. consentaneum absque dubio accipiendum esse de reo qui post litem contestatam abesse, et ratio quod dictorum iurium positio de qua ibi suadet quae locum habere non solebat nisi post litis contestationem vt s. n.º 3. cum Curatio notaui nec non etiam facultas procedendi

dendi ad diffinitivam quae etiam ante contestationem regula
riter nō dabat. Neque obstat quod missionem quoque si in ju
sibi fuerit decernere possit iudex nam id eodem in tempore
admittendum est quo de causa principali per actoris allega
tionem et probationem plene iudici non liquet tunc enim
ne in dubio sententiam proferat, absuerit etiam si lis co
testata sit diffinitivam suspendere et adversus reum reme
dio missionis in possessionem uti eoque illum reum ad com
parendum compellere. Quam expositionem eleganter insi
nuavit Accurs. in d. l. consentaneum verbo transferre comu
niter a Bart. Saliceto Alberico Paulo Fulgosio et alijs ibidem
receptus ut constat ex Boerio in eiusdem l. repetitione n° 44
et ex glosa verbo diffinitiva in d. cap. pro ut ubi Panormitan
n° 18 et Paz in d. ultimo n° 11.

Plane si actor ante litem contestatam post citatio N, 7.
tionem tamen et actionem propositam iudicium deseru
erit tunc ad diffinitivam sententiam procedi poterit reus
que si quod suarum partium erat rite probaverit
non solum ab observatione iudicij sed etiam plene et omni
modo liberabit, superiori regula nō obstante quae lite nō
contestata sententiae pronuntiationem non patitur quam
in hoc casu limitari omnes interpretes communiter asserunt
moti autoritate tex. difficilis in d. auth. qui semel versiculo quod
locum C. quomodo et quando iudex ibi Accurs. verbo locum
Bart. Paulus et ceteri ita accipiendam testantur et sequitur
glosa in cap. causamque verbo ad domum de dolo et contuma

tiā

tia Bart. in d. l. properandum § et siquidem Matesilanus no
tabili 151 gregorius Lopez in l. 9. tit. 22. p.ta 3. verbo comissado
Cuiat in nouellai 69. sirca finem Pazzebi? n.o 13 et late An
dreas gail lib. 1. pract. obseruat. 59 presertim qui illam
huius rei rationem esse testantur quod cum actor ex sua volun
tate ad iudicium accedat neque illud ut reus inuitus incipiat
iuxta ea quae scripsi 1. cap. 1. n.o 3. semel maior et grauior co
tumatia ex parte actoris quam ex parte rei et ideo grauius eam
et seuerius punit et difficilius purgat ut constat ex Bartolo Fi
ragulo et alijs quos refert Menoc. de arbitrarijs casu 45. in pr.o
Cui rationi ego aliam et meo iudicio proximiorem addo
nempe quod cum actore non probante reus etsi nihil praestite
rit absolui debeat l. qui accusare C. de edendo l. frustra C. de
probationibus l. nimis C. de testibus l. 39. tit. 2. p.ta 3. l. 1. tit. 14
eadem p.ta iuste introductum fuit ut actore contumaciter ab
sente et intentionem suam non probante reus si suas defen
tiones plene probauerit omnimodo absoluat si vero autem non
probauerit saltim ab obseruatione iuditij liberet ut eum
Scientio d. verbo locum in primo probandi late plures quos
refert et sequit Couar. lib. 1. variarum cap. 1. n.o 8. Maranta
in praxi 5. p.ta n.o 52. cum sequentibus et Mascardo de probat.
volumine 1. conclusione 36. qui de huiusmodi sententia
et quomodo locum habeat et an sit difinitiua vel interlo
cutoria plurima tradunt

N.o Sed licet haec interpretatio ad d. autenticam
qui semel communiter recipiat ego tamen contra communem tenta

ri

100

ri posse existimo nullam ibi in actore contumace specialitatem reperiri* nullam que illam que habet lite non contestata ad difinitivam procedi non posse ex in tex mini me violari. Nam cum ibi actor ut + prioribus verbis aperte colligit semel ad iuditium accesserit ibique per libellum iudici vel Principi actionem suam proposuerit videtur absque dubio ex parte ipsius lis contestata ut tenet Petrus de bela pertica in l. edita C. de edendo et Bart. in l. naturaliter § nihil comune n.° 33 in fine ff de adquirenda possessione. Quae contestatio ex parte rei perficit et consumat si reus ipse postea etiam absente actore libelo respondeat ut multorum iurium argumento resolvit Jasson in d. § nihil comune n.° 179. Felinus n.° 4 Mantua n.° 7. et 8. in cap.° 1. n.° 4. de litis contestatione Rota Nova eodem tt.° decisione 6. et quidquid contrarium vellit Bart. in d. l. edita n.° 9 et alii relati a Maranta de ordine iuditiorum 6. parte m. bro. 10. n.° 7. apud omnia tribunalia praxis recipit teste Jassone ubi s. et de iure nostro Regio aprobat in l. 2. tt.° 4 lib. 4. recopilationis cuius meminit Gregorius Lopez in l. 3 tt.° 10. p.° 3. verbo en latin et Pagin praxi primo tomo folio 51. n.° 32. Iuxta mi quam veram resolutionem iam apparet in d. auth.ca qui semel non procedi ad difinitivam ante litis contestationem ob specialem odium actoris contumacis ut comunis volebat, sed potius litem ex responsione rei ad libelum actoris absentis contestatam sentiri. Eadem que modo responderi potest ad tex in d. cap.° causam que qui glosam

* regulam

+ ex

et doc

et doctores ibi in errorem comunem aduxit. Neque refragant verba tx in d. auth. qui semel ibi etiam in illis adhuc cepta non sit quibus probari videt litem ibi contestatam non fuisse verba etenim illa initium causæ et tempus in quo edicta proponebant significant tunc enim verum est litem non fuisse contestatam, non tamen negant quin postea respondente reo contestata censeat ex superiori resolutione et sic possit iudex causam diffinitiue terminare.

Sed ut capiti huic finem imponamus necesario admonendi sumus in hoc Regno quo vivimus iure hoc totum quod in eo tradidimus inmutatum esse nam etiam lite non contestata aduersus reum contumaciter absentem potest ad diffinitiuam procedi quia si post libelum ab actore propositum personaliter citatus intra nouem dies in iudicio non comparuerit ipso iure pro confeso habeat. ut expresse dispositum est in l. 1. tit. 4 lib. 4 recopilationis. Circa quam ultra Asebedum ibi plura notatu digna congerit Paz d. folio. 52. nº. 23. cum sequentibus. Quibus ego adiicio legem illam obtime potuisse contumacem pro confeso habere ex traditis ab Aucendaño in hoc tractatu prima p. nº. 3. versiculo nam per legem et a Farinaseo omnino videndo in praxi criminali lib. 1. q. 11. nº. 3.

Rursus do iure Regio etiam si vere sit contestata lis vel pro contestata habeat debet iudex suspendere pronuntiationem definitiuæ aduersus reum qui contumaciter abest et actorem si id petierit et maluerit in possetionem

bonorum

101

bonorum eius mittere: id enim est actoris electioni relictum qui quod plus est etiam vno remedio electo poterit ad aliud redire vt constat ex l. 1. tit. 11. lib. 4. recopil. de qua in praxi vlba Peresium et Acebedum ...

Vbi ... et Paz ... § vnico fere per totum et Monterroso in praxi folio 21.

CAPVT 3. DE PRIMO DECRETO & Huius ad illius interpretationem desiderant, et an ex eo verus quis possesor vel custos tantum constituatur

Expositis his quae in capitibus superioribus pertractauimus ... nunc de primo decreto eius quae in ... possessione ... [illegible] ... N.° 1.

... [illegible]

sit

si sententia interlocutoria iudicis qua ob contumaciam rei actorem possessionem bonorum custodiae causa mittit ut eo pignoris loco detineat donec reus veniat responsurus.

N, 2. Cum diffinitio hoc generis illa contineat verba sententia interlocutoria nam cum plurimae aliae sint interlocutoriae sententiae quas latissime recensuit Rebuffus in repetitione l. quod iussit ff de re iudicata. Primam namque primumque verum interlocutoria sententia nominari debuit eo quod licet pronunciationem iudicis et qualem qualem causae cognitionem desiderat ut ex ximus ... cap. 1. n. 1. nec non etiam actoris petitionem et rei citationem aliaque item plura tam de iure comuni quam Regio contineri debeat quae diligenter comemorat Bart. et ceteri in ... §. Julianus Ubertus ... et Menoq. 1. Pag. §. unico ex n. 22. usque ad ... Avendanus in 3. parte ... tractatus ex n. ... Monterroso in praxi hispana folio 29. cum sequentibus adhuc tamen cum non contineat absolutionem vel condemnationem et aliam vel alias post se sententias expectet non potuit dici diffinitiva ut praeter ea quae notant Doctores per tx ibi in rubrica et l. 1. ff de re iudicata ubi ego n. 4. tradunt in terminis glossa in l. praesentes ... verbo ... C. de his qui ad ecclesiam ... Bart. Bald. ... Comunis ... et alii quos refert sequitur Maranta in 3. p. 6. part. ... n. ... 52. ... 47. in l. 1. ff de iurisdictione ... quod plures ... secundam ... interlocutoriam non diffinitivam sententiam esse ... Unde ab eodem iudice qui illam pronunciavit revocari posse etiam post ... mandatum ... Bart.

imola

102

Imola, Inocentio, Speculatore et alijs notanter resoluit Alex in d. l. quod iussit nº 18 et 19. et comuniter a Doctoribus re cipi testat Jasson ibidem nº 33. et 34. licet ipse de loca li quantulum dubitet

N. 3.

Rursus in eadem diffinitione iudicijs mentionem adhibui ut significarem non licere priuatis sibi ius dicere et ab sentium bona etiam sibi debita propria autoritate occupare l. nullus C. de iudeis l. extat ff quod metus causa l. si quis in tantam C. unde ui l. creditores ff de ui priuata: sed decerni de missionis facultatem iudicibus dumtaxat concedi qui ubi ei locum esse pronuntiant solent ministris siue aparitoribus suis eius executionem comitere l. si cui. 5. §. missus ff ut in possesionem legatorum: ubi Vlpianus uiatorem meminit quorum idem fuisse officium quod odie el de nuestros Aguaciles y en salamanca andadores aperte constat ex l. 5. §. ne tamen ff de rebus eorum l. fin. ff de iudicijs et ex multis bonorum autorum testimonijs congestis a Martino de Roa lib. 3 singularium locorum cap. 2. Quamuis non neget aliquando ipsi quoque parti licentiam intrandi possesionem a Pretore concedi posse eamque concessionem ualidam esse quasi pars in re sua nuntius siue viator constituat ut arguitto tx in l. do tis C. soluto matrimonio in l. unica C. ut nemini liceat sine iudicis autoritate signa et in l. eum qui §. si epistola ff de furtis tenet Jacobus de Arenis in l. 1. §. nuntiatio ff de noui operis nuntiatione quam refert et sequit Bart. in loc. §. Julianus nº 21. ubi latius tradit Bolognìnus columna 43.

et

et Vrcurrus 56. et ante eos Salicetus in aut.^ca ei qui iurat nº 16. C. de bonis autoritate et Alex. in l. iuste possidet nº 13. ff de acquirenda poss.^e Qui hoc limitant ubi scandalum sequeretur et parti securius et cautius esse afirmant ne possesionem sine executore vel autoritate iudicis ingrediat ne alios ius suum perdat et alijs penis coerceat de quibus in d. l. extat cum similibus et in l. miles 6. §. qui iudicati ff de re iudicata et l. 19 ad finem tt.º 29 p.ª 3

N. 9 Est autem adeo verum missionem in possessionem iudicis autoritatem requirere ut nõ pasim omnibus iudicibus eius decernende facultas competat sed his tantum qui merum et mixtum imperium exercent ut per tx in l. 1. et in l. iubere cavere ff de iurisdict.^e omnium iudicũ in l. fulcinius §. 1. ff quibus ex causis in poss.^m l. ea quae 26. §. Magistratibus ff ad municipalem docet glosa in hoc §. Julianus ubi Bart. et ceteri repetentes nº 40. idem Bart. in d. l. 1. et in d. l. iubere cavere Inocentius in cap.º dilecto de verborum signorum. in cap.º contingit nº 22. de dolo et cõtumatia et Juanes Oroscus in d. l. 1. de iurisdictione nº 99. Qui inde subinferunt rem hanc offitio iudicis nõ mercenario sed nobili expediri ad que ideo mandata iurisdictione nequaquam transferri arguto l. 1.ª ff de offitio eius et l. 2. §. quod non C. de pedaneis iudicibus

Sed mihi contrarius hic error interpretum iudicibus late confictatus ẽ non enim recte consequit aliquid delegari non posse quod meri aut mixti imperij sit aut nobilis iudicis offitio

offitio expediat vel Magistratibus municipalibus denegetur ut ad multorum iurium explicationem ostendi in antesino miarum lectura sub tit. de iurisdictione et Imperio cap. 10. et late prosecunt Menochius de arbitrarijs lib. 1. questione 74. Morla in emporio tit. 2. q et 16. Joseph. Gonsalez variarum questionum cap. 20 Faquineus lib. 9. controuersiarum cap. 97 et sequenti Quintana Dueñas lib. 1. de iurisdictione et imperio tit. 7. et in eisdem quibus loquimur terminis aperte colligit ex l. 4. §. vt possetio ff de offitio eius vbi docemur missionem in possetionem mandari posse. Cui difficultati no satisfacit Bartolus in d. l. iubere cauere. l. oppositione vbi Drocius alijs relatis improbat et sequit respondens illum tx de misione in possetionem ex primo decreto accipiendum esse que quam mixti imperij minoris est recte potest delegari nam ea distinctio comentitia est et IC. adeo generaliter loquit vt vtramque missionem manifeste comprehendat. Quo etiam arguto conuincit alia solutio quam tradit Accurt. ibidem et comuniter alij recipiunt docentes cognitione missionis in possetione et pronuntiatione huius decreti delegari posse et mandata iurisdict. transferri no vero pronuntiationem simul cum missione que re ipsa facienda sit quod absurdum utique est cum I.C. no solum quo ad cognitionem sed quo ad actualem possetione delegati offitium extendat vt constat ex illis verbis possidere iubeat et in possetionem mittat. Atque ita contra comune defendunt Castr. Fulg. et Decius ibidem idem Fulgos. in l. 1. nº. 11. ff de offitio eius Gon gobalius in d. l. imperium nº. 46. Alciat. lib. 2. paradox. cap. 1. nº. 1. Menoch. d. q. 74. nº. 28. cu sequentibus. Vacon. lib. 6. declaratio

nu

num cap. 80. Faquin. Quintana Dueñas et alij ex s. relatis qui multis modis respondent ad tx in d. l. Iubere cavere et in d. l. 1. ff de offitio eius et in d. l. ex quo Magistratus quibus comunis error interpretum perperam tribuit

Ultra quos ego eundem evidentius convinco ex l. 45. Dua juncta l. 1. hoc tto. de damno infecto ubi altum ipsum missionis ex delegatione Pretoris vel presidis magistratus municipales in causa damni infecti exercere possunt quamuis ipsi per se huiusmodi facultatē nō habeant ut in d. §. magistratus. Et tamen certum ē missionē ex causa damni infecti nō minus ad mixtum imperium pertinere quam missiones reliquas quas alijs ex causis decernunt ut est veriori et receptiori sententia resolvit Bart. nº 2 Socinus 5 Alex. 13. Jasson collumna pen volto Decius nº 14. Sapia nº 11. et Orosco nº 10 in d. l. iubere idem Bart. nº 14 in hoc §. Julianus: nisi quod hij in suo errore persistentes putant speciale esse in missione dāni infecti nomine ut delegatio nem admittat propterea quod causa hæc celeritatem desiderat ut dicit in dicto l. 1. Quod tamen quam a veritate absit ex superioribus liquet ex quibus etiam iam constat quoscunque iudices ordinarios sive delegatos posse missionem in possessionem ex qualcunque causa decernere exceptis Magistratibus municipalibus quibus id ob imperij defectum nequaquam concedit, quidquid comunes opiniones secutus hoc tantum delegatis a Principe concedi posse de iure civili existimet Paz d. §. unico nº 78

N, 6. Denique in nostra diffinitione reliqua illa verba adijciunt ob contumaciam rei ettc. Quibus ostendimus iudicem nō posse ad missionem pervenire nisi reus ad iuditiū

venire

veniri recuset cum 5 § demum fuerit causa ei ingrediendi
introducendi ut plene probatum extat s. cap.o 1. Et praeterea
significamus actorem missum in possessionem bonorum
ex primo decreto veram possessionem non adipisci sed tan-
tum vel ut nudum custodem et detentatorem constitui
in quo primum decretum a secundo decernimus simulque
intelligimus merito primum decretum ab Italis tenutam
a Gallis recredentiam et ab Hispanis asentamiento apellari.
Eo quod eius verbis res duntaxat traduntur et committuntur
actoris custodiae et ut pignoris loco aplicantur ut interim eis
insistat dum reus ad tribunal accesserit. Unde etiam inferi-
-talem possessorem* fiduciarium nominat et Rebuffus in tracta- *possessionem
-tu de sententiis executione articulo 1. glosa 4. praejudicia-
-lem possessionis sententiam. Sed quoniam sunt in hoc articu-
-lo variae et invicem discidentes doctorum sententiae, quorum
-alii affirmant actorem missum in possessionem ex primo de-
creto statim effici possessorem alii vero nudum duntaxat de-
tentatorem, et utraque opinio magnis rationibus et autorita-
tibus nititur diligentius a me examinari debet

Et in primis opinio sententiae quae veram propriam N. 7.
quae possessionem concedit facit celebris tex. in l. Fabricius
§. fin. ff ex quibus causis in possessionem eat ubi cum missum
in possessionem ex primo decreto fructus lucrari ex rescripto
Divi Pii Ulpianus asserit et veram possessorem eum esse
dicatur necesse est cum soli domino fructus acquirantur l. bo-
nae fidei ff. de adquirendo rerum dominio §. si quis a non

domino

dominia vel° dominio divisione.

2° pro eadem sententia facit tx. nō minus celebris et difficilis in l. cōventiculum § 1. l. quomodo et quando iudex in illis verbis vel possessionem bonorum qui incumbit ad te transferre et adversarium petitorem constituere. Cui bona veram possessionem tibi negari nō potest cum ea quæ apud reum erat in illum transferat.

3° in eiusdem opinionis favorem perpendi solet tx. in l. cum propones 9. C. de bonis autoritate iudicis ubi adversus reum contumacem et latitantem veram bonorum eius possessionem et tempore transacto vendendi licentiam Imperator concedit.

Quarto nō minus pro eadem parte urget sequo legis porsum in l. aquo fundus alias incipit edificatum 26. ff. de dōt. ibi ob contumaciam illius qui contra servitutis legem ædes suas altius extruxerat possessionem quam ille habebat ad alterum transferri disertis verbis scribit.

Quinto in eadem rem adduci solet tx. in l. si quis emptionis 10. §. penult.° C. de prescriptione 30. ubi eum qui ex primo decreto missio data fuit eiusdem et naturalem possessorem effectum reddit Imperator eumdemque ab eo idem factorem possessorem appellet.

Sexto facit elegans tx. in cap.° quoniam frequenter §. in alijs et lite nō contestata cap.° Postraxi §. præterea de officio ordinarij cap.° prout de dola et contumatia ubi cum eis contra quem decreta fuit missio ad eiditum a custodiendi

possessio

possessionem restituendam esse eam que ab illo recuperari iu-
bant Pontifices nō dubie ostendunt ab eodem antea amissā
et in auctorem translatam fuisse

Ultimo eādem opinionem arguit ab speciali vehe-
menter iuvat nobilis tx. in cap.° 1. de eo qui mittit in posse-
tionem lib. 6. Nam cum in causis beneficialibus missum in
possessionem ex primo decreto verum possessorem nō effici
tradat ne det beneficij uiā sui ingressus quod sine institutio-
ne canonica obtineri nō potest aut dubie significat
cessante ea ratione in alijs causis veram civilem que posse-
tionem concedi

Verum enimvero licet hęc sententia his argu- N, -2.
mentis fulciri possit contraria tamen et securior et recep-
tior ē quę et in diffinitione probat et cōfirmat aperte ex tex.
l. si finita § si quis autem iuncto §. sequenti. soltt.° ubi nō
idem esse mittere in possessionem et possidere iubere docet
Consultus ait que ex sola missione primi decreti adversa-
rium sua possessione nō privari, quod satis arguis prestat
ad probandum auctorem veram civilem que possessionem
adeptum nō fuisse cum eadem possessio apud duos in solidū
esse nō possit l. 3. §. ex cōtrario ff de adquirenda poss.°

Secundo confirmat ex tx in d. l. 3. §. fin. l. si quis
ante versiculo denique de adquirenda poss.° l. si duo §.
creditores ff uti possidetis l. cum legati 12. ff quibus ex causis
in possessionem eat l. si quis. in principio ut in possessio-
nem legatorum l. officium. 9. versiculo denique ff de rei
vind.

vindicatione in qua Iuriscōsulti clare scribunt missum in possessionem ex primo decreto custodem quidem esse nō possessorem et longe illud esse dicunt possidere aliud in possessione esse quod declarat eleganter Cuiatius obseruat. 9. cap.o 33. et Brisoni. de uerbis iuris verbo possidere

3.o facit quia si statim ex primo decreto veram ciuilemque possessionem actor cōsequeretur necesse esset ut opinione domini possideret et iuxta ciuilis possessionis diffinitionem quā Theophilus tradit et alij græci inter pretes secunt ad l. nemo C. de adquirenda poss.e et Cuiatius et Brisonius confirmant ex l. si seruus 22. §. 1. ff de noxalibus l. vsitando. 69 ibi pro suo ff de furtis adqui ita statim posset vsucapere ex regula tx. in l. 3. l. sine possessione ff de vsucapionibus. et tamen contrarium manifeste colligitur ex nostro §. Iulianus et ex d. l. 3. §. fin de adquirenda in quibus iuribus ante secundum decretum vsucapiendi facultas nō cōceditur quasi antea nec ueram possessionem actor habuerit

Vltimo hæc pars nō obscure suadetur ex cap.o cōtingit de dolo et cōtumatia cap.o tua cap.o quoniam frequenter §. in alijs vt lite nō cōtestata cap.o 1. et per totum ff de eo qui mittitur in possessionem in quibus decidit missum in possessionem ex primo decreto custodiæ dum taxat causa missum videri et nō nisi post lapsum anni et secundi decreti interpositionem verum possessorem constitui

Vnde cum iura et argumenta huius posterioris opinionis adeo sint manifesta et tam ex ciuili quā ex Pontificio iure

iure petita tam quae in realibus quam in personalibus ac
tionibus loquentia secure et generaliter eam admittere de
bemus reiectis glossae Bartoli et antiquorum opinionibus
in his iuribus qui nullo satis firmo argumento subnixi et modo
iure civile a Pontificio modo actiones reales a personalibus dis
tingunt ut constat ex relatis ab Vrcurro in hoc §. iulianus
n.º 222. Boloenino n.º 181. Fano de pignoribus 3. p.º membro
2. n.º 6. Abendaño in hoc tractatu 3. p.º n.º 3. et n.º 4. Paz in
praxi 2.ª p.º secundi tomi §. unico ex n.º 79. Didacus Peres Silve
redo et alijs quos novissime citat Savallos practicarum co
munium q.º 176 Quorum errores et commenticias distinctio
nes merito reijecerunt et confutarunt plurimi ex antiqui
oribus quos refert et sequitur Vrcurrus ubi s. n.º 223. Jasson
n.º 21. in d. l. 3 §. fin de adquirenda poss.e Menoch. omnino
videndus de retinenda poss.e remedio 3. q.ª 26. ex n.º 163 et in
consilio 104. n.º 64 volumine 1. Vigsembequius in paratitla
de damno infecto n.º 6. versiculo quo defectum Cuiac. d. lib.
9. observat. cap.º 32. et sequenti et in recitationibus posthumis
ad d. l. 3. de adquirenda poss.e Donelus lib. 15. comentariorum
cap.º 46. pagina 564. in principio Duarenus in parafrasi de
damno infecto cap.º 6. et Ant. Faber de erroribus pragmati
corum decade 10. errore 6. circa finem et iure nostro Regio
eadem haec quam tenemus sententia expressis verbis confir
matur per tx in l. 2. tt.º 8. p.º 3. ibi entenencia quo loco idbene
notat Gregorius nisi quod postea per l. 1. tt.º 9. lib. 3. ordinamen
ti et lege 1. tt.º 11. lib. 4. recopilationis hoc paulisper immutatum

videtur

videt tantum etenim e in actionibus realibus transactis duo
bus mensibus et reo in contumatia perseverante autorem ex de
tentatore verum effici possessorem in personalibus vero post
unius tantum mensis transcursum post modum que reum
de possessione agere volentem nequaquam audiri. Quas ll.
Regias latissime explicant et exornant Didacus Perez Avene
do et Abindaño in earum comentarijs Paz in d. §. unico et Se
uallos d. q.º 176. et questione 160. Neque existimet quis etiam
secundum hanc nostram sententiam inutilem videri missio
nem ex primo decreto quasi ex illa missis nihil iuris consequat
nam cum finis huius missionis eo dumtaxat tendat ut reo cau
tionem extorqueat vel illum ad iuditium accedere faciat =
tedio perpetue custodie iuxta l. si quis. §. ut in possessionem =
Legatorum et ea que tradita sunt s. cap.º 1. nº. 4 satis per supra
dictam custodiam sibi consultum actor putare debet maxime
cum interim rem suam vel sibi debitam servet ut secure
consequi possit l. 3. ff ne vis fiat ei et toto tit.º de eo qui mittitur
in possessionem

Qua verissima opinione retenta nõ obstant arguta
contraria ad primum namque ex d. l. Fulcinius §. fin. rejec
ta Bolognini interpretatione nº. 171. et 191. in presenti quam bo
nis rationibus Vreurrius conuincit in eadem repetitione ex nº. 215
explosa etiam Acursij prima comuniter passim recepta verbo
cedat ex fide eiusdem Vreurri nº. 214. Menochij de retinenda
d: remedio 3. nº. 186. pluribusque alijs prefate glose quarũ singu
lis nõ dessunt qui adhereant nec non alia Salicetti in autentica

ei

ei qui iuravit C. de bonis autoritate iudicij ut dicamus ibi ad
secundum decretum fuisse deventum quod sane preter=
quam quod divinatorium ineptum ubi et absurdum est magis
arridet nobis et illius quoque tx literę convenientius qua
drat quod aliorum testimonio Acursius refert predicto loco
cedat versiculo tertij. ut. §. rescriptum D. Pij illud specialiter
operatum fuerit ut ex prima illa missione quam nimia
contumatia Reddis precesserat possessio vero in actorem et
civilis transferet cum facultate fructus percipiendi, quod
quidem protervia et pertinatia Reddis latitantis extorsit
ut eius verba clare demonstrant ibi qui per nimiam con
tumatiam similiter quę personale fuisse aliqualem con
iecturam prestant quę in principio habent ibi Divus quo
que Pius in persona eius rescripsit non mirum ergo si ad alias
personas et casus extrahendum non sit argumento l. 1. ibi vel si quam
pęnam irrogavit de constitutionibus principum iuncto §.
sed quod Principi inst.o de iure naturali facit tx in l. ius sin
gulare. 15. ff de legibus

Facilis etiam solutio est ad secundum argumentum de d. l.
consentaneum ibi vel possessionem etc. nam ut constat ex du
bis 1. cap.o 2. n.o 6. tx ille procul dubio accipi debet de reo qui
post litem contestatam abesse cepit quo casu possessio in actorem
transfert ut cum comuni utriusque iuris interpretum resol
uit Menoch. ubi proxime n.o 217.

Neque adversat quidquam tertium argumentum
ex d. l. cum proponas in huius specie parum interest quod missus

esitat

efitiat possesor siquidem ibi primum decretum secudi uices ob
tinuit ut cõtingit generaliter quoties reus dolose et ad iusacto
ris sircumscribendum latitat ut docet Bart. in l. nõ solum ff
de noxalibus actionibus et comunis teste Vrcurro nº. 155. in pre
senti Abendanus d. tractatu 3. pº. nº. 9 per tx in d. l. fuluinius §.
utrum ergo et facit tx in l. non alienum 10 ibi quasi dolo mi
satis tradere compellat De interrogatorijs actionibus

Preterea ad quartum argutum ex d. l. aquo fundus
responderi facile potest sprẽta solutione Menocs. d. remedio 3.
nº. 222. tx illum nõ loqui de corporalibus rebus in quibus sũ
modus procedendi seruat per primum et secundum decretũ
sed de incorporalibus in quibus ob rem nõ defensam statim
transfert in actorem possessio seruata forma tradita a Consulto
in l. si prius. 15. de noui operis nũtiatione et in d. l. aquo fũdus,
ad cuius latius examen consulendi sunt Alciat. paradoxor
primo capº. 9. Sauius lib. 1. singularium intellectuũ cap. 4.
Forcatulus dialogo. 16. Ant. Corcius lib. 1. lectionum capᵗᵉ. 1. et
Augustinus 3º. emendationum capº. 9.

Quintum quoque argutum nõ obstat ex d. l. siquis em
tionis §. penultº. si dixeris quod licet ibi uerba illa prior posse
sor posteriorem esse significet ex capº. Josẽs de uerborum signº.
l. qui duos ff de rebus dubijs nõ tamen eiusdem qualitatis
Vnde non inconuenit quod etsi uere prior et posséderit pos
terior missus ex primo decreto teneat solum custodiæ causa
ut recte cõciderant Arethinus in l. 3. §. genera nº. 79. de adqui
renda possº. Vrcurrus in presenti nº 210. a Menochio relatis d. loco
nº. 10

n.º 210. quibus maxime fauet eadem lex §. 1. et §. sed si et super illis ubi prioris etiam possessoris metio fit respectu secundi detentatoris ita ut necessarium non sit fingere cum eodem Menochio secundum decretum intercessisse in d. §. penult.

Similiter ad sextum argumentum fit satis quia in iuribus Pontificijs relatis ibi possessio improprie pro detentatione accipitur tum quod in d. §. praeterea causa rei seruandae fit missio quae tantum custodiam tribuit d. l. si quis ut in possessionem legatorum d. l. 3. §. creditores ff. uti possidetis tum etiam quod in omnibus elapso anno adque ita interposito secundo decreto uerum possessorem effici petitorem cauetur. Unde satis constat ex primo effectum non fuisse.

Tandem nec ultimum obstat ex d. cap.º unico de eo qui mittitur in possessionem lib. 6. pro cuius solutione est aduertendum non tantum ex primo sed nec ex secundo decreto possessionem transferri in causis beneficialibus de quibus ibi agit Pontifex nam cum beneficia ecclesiastica absque institutione canonica licite obtineri non possint cap.º ex frequentibus de institutionibus cap.º 1. de regulis iuris lib. 6. nec contumatia rei ex qua missio prestat tribuere ius actori et uim tituli habere ne uitiosus adea det ingressus iure constitutum est qui remedio locum non fore non tantum quoad beneficij titulum sed etiam quoad fructus ut est praxi receptum et post Arquidiaconum et dominicum n.º 7. Francum n.º 1. in d. cap.º unico et comuniter Doctores comprobat et declarat Paz in praxi d. cap.º omni co n.º 70. respondentes ad tx. in cap.º 1. et 2. eodem tit.º in decretalibus N.

talibus ut procedant quando lis ē super proprietate z cetera nō super beneficij titulo ut in d. cap.º unico, sequestrum tamen quoad utrumque admittit ut per tx in cap.º olim 25 de rescriptis cap.º 2. de sequestratione possetionum clementina unica eodem ttº. sensent omnes ibidem et post alios Rebuffus ad constitutiones gallie primo tomo ttº. de sententijs executorijs articulo 1. glosa 3. Nata cosilio 584. volumine 3. quamuis facilius sequestratio fructuum fiat ut agnouit glosa in d. clementina uerbo beneficium Felinus in d. cap.º olim nº 1. Didacus Perez in l. 1. glosa unica qº 24. ttº 10 lib. 3. ordinamenti. Ratio autem in d. cap.º unico expresa non procedit in sequestro qui pe qui nō sibi sed uinitori possidet inde que partibus preiuditium nō fit

Caput quartum de secundo decreto, et quo demum tempore ad illius interpositionem deuemendum sit, et quid fieri debeat si huic decreto non pareatur

N, 1. Interposito primo decreto actore que in possetione misso si adue reus in contumatia duraret non oblata cautione nec sui copiam in iuditio fatiens secundum decerni ab actoris petitionem debere ad illius moram et dolosam tergisationem plectendam caute et salubriter ueteres statuerunt de quo tractant tx in l. dies. 4. §. 1. uersiculo si forte duret l. Pretoris. 5. in principio l. Pretor. 7. §. 1. ī. cuius que spetialem mentionem nullibi fieri quam in

~~Ad Ltm de officio iudicis~~ 107

in Soc § Julianus testant post Imolam Bolocninus n.o 18. et Vrcu
rrus n.o 28 in presenti aguntetiam tx in sac l. si finita §. si ante et
§. cum autem cum pluribus alijs Soc. Ito iura quę et autores late
congesti I. cap.o 1. n.o 4. Quibus adendi sunt Petrus Dueñas regula
186. Sauus lib. 1. responsorum cap.o 16. et nouissime Cardinalis Tus
cus practicarum conclusionum iuris lib. 2. conclusione 112
et sequenti

In quo tamen diffiniendo non minor variatio e sed reice
tis varijs et diversis diffinitionibus traditis ab Acurtio in d. § si
plures verbo prius Bartolo Bolonino Vrcurro et ceteri in presenti
Speculatore et alijs quos refert Menoquius de arbitrarijs
d. casu 6. n.o 1. Paz d. cap.o vnico n.o 20 et sequenti Tuscus d. conclu
sione. 112 eidem Vbisembequio in paratitla Suius Iti Suius di
ffinitio vim satis et naturam Suius decreti explicuit ad Seren
dum existimo: ut sit alterum Pretoris seu Magistratus iussum
quo ob contumaciam et moram debitoris absentis eum qui ad
rem detinendam in possessionem fuerat missus causa cogni
ta verum possessorem decernit aut etiam dominum esse iubet

Ad cuius priora verba explicanda maxime pertinet
quę diffinitione primi I. coniderauimus cap.o presedenti n.o 3.
et 4 resoluentes tam primi quam secundi decreti senten=
tiam magis interlocutoriam quam diffinitiuam esse ex plu=
rium autoritate quibus cum alijs consulentibus calculum
adit Tuscus d. lib. 2. practicarum coclusione 13. n.o 3. Preterea
non ad singulos sed ad iudices facultatem Sane expectare in po

ssetione

stitionem mittendi imo nõ ad omnes sed eos tantum qui merum aut mixtum imperium habeant quamvis iuris sit delegari posse et mandata iurisdictione transferri

Denique adiecimus ob cõtumaciam et moram nec cum hęc demum fuerit causa utriusque decreti introducendi et ut debitores cõtumaciter latitantes hac inter alios pena plecterent ut late tetigimus cap.º 1. l. ar.º 3. cum sequentibus. Quo magis apareret fraudulosa hęc latitatio via quę rectius muniretur secundi interpositioni iterum citandum reum esse vel domum in qua inhabitat denuntiandam edixit Pretor in l. 4. ff. Pretor ait l. hoc tt.º Cavis ad hunc effectum domesticę citationis ut ceterarum meminit Tiraquelus plures referens de retractu linagier § 9. glosa 2. nº 4. Donelus in coment. d. cap.º 46. pagina 564. Vbesembeguius columna fin in paratitla huius tt.º Pard. cap.º unico nº 31 Fusius d. conclusione 113. nº 22. et sequent. Quod generaliter omni casu qui causę cognitionem desideret observandum pasim testant Doctores per tx in l. nam ita Divus 39. ff de adoptionibus l. de unoquoq3 41. ff de re iudicata et Socinus in tractatu citationis actione 1. nº 6.

Sed illud interpretibus obviam facilitatem non habet quod et hic apte poterit a nobis inquiri videlicet intra quod tempus post primi interpositionem ad secundum decernendum possit veniri in qua questione et si plures extent et diversę Doctorum sententię ut post glosam in d. § si plures verbo

prius

prius Bart. nº 39. Bolocni 22. et 144 Vrcurrum anº 189 cũ ceteris in presenti oc̃to referens ostendit Menocs. d. casu 6. per totum Sauallos in comunibus cõtra comunes qº 160

Frequenter tamen receptum fuit vnius anni spatium intercedendum tam in realibus quam in persoṅalibus actionibus ut uidet sentire glosa uerbo nõ possetionẽ et in d. l. 3. de adquirenda possetione §. fin. Speculator de 2º decreto §. 3. nº 2. Inocentius in capº dilecto nº 3. dicitque comunem Felin. in capº consultatione 69. nº 2. post mediũ extra de offitio delegati et cum eo Sauallos d. questione 160. nº 1. Bolocninus. nº 144. Vrcurrus. 190. sic et saltim de equitate tempus hoc expectandum resoluit cum Marãta Azeuedus. in d. l. 1. nº 34. tº 11. lib. 4. recopillationis Cui tx adstipulat tx difficilis in l. siquis emtionis §. penultº C. de prescriptionibus 30. ubi clare Iustinianus statuit reum cõtumacem posse intra annũ comparentẽ rem solutis expensis vindicare. Secundo adque fortius facit celebris tx in d. capº quam frequenter §. in alijs d. capº contingit d. capº pastoralis §. preterea quibus idem tempus prefinitum Pontifitio iure cauet. Idque adeo verum esse plures senserunt vt neque a iudice ex causa potuisset limitari vt alios referens multis que rationibus defendere conat Vrcurrus d. nº 190

Sed his nõ aduersantibus ex iudicis arbitrio pendere quantum inter utrumque decretum tempus intercesisse sufitiat verius ẽ et crebrius admissum vt post Accur-

d. uerbo

d. uerbo prius et in d. l. cum proponas docuit Bartolus n.º 39 et fere omnes ordinarij ibi et Abbas in d. §. in alijs. n.º 41. Bulsius vbi proxime et Menoch. d. casu. 6. n.º 18. et preter Asevedo et Sevallos in dictis locis Didacus Perez vbi supra questione. 20. Quam veriorem sententiã ea fouet consideratio quod cum nullibi tempus pre finitum apareat relinquendum ẽ arbitrio iudicis arguto tx in l. in venditionem §. tempore ff de bonis autoritate iudicis cap.º de causis extra de officio deleg. Et quidquid in alijs missionibus obseruatum fuisset in hac tamẽ damni infecti proculdubio arbitrariũ erat vt preter iam relatos erudite tradunt et aduertunt Cuiat. in postumis ad d. l. 3. §. fin. Vgadonelus d. pagi na. 584. vbi s. et Duar. ad Sanctt.º d. cap.º 6. Prestant que arguti tx in d. l. 4. §. 1. versiculo si forte duret et in hac l. nostra §. nõ autem et aliquamdiu immo rat. Quibus omnib recte perpensis opinionẽ hanc ful cire quisque sane mentis proculdubio fatebit.

Neque s. dicta arguta apud nos tanti esse debent vt ab hac sententia veriori dicedamus quibus ex mente scribentium dupliciter respondet. vel quod Iustinianus et Pontifex in d. iuribus respectum ha buerint ad id quod a iudicibus frequenter fiebat annũ cõtumaci tribuentibus ad respondendum pro se prius quam secundum decretum interponerent eoque ni falor poterant exemplo moueri quod in criminibus bonorum

bonorum publicationem ferentibus idem spatium annui
reis absentibus prestaret ad bona recuperanda ne alias
fisco adiscerent l. 2. C. annuus l. fin. ff de requirendis
reis l. 1. et 2. C. eodem tit. l. 3. tit. 10. lib. 4. recopillatio
nis de quorum materia late agunt Julius Clarus in
practica criminali de requirendis reis §. fin. q. 44 a
n.º 2. et sequentibus Decius pedamontanus 105. incipit
exactis per totam Ant. gomes in l. 76. tauri a n.º 1. cum
aliis Abendaño responso 13. Juanes gutierres in practicis
lib. 1. q. 74. per totam ubi etiam idem probat [illegible]
ad [illegible] vel et ostendunt discrimen quod
et nos probandum sencemus inter reales et personales ac
tiones ubi [illegible] ut in illis transacto anno
et absque [illegible] decreti interpositione possessio in acto
rem transferat in his autem secus quia enim si per se
[illegible] custodie causa ut antea
detineri [illegible] glosa d. verbo prius Bart. et Aba
te et omnium resoluit Didacus Perez questione 27. Paz
d. cap. unico n.º 55. Acevedo eodem numero ubi quibus
et Abendanus accedit loco relato q. 5. n.º 19. quamvis ad ma
iorem cautelam in realibus quoque interponendum
idem scribentes putauerint vel ut iudex terminum
prefiniat [illegible] quem sit de proprietate audiendus

Sed licet haec ita se se habeant et ad unguem
servari debeant apud eos qui comuni iure reguntur
apud nos tamen iure Regio ordinamenti et recopilla
tionis

tionis discrimen hoc extat sublatum nec secundi decreti
interpositio necessaria est in alterutra actione sed trans
actis duobus mensibus in reali, et unico in personali
reus constituit possessor actor in possessionem missus quo fit
ut iure communi nova denuntiatione opus esset odie
ex dictis legibus in consideratione non sit quibus nec al
teram cognitionem causae praecedere oportere probatur ut
advertunt regnicolae de earum explicatione tractantes

Cum autem iam habeamus certum tempus
praefinitum intra quod reus post primum decretum
comparere in iudicio debeat non levis se se offert dubi
tandi occasio utrum possit ex causa a iudice restringi vel
prorogari. De qua sane celebri et difficili quaestione per
pendisse in diversis iuris locis et vacillanti pede pro ca
suum occurentium discrimine varie et diverse senti
entes modo affirmasse modo dubitasse aut negasse i sed
nostrum erit praelectis singulis et maturae inspectis sen
tentiis quae vobis imbibenda sit clariori nota praeferre
et validis argumentis adstruere. Inprimis quae pro negati
va nempe tempori legali inhaerendum esse praecipit
Accursii auctoritas adest in auth. offerat. post princ. C. de
litis contestatione et in auth. qui semel verbo intersia
llo. C. quomodo et quando iudex quamvis quae sequuntur
vehementer iactarat. Primo quod Donellus erudite con
siderat summum iuris praeceptum hoc esse ius suum uni
cuique tribuere l. iustitia § 1. ff de iustitia et iure §.
tionis

iuris precepta inst.ta eodem tt.o nulli quis dominii detrahi ius suum oportere l. 2. versiculo dominorum ff de his qui sunt sui §. sed et maior asperitas inst.ta eodem et in dultum alieni beneficium auferendum nō esse regula in dultum de regulis iuris in 6. g.o cum in omnibus cau sis legale tempus alterius partis fauorem vel utilitatem concernat nequaquam videt posse per iudicem vel coarctari vel ampliari

2.o non inepte a Duareno expendi credit tx in l. 1. ff de ferijs ibi nec enim Pretoris factum iuri de rogare oportet

3.o facit imperatoris Alexandri rescriptum in l. adulter. §. C ad l. Juliam de adulterijs tam in decisio ne dum ait post quinquennium cōtinuū accusationem adulterij expirare quam in ratione ibi easque prescrip tiones legibus reos datas auferri nō oportet

4.o arguit imo prestat Justinianus in l. ne mo C. de tempora. apellat. ibi tempus apellationis cu ius ibi fit mentio ne rescripto quidem prorogat

5.o nō ē absimile quod Modestinus ait in l. sci re oportere 15. §. consequens ff de excusatione tutorum ibi nō aliter audiet quam si obseruauerit constitutū tempus

Denique difficilis Ulpiani locus in l. 4. §. si quis condemnatus ff de re iudicata ubi minoris temporis taxatio a iudice facta nō ē impedimento quominus reus

inte

integ, legali quod iudicatis prestari solet fruat ad que et si non attendant similiter cum Accurtio in questione proposita expresse negant Imola de mente Bartoli esse affirmans in d. l. a quo fundus et cum alijs Vrcurrus ibi nº 190. Didacus Perez in d. l. ordinamenti questione 20. versiculo sed an odie Azevedo ad d. l. recopilationis verbo Saata vn mes nº 54. quibus argutis sunt que congerit Fraguelus de retracti l'inagier § 3. glosa 4. a nº 1.

Contraria tamen opinio quam ego veriorem puto Sisarguti deffendit. Primo quia ut ait Donelus leges ita demum servande sunt si ratio earu et propositum retineat alioquin bis cessantibus illam omnem que constitutionem cessare convenit l. quod dictum 33. ff de pactis l. 3. § sed utrum ff de minoribus sed iusta causa accedente ad coartandum vel ampliandum terminum cessat utique propositum et intentum legislatoris qui certum aliquem statuerat ut negari no potest gº.

2º Sic una ratione suaderi potest quod cu plura quam vocabula negotia sint l. natura. 4. ff de prescriptis verbis necesse e legem positiva generaliter latam plures casus spetiales que omittere. Inde que fit in iure omnem diffinitionem id est regulam periculosam existere l. omnis diffinitio quam ita accipias vellim ff de regulis iuris. Equu ergo e defectum Supple

supleri partim quę a iudice emendari arguito tx in cap.º 1. de institutionibus lib. 6.

3.º id exemplis clarioribus patet nã et si dilatoriç exceptiones usque ad litem contestatam oponi possint l. exceptionem 19. C. de probationibus l. peremtorias C. sententiam rescindi non posse tunc si iudex animaduertat malitiose defferri opositionem huiusce exceptionũ et prorogandę litis gratia tempus hoc potest arbitrio suo moderari cap.º pastoralis 4. de exceptionibus cuius sane obtimam declarationem Tiraquel. ad hibeat de retractu conuentionali § 1. glosa 5. n.º 3 et 4 pluris que alias dedit cas in practicis cap. 26. n.º 2. et 4.

4 quia licet omnes actiones siue in rem siue in personam 30. annorum metis circunscribant l. sicut 3. l. cum notissimum 7. C. de prescript. 30 potest tunc ex causa aliud breuius tempus prescribi ut in l. diffamari 5. de ingen. manu. ad quam latius explicandam preter alios uide gomez de delictis cap.º 1. a n.º 16. Duenas regula 152 limitat. 2 Couar. 2.º variaz cap.º 18. per totum et Sarmiento lata manu lib. 2. selectarum cap.º 2. facit quę singularis tx in l. filia 18. ff de accusationibus et in l. si eo 7. C. de his qui accusare no possunt pluraque alia huiusmodi testimonia extant ab inferius referendi relata

Quinto expresse confirmat hęc pars ex l. si debitori 21. l. debitoribus 31. ff de re iudicata § et si in rem

inst.ª de officio iudicis quibus iuribus sane obscure docemur tam in reali quam in personali actione et tam confessi quam iudicatis dari posse a iudice tempus vel longius vel brevius quo debitum solvant pareantque iudicato

Tandem expressius ibidem cautum extat in l. 2 ff de re iudicata ibi non semper tempus iudicati servat sed nonunquam prorogat nonunquam coarctat, quae sane ex diametro repugnare videtur cum l. 4. §. si quis condemnatus: Ex quibus et alijs in sane communiter itum est sententia ut post glosam in d. l. 2. docent Bartolus n.º 4 vericulo ego teneo Alex. n.º 5. vericulo ex omnibus predictis Paulus n.º 4. Jasson 3. et Duarenus ibi Donellus ad eandem legem in comentar. iuris lib. 27. Faber lib. 12. coniecturarum cap.º 17. in fine Forrerius lib. 2. selectionum cap.º 15. et cum Butrio et Abbate et alijs refert et sequit. Decius in cap.º cum sit Romana a n.º 13. de apellationibus sequitur comunem dicens Felinus n.º 5. in d. cap.º postoralis. gregorius in l. 5. vericulo fasta dies dias tt.º 27. p. 3. et contra Dida. Perez et Azebed. in tempore constituto in ex dictis legibus regni post interpositionem primi decreti ut coartari et ampliari ex causa possit deffendit Paz et merito d. cap.º unico n.º 26.

Unde etiam et ex eisdem fundamentis impugnatum ibis manifestum errorem et cometitiam distintionem Jacobi del Arecio ita demum potestatem sane iudici esse affirmantis si eiusdem ministerio leges stant in temporis prefinitione secus vero si absque eo directe

quae

117

quae vniuique concedat in hunc enim omnino negat restringi posse vel ampliari a iudice contra primam opinionem de qua supra nam si cum incautus sequatur Dominus et Ioannes Andreas in d. cap. vnde ultimo Baldus in authentica Iubemus n.° 9. C. de iudiciis nec videat discre tire Cumanus in d. l. 2. probent quae alii plerique ex Iass. testimonio n.° 2. ibidem nihilominus tamen et ceteros impugnat ab eodem tum quia distinctio haec omni iuris auxilio destituta nec ulla probari differentiae ratione innititur etiam quia argumenta proxime adducta eam manifeste confundunt eadem quae utroque casu tenendum clamat ex quibus et aliis quatuor ab Alexandro congestis d. n.° 5. per totum in d. l. 2. absque quae Capraensis ibidem n.° 4. subtiles omnino aparent inutiles quae et falsae reddunt

Reliquum ergo erit argumentis respondere contrariis atque dissolui de aparebunt interpretationes si prius quod idem Vlpianus secum pugnans afirmare videtur in d. l. 2. et in d. l. 4. §. si quis condemnatus ad concordiam reduxerimus. Quorum iurium difficultate perturbatus Accursius si putat componi posse ex eo causa ampliare et restringere huiusmodi tempus iudex posse iuxta d. l. 2. et nulla existente ampliare non vero coartare valeat vt in d. §. si quis condemnatus cum proniores simus ad liberandum quam ad obligandum l. Arrianus ff de actionibus et oblig. l. cuius qui in prouintia ff de rebus creditis. Atque ita magis diuersa quam contraria

sint

rint. Quam explicationem amplexit Alex. nº 1. Jasson. et Castrensis 2. Imola 7. et communis in d. §. si quis, Cumanus et alij in d. l. 2. qui etiam cum Bart. tenent, quod illud adimit ut supra ordinarie procedant non in delegato iudice, qui non exequendi post sententiam facultatem non habeat l. a Divo Pio 15 in principio ff. de re iudicata neque in executione neque in probatione sententiae ne legem superiori qui executurum eam sententiam est imposuerit videat cosarctare tempus vel ampliare potest. Sed sicut nos scriptoribus prius religio quod sendo fit non adeo semper in communi scientia iudiciorum adhaerendum esse debemus ut ab eis interpretationibus quae a parte iuri adversant quae quae mere vanae videntur recedere non audeamus inter quas procedens quae utroque pede claudicat non immerito displicet in primis namque praeter quam quod sapiat divinationem dicere non fuisse causam in d. §. si quis condemnatus ex duobus convincit

Primo quia cum iudex recte condemnaverit necesse est causam cognovisse, non est enim res iudicata nisi quae iudicat causa cognita l. si iudex §. 9. C. de iuditijs l. ex stipulatione 7. C. de sententijs et interlocutionibus proinde et illa cognovit iudex nempe quae qualitas esset causae, quae quantitas, quod personarum obsequium et contumacia quae omnia spectari solent ad tempus cosarctandum vel ampliandum ex d. l. 2.

2º quia nisi illic causam intercessisse dicamus

mus ne id quidem observandum esset quod amplius statu isset iudex contra quam ibi respondet. Quare merito solutionem eandem ut suspectam habuerunt idem Imola et Castrensis 3. et pro timore contrarij eidem sese adscribant. Preterea et alterum errauit quod de iudice delegato commiserunt nam cum uerum sit suam quoque exequi sententiam posse ut cum omnis autoribus iam dudum in his scolis eruditi praeceptores nostri probarunt in comentarijs ad d. l. a diuo Pio eam in datis iudicibus potius quam delegatis uere accipientes. Quorum inter se se discrimen explicarunt praeter ordinarios de uerbis iuris Duarenus 1. disputat. cap. 15. et in tit. de iurisdictione cap. 8. et in d. l. 2. Alciatus lib. 2. paradox. cap. 5. Cuiac. ad Affricanum super L. qui iurisdictioni praeest Quintana Ducnas de iurisdictione et imperio tit. 6. an. 2. et tit. 11. an. 46. et cum pluribus Morla in emporio tit. 2. q. 17. an. 15 late Rebardus de iudicijs lib. 1. cap. 6. et pro tribunali cap. 11. Hugodonelus lib. 17. coment. cap. 7. 8. et 21. cum sequentibus liquido aparet necessarie ratione minorem vel ampliorem diem sententie executioni adere posse ex eorundem etiam scribentium mente.

Quare hac reiecta cauendum esse existimo ab alia interpretatione alioquin eruditi Duareni in d. l. 2. ut et in d. §. si quis condemnatus in iudice dato procedat qui cum nec tribunal imperium nec iurisdictionem habeat nec suam sententiam exequatur ex d. l. a diuo

Pio

Pro merito nō potest praefinire tempus Magistratus ad quē pertinet executio nam etsi a quibusdam valet eam impugnationibus defendere, haec tamen fortissima et cuius ipse nō meminit convincit manifeste iudicio nam si uera esset eiusdem ratiō sequeretur nec proro gare tempus posse cum eadem in vno quam in altero militet facit l. 3. ff de regulis iuris et qualiter ergo Ꝑ utroque casu tempus praefinit iudex qui sententiam executurus ē sed patet prorogationem valere: ergo vel negandum est a iudice dato procedere vel si id concedimus (quod cum ge neraliter de condemnato Vlpianus loquatur) ad omnes uerius ē posse referri qui condemnare possit argumento in l. item ueniunt §. a quo denuntiatum ff de petitio ne hereditat. et sic etiam ad iudicem datum ut bene aduer tit Donellus in d. l. 2. uero nō unquam recta fatendū necessarium ē falsam esse Duareni argumentationē limitare qui terminū posse, quemadmodum prorogare id que facilius suadebit si taxationem temporis partem sententiae cum Cumano affirmaueris.

Arridet ergo nobis Doctissimi Donelli concordia in d. l. 2. remedio nō nunquam et latius in d. §. si quis condemnatus post lib. 21. de iur. ciui. ait enim ibi Vlpianus nō aduersari his quae ipse docuerat in d. l. 2. sed solum affirmare numerum dierum a iudice tempore legitimo datum suppleri repleri que a lege quam iudex ali quod tempus sententia sua dando non ideo legitimum con

condemnatum adimat sed necesse sit nominatim rerum
vel certis semientiis ea lege uti vetare. Quam interpre
tationem verissimam suadent ut generio verba illa
repleta ex lege quod sententiis adiungit quibus [illegible]
tendere l. C. videt tunc demum repleri tum simpliciter
et vetita ex defectu quam nominatim et taxative te
pus illud restrictum sit

Nec tamen nos turbant contrarie sententie
argumenta ad primum namque statim patebit solutio si
duo illa prima advertes que ad nostre confirmationem duxi
mus

Nec fortius etiam secundum ex d. l. 1. ff de
feriis nō enim inter se pugnant Pretorem denegare circi
nare posse, posse tamen ex causa legitimum tempus mi
nuere vel extendere maxime cum in circa hoc eidem iō
cessum sit

Nec obstat tertium ex d. l. ad [illegible] et d. l. [illegible]
3. cum pugnent illud enim [illegible] nō
potest [illegible] ex causa [illegible]
[illegible]
se in [illegible]

Denique [illegible]
[illegible]
fore reparationem fatalis diei [illegible]
quendę appellationi [illegible] ideo negat ex causa iusta
prorogari [illegible] posse quemadmodum affirmauit Bal
dus

dus in l. 1. n.o 2. et in auth. ei qui apellat n.o 8. C. eodem tt.o de tempo. apella. glosa et plures per tex. ibi in d. cap. cum sit Romana.

Sed ut eo unde digressi sumus revertamur diximus praeterea in nostra disputatione eum qui ad rem obtinendam in possessionem fuerat missus causa cognita etc. non enim festinare debet Praetor ad decernendum ut iubeat possidere qui solum in possessione ex primo decreto antea erat. verum quid in missione hac damni infecti examinari a iudice debeat et missos faciam Angel. Bart. et ceteri [illegible] ordinarios et repetentes. Duarenus et [illegible] ubi I. Donelus ad lib. 15. cap. 46. eleganter explicat Ulpianus in hac l. si finita §. non autem et §. si forte in quibus pro regula tradit iustam causam esse decernendi [illegible] dominus [illegible] tamdiu [illegible] fuerit quod eas longo silentio pro derelicto habuisse credat vel si presens non caveat patiat que aliquandiu [illegible] in possessione morari quod tempus iudex [illegible] ut [illegible] damni [illegible] Rursus [illegible] quoque principis [illegible] Reipublicae causa [illegible] in integrum [illegible] in d. §. si forte probant [illegible] in §. [illegible] l. [illegible] ff. de minoribus l. ab hostibus. 15. §. si damni ff. ex quibus causis maiores. Sed licet dubio careat quod in absente reipublicae causa

causa caret difficile maximè est scire quam ob rem minori restitutio concedatur adversus secundum decretum hoc enim nequaquam admitti posse videtur nisi [illegible] minorem resti tuendum fateamur adversus contumatiam ac comissa quippe idem ea velut meta sit quorumque decretum [illegible] [illegible] animadvertimus. At tamen inter omnes [illegible] solet et pro[illegible] sententia facit mino ri adversus delictum restitutionem [illegible] esse l. si ex causa. 10. §. nunc videndum l. auxilium. 38. ff de minoribus l. 1. C si adversus delictum facit l. 2. C si minor se maiorem dixerit Ex quibus regulam [illegible] communiter deduxerunt interpre tes [illegible] inquirendum quae tam ibi quam diversis in locis ut constat ex Felino in cap.o fraternitas n.o 6. versiculo tertio factit de testibus Tiraquelus de retrac tu linagier §. 35. glosa. 2. n.o 3. Maurito dem integrum restitutione cap.o 169 et 150 et [illegible] in eodem tractatu 2.a p.e q.e 130. per totam Dueñas regula 289. limit.o 1. Cal das Pereyra in l. si curatorem verbo [illegible] n.o 4. Ant. gome variarum 3. tomo cap.o 1. n.o 58. ad finem [illegible] lib. 3. selectarum cap.o 13. Ant. Faber ad pandectas in d. §. nunc videndus et in d. l. auxilium. Sed contumatiam delictum esse vel ex poenis quibus plectit [illegible] cap.o 1. n.o 4. responsiamus daro constat [illegible] in l. contumatia 55. [illegible] Castrensi [illegible] re iudicata l. non [illegible] ubi Petrus faber et in l. non videtur 167. §. fin. ff de regulis iuris tradita quae in l. uni

ca

ea. C. si quis eius dicentis cui adde Duarenum 1. disputationum cap. 50. defendit expresso Pereyra d. verbo lesis n.o 3 articulo sed ergo contra contumatiam et per consequens secundum decretum admitti restitutio nõ debet quod maxime ad ea quæ ad interponendum hoc decretum desiderat procedit cum nõ possit quolibet et quomodolibet stabiliere sed fraudationis ceteris quæ actoris potentia capiendi gratia ut testat Vlpianus et minores passim cum contra d. l. Fulcinius §. cum hoc

Hac tamen argumento haud quidquam obstante negari nequit minori restitutionem concedi adversus secundum decretum ut clamarit expresse iura in d. § si forte §. postea autem d. l. minor. d. §. si damni quibus nemo unquam absque violenta et manifesta divinatione satisfaciat; prius enim ut respondeant eidem ignorare nõ oportet ita demum minorem contra contumatiam nõ restitui sive contumax fuerit id est si expresse se nolle comparere respondit ita enim veram contumaciam desinit Pontifex in cap. venerabilibus §. secus de sententia excommunicationis lib. 6. Attamen si stabilis tacuerit ex dolo quæ presumitur arguat restituendum fore omnino communis sententia quam cum Abbate Bart. Fulgosio Menochio et alijs refert et tenet Caldas ... n.o ... prosequitur quæ Esforcia d. q.e 82. articulo 1. Iuxta quam distinctionem propositam questionem idem Esforcia resolvit q.e 68. articulo

4

4. n.° 20. ut iura quę minorem adversus hunc decreti restituendum probant ita accipiant si minor ob dolum praesumptum missionem hanc passus sit quod prius docuit Abbas in d. cap. auditis n.° 14 de in integrum restitutione. Nec tamen videtur favere S.C. in d. l. minor ibi quasi contumax quę sane dictio quasi denotare impropriętatem solet ut considerat Caldas d. loco n.° 5 in eandem sententiam inclinans

Mihi tamen distinctio hęc quantum ad secundum decretum arridere numquam potuit tum quod iudicis tincte minori prelegata circa restitutionem cuiusciunt tum etiam quod certum sit restitui semper adversus sententiam posse contumaciae ratione latam qua mulctatus pecuniariter fuit quemadmodum cum eodem Abbate in d. cap. auditis Bart. et Fulgosio in d. l. minor docet etiam Pereyra d. n.° 4. ad finem Esforcia d. articulo 1. n.° 89. Quia licet ex causa contumaciae ferat non simpliciter pendet ex ea sed ex iudicis arbitrio l. properandum §. sin autem reus C. de iudiciis unde quamvis adversus contumaciam minor restituendus non esset ut superius arguere ostendere feminis conati quod tamen erit cum sequenti distinctione accipiendum; non ideo liceibat tamen neganda eidem adversus hoc decretum restitutionem cuius interpretatio ex iudicis ipsius arbitrio … … dit … immediate sive quę … … facit maxime

concedi

concedi quoque restitutionem minoribus contendam su

per possessorio dictam et post glossam ubi de restitutione minorum

in l. unica C. si de momentanea possessione sequentur tradi

derunt Jasso in l. si vendum 3o nº 33. ff. de ... Soci. lib.

2. consilio 299. nº 4. Nouellus de dote 6. p. privilegio 48. Go

mez Arias in l. 6a tauri nº 68 plures quos alegans Couarr. in

practicis cap. 17. nº 4. ideo in textu ... quidquid ... te

neat Joannes Andreas in cap. 1. eodem nº ... in integrum

restitutione lib. 6.

In aliis autem missionibus quae ex quibuscumque

actionibus ... fiant de debito constare summarie sal

tim debere Accurs. placuit multiplici loco ind. l. ... sed

hoc vinculo oportet in l. hereditarium ... ff. de bonis autori

tate iudicis ... in l. cum proponas verbo constat l. eodem titulo

quem Bartolus secutus fuit nº 36. ... ind. § ... nº

5. ubi Jasson plene eodem numero et Cumanus nº 1. Bartolus

et Castrensis in l. fin. § ultimo C. de bonis autoritate iudicis

Vrcinus ... nº ... id ab omnibus ... nemine discrepante

affirmans etsi ipse in alium ... Cardinalis Tuscus

in practicis ... conclusione 13. nº 1. ... ideo

hec summaria cognitio appellatur quod in ea sufficiat debitum

semiplene probari et falso decepti ... a quibus ca

uendum erit Didac. Perez in l. ordinamenti q. 15.

Paz in praxi ... nº ... in quibus ... Duenas

regula 185. limitatione 2. ... ante

litem

litem contestatam fiat cuius sane absentia esse impedimento nō debet quominus plene constet de debito argumento tx in l. recusare. 6. ff ad S.C. Trebelianū id quod precise requirit ex Bartoli doctrina expressa cui adherent ibidē relati quam que parum atente inducti sunt moderniores predicti quibus gladium quoque inferent Imperatores in d. l. cum proponas ibi et cum tuū esse debitorem constat que verba non patiunt nisi restitutione violenta se in plenam probationem sufficere

Denique ex finalibus verbis diffinitionis superius tradite elegans ea nascit questio vtrum ex secundo decreto possessio in actorem vel dominium transferatur Que maxime exercuerunt veteres et neotericos qua que expedita veram videt ad nostrum tx et germanam interpretationem at que ab illis exordiar Vulgarius Joannes et Pileus glosatores antiqui quos retulit et secutus fuit in l. Pretoris. § verbo capere et in d. l. si plures versiculo ē autem effectus ff. Soct.o rem Sane distinctione componunt vt si Dis cōtra quem missio decernitur dominus nō sit possessio tamen actori et conditio capiendi adquirat. At si dominus dominium quoque nulla temporis mora expectata. Quam distinctionem sequentes extollunt Bart. in d. l. Pretoris et in presenti nº. 1. Cumanus utroque loco nº. 2. et comunis Bologninio teste ante nºm 2. cui consentit nº. 25. et Vrunus nº. 8. in suis § repetitione Jasson in l. 3. §. genera nº. 5.

ff

ff de adquirenda poss.º defendit Donelus d. cap.º 26. pagina 569. Vbesembequius in paratitlo pagina 373. Barbosa in l. 1. § n.º 11. ff soluto matrimonio

Iterum opinionis fauorem aduit primo ex diff. . . in l. . §. fin. si ex noxali causa agat. ubi Paulus clare docet missum in possessionem cuiusdam servi qui noxe deberat quod no defenderet a domino eius dominium nasci ibi quod ductus servus in bonis eius esse cepat quod iterum scripsit idem in l. electio. 26. §. fin. ibi quia placet dominij adquisitione ff de noxalibus actionibus

2 Conuinit 2.º Vlpianus in l. 3. §. 1. ibi nec enim obligationes siue alienationes ff de rebus eorum ubi sane missionem alienationem quamuis necessariam apellat juncta l. alienatum 67. de uerborum sign.º

3.º hoc idem celebris tx confirmat in l. 1. ff de fundo dotali ubi ex eadem missione dominium defferri diserte probat I.C. ibi hic omne dominus uicinus fit quia hec alienatio non e uoluntaria ex quibus omnes deduxere comuniter prohibitam alienationem eam uideri exceptam que fit ex necessitate ut preter Bartolum loco predicto uarijs ostendit exemplis Arias Pinel. in l. 1. 3. p.º n.º 21. C. de bonis maternis Tiraquellus de retractu Linagier §. 1. glosa 18 n.º 11. cum pluribus Pinteius ad l. Juliam de fundo dotali post medium

4.º et ultimo no minus suadet ex nostra l. si finita §. si ante ibi equaliter ambo e diuerso fient domini, qui

quibus no adversat tx ind. l. Pretoris et in hoc §. Julianus quatenus per longum tempus dominium adquiri dicit. procedunt namque eosdem cum rei apud reum fue rat dominium cetero quem fit ipsoque casu dominij translatio cessat ex regula l. nemo plus iuris ff de regulis iuris transfert tunc usucapiendi coditio ex regula l. clausulis ff de contrahenda emtione

Sed hec comentatio distinctio nullibi existat probata nec erit qui manifestam divinationem cotinere no fateat alienam a mente Juliani et ab omni iuris prudentia ut ne tempus quidem in eius cofutatione sit conterendum quare ut in eodem erore teret Ugodonellus no obscure dici posse existimat ut quod de longi temporis possessione cum Juliano Ulpianus scribit ita accipiat ut longum tempus no quod postea sequat sed quod decre tum istud de possidendo precesserit intelligendum sit interdum namque hoc tempus et longum silentium pre cedere satis innuit l. 2 in d. §. no autem. Inde quae fieri sit statim interposito secundo decreto dominus quis cons tituat cum alioquin absurdum videm videat dominu quemquam esse simulque per longum tempus domini um capere cotra regulam §. in q. sic itaque discretis inst. de actionibus

Ad cuius rei probationem ~~[illegible]~~ testem Paulus in d. l. 3 fin. ff de adquirenda possessione ibi et ideo cum damni infecti no cavente vicino in

posse

possessionem missi sumus nisi id longo tempore fiat (hec exponit ipse ante secundum decretum) etiam possidere notas et per longam possessionem (sunt que precessit sub audi) capere Pretor causa cognita permittit

Non minus bene reijcienda est proxima explicatio nam ut constat manifeste ex nostri §. litera longum tempus possessionis ad adquirendum dominium subsequi certe debet missionem ex secundo decreto preter tamen ex verbis illis non prius incipere quam secundo decreto ea que ratione suadet quod cum antea non possideat missus non curet usucapiendi tempus ex l. usucapio sine possessione ff de usucapionibus. Deinde quia cum frequens sit modicum esse et arbitrarium tempus quod in utroque intercedit ut latius s. probavi nec tam raro procedere longum silentium soleat ut in specie tex in d. §. non autem in dubio dispositionis non ad casum rarissimum sed frequentem trahende sunt vulgaris l. nam ad ea ff de legibus Atque ita responsum Juliani in presenti magis est accipiendum quando ut fit regulariter ob modicum tempus et aliqualem moram afferende cautionis possidere Pretor permittit. Preterea quia si ut ipsi et ceteri areb ant dominium statim transfert ex interpositione secundi decreti quando reus dominus erat inutiliter requirit longi temporis possessionem que precedat que que eidem vires tribuat

Nec movet in contrarium Paul. in d. l. 3. §.

fin

§. fin. nam praeter quam quod Donelli expositio ad nihil nequa quam debeat quippe cum ex ea contrarius iuris sensus redundet verba eius legitima ut extant orthographia interpuncta prius probant Praetorem possidere permittere causa cognita per secundum decretum postea quis capere per longam possessionem si id longo tempore fiat

Verior ergo est Iabi opinio quam refert Accurs. in d. l. Praetoris verbo capere ut verius tunc possessor constituatur quis per secundi decreti interpositionem quam manifeste probarunt tx. ibi et in hoc §. Julianus cum pluribus sequentibus l. his qui. 12. §. hoc et d. l. 3. §. fin. ff. de adquir. l. consentaneum. 9. C. quomodo et quando iudex l. cum proponas C. de bonis autoritate iudicis d. cap. quoniam frequenter §. in aliis ibi verius constituat possessor d. cap. contingit de dolo et contumatia cap. 2. et 3. de eo qui mittit in possessionem et utrobique glosa Abbas et ceteri canonistae Guanus Baudus lib. 1. questionum cap. 37. Ant. Faber ad pandectas ind. l. 2. §. fin. ff. si ex noxali causa agat et libro conjecturarum cap. 11. et de erroribus pragmaticorum cap. 10. errore 6. ad finem Teseus d. celebratione 113 n.° 13. et 14. Paz in praxi d. cap. unico n.° 57.

Sed illud pro solutione argumentorum animadversione dignum est quod Praetor utraque in casu iurisprudentia agnovit finito discrimine bonitarii et quiritarii grassante ad Justiniani usque tempora usquit qui prior eam substulit in l. unica C. de nudo iure quiritario

tum tollendo et in l. unica C. de usucapione transformanda

eius quae ex professo meminerunt post Theophilum Cuiacium

in utraque lege unica et in notis ad tit. Ulpiani primum de li-

bertis versiculo in bonis Brissonius de verbor. signif. verbo

dominio et lib. 4. selectarum cap. 22. Ottomannus et Pratejus

de verbis iuris ille verbo in bonis hic verbo dominium. 5.

Contius lib. 2. disputationum cap. 10. Connanus lib. 2. commenta

riorum cap. 6. pagina mihi 104. in fine ad leges 12. tab.

cap. 16. Robertus lib. 1. receptarum lectionum cap. 23 et

Ant. Faber ubi proxime in d. §. fin. latius quae d. cap. 11. Quo

rum sane dominiorum distinctio ex rerum quoque dis

tinctione manavit quae vel mancipi vel nec mancipi erant

ut tradit in fragmentis Ulpianus tit. 19. referens quae sin

gulae fuerint et rectius praeter omnes Cuiac. in d. l. unica C. de

usucapione transformanda. Ex quibus quae mancipi erant

et vel mancipatae solemniter vel in iure cessae vel familiae

erciscundae, vel lege aditae dominium quiritarium tribu

ebant. Ceterae vero nec mancipi quae ex causa ista tradebantur

bonitarium solummodo. unde recte accipere poterat et eve

niebat saepissime ut apud unum bonitarium esset qui rem

in bonis dicebat habere apud alterum vero quiritarium

donec usucapione bonitario adiiceret. et sensit Ulpianus

d. tit. 1. versiculo in bonis ... donari debet ex in d. l.

3. ibi vel ... ff. de usucapionibus

Quibus ita premissis clare iam patet solutio ad

iura quae dominium statim ex 2°. decreto tribuunt quibus:

adde

adde ex cum precedente lege quoad aliud difficiliori in l. 5. ff. communi dividundo sunt namque etiam accipienda de dominico bonitario non tamen de eo quod solum ex modis illis civilibus ab Ulpiano enumeratis transferebatur quod quia Praetor transferre non poterat sicut cum eius facti partis quoque generet l. si ob causam C. de evictionibus iure dominii possidens habere posset rerum que in bonis possessoris deinceps esset facit lex in l. 1. ibi itemque dominium ff de bonorum posset. §. quos autem inst. eodem tit. nec difficile erit quod Ulpianus idem ex Juliano ibi ait in illis verbis quam secundo decreto a Praetore dominium constituat

Ex qua resolutione non minus est in comperto quod effectus resultet ex huius decreti interpositione poterit namque creditor postea ut possessor civilis fructus suos facere et remedio quocunque possessorio experiri l. 3. §. creditores ff. uti possidetis fiet quia etiam res ex alteris et bone praeter alios adiunt Abbas in d. §. in aliis n. 4. quod non est medietas utilitatis iuxta lex in §. retinende et in §. comodum inst. de interdictis l. 5. si quis destinavit ff de rei vindicatione. Quae omnia considerant Bartolus post glosam n. 5 et communiter scribentes Menoch. de retinenda remedio 3. an. 164 Abendaño Dicta. Paris. Puzet plures ex supranotatis relatis

Est et illud ~~[illegible]~~ remittere impunitam ~~[illegible]~~ qui missus in possessionem ex ~~primo decreto~~ vel iussus possidere ex secundo eum ~~[illegible]~~ vel teneret vel possideret. Praetoris

ris namque quod cum in factum actio proponit ut praestet quan
tum praestare promissorem oporteret si cautio interposita
fuisset ut probat tx in l. dies. 4. §. an tamen l. Praetor 6. §.
in eum l. si finita §. fin. hoc tit. l. 1. et fin. ff ne vis fiat ei
nec minus ideo desinere debet Praetor cum pars poterit sua
sententiam executioni mandare idque manu militari si
fuerit opus l. si quis 3. ibi nonnunquam etiam per manum
militarem ff illo tit. ne vis fiat ei cui consonat Regia l. 3.
certam habens poenam pecuniariam tit. 8. p. 3. facit tx ce
lebris in l. qui restituere ibi manu militari ff de rei vind.
Ad cuius explicationem [illegible] interim Duen. regula 94.
per totam Meneses in l. 1. an. 14 et sequentibus C. de iuris =
et facti ignorantia. Ant. Faber coniecturar. lib. 15. cap. 1. ad fin.
et lib. 16. cap. 17. quod ultimum utilius existimavit Ulpian.
in d. l. si quis 3. et haec omnia plene explicarunt post Bart.
et ordinarios Ubesembequius Duar. et Donellus in alegatis
Louis Gregorius in d. l. Parisiis et eruditus Menoch. de retinen
da remedio 1. per totum quo fit elegantius Ulpian. de ac
tione hac in factum agentem in d. l. si finita §. fin. verba
haec subiunxisse extendit enim actio in id tempus quo dam
num comittit quippe cum plus stipulatio fieri non possit quam
vis stipulatio super una domo interposita ad aliam non
~~extendat ... verba extendit in aditione et~~
~~cum Dionysio ...~~ 18. §. si his qui una
ff. hoc tit. Ex quo tria decerpsit ~~singularia ...~~ quis in praxi
Udar. Sainus lib. 2. singularium resp. ~~cap. 15~~ et finit caput hic

Cap

CAPUT. 5. EX QUIBUS ... DE REO POST primi et secundi decreti interpositionem ad Iudicium accedente an et quomodo admitendus sit

Si reus penitentia ductus accedere ad iudicium malit quam contemptis magistratibus decretis contumaciter latitare pati quis suarum rerum vel custodiam vel possessionem illud in primis facere quocumque veniat tempore precise debet tempore actori expensas prestare quas in lite contumatie sue causa fecerat huius rei testimonio est in auth. qui semel C. quomodo et quando iudex in auth. ei qui iurat C. de bonis autoritate iudicis d. cap. quoniam frequenter §. in aliis d. l. 1. tit. 9. lib. 3. ordinamenti et d. l. 1. tit. 11. lib. 4 ordinamenti. est enim generale ut contumax non audiatur nisi refectis expensis damnis que plene restitutis. l. properandum §. sin autem alterutra melior tx in l. sanximus C. de iuditiis docet Bart. hic n.º 35. ordinarii que omnes et in dictis locis Neguzantius de pignoribus 2. p.º 3. membro n.º 3. Menochius de arbitrariis lib. 1. questione 36. ubi n.º 4. Hoc adeo verum esse ait ut non possit iudex prestationem expensarum remitere reum que absque earum refectione audire cum principaliter actoris ius et utilitatem respiciat quod si fecerit sciet ex sua substantia detrimentum esse subiturum ex d. l. sancimus cuius tx arguto Jassoni in l. uni

ca

unica §. si procurator ff. si quis ius dicenti nō obtemperaverit contra clusionem preditam ita quoque extendendam putat ut quamvis muleta procuratori indicata ob eius inobedientiam dominium nequaquam sequat(ur) ex d. §. si procurator audiri tamen nō debet nisi expensas redat pri us procuratoris cōtumatia factas quam opinionem servari in praxi testat(ur) (quidquid cōtra senbat Bart). favet quoque eidem Bartoli eiusdem opinio in d. §. si procurator n.º 1. cui doctores ibi passim etiam subscribunt nempe iudicem posse ob procuratoris cōtumatiam mittere actorem in posse ssionem bonorum domini per tx in l. cum quis §. C. de procu ratoribus l. quoties 17. C. de dignitatibus lib. 12. quod qualiter accipiendum aliquibus edelusionibus declarat Urrutig bi ca n.º 64

Neque obstat huic resolutioni difficultas tx in cap.º cum venisset §. de eo qui mittit in possessionem causa rei ser vande ubi reus ad iuditium veniens possessionem recupe ravit nulla facta spensarum restitutione secum enim affert solutionem si cōsideres illius tx specialitatē in eo consistere quod reus negavit cōtumacem se fuisse iuste quia per apellationem recessisse a iuditio unde cum a principio non constitit de iustitia apellationis oblata cau tione possessio tamē fuit restituta dilata quoque solutio ex pensarum in eventum probationis cōtumatie. Preterea quia neque etiam de iustitia notorie aparuit prestare cautionem debuit alioquin neutrum sed remedio

aten

attentatorum missio reuocanda ex dispositione tx in cap. nō solum de appellationibus in 6.

Quantum vero ad rebus pertinent, ne labor hic noster inutilis fere sit si omnia cumulatim tractentur operae pretium duxi distinctim explicare quid post primum vel secundum decretum facere reus debeat, qualiter quis et quando audiat tam in causa damni infecti quam in ceteris missionibus.

Et quidem post primum de materia de qua agimus ut reponat reus in pristinum statum praeter solutionem expensarum quae semper nulla quasi habita distinctione debent fieri offerri sane cautio debet qua de damno futuro praeteritoque post missionem remittat ex sententia Ulpiani in hac l. si finita §. item videamus. Sed qualem dare cautionem esse oporteat adeo bene explicat Praetor ut nec rationem dubitandi reliquisset interpretibus, is namque ut Ulpianus idem refert in l. Praetor ait 5. et in l. 1. §. stipulationum vero ridelo item ex causa ff de Praetoriis stipulat. ita distinguit ut suo nomine damni infecti promittere tunc quis debeat alieno autem satisdare quod aliud nō est quam primo casu stipulationem perficere. 2º vero fideiussores accessuros seu pignora iuxta tx in l. 1. ff qui satisdare cogant, controversia quae existente utrumne reus dominus sit suoque nomine vel alieno promittat accipiendam sub exceptione satisdationem ut non aliter fideiussores obligati teneantur quam si probet alieno satisdatum nomine, quod Praetoris

Edictum

ędictum obtimis scalis prosequit more suo Donelus d. cap.º 46. pagina 562. Idque verum ē generaliter ut quoties cautionis tamen mentio in iure fit nuda repromissio sufficiat l. sanctimus 3 ubi notant omnes C. de verbor. sign.º Et si quandoque limitari contingat ut in exemplis constitutis a Bartolo in l. si priusquam n.º 28. ff de operis novi nunciatione latius que a Petro Duenias regula 86. Novello de dote 8. parte privilegio. 12. et de cautionalibus stipulationibus obtime Ant. Faber 3 coniect. cap.º 1.

Quare autem Pretor ab eo qui dominus est satisdationem nō exigat sed nuda repromissione contentus sit a nemine quod sciam tactum existimo e ratione poterit nec inepta ratio redi quod cum in causa damni infecti ad instar noxalis iudicij ędium ruinosarum deditione liberemur sive damnum illatum iam sit sive futurum timeat d. l. Pretor. 7. §. hoc ędictum l. hoc amplius. 9. versiculo integra autem §. satis existimavit aucto ri consultum solemni damni stipulatione quasi plene nō resartiat compellendus erit reus ac si interposita nō fuisset suis ędibus carere frustra que fideiussores deside rarent ad maiorem cautionem quorum tamen facile esset obligationem deditione ędium extingui

Cui cum consideratio in alijs missionibus in quibus stipulatio iudicialis sit quam comunem apellat tx. in d. l. 1. § comunes ff de Pretorijs stipulationibus eoque iudicialis et cautionalis sit precedere debet merito ut primi

primi decreti revocatio fiat fideiussores debent accedere quod proprium frequenter est Pretoriarum stipulatio num ut Ulpianus ait in d. l. 1. § stipulationum cuiusque generaliter que iudicio sistendi causa fit ex l. 1. et 2. cum pluribus ff qui satisdare cogantur probat tx elegans ex eo que scribentes omnes in d. auth. ei qui fuerat ibi prestabit que fideiussorem quibus accedit glose consideratio in d. §. in alijs verbo cautione docentis non qualem qualem sed idoneam et sufficientem hac in specie requiri obtinuis tx in cap. quidam in fine de sequestrat. possessionis idonea autem cautio in fideiussoribus seu pignoribus exis tere credit l. si mandatum 59. §. fin. ff mandati tradit cum pluribus Duenas d. regula 86. limitat. 2. Fanus de pignoribus 1. p. principali in principio n.º 6. Couarru. lib. 3. variar. cap. 3. n.º 6.

Duo tamen extant quibus frangi aut eludi superior traditio videtur prior est tx in l. sicon sequenter 18. §. Selsus verum uto si vnus ff familie erciscunde; pos terior in l. cum qui. 19. ff de privilegijs creditor. alias 35 ff de rebus autoritate iudicis. Quibus non alias decessu rum possessione creditorem cauet quam totum debitum exsoluat quamuis expense cautio que idonea offerant

Ad quorum sane interpretationem pariter adaptioni existimo Bart. distinctionem quam tradit hic n.º 30. cui post Speculatorem resenuit Abas in d. §. in alijs n.º 4. Vgodonelus dicens comunem n.º 123. et 127

que

quę probari videtur ex d. l. properandum § sin autem reus magis quę extr in cap. ex parte 28. de verbor signif.

Quare hac neglecta alijs quę comentatores ab interpretibus cogitatis nõ obstabit tx in d. versiculo si vnus enim vltra Vrcaorum qui varie respondere conatur nº 168 in presenti venius respõdendum ẽ Vlpianũ ibi nõ tractare an suffitiat satisdatio vel sit necesaria solutio vt possessio remo ceat hoc enim alijs iuribus cautum extat l. in legatarij 11. ff vt legatorũ seu fideicomiss. nomine caveat l. pecunię 6. § qui fideicomissit ff ut in possessione legator l. 2. in principio ff de vsucapione pro herede quibus alternatiue solui vel satisdari iubet ita ut non potuerit I.C. in d. versiculo si vnus solutionem precise exigere questio ergo pluralis fuit utrum heredi qui satius putavit soluere quam datis fideiussoribus cavere familię erciscundę iudicium aduersus coheredes redat quasi eorum negotium gesserit ex necesitate quę soluerit et respõdet Vlpianus reddi quia nõ sufficeret pro sua parte satis facere vt legatarius possessione rei decedere compellat id quę eleganter idem I.C. scribit in l. his cui 5. § si ex duobus heredibus ff. ut in possessionem legator et quia alias pignus pretorium quod per primum decretũ contrahit ut in l. misso 12. ff de vsucapione pro emtore ~~posset utique venditum~~ ~~iri~~ si id peteret a iudice missus ~~magis quę venditionem~~ quam possessionem ex 2º. ob quam rationem soluta pecunia ~~ex~~ pignore conventionali eadem actionem parit ut ex Neratio probat viriciut, fin

fin. eiusdem §. Celsus. Qua explicatione verissima donanda sunt verba illa d. versiculi si unus quam si totum ei legatum fuisset ex solutum cōueniet que iuris regula que habet creditorem nō cogendum particularem solutionem accipere de qua in l. quidam exis timaverunt 21. ff si certum petat cui preter alios adde Decenas regula 158. per totam

Que nec minus conuenit solutio ad d. legem eum qui si verba quoque illa expendant iure in possessionem esse placet donec solidum soluat si nō maluit respondere ad utramque quod cum satisdatio in hac materia satisfactio sit que pro solutione habet l. satisfactio 52. ff de solutionibus l. si ita fuerit 41. versiculo sed si ita ff de manumissis test.o §. venditae ibi veluti ex promissione aut pignore dato inst.a de rerum diuis.o cum alijs satis uiden posse pecunia soluta dici prestita cautione idonea soluendi quam deberi constiterit

At vero intra quantum tempus respōdere cōtumax debeat ut possessio ei restituat dubitari non minus solet; sed ea receptissima opinio fuit ut si non prius secundum decretum interponatur intra annū pressisse in actioni reali comparere teneat ut ex pensis satisdatione que oblatis possessionem recuperet ex text. in d. §. in alijs d. l. si quis maiores §. [illegible] C. de [illegible] 30. l. 6. tit. 8. p.a 3.

In missione autem damni infecti ceteris

que

que: que ex actionibus personalibus fiunt reiecta. Quamvis
glosatoris antiqui idem existimantis sententiam quam
perperam amplexus ē Vreurrius n.° 162 Sed in eo maxi
me cōtrouersia vertat vtrum in perpetuū audiendus
reus sit vel saltim per. 30. annorum spatium exclu
dendus cuius sane resolutio ex illa quoque celebri questio
ne pendet, vtrum iure offerendi tempore longissimo offe
rat circa quam pro utraque parte innumeri extant
Doctores quam plura que fundamenta vt videre ē
per Couar. lib. 1. variarum cap.° 9. Andreas Gail lib. 2.
practicarum obseruat. cap.° 18 et Faquinaeus controuers.
iuris lib. 2. cap.° 13. mihi vero afirmans sequentia
videlicet prescriptionem procedere quamuis ij posterio
res abnuant iuri magis cōsona aparet ex generali de
sisione tx in l. sicut in rem §. C. de prescriptione 30
et ex peculiari lege nec creditoris C. de pignorat. actio.
ubi cum ex longi temporis prescriptione actionem pigno
ratitiam nō excludi afirmet Imperator satis probat ex
longissima excludendum debitorem ea uti pecunia
oblata volentem que ergo ubi in pignore conuentionali
cauet referri etiam debet ad pignus Pretorium: cuius
in hoc diuersum ius esse nulla ratio suadet adque
~~ita afirmari debemus~~ reum cōtumacem ad rē
~~recuperandam admitti~~ cautione vel solutione oblata
si intra huiusmodi tempus 30. annorum ad auditorium
accedat necdum prius interposito secundo decreto

Quod

Quod et iure Canonico putarem recte procedere quamuis missus in possesionem alienę rei scientiam habeat admissa opinione eorum qui bonę praescriptionem longissimam eodem iure admitendam probant ut ostensis in suma tt. de prescriptione rerum immobilium §. quę res uerumto actiones personales relati quę a Couar. in regula possesor 2.a p.e §. 11. n.o 3. et amenoes. qui eam defendit cotrouert. cap.o 76. ut puta indignam magis ex tacita donatione negligetis arguto tx in l. alienationis uerbum ff de uerbor signif.e quam ex possesione prescribentis iuncta fide bona uel mala. Cui et alię rationes accedunt a predictis obtime examinatę: Sane tamē difficultatem iam nobis Regia lex substulit terminum certum asignās intra quem debeat cōtumatia purgari quo elapso absque nouo decreto possessorem facit actorem: reo quę uiam claudit agendi de possesione

Si tamen post lapsum anni in actionib; realibus uel secundum decretum in personalibus iure comuni interpositum uel Regio in utrisque tēpore constituto transacto audiri desideret cōtumax proprietatis iuris quę principalis actoris questionem mouere potuerit ad quam solum regressus ei manet ex d. §. in alijs d. cap.o contingit de dolo et cōtumatia d. legibus partitę, ordinamenti, et nouę recopillationis, et ex tx sic accipiendo in hac l. si finita postea autem quem parum

abte

abbe explicuit Tiraq. de retractu Linagier §. 8. glosa. 7. nº. 13. Ex quo etiam et alijs minus vere Acurt. Bart. et ceteri quos refert et sequit Paz d. capº. unico nº. 100. regulam hanc in causa damni infecti, noxali et de peculio limitarunt quasi ex eis post secundum decretu dominium in actorem transferat cum enim ut superius probauimus antecedens hoc falsum sit necesse quoque e consequentiam corruere

Quod ita accipiendum e si post adeptam possetionem longum tempus no effluxerit decem annorum inter presentes et 20. inter absentes quod. ad usucapione sufficiat vel trienij si res mobilis ex l. unica C. de usucapione transformanda principio instº. de usucapionibus hoc enim casu nec super possessione audiet ut cum Speculatore et Abate docuit gregorius d. l. partis verbo demandare el señorio similiter et hac solet obijci exceptio ut si actore petente breuius tempus reo contumaci ad agendu de potestate statuerit iudex nec sitaas intra id compareat silentium ei imponat ut nec super ea experiat ex comuni quam resoluit Auendaño d. tract. primi et secundi decreti 3. pº. nº. 19. Didac. Perez in d. l. ordinamenti qº. 21. Azeuedo in d. l. recopil. versiculo sobre la propriedad nº. 63.

~~Tandem pro huius capitis et totius materiæ complemento aduerto plene institutum a iure fuisse creditorum~~ indemnitate quorum iura frustrari nequeri debitores conant ut si debitam quantitatem soluis ibi quam bona

posse

possidere malint quo magis pecunia utant quoque .5.
minus inter ipsos discordias pariat possetio ad distractio=
nem procedat que Pretoris decreto videbit in publica=
subhastatione fieri ut ex pecunia redacta unicuiqz=
satisfiat de qua Pretorij pignoris venditione ex in l. pro
debito l. cum proponas l. fin. C. eodem tit. l. 1. et per totum
C. si in causa iudicati pignus l. a Divo Pio. 15. §. in vendi
tione ff de re iudicata d. l. 6. tit. 8. p.a 3. l. 6. tit. 21. eade
partita, meminerunt preter ordinarios singulis in locis
Vbesimbequius d. rubrica de autoritate iudicis Donelus
de pignoribus cap.o de iure dominij impetrando Anto.
Faber latissime de erroribus pragmaticorum decade 1. erro
re 5. cum alijs et decade 10. errore 6. et sequentibus a
quibus no minus receptum e ut si bona quod plerumque
cotingit emtorem non aduenerint possit quisque
creditor ut sibi adicant petere quantitate ea que debeatur
ut Vlpianus ait in d. l. a Divo Pio §. si pignora quam
putere explicarunt Vualterus lib. 2. miscellanearum
cap.o 19. Alciatus lib. 6. paradoxorum cap.o 3. Duarenus
disputationum 1. cap.o 6. Juanes Robertus lib. 1. sente
tiarum cap.o 22. Forcatulo in nesiomantia dialogo
13. n.o 1. vel eorum dominium impetrare ex l. 1. et per
totum C. de iure dominij impetr. l. 41. et 42. tit. 13. p.a 5.
de quo bene Donelus ubi proxime et Ant. Faber decade
9. errore 6. Qua quidem adictione vel dominij impe
tratione secuta qualiter et quando ad luendum pignus
admi

admitendus sit debitor facilime colligit ex tex in l. fin. §. sin autem tempore vinculo et postquam C. de iure dominij ex traditis quæ ab Alexandro in presenti nº 78 et sequentibus Boerio 145. anº 3. Negusancio de pignoribus 3. membro. 5. partis principalis n. 8. Azevedo in d. l. reco pillationis verbo no sea tenido cum quibus pro nunc finem facimus a Doctore Juane de Solorçano Pereyra Soe año 1607.

Finis Huius Tractatus

AD JECTUM IN AUTHENTICA SACRAMENTA PUBERUM. C. SI ADUERSUS VENDITIONEM A LICENTIATO ARACIEL HOC ANNO. 1606.

Principale nõ inmerito hoc inter cetera Imperatorum responsa primum vindicat locum quia practicabile est vsuque forensi aprime necessarium vtile quoque secundum Bartolum et Jass. continet materiam Federicum huiusnominis primum Imperatorem autorem habet, qui et plurima alia que feudorum volumine extant adidit et in illo de pace iuramento firmanda. §. item sacramenta hic referunt uerba aquo radice constitucio nostra vlulauit eandem fere sententiam contiñuit Alexander imperator in L. 1. J. hoc tt.º et Pontifex in cap.º quamuis pactum de pactis in 6. et de iure Regio ei consonat L. 9. tt.º 19. p.ª 6. L. 22. tt.º 11. lib. 5. recopillationis eius materiam ut videas consule preter ordinarios gomezium 7. uariarum cap.º 14. n.º 18. gregor. in L. 56. tt.º 5. p.ª 5 glosa fin. et in L. 26. tt.º 11. p.º 3. uerbo el que fiziere pleyto homenage et in d. L. 6. per totam Pinellum in L. 2. C. de rescindenda 3. p.ª cap.º 1. n.º 4. nostrum Mencaca de succesionum creatione §. 10. n.º 348. Math. de Afflictis desisione

322. Curtium. Igneum et Paulum Castrensem qui pecu liari dispositione nostre constitutionis materiam doc tissimis comentarijs illustrarunt Fagineum cotrouersia rum iuris lib. 3. cap. 10. et 11. Donelum comentariorum iuris ciuilis lib. 13. cap. 21. per totum

Sed in eo soc Imperatoris responsum iubet diffi cile qua ratione cotractus a minore celebrati qui ex de fectu solemnitatis vel alijs de causis latius inferius expli candis nulli sunt, iure iurando efficiant validi debeat que inuiolabiliter custodiri cotra regulam tx in l. no dubium 5. C. de legibus l. iurisgentium 7. §. si paciscar versiculo et generaliter ff de pactis

Cuius difficultatis occasione vt uera ad nostrum tx pateat interpretatio illud in limine iubet disputan dum an hac constitutio loquat in cotractibus sua natura omnino validis a pubere celebratis qui ex post facto auxi lio in integrum restitutionis venire poterant rescindendi an vero in cotractibus legis dispositione nullis qui sacra menti ui veniant confirmandi? in qua questione anti qui relati a glosa uerbo in cotractibus et in d. l. 1. S. eodem verbo periury respondent nostram sane constitutione in contractibus sua natura validis intelligendam fore et si ex post facto beneficio restitutionis in integrum possint retractari quod beneficium iuramento postea interue niente tollit quorum sententia confirmat ex verbis nostri tx ibi non retractandis quia nulli alij cotractus possunt

possunt retractari nisi qui iure valuerunt retractare non e rescindere quod gestum e non autem rescinditur quod prius nullum fuit id est quod prius iure non valuit et nam et si sub conditione 5. ff. de inuste rupto cui opinioni se subscribunt Din. et ultra montani quos refert et sequit Jasson Ibi n.º 3. et 4

Contrariam tamen sententiam imo ex nostrum debere indistincte admitti non solum in contractibus p[er] bonam sua natura validis sed etiam ipso iure nullis velut in venditione predij minoris vel alterius rei inmobilis sine curatoris autoritate et decreto iudicis facta ex l. 1. de rebus eorum l. et si quidem 11. C. de predijs minorum l. 12. tt.º 16. p.ª 6. magis probant maximus relatus ab eisdem glosis cuius opinionem insectant Bartolus Ibi n.º 3. Fulgosius 4. et 5. et sequentibus stabilit fundamentis. Primo ex generali regula nostri ꝗ[?] quae contractus a minoribus celebratos si iure iurando fuerint validati inuiolabiliter in todum praecipit saeculo, non minus contractus qui ipso iure nullum momentum continent quia qui sua natura valida sunt invalidi uident

2.º nam dotalis alienationem Legis Juliae prohibitione interdictam esse docemur in l. 1. et toto titulo de fundo dotali §. 1. inst.º quibus alienare licet si tamen huiusmodi alienatio quae ipso iure nulla e iuramento validet firma constituit Pontifex in cap.º cum

con

cōtingat de iure iurando

3.º pactum de renuntianda futura successione improbauit Imperator Alex. in l. pactum dotali 3. C. de collationibus, at Justinianus in l. fin. C. de pactis firmari tamen tale pactum iuramento dixit Pontifex in cap.º quamuis pactum de pactis in 6.º

Vlterius vsurarum promissionem omni iure inefficacem et reprobandam sīmus cap.º cōsuluit cap.º super eo de vsuris si tamen huiusmodi promissioni sacramentum adhibeat ad earum solutionem debitorem cogi constituit Pontifex in cap.º debitores de iure iurando, praeterea quaecumque metu fiunt facile rescinduntur actione vel exceptione quod metus causa l. 1 ff de in integrū l. 1 et per totum ff et C. de eo quod metus causa si iuramentum accesserit nulla actio vel exceptio redit cap.º si uero cap.º uerum de iure iurādo cap.º ad audientiam de his quae ui tradit Jass in l. si cō uenerit n.º 1 et 14 ff de iurisd.e om. iud. tandem probat constitutionem hanc in his cōtractibus etiam qui iure nō ualent iuramentū ui eandem necessitatem inducere nam ea ut et in l. 1. §. illud princip. aliter intendit vt induceat periurium videtur autem pariter periurium admiti siue cōtractus ualuit siue non ualuit vbicumque iuratus cōtra iuramentum uenerit ut optime tradit Donelus vbi §. Vltimo fault nam si constitutio hec nō accipiat in omnibus contractibus tam ipso iure

nullis

nullis quam sua natura validis nihil iure veteri ad
ijcisse videret. id est Alexandri constitutioni relatae
in l. 1. C. eodem quae de iure iurando in contractibus legi
timis praeberemus servando patris cuiusdam adque promis
sum erat ut notavit Alex. in praesenti verbo contracti
bus quem omnes huius opinionis insectatores secuntur

Neque obstat aliquid quod pro contraria sen
tentia ex vi verbi retractandis traditum est nam non
est nova verba abusive accipi ubi sententia verbi
id expostulet et puto quod in hac constitutione dicit de con
tractibus abusive dictum intelligat etiam de his quae
ita habiti sunt a contrahentibus ut contractus essent
et tales ab eis haberentur licet iure perfecti non essent
nam respondendum est aliis etiam testamenta illa pro
prie dicuntur quae iure perfecta sunt sed nihilominus ea
etiam abusive testamenta apellamus quae facta sunt
iniusta, rupta, irrita, vel imperfecta et de his testa
menti verbum accipi placet in edicto de tabulis aperi
endis l. 2. §. 1. quemadmodum tabulae aperiant tradit
Donellus ubi supra collumna 6. quibus et aliis fonda
mentis hanc martini sententiam secuntur Bartolus
hic nº 3. Fulg. nº 4. et 5. Salicetus 10. et alii quam
plurimi teste eodem Donelo.

Circa Martini sententiam non obstante con
traria a nobis pro viribus est tuenda quam inprimis
suadent verba nostri tex. 1. ex pensa ibi non retractandis

praete

preterea verba illa rerum suarum que ad bona mo
bilia que possunt sine decreto iudicis alienari l. lex
que tutores C. de administratione tutorum vel ad immobilia
decreto iudicis alienata ex l. si quidem C. de prediis
minorum sunt referenda et sic et eum accepisse in
sum alienationem valuisse iuramentum quod restitu
tionem excludat si minori contractus ratione et lesionis
pacto contingere potuisset quo in sensu et secundum hanc
sententiam intelexit etiam Cuiatius in novella Iustini
ani 51 tertium in d. l. 1. § que loquitur in venditione valida
a minore facta ut patet ex illis verbis emtori prediis
id est cum decreto venditi alias neque venditio fuisset
valida neque iuramento confirmaretur ut in iuribus
inferius referendis quod aperte dixit Imperator ubi
neque periurii, neque perfidie per que verba neque
periurii declarat se non consensurum restitutionem
quia se nunquam controversiam factorum iurave
rat id est non petiturum in integrum restitutionem per
alia autem verba neque perfidie se non consensurum
relaxationem iuramenti neque id minime quamvis
relaxatio iuramenti ab imperatoribus eo tempore p...
bat ex l. fin. ff. ad municipalem et tradit Suetonius
in Tiberio qui cuidam equiti Romano iurisiurandi
gratiam fecit quod uxorem in adulterio deprehenderit
quam nunquam repudiaturum iuraverat. 2° pro hac
sententia extat alegata regula legis non dubium l. de
legibus

legibus ff. de iustitia et iure. l. 1. §. si paciscar vinculum et genera liter ff. de pactis l. si quis inquilinos 112. §. ultimo ff de legatis 1 ex quibus iuribus constitutum est quod ea quae cepe fieri prohibent si fuerint facta non solum inutilia sed etiam pro infectis habentur adeo ut quod fuerit subsecutum ex eo sorti[illegible] taxum [illegible] quod nec iuramentum admittat tenent omnes s. relati et aliis omnibus Doctoribus

Minus obstant fundamenta adducta ex cap. cum contingat cap. debitores cap. signum et de ceteris de iure iurando quibus iuribus actus ipso iure nullos iuramento firmari videntur pro quorum iurium interpretatione vera quae nostrae legis et de materiae cognitione videtur dicendum est an iuramentum sequatur naturam actus cui adheret an vero excedat vel superet quae quaestio apud nostros controversa satis est in iuribus proxime relatis et ex his quae late refert Fragoselus in l. si unquam in praefatione n.° 546. de revocandis donat. et Covarr. in cap. quamvis pactum 1. p. § 3. n.° 10. ex quorum opinione verius est quoad validitatem actus non includentis iniquitatem eius iurandum ipsius actus naturam excedere non enim est iuramenti vis et potestas ut ad observantiam obliget quoniam ad validitatem interponit et nullam exceptione iurantis iniquitatem includit

Neque obstat tex. in l. si quis pro eo 47. ff de fideiussoribus ubi iuramentum ad validitatem actus interpositum non excedit ipsius naturam nam respondet quod ibi

sicut

licet iuramentum fuerit ad validitatem interpositum
nō tamen obligat iurantem nō quidem ratione de
fectus potestatis iuramenti sed ex defectu materię ut ex
I.C. responso in l. iurisiurandi . 7. de oper libertorum
ibi ut iurisiurandi obligatione teneatur libertum esse opor
tet qui iuret et libertatis causa iurare et inde nō mirū
quod in d. l. si quis pro eo iuramentum nō obligaret cum
nō esset libertus qui eum praestabat et ne iniquitatem
tale iuramentum induceret quatenus ingenuus ad
servitutis spem redigebat.

2º inquirendum ē an iuramentum cōtrac
tibus adiectum eam uim habeat ut quamuis cōtractus
sua natura inualidi et nulli sint iuramento nihil
ominus firmentur an vero nullo modo cōtractus inuali
dos firmet sed tantum iurantem de per se obliget prop
ter uitandum periurium: cuius quęstionis affirma
tiuam partem scilicet contractus inualidos ualidari
ex nostro [illegible] et ex Pontificum sanctionibus ī relatis pro
bauit Bart. hic nº 3. et in d. l. si quis pro eo nº 8. et eum
secundum Jasonem hic nº 54. Covarruuias in cap. quam
uis pactum 2. pᵉ. §. 1. nº 7. contrariam tamen tenue
runt Cumanus in d. l. si quis pro eo nº 3. Portius in §.
extraneis inst.ᵃ de heredum qualit.ᵉ et Jasoni placuit
hic nº 4. 5. et 37. Alciato in d. cap. cum contingat nº 113.
ex cuius quęstionis resolutione illud sequitur quod si cōtractus
inualidi et nulli iuramento nō confirmantur neque
eos

eos validos constituit sed per se tantum ad observatiam obligat sequitur quod praestita iuramenti relaxatione vel absolutione nulla postea remanebit obligatio, firmiter confirmat contractum etiam post absolutionem obligatio manebit et alij resultabunt effectus quos eleganter tradit Pontius in d. § extraneis n.º 10 et Covar. in d. cap. quamvis pactum 2.p. § 1. n.º 7.

Sed Covarruviae contraria sententia mihi magis probata est nam licet iuramentum materiam actus principalis cui adhaeret excedere possit contra regulam ex in l. cum principalis 129 ff de regulis iuris, nihilominus tamen illa excessus in confirmando contractu nullo et invalido considerandus non est sed tantum in obligatione ad observantiam iuramenti quia postea absque iniquitatis vinculo et tertij praeiudicio observari ex quo iam apparet vera interpretatio ad d. dicta iura universa scilicet iuramentum observari ratione obligationis ortae ex ipso iuramento ne quis periurium incurrat non vero contractum principalem nullos firmet quod patet primo ex relegato cap. cum contingat ubi iuramentum de non contraveniendo a donationibus rerum dotalium omnino servandum esse Pontifex docet cum talis observatio neque salutis aeternae dispendium neque in tertij redundet praeiudicium ut patet ex illis verbis ibi nec tali tamen praestito iuramento contingat periurijs etsi non vera sed ad huiusmodi contractus fore observan

dos

randos tanquam iuramento firmatos et patet ex pre
dicto tex. in d. cap. debitor enim obligatus ad soluendas usuras iuramen
to obligatus eas cogitur soluere, solutas vero competit repeti
tio quod si vis ex iuramento contractus usurarius con
firmaret repetitio non posset competere ac si a principio
ex contractu valido pecuniam soluisset idem euincit
tex in cap. si vero ex illis verbis non obstante con
tra iuramentum suum venire eidem et Federicus
Imperator in presenti statuerat dum iuramentum invi
olabiliter custodiri tantum iussit contractus autem
ipsius quoque validitatis ratione iuramenti constabiliunt
Nec obstat tex. in d. cap. quamuis pactum
nam licet pactus de futura successione iure ciuili
improbatum ratione iuramenti seruandum esse dicat
Pontifex modo tamen sententia d. intelligenda est vt
iuramentum ratione ipsius ad obseruantiam obliget
his quoque a muliere seruandum iurato tamen iuris iurandi
non tamen in parte per eum validati vt inuenit poste
riora tex. verba ibi cum in dispendium non vergat sa
lutis aeternae alia est ratione quoniam de valore iuramenti
quoque ad Pontifices expectat alia de valore contractus qui
ad Principes pertinet de obligatione orta ex Juramento
de eius quoque prestantia et obseruatione Pontifices cognos
cunt sicut de contractus valore qui iure ciuili perti
net vt optime tradit S. Tomas 2.a 2.ae q.a 89. articulo 7. in
responsione ad 3. argumentum et ideo pactum lege ciuili
im

improbatum ratione iuramenti sic nam a Pontifice decidi non potuit sed ratione iuramenti pactum seruandum esse ne alias quis periurium incurreret

Vlterius nō obstat fundamentum adductum de periurio nam licet uerum sit pariter incurri periurium cōtraueniendo iuramento adiecto cōtractui tam ualido quam inualido ratione obligationis naturalis (quod iure ciuili in cōtractu inualido nequaquam admisit Donell. lib. 1. commentar. in principio et cap. 7. in fine ubi acutissime id disputat) nihilominus tamen uarij resultant effectus ratione obligationis cōtractus ex eo quod iuramentum cōtractus nullos uel sua natura inualidos confirmat ut tradit Portius in d. §. extraneus n°. 19. et ideo fundamentum illud admitti nō potest

Tandem nec minus urget ultimum fundamentum ex eo adsumptum quod si lex nostra nō loqueretur in cōtractibus inualidis nihil adijceret iuri ueteri et Alexandri constitutioni relatę in l. 1. § ubi iam cōtractibus ualidis idem iuris statutum erat nam dicendum est plura Federicum l. d. tit. constitutioni adiecisse addendo et detrahendo ut per Dorellus columna 6. circa finem atque sic illa [illegible] legem scilicet Alexandri de minore generaliter [illegible] legem hęc uero constitutio minorem [illegible] pubertati dumtaxat iuramenta seruari iussit illa de iure iurando in uenditione minoris

inter

interposito servando scriptae, hic generalis e hoc idem in cotractibus puberum cauens Alex. in iureiurando minoris vt corporaliter praestito etiam sit exigit Federicus et simpliciter vt js. latius dicemus ille iusiurandum minoris sine exceptione cofirmat negat quis si quis que neque periurij neque perfidos auctorem futurum quod sane ad eos contractus quibus iuramentum praestat pertinere uidetur hic vero illa sacramenta puberum contractibus adiecta seruanda constituit si sponte facta fuerint per uim autem extorta nullius esse momenti ex quibus no obscure constat constitutionem hanc nouam esse et adendo et detrahendo plurimo addidisse.

Neque obstat quod dubi e cotra ex significatione uerbi retractandi pro nostra opinione supra expensa licere uerbi significatione abusiue accipi nam ille procedit quando leges vel testamenta aliquid cautum e aliquo verbo quod nisi improprie et abusiue acciperet constitutio futura esset inutilis tunc enim impropriam et abusiuam significationem accipiendam esse placuit quod mens legis vel testatoris subsistat ne dum aliquid agi conatus fuerat superuacaneum sit quod patet exemplo in l. si quando. 112 ff de legatis primo vbi testator legauerat uxori sue quae uiuus ei donauerat Africanus qui eo legato non alias donationes comprehendi dixit quam eas quae iure valuerunt hoc autem no ex propria significatione uerbi sed ex

abusio

abuso qui intelligit de sit testatorem sensisse nō ē alioquī frustra fuisse legaturus vel etiam intelligit quando ambiguā oratione utit lex quia in ea verborum incertitudine illud accipi debet sine et abusivo sine quo lex alias fuisset inutilis arguto ex in l. 1. circa finem ff ad municipalem

Secus vero quando ex verbis alicuius scripti sequitur sententia quia nunquam a propria verborum significatione recedendum esse traditum ē nisi cum aliud scriptorem sensisse manifeste constiterit l. nō aliter 69. ff de legatis 3. ... proponit ... collegi ... a propria eorum verborum signif. recedere ... invalidi ... qui proprie ... apellant ... rubricata pro quo etiam facit quod aperte iure veteri cautum est iuramenta de re contra leges contracta nequaquam valere et in posterioribus legis quae ... illud receptum ē ut leges posteriores leges prioribus nō essent contrariae maxime ... nō essent ... modo nō denigare prioribus sed etiā si quid in eis esset ambiguum ex prioribus etiam interpretandas et ad eorum sententiam referri debere l. nō ē novum 26. l. sed et posteriores 28. ff de legibus nam quod posteriori lege specialiter expressum nō ē id veterum dispositione constitutionum relictum intelligi debet l. praecipimus

nas in fine ff appellationibus maxime cum credendum sit Romanum Principem qui iura tenet velle priores constitutiones recte possitas verbis id non aperte signantibus evertere l. si quando 3a. C. de inofficioso quare cum hec constitutio Federici specialiter et aperte non iubeat iuramentum super contractibus iure reprobatis non valere cum ut ex traditis adeo verborum significatio retractat planum est constitutionem sane ut verbis sit necesse in contractibus invalidis procedere et apropria verbo retractandi significatione recedendum non esse ex quibus non parum titubat nostra remanet opinio magis quam equo et reip. utilitatibus nam si alias in contrario sententia essent intelligenda perniciosa quidem essent animabus et reipublice nam ea facilitate qua creditores extorquent alienationem a minoribus eadem etiam ex iuramento extorquerent quod adeo invaluit ut Henricum septimum Imperatorem Romanorum si morte prebentus non esset et eam revocaturum dicant Curtius et Cornens Su

Quod si alium Martini sententia assentire tamquam prax. receptiori hoc et magis iure consentaneum visum fuit magis verbis probantibus iuramenta super contractibus a iure reprobatis interposita nullius esse momenti qualia sunt tx in l. non dubium 5. C. de legibus tx in l. cum geneium 4. si pacisear vere valet generaliter de pactis tx in l. si quis inquilinos 15. §. fin. de legatis 1°. Respondere necessarium erit quod varie solent ab inter

pretibus assignari solutiones et omissis omnibus ea solet tradi receptior iura illa loqui in contractibus a iure propter turpitudinem reprobatis in quibus iuramentum non obligat ceterum si contractus non prohibeat sed persona prohibeat contrahere non seruata certa solemnitate iuramenti sic nec solemnitatis defectum supplet et ideo tenet et in nostro casu et in d. cap. cum contingat cum alijs quam solutionem tradit Covarruuias in cap. quamuis pactum 2. p. in principio, quis interpretatio a praeceptoribus tradita et d. legi Jurisgentium vera est generaliter et d. l. si quis inquilinos. §. fin. posset adaptari et quoad earum praescriptionem substineri d. tamen legi non dubium non oberit quia generalis regula ibi tradita non potest absque manifesta uiolentia ad solas prohibitiones propter turpitudinem factam induci vnde d. legi non dubium alijs quis pluribus omissis solet et potest respondere procedere in contractibus contra ius publicum factis quo casu nec pactum nec iuramentum neque conuentio obligat ex regula tx. in l. ius publicum 39. ff. de pactis l. quod debetur §. 1. ff. ad l. falcidiam cap. si diligenti de foro competenti quem intellectum tradit Accursius in l. 2. verbo prinata et in l. quemadmodum 1. verbo uendi C. de agricolis et censitis lib. 10. quem intellectum confirmat ex nouella originali Theodosij imp. ex qua lex non dubium desumpta est ne curialis praedium alterius conducat nam cum curiales tabellionum et procuratorum prohibent officio fungi l. vniuersa 15. l. si quis 34.

Codice

l. de decurionibus lib. 10 in fraudem legis fiebant cõductores
ideo Theodosius statuit ne fraus legi facta illos excusaret etiã
iuramento interposito ergo sive de contractibus validis secũ
dum nostram opinionem sive invalidis secundum contra
riam loquatur nostra lex erit advertendum quod dum Fede
ricus iuramenta a puberibus facta super cõtractibus servari
iubet intelligendum ẽ ut verbum cõtractus posito more
generaliter accipiatur ut omnes puberum conventiones com
prehendat ex quibus obligatus erit id est ne eas tantum
ex quibus mutuæ sunt obligationes qualis ẽ emptio, vendi
tio, societas, permutatio de quibus inter contractus verbum
angustiori significatione accipi solet l. Labeo. 19. ff de ver
borum sign. vinculo cõtrahentium, sed et eas etiam ex quibus
unus obligatur qualis ẽ stipulatio et mutuum ita quod si puber
stipulanti quid promiserit eaque ut iure obligaretur interposu
erit quis iuramentum generaliter hac constitutione ca
vendum esse sacramentum inviolabiliter servandum
proinde quis restitutioni locum nõ esse quod cõfirmatur
ex usu verbi et ex ratione huius legis nam et ista stipu
latio et quæcumque aliæ conventiones ex quibus quis obligatur
etiam si unus tantum obliget nihilominus cõtractus appellatur
l. nõ solum 30. ff de oblig. et actionib. et colligitur ex illa divisi
one cum dicimus obligationes esse ex cõtractu vel maleficio
cõtrahi autem re ut mutuo, aut verbis id est stipulatione
aut literis, aut cõsensu §. fin. inst. de obligationibus l. 1. ff
de obligationibus ex ratione autem huius legis constat nã
ipsi

ipsius intentio ē ne pubes periurans audiat ne Magistratus
ne ue Princeps unquam periurij auctor existat vt aper
tius patet ex l. l. s. sed nō minus periurat qui obligatus ē
solus quā qui obligatus ē cum alio si iuratus aduersus iu
ramentum venient q. dicendum ē nostram legem in
cōtractibus in quibus ex vna parte tantum erit obligatio
procedere ut tenuit eleganter Donelus s. coll. 4. circa me
dium. Qui cōtractus iurati ad hoc ratione iuramenti obli
gent super rebus ipsorum pub. enim debent esse celebrati
vt constat ex illis uerbis rerū suarū quæ uerba nō solum
accipi debent vt cōtractus rerum suarum tantū apellet
illi in quibus puberes de rebus suis distrahendis aliena dis
ue aut earum vsu aliquid cum *alio cōtrahant vt fit in
emtionibus, permutationibus, locationibus, sed etiā si de
alijs rebus cauerit et nullam de aliqua re cōtrouersiā
facturum iurauerit quod ex sententia nostræ consti
tutionis patet quia eodem modo incurrit periurium et uer
borum significatio hoc admittit vt cōtractus rerū puberis
possimus interpretari cōtractum omnem in quo ipse obli
gat et licet uideat superuacua et si uerba illa rerū
suarū cum quis obligat de suis rebus prestandis obligetur
nam cum omnis obligatio aut in dando aut in faciendo
cōsistat l. 2. de verbor. oblig. et si in dando sit nemo possit
dare nisi res suas l. nemo plus iuris. 54. ff. de reg. iuris si
in faciendo factum etiam quod prestat nostrum ē et eo
nō prestito exitus obligationis est ut pecunia det l. stipula
tiones

*alio

tionis nō diuidunt 12. §. Scipus ff de uerbor obligat. ac per con
sequens dixisse sufficeret contractus absque eo quod adiece
rit cōtractus rerum suarum nihilominus tamen
dicendum ē superuacua nō esse uerba illa superuacua
nō forent si prius Imperator nominasset cōtractus puberū
sed cum simpliciter prius cōtractus nominasset illud resta
bat ut sciret de quorū cōtractibus loqueret et sic addidit
verbum suarum quasi dixisset sacramenta puberum
super cōtractibus ipsorum seu de rebus ad ipsos pertinētibus
inuiolabiliter serueant quæ etiam verba addita sunt ut cō
tractus alieni remouerent scilicet ut putari nō possint
sacramenta puberum etiā seruanda esse cum esset super
cōtractibus alienis interposita ut puta si iurauerit pu
bes promissorem alieni cōtractus facturum quod promisit
nec cōtrauenturum nam in eo nulla est iurantis obli
gatio nā eo casu si a pubere exigit ut impediat ne promisso
cōtra id quod cauit faciat exigit ab eo quod ipse prestare
nō potest rei autem impossibilis nullum est iuramētū
si autem a pubere exigat ut promissore nō sabiente quod
promisit tunc pubes qui iurauit illud facturum id
prestet sic tamen nō agit de iure iurando seruando quod
aperte seruabitur nō ē sed tantum ut pubes obliget quod
fieri nō potest cum nemo permittens alium facturū
daturumue obliget ut idem prestet quia neque id cō=
senciit neque id permisit ut tradunt omnes per tex ibi
in l. inter stipulantem in principio ff de uerbor obligatio
nibus

nibus

Ergo super his rebus interposita iuramenta inviolabiliter servari Fridericus praecipit id est ut contractus rescindi non possint non solum iure civili cum secundum nostram opinionem eos contractus proponamus qui iure civili valent sed etiam neque iure Pretorio quia ratione iuramenti minor 25 annis a beneficio restitutionis excludit quam sententiam tenet Abbas in cap. cum contingat n. 27. de iure iurando et alij quos refert et sequitur Jass. hic n. 45. Donel. ubi s. et probat in l. 56. tit. 5. p. 5. et in l. 6. tit. 11. p. 3. Sed illud se offert difficile et satis inter interpretes controversum an minor de remedio restitutionis sibi competenti debet certiorari ad hoc ut interposito iuramento ab huius modi beneficio excludatur in qua questione partem affirmativam tenet Dinus et Cinus in l. 2. C. de rescindenda quos secuti Joann. Andr. et Covar. in cap. penult. extra de emptione et vend. contra comunem hic Butrius n. 15. equiorem Imola n. 32 = quos et alios refert Meneses in l. 2. C. de rescindenda n. 34. quorum opinio eo nititur fundamento nam iuramentum quem admodum et transactione ita non solet ad incognita et incogitata extendi l. si cui C. de non numerata pecunia l. fin. ff. qui satisdare cogantur contrariam tamen sententiam s. certiorationem non requiri docet Bart. in l. sciendum n. 8. de verborum quem ibi sequitur Cumanus esse quam magis comunem et receptam dixit Alex. hic n. 66. et alij relati a Meneses d. n. 34. et eam tenet Parladorius lib. 1. rerum quotidianarum

cap.

cap.º 9. n.º 22. pro qua opinione illud ē eficax fundamentum quia potestas hęc iuramento tribuit a iure ideo quę minor cum iurat scire debet per iuramentum eficaciter obligari absque spe restitutionis, neque propter ignorantiam iuris potuit excusari l. 2. § constitutionis C. de iuris et facti et confirmat ex cap.º ex rescripto de iure iurando ubi renuntiatio Velleiani facta a muliere valet etiā si de illo beneficio certiorata nō sit: quę opinionum cōtroversia ut cesset cautę faciat qui cum minore cōtrahens fecerit in instrumento apponi hanc clausulam siendo cierto de la fuersa que tiene el iuramento hecho por el menor y q. le haze mayor y escluie el beneficio de restitucion que el drecho le cōsede iuró a Dios etc.

Huic alia proxima ē questio an si minor ultra dimidiam iusti pretij lesus sit in casibus in quibus locus ē remedio l. 2.ª C. de rescindenda et cap. cum causa extra de emptione et venditione propter iuramentum ab eo remedio excludat in qua questione comuni omnium interpretum sententia respondet minorem ab eo remedio nō excludi nam iuramentum illud operat .f. minorem facere maiorem et sic propter illud excludit ab his remedijs quę ratione minoris ętatis ei cōpetebant nō autem ab his quę maioribus cōcederent. Cuius rationis ea ē ratio nam minor iurans cogitare debuit exigi ab eo iuramentum ut excluderet a beneficio minoris ętatis et consequenter ad incogitata hoc ē ad ea remedia quę etiā maioribus conce-

derit

derent nõ extendit d. l. finalis C. de nõ numer. pecunia l. fin. ff qui satisdare cogant tx obtimus in l. si libertus 30. ff de operis libertoz

Quod ita demum procedit nisi specialiter et huic quoqz remedio cum iuramento minor renuntiaverit nam tunc pretextu lesionis ultra dimidiam nõ poterit cõtra iuramentum venire ut tradunt in l. 2. C. de rescind. vendit. Bart. nº 10 Baldus 12 Cagnolus 103 et plures eiusdem opinionis congessit ibi Pinellus 3. pª cap. 1. nº 9 et noster Meneses nº 34 Parladorus d. cap. 4. nº 3. et de iure nostro Regio probat opinione ẽ expressus tx in l. 56. titº 5. pª 5. verbo otro si desimos et generaliter quod ubi cõtractus alia ratione quam minoris ętatis infringi potest nõ excludat minor qui iuravit a iure agendi contractum docet ibi Bart. quem secunt Jasson nº 46. Curtius nº 165 et tradit Telus Fernandez in l. 17. tauri nº 100

Unde illud poterit perpetuo observare cõtrahẽtes cum minoribus ut ultra clausulam supra positam et sane adijciant que no vendran contra el dicho contrato en juisio ni fuera del por razon de su menor edad ni por dezir que fueron engañados en la metad del justo precio ni por otra causa ni razon que les pueda competer siendo maiores quę et iure fori observant icire tamẽ possi securos nõ arbitror eos qui in has angustias minoris redeunt remedia iuris etiam maioribus cõpetentia per similes clausulas minoribus subtrahentes

Ab hac

Ab hac etiam nō aliena ē alia perplexa inter in
terpretes disputatio an minor adversus cōtractum iura
mento vallatum possit in integrum restitui si in eo fuerit
enormiter lessus in qua quæstione licet Farinacius d. lib. 3.
cōtrovert. cap. 14 aliquos ex interpretibus negativā partem
tenuisse dicat alios distinctionem adhibuisse inter læsionē
enormem et enormissimam ut videre ē per eum nihil
ominus tamen securius dicendum ē quod licet renunciatio
per clausulam superiorem amplissimis verbis cōcepta fu
erit iuramentum quæ interpositum iuxta tm̄ minor a
iure agendi contra cōtractum prætextu læsionis enormissimæ ex
cludit quod ex eo aparet quod huiusmodi enormis læsio quæ
ultra dimidiam cōsiderari debet dolum, fraudem et
iniquitatem cōtinere censet l. si quis cum aliter. 36.
ff de verbor. l. maioribus C. comunia utriusque iudicij
et iuramentum vinculum iniquitati esse nō debet ideo
qui iurans poterit servato iuris ordine huiusmodi cōtractū
opugnare nam licet ex parte iurantis qui deceptus est
non cōtineat iniquitatem possit quæ servari sine interi
tu salutis æternæ quia tamen præstat occasionē ut iniqui
tatem comitat lædendo enormiter eum cū quo cōtrahit
ideo nō impedit quin cōtractus possit rescindi prætextu læsi
onis enormissimæ cui dolus inesse credit pro quo solet ex
pendi obtimus tx in l. omnes §. Lucius Titius ff quæ in fraudē
creditor. tx in l. si superstite ad finem C. de dolo. Unde tale
iuramentū tanquā ocasionē iniquitatis præstans servandum
non

[margin:] + contra cōtractū

nõ est cap.° 2. cap.° quantum cap.° quemadmodum de iure iurando et sane opinionem ut veriorem tradidit Cobar. lib. 2. variar. cap.° 4. n.° 5. secundũ quã ita iudicatum vidisse in cõcilio granatensi testat. referens Casiodorũ qui in Rota ita iudicatum fuisse aserit in desisione 1. sub tt.° de emtione et venditione tenet Abas in cap.° cum causam n.° 12. de emtione et venditione et in cap.° cũ cõtingat n.° 23. Parladorus d. cap.° 4. n.° 24. et ultra eos sane dicit comunẽ Decius cõcilio 180. et 81. exempla autem enormissime lessionis cõstituit Covar. in causa in qua iudicatum uidit dum res mile ter et quingẽtos valens mile et quingentis vendita fuit in rota autem res ius mile et trecentos valens milẽ fuit distracta q.° medi ocriter dimidiam iusti pretij secundum eorum opinionem debet lessio excedere

Vnde aliqui voluerunt quod cũ huiusmodi iuramentum tanquam uinculum iniquitatis cõtines nõ obliget eum his qui iuravit si ratione lessionis enor missime cõtra contractum venerit nõ sit periurij reus nõ esse nesesarium petere relaxationem iuramẽti ad afectum agendi vel excipiendi. Ego tamẽ cum ex parte iurantis nõ olet iniquitas in observatione huiusmodi iuramẽti verius et securius puto prius relaxatione iuramẽ ti impetrare quam quis in iudicio vel agendo vel excipi endo cõtra cõtractum cõpareat quẽadmodũ etiã in specie tx in cap.° debitores aparet

Et lis

Et licet aliqui voluerint quod in petenda huiusmodi relaxatione partis aduersæ interueniat citatio vt ē Curtius Junior in cōsilio 43. et alij relati a Cobar. lib. 1. variarum cap.º 4. n.º 5. moti quod generaliter omnes quorū interest aliquid fieri vel non fieri sunt citandi l. de vno quoque de re iudicata cap.º 1. de causa possetionis com̄unis tamē sententia in contrarium extat citationē ad cō sedendam huiusmodi relaxationem nō esse necessariam quam resoluit plures referens Math. de Afflictis desis.º 220. n.º 10. Cobar. d. lib. 1. cap.º 4. Parladorius d. cap.º 4. n.º 55. Vnde legati apostolici qui in prouintias mittunt quos Hispanæ nuncios apellamus huiusmodi relaxationē cirramē ti solent concedere hoc quæ sine vlla causæ cognitione nā ex tali relaxatione nō offendit regula d. l. de vnoquoque quia pars aduersa nō ledit cum cōtractus per talem relaxationem nō rescindat neque ius ex eo cōpetens vlla exceptione diminuat sed tantum cōcedat ad hoc vt qui iurauit sine reatu periurij in iudicio cōpareat et causas quæ alias a iure aprobatæ sunt et sufitientes ad rescindendum cōtractum possit alegare

Illud omnino aduertendū ē quod cū Federicus de sacramētis puberum aperte loquat impuberū sacramenta hac lege nō cōprehendunt imo ipsius verbis rebutare cōcedit quod ex eo patet nā ea ē uis alicuius orationis ad certum aliquod personarū genus directæ et maxime in legibus quæ vt uirorū prudentum cōsulta lege. 1. ff de legibus

Ad Auth. Sacramenta puberum

legibus ita scribi solent ut nihil sit otiosum ut quoties certis quibusdam personis ex aliquo genere nominatim quid adimit ceteris quae ex eodem genere sunt concedi intelligat l. cum praetor. 12. ff de iudiciis et econtra si quid concedit certis hominum speciebus nominatim ceteris qui sunt ex eodem genere continuo videt ademptum quod patet in ipso edicto de minoribus quod quia auxilium pollicet nominatim de eo quod cum minore gestum erit fieri accepit ut idem auxilium intelligat denegatum de eo quod gestum erit cum maioribus l. 3 §. sed utrum ff de minoribus quod summa ratione nititur nam si quod de certis personis nominatim lege cautum est id lex ad universum earum generum pertinere voluit sine ulla ratione retulit ad certas tantum personas quae totius generis debuit esse communis Unde cum hac Federici constitutione nominatim sacramentis puberum retractationem ademerit frustra nominatim puberum adiecisset si etiam in sacramentis impuberum idem ius esse vellet quod ultimum in legibus numquam solet admitti l. 4. in fine ff de captiuis et postliminio reversis quod quidem licet Fedonicum sat adrectione puberum eam sacramenti retractationem quam puberibus adimit impuberibus concessisse omnes recte procedere admittunt in infantibus et in impuberibus qui infantiae sunt proximi quia sicut nec doli capaces sunt neque id quod promittat aut iurat intelligunt §. pupillus inst. de inutilibus stipulationibus

Maior

Maior tamen dubitatio in euenerat an si impubes proximus pubertati conuentionem seruaturum iurauerit hac constitutione comprehendat ut hoc iuramentum et per eum contractus retractari no possit ac si puberis essent proximus autem pubertati pupillus dicit in masculo a decennio anno et dimidio, in femina a nouem et dimidio ita tradit glosa in §. pupillus verbo infantes proximus instit. de inutilibus glosa 1 in l. pupillum 112 ff de reg. Juris et de iure Regio e ex expressum in l. 9. tt.º 1. p.ta 7. quia lex cum nullam differentiam constituat inter masculum et feminam velit dicendum e in utroque idem ius procedere per eam vel quod cum sit omissum relinquat in dispositione iuris comunis ut voluit gregorius ibi verbo mayor de diez años y medio in questione autem prima fuit sententia etiam hanc constitutionem locum habere in iuramentis etiam interpositis ab impuberibus si doli sint capaces et sequentibus fundamentis innitit nam pupillus proximus pubertati doli capax e ideoque et furti et periurii tenet cap.º 1. de delictis puerorum l. impuberem 23. ff de furtis l. pupillum 112 ff de regulis iuris l. apud Selsum 4 · §. quia in tutore ff de doli mali et metus §. in summa inst.º de obligat quae ex delicto. Secundo ex cap.º ex literis 2. de sponsalibus quo iure impuberes iuramento obligari ad matrimonium contrahendum aserit. 3.º ex l. fin. versiculo in eum ibi

142

ubi in eum qui impubes iuravit. §. qui iurare potue
rit etc. ff. de liberali causa accedit etiam rationabi
liam qualis supplere constat l. 3. C. si minor se maiorem
dixerit et in criminibus qualibi suffragio minores non
iuvari nec animi infirmitatem malorum mores ex
cusare dixerunt Imperatores in l. 1. C. si adversus delic
tum. Denique nullius malitiam neque ipsi securosam
neque alteri damnosam esse debere dicitur in l. 1. ff. de dolo
quam sententiam tenuerunt Bart. Paulus Alex. in
presenti et in l. qui iurasse 26. ff. de iure iurando Ma
theus de Afflictis decisione 322. et alii relati a Jassone
in presenti nº. 22. et a Faquineo lib. 3. controver. cap. 12.

Contraria tamen sententia a nobis defendenda
e quam imprimis suadet Federicum de pueribus sibi
locutum fuisse sic quod ob hac constitutione exclusi
sse impuberes et sive illud etiam adijcit fundamentum
Faquineus nam iuramentum tres comites habere debet,
veritatem, iustitiam, et iudicium cap. et in C. Crisibus de
iure iurando impubes autem iudicium saltem plenum
et integrum ut requiritur non habet. 3º. tamen et fortius
nam contraria sententia periculose utilitati pupill
orum oppugnat si enim iuramento ita obligarentur
ut adversus contractum venire non possent efficeret ut
quamvis quod gererent non intellexerint esse neque
nimia lesi numquam tamen restitui possent unde cu
rarent cum his contrahentes ut iuramentum in contractibus

inter

interponerent quod quidem vt potest apubentissaule impetraret nam qui potuit in dicio vt rei suae alienationi consentiret saul... etiam imperitia et infirmitas iuuenilis aetatis eo adduceret vt eam alienationem quam iam opinione prae comprobauit iure iurando confirmaret. Vnde si contraria opinio substineretur inuenta esset ratio qua misera omnibus miseratione digna aetas captionibus et omnium malitiosorum insidijs exponeret. quare cum in ea tantum sit periculi aduersus eam aetatem quae communi fauore praesidio ac tutella legum digna est admitti non debet hanc opinionem tenuerunt Donelus d. lib. 21. comentariorum cap. 13 collumna 1. Faquinaeus vbi supra plures referens Jasson etiam pluribus relatis in presenti a n. 15.

Qua retenta contrarij non obstant fundamenta scilicet tx in d. l. pupillum d. l. 1. C. si aduersus delictum L. 4. §. qui in tutore ff de doli mali et metus L. fin. ff de liberali causa L. 3. C. si minor se maiorem dixerit L. 1. ff de dolo cap. 1. de delictis puerorum et alijs iuribus quibus probatur impuberem doli capacem posse delinquere tanquam si pubes esset et etiam puniri sic quod impuberibus aequiparari nam ea omnia iura referenda sunt ad eum impuberem qui in quo delinquerit scit aut aliter quid quod comiserit dolo malo fecerit et eo casu ubi dolus adest aequum est quod malitia supleat aetatem et quod malorum mores animi infirmitas

non

nõ excaset malitia quae et dolus sibi socios nõ sit d. l. 3. C. si minor se maiorem dixerit d. l. 1. ff de dolo d. l. 1. C. si aduersus delictum quod etiam ex ceteris iu ribus pro contraria opinione adductis evidenter si ex pendant apparet et quia clara eorum verba id demõ strant bñ refere nõ obstat nõ autem ea iura refferri debent ad eum impuberem a quo dolus abest nam dum malitia non arguit impuberes in rerũ admi nistratione puberibus minime cõparant sed puberes quod gerunt scire et intelligere existimant nõ autẽ impuberes quod verum esse ex duobus notissimis doctrinis apparet. 1ª est quod puberibus qui curatorẽ nõ habent rerũ suarum administratio permittat adeo vt quod per se sine curatoris autoritate gesserint firmũ sit l. si cura torem habens. 3. C. de in integrum impuberibus autem tanquam omni intelligentia ad res per se gerendas des titutis facultas haec adempta ẽ adeo vt si quid gesserint sine tutoris autoritate quod ad adquirendum nõ perti neat nullius ẽ momenti l. in negotijs 5. ff de regulis iuris §. pupillus inst. de inutilibus Altera doctrina ẽ quod puberes si per se res suas tractare volunt liberum ẽ nam inuiti curatores nõ accipiunt §. item inuiti inst. de curatoribus impuberes vero cum per se nihil agere possint si periculum aliquod eis imminet inuiti accipiunt tutores cuius prudentia et autoritate regãt quod naturali ratione cõvenit vt in §. impuberes inst.

de

+ doctrinis

de Atiliano tutore ex quibus aparet nõ esse in eadem causa pubere[m] et impuberes licet sint doli capaces si tamen dolus absit in aequiparant[ur] quod autem in nostra specie dolus absit et quod impubes qui contraxit et iuravit cõtractũ nõ cõtravenit[ur]um nihil dolo faciat neque tunc cum iurat neque cum adversus cõtractum restitui postulat patet nam tunc cum iurat nõ fallit sed fallit sive id fiat dolo adversarij cum quo cõtrahit sive ipsius errore vel aetatis imperitia et his accedit quod pupillus si fallit fallere nõ videt[ur] neque scire l. qui iurasse 26. in fine principij ff de iureiurando dolus autem nõ ẽ nisi tunc cum quis sciens, prudens, et consulto fallit l. 1. §. 1. ff de dolo multo minus dolum adesse videt[ur] quoties impubes restitui postulat adversus id in quo se captum dicit nam tunc imo illud principaliter intendit ut fraudem excludat quae fraus non tantum in re ẽ sed etiam in adversario cum pupillo contrahente qui quod scit per imperitiam pupilli male gestum id obtentu iuris iurandi eadem imperitia interpositi defendere nititur unde dolo facere nõ videt[ur] cum fraudem excludat l. cum pater. 19. §. filio in fine ff de legatis. 2. ex quibus aparet supradicta iura parum obesse ad cõtrariam opinionem stabiliendam

Neq[ue] obstat tx sane difficilis in cap[itul]o ex literis ext. 2° de sponsalibus quo impubes ad cõtrahendũ matrimonium iuramẽto obligat[ur] cuius tx difficultas maxime

inter

interpretum ingenium exercuit in presenti Paquinens
nam licet pro contraria opinione eum adduxerit eius ta=
men difficultatem licet bene nostram sententiam et
veriorem asseruerit conquirendam relinquit simpliciter dicens
quod licet Juramento et matrimonio impuberes obligentur
non tamen dum contrahunt contra legis formam quod quidem
difficultatis scrupulum non removet. Unde Covarr. in cap.
quamvis pactum q. p. §. 1. n.º 2. et 7. eadem verba in epito
me de sponsalibus 2. p. cap. 4. n.º 9. nostram hanc opinionem
tenet nihilominus tamen obligari iuramento impuberem
dicit eo quod esse concedendam ex potestate absolutionem praeter
quam in iuramento matrimonio debitam ex tx. ind. cap. ex
litteris eiusque solutio ea ratione probari non potest nam
ad validitatem iuramenti tres comites necessarios esse patet veri
tatem, iustitiam, et iudicium, cap. animadvertendum de iureiurando
si ergo impubes qui iuravit iudicio carebat plenumque et in
tegrum non habebat consilium eius ut quod iuraret non intel
ligeret iuramentum non tenet et eo casu iuramento non obli
gabit si autem integrum habebat iudicium et quod iuravit
intellexit iuramento obligabit eique danda non erit abso
lutio cum in hoc casu iure intelligat quid agat puberibus
equipareter. Unde Jasson differentiam constituebat inter=
ius Canonicum et civile ut de iure Canonico nostra haec=
constitutio locum haberet in impuberibus proximis puber=
tati ea maxime ratione nam ius Canonicum animae periculum
considerat et peccatum et ideo impubes si iuramentum non observa
ret

varit peccaret et delinqueret quā opinionē probat tx in d. cap.º ex literis. Sed cum videam quod ad Consumationem ad iuramenti validitatem ętas, iudicium, et consilium requirat ideo nō asentior opinioni quod simpliciter iuramento obliget impubes

Quare licet mihi nunquam tantum ipsi tribuere ut quod ceteri nō obtinuerunt solum me putem assecuturum hac tamē in parte temperare nō potui quin eadem ratione motus meū in hac re interponerem iudicium, assero etiā impuberem posse contra iuramentū venire et adversus iuramentum contractum restitui secundum nostram opinionem. Neq3 obstat tx in d. cap.º ex literis ubi in matrimonio adimplere iuramentum compellit id enim specialiter in matrimonio procedit et in eo specialiter despensatum invenimus nam + licet alias regulariter in omnibus contractibus malitia nō suppleat ętatem nisi scientia probetur vel dolus absit, in matrimonio tamē semper presumit impuberem scire quod iuraret sic semper intelligit supple ta ętas id q3 prestantię et excellentię sacramenti matrimonij tribuendum ē ut si iuramentum in eo adhibeat ab impubere intelligat scire quod iurat esse que suppletam ętatē et eum adimplere compellat et licet videat quod hec pro dī ratio possit retorqueri nā si in cōtractibus et alijs rebus minoris ponderis et momenti ad hoc ut iuramentum obliget plenū et integrū iudicium requirit ut ex tx. d. ex. patet multo magis in re tam gravi et excellenti ut ē matrimonium

+ licet

nium requiri debebat pr̃eqz iuramenti de contrahendo ma
trimonio interpositum ab impubere vt per iurus esse nõ
videat quia quod iurat non intelligit d. l. qui iurasse
obligare eum nequaquam debeat nihilominus tamen
a supra dicta ratione recedendum nõ ẽ quã verã esse et in
hac parte meo uideri meliorem ex eo patet nam aliis
impossibiles conditiones cõtractibus adiectas eos vitiare scimus
§. impossibiles instᵗᵒ. de hered. inst. §. si impossibilis instᵗᵒ. de in
utilibus l. impossibiles. 7. ff de verbor. oblig. ea ratione q.ᵃ
defectum voluntatis et cõsensus inducunt l. nõ solũ
ff de actio. et oblig. qui ad cõtractus validitatẽ necessario
requirit principio instᵗᵒ. de obligationibus quae ex cõsẽsu
et nihilominus licet cõtrahẽti matrimonij cõditiõ
impossibilis adijciat eum nõ vitiat capᵗᵒ. fin. de conditioni
bus apponi licet videret dicendum multo magis in contra
tu matrimonij cõditionem impossibilem reijciendam esse
contractum quae debere vitiare propter prestantiam et ex
cellentiam sacramẽti et momentum quod cõtinet et q.ᵃ
pro ipsius substantia liber, expressus et omnimodus requi
rat cõsensus id quae ea ratione procedit propter ipsius ex
celentiam quia nõ presumit quem sacramẽto illudere
velle aponendo conditionem impossibilem quã rationẽ
in scolis communiter tradunt receptam omnes in d. capᵗᵒ. fin
de conditionibus appositis. Unde et in nostra specie dicendũ
ẽ peculiare esse vt in matrimonio iuramentum ab impu
bere interpositum eum obliget propter sacramẽti prestantiã
quia

queo nō proponit quam illud juramentum illudere velle

iusiurandum addicendo queo nō obligantis et aduersus eu

ex post facto possit restitui quod non tam minimā inducit

irreuerentiam sacramenti et summo uerū esse de si gravis d.

capituli ex hiis uerum scriptum aparet, nostraq3 in hac

parte veriorem sententiam qua constitutione sancimus in

impubere doli capace locum nō habere asserimus et hoc

de prima nostri tx parte dicta sufficiant

2.a vero pars nō minorem includit diffi

cultatem quam inter minor ex iuramento per uim vel

metum prestito nullatenus obliget imo iuramentum per

vim vel metum extortum nullum sit cum regulare

sit actus metu celebratos mero iure valere l. si mulier

21. §. si metu coactus ff de eo quod metus causa cap.o maio

res §. item quesit de babtismo quousque Pretoris beneficio

actione vel exceptione rescindat l. 1. l. metu. 9. §. vole

ti ff de eo quod metus causa l. 29. tt.o 11. p.a 3. quod etiam et

in iuramentis procedere videmus cum iuramentum me

tu extorta valere iurantes que obligare donec abso

lutionis beneficium consecutus fuerit per tx in cap.o ve

rum et in cap.o si vero de iure iurando cap.o 1. cap.o ad

audientiam de his que ui et licet obstare videat tx in

cap.o Abb. eodem tt.o dum Alex. 3. respondet per metu

resignantem restituendum esse nam illud procedit

et intelligendum e in resignatione tantum meticulosa

nō vero iurata quo casu per metum resignans restituit

actione

actione quod metus caussa l. 1. eodem titulo quod si de renunciatione iurata loqueretur tum textus dicat restituendum esse necessario intelligi deberet obtenta prius absolutione cum iuramentum metu irrito valuerit cap. si vero de iure iurando quod eleganter explicavit Hermosentius in d. cap. ad audientiam docens renunciantem per metum beneficium iuramento posse illud repetere non obstante iuramento cum per illud non ad non repetendum sed ad resignandum iurans fuerit obligatus quapropter postquam resignavit poterat repetere nec contra iuramentum facit si nec resignare recuset cum tantum super resignatione fuerit interpositum ex quibus constat renunciationem metu factam iuramentum que metu extortum valere mero iure etsi ex post facto rescindi possit ex regula d. l. 1. ff de eo quod metus caussa vel absolutione concessa ex d. cap. si vero quod receptissimum esse tradit Navarro in cap. accepta opositione 1. n.º 8. de restitutione spoliatorum Paulus Parisius consilio 66. n.º 4. Quae sententia difficilis redit ex textus perdifficili in Clementina 2. versiculo sane de penis quo iure renunciationes meticulosas nullius esse momenti docet Pontifex cuius textus argumento contrariam sententiam affirmavit Rota antiqua desisione 2. sub titulis de his quae vi Fortunius garcia de ultimo fine illatione 21. Decius in cap. 2. n.º 4 de rescriptis Rebuffus in praxi beneficiorum titulo de resignatione metu extorta n.º 1.

2º.

Qui eam opinionem subvertit tx in cap.° 2 et in cap.° accepta de restitut.° spoliator. quibus Juribus Pontifex quo ad concedendam vel negandam restitutionẽ ex interdicto unde vi constituit differentiam inter coactam et spontaneam renuntiationem, ut primo casu restitutio cõcedat, 2.° vero neget quasi apertius diceret renuntiationem metu factam nullius esse momenti quamvis si sponte fieret valeret.

3.° adversat. Ulpiano responsum in l. si mulier 22. §. si dos metu ff. de eo quod metus causa qua l. si dos metu permissa fuit nõ nasci obligationẽ Consultus docet quia talis promissio nulla est ex quibus Juribus non parum cõtraria hæc suadet opinio.

Sed nihilhominus a priori recedendũ nõ ẽ quia fundamenta hæc nõ turbant, nõ primus ex tx. difficili in Clementina 2. nã ut eleganter notavit Navarrus ubi s. imo ex ea superior opinio aperte deduxit scilicet renuntiationem metu gestam valere rescindi quæ ex post facto dum illius tx. decisio innuit aliquid novi induxisse super renuntiatione metu facta ab Ecclesiastico per laicos detento usque dum eam faceret quasi illud particulariter induxit generaliter quæ firmet cõtrarium. illud autem novum esse peculiari quæ ratione inductum suadet verbum illud decernimus quod jus natura juris novi inductionẽ significat glosa in cap.° eos de sententia excommunicationis lib. 6. glosa in Clementina

tina finali de ętate et qualitate glosa in Clementina 1. de causa possessionis et proprietatis et aliæ tres glossæ relatæ a Navarro ubi supra.

Ratio autem particularis inductiva illius iuris novi scilicet ut in casu illius legis ex renuntiatione metu illorum nullius sint momenti ea est audatia scilicet et libertatis ecclesiasticæ offensio ut est per laicum detinere Clericum quoad renuntiet quod idem est ac eum in carcerem privatum vel publicum coniicere metuque eum cogere ad renunciandum quod sane gravius est quam alio genere metus eum compellere quia eo casu bis peccat scilicet Clericum detinendo vel coniiciendo eum in carcerem ibique eam cogendo eum ad renuntiandum metu in alio vero eum simpliciter metu cogit semel peccat et quo maior est delictorum numerus maior est offensio cap. 1. de tregua et pace et ideo peculiari ratione nullius esse momenti renuntiationem hoc modo factam dixit quod secus est in d. cap. Abbas et in d. cap. ad audientiam ubi renuntiatio valet licet ex post facto irrita fiat quia licet metu per laicos extorta fuerit tamen simpliciter metus interuenit non autem detentio vel alia offensio quam specialitatis rationem tradit Panormitanus in d. cap. Abbas col. ult. fin. et eam colligit Fortunium eleganter deffendit Navarrus ubi supra nu. 9.

Minus obstat tex. in d. cap. 2. et in d. cap. accepta

de

de restitutione spoliatorum ex quibus deducebamus quod si renuntiatio sponte facta valet metu gesta erit nullius momenti nam respondet quod et si verum sit renuntiationem sponte factam valere non tamen inde sequitur meticulosam nullam esse cum imo potius valeat inde quia petenti restitutionem benefi tij metu renuntiati in spetio illorum Jurium non esse concedendam nec renuntiantem restituendum fore antequam talis renuntiatio metu facta tacite vel expresse rescissa sit tradit eleganter navarr. cons. d. spoliatione 5. n.º 18. n.º 13. cum sequentibus neque huic interpretationi obstat tx in d. cap.º 2. in quo supposito quod renuntiatio post spolium facta iuris praesumptione reputatur coacta tamen ibi non fuit rescissa sed statim restitutio concessa fuit resignanti quasi per inde dici posset tanquam meticulosam nullam fuisse nam respondendum et observandum est actione quod metus causa proposita tunc dari rescissionem ubi post actum metu gestum non dum facta est executio sed omnia integra adhuc extant l. metum 9. §. sed quod Praetor l. si mulier. 21. §. si metu coactus el 1.º de eo quod metus causa ibi quia Cuiacius quando vero facta fuit traditio vel executio quoniam actio quod metus causa est rei persecutoria tunc petit restitutio et concedit sine ulla speciali rescisione d. l. metum §. ex hoc edicto et § cum autem qua modo debent accipi et intelligi tx in d. cap.º 2. d. cap.º accepta d. cap.º

+ quia

ad

ad audientiam de his quae in quibus obligatio depositione expressa fuit cessa restitutio sane de natura restitutionis illud est imprimis status reponere l. quod si minor §. restitutio ff de minoribus et inde petens restitutionem iudex quoque illam concedens videtur tacite et virtualiter prius rescindere renuntiationem et renuntianti ius quod renuntiavit reddere quasi antecedens necessarium ad restitutionem. Praeterea non obstat d. l. si mulier §. si dos metu de eo quod metus causa quo iure dotis promissio metu facta nulla est. Cui difficultati respondet verissimum esse dotis promissionem metu factam nullam esse peculiari tamen ratione scilicet propter magnam dotis cum matrimonio coniunctionem cum dos sine matrimonium esse non possit et inde sicut matrimonium metu contractum nullum est nec contrahentem obligat cap. veniens cap. cum locum cap. consuluit de sponsalibus l. 15. tit. 2. p. 4 ita etiam nec dotis promissionem metu celebratam valere placuit quae interpretatio fuit Bart. in d. §. si dos metu ita et omnibus probata est.

Sed illud difficile est quare matrimonium cum sit contractus ultro citroque obligatorius metu contractum nullum est cum tamen reliqui contractus quantumvis metu clausi mero iure valeant et communiori opinione receptum est id ex eo contingere quia cum matrimonia libera esse debeant l. Titia ff soluto matrimonio

nimo cap.º gemma de sponsalibus ea ratione q̃ metu cõtrahentur nulla sunt ita ex d. cap. cum locum probant relati per Couarruuiam in cap. quamuis pac tum 1. p.º 4. 5. n.º 3. Julius Clarus lib. 5. sententiarũ §. matrimonium versiculo sermone quæ ratio in eo videt deficere nam etiam coactus animus et coactus cõsensus, cõsensus ẽ inde quæ tritum illud dicit coacta voluntas, voluntas ẽ d. l. mulier. §. si metum el. 2º. Unde licet matrimonium metu cõtractum sit volũ tatem habuisse videt. quare Fortunius de ultimo fi ne d. illatione 21 plures assignat rationes quæ a nouiori bus reijciunt vt constat ex his quæ tradunt Ledesma in 4. 2. p.º q.º 49. in principio et speculum cõiugiorũ 1. p.º articulo 4. Quare supra dictæ rationi addendum est legem voluntatem exigentem in contractibus cõ templatam esse ei quæ satisfieri per voluntatẽ coactã cum coacta voluntas voluntas sit ex d. §. si dos metu cum alijs. Ceterum in matrimonio diuersum ius constitutum ẽ quia in eo nõ solum voluntatem et cõsensum Lex Pontificia expostulat imo liberam voluntatem, liberumque consensũ requirit nec coactum admitit quia licet coacta voluntas, volũ tas sit nõ tamen libera quã interuenire necesse ẽ cum matrimonium semel cõtractum actione quod metus causa rescindi nõ possit propter ipsius indiuidu itatem maximũ quæ in eius dissolutione periculum

inde

inde quæ dotis promissionem nullam esse comunis fuit in. d. §. si dos metu

Ex his aperte intelliges discrimen inter ea quæ metu et quæ per uim fiunt quod cu in his quæ per uim fiunt cōsensus nō det ideo regulariter nō valent secus in his quæ metu vt dictum extat quod colligere licet ex tx in cap.º sacris de his quæ ui

Tandem nō obstat noster textus nam regula supra tradita quod actus metu gesti valeant limitat quoties in actu duo iura cōcurrunt scilicet metus et legis prohibitio quia eo casu iuramētum nō obligat sic quæ nostrum tx et dictum capitulum cum contingat et cap.º quamuis pactum accipiunt Abbas n.º 3. Meiatus notabili. 3. et comuniter omnes in d. cap.º cum cōtingat Felinus in d. cap.º 2. n.º 3. de iure iurando Couarruuias plures referens in cap.º quamuis pactum 3. p.te §. 4. n.º 2. et lib. 1. variarum cap.º 4. n.º 1. Cuius rei ea potest esse ratio legem Cæsaream et Pōtificiam noluisse tantam potestatem tribuere iuramentis vt tot simul possent purgare uitia legis scilicet prohibitionem et metum cum quibus absoluit hæc authentica a Licentiato Arauel Collega maioris Salmanticensis Collegij Archiepiscopi hoc anno 1606.

Finis Huius Authenticæ

AD TITULUM ff DE VERborum obligationibus

A licentiato Solorcano Pereyra hoc anno 1608.

AD RUBRICAM

Titulum hunc subtilem et difficilem esse ipse quae sub eo N, 1°.
continent leges aperte demonstrant et Bartoli etiam au
toritas comprobat qui in l. 1. in principio ff. de donationi.
materiam illam donationum subtilem esse testatur quia
de huius tituli natura participat quam ff. necesarius ad
que utilis sit vel ex eo dignosci potest quod ut ex Petro Be
lusio Jason in presenti commemorat in hunc titulum tota contra
tuum materia congerit nulla quae sint pacta nulleque
conventiones quae ad stipulationem reduci non possint
eiusque firmitate muniri non soleat ut statim latius
dicemus. Quo fit ut merito reprehendi possit Bart. Baldus
et nonnulli alij ex antiquioribus et recentioribus inter
pretibus qui contra J.C. consilium in l. 1. de origine iur.
rem tantam nihil penitus vel pauca admodum praefa
ti exordiunt cum tamen plurimi alij non minori
quidem reprehensione digni illam ab ovo quod aiunt
repetant et nullum praefationum et questionum finem
inveniant

inueniant. Quare ego qui didici ex Aristotele lib. 2. ethico 4 cap.º 6. nimium et parum omnem prestantiam ~~labe~~ laudemque artis labefactare mediam tenebo viam et superuacuis omissis ea quæ ad rem conducere videbunt qua potero diligentia et breuitate tractabo

N.º 2. Sciendum igit. e verbum si Marco Varroni credimus quem refert Rebuffus in rubrica de verbo 4 sign.e pagina 5. a veritate dici quia verum nos loqui oportet vel ab aeris verberatione quæ spiritu fit ut ex gramaticis at Philosophis tradit Lactantius lib. singulari de opifitio Dei cap. 15. et omnia ea significare ut Quintilianus ait lib. 1. institutionum cap.º 5. per quæ sermo nectit sive sint nomina sive verba sive coniunctiones adque adeo orationes etiam et clausulæ quod et Accurt. scripsit et late plurimis testimoniis ex iure petitis ostendit Rebuffus et Bregueus in d. rubrica de verbo 4 sign.e Obligationis autem nomen a ligando componi inde quæ iuris vinculum apellari quo alicuius rei soluendæ nesesitate ligamur adque constringimur prin.º inst.a de obligationibus et de fideicomissariis hereditatibus l. procurator 67. ff de procuratoribus l. si fideiussor. 59. de condictione indebiti l. iurisgentium. 7. § si paciscar vercuiculo et generaliter ff de pactis iuxta emendamentionem quam ad illum tx scripsit Duaren. ibidem licet a Cuiatio represensus lib. 1. obseruat. cap.e 29

N.º 3. Quæ cum ita se habeant iam aparet de verborum obligationibus altissime nostrum tit.º concipi ut pote in

quo

quo post enumeratas generaliter in superiore titulo obligatio
nes quae ex contractibus aut ex maleficiis aut ex variis
causarum figuris nasci solent de eis nunc specialis tracta
tio suscipiat quae verborum apellabant eo quod ipse sti
pulationis contractus vel ille descendebant conceptis
solemnibus que verbis peragerct l. 1. et l. 5. §. stipulatio ff.
hoc titulo principio instituta eodem l. 1. §. adeo ff de pactis l. 1. §o.
verbis ff. de oblig. et actionibus. habent enim se stipulatio
et verborum obligatio tanquam causa et efectus ut ait
glosa in d. §. stipulatio verbo conceptio et exprese probat
tex. in l. 1. §. quod meus ff. de stipulatione servorum l. 3. C
de rerum permutatione l. cum patrem 19. C. de iure dotium
et re vera inter se differunt ut contra plures ostendit Ferre
tus in presenti n.o 2. Nonius in rubrica instituta eodem n.o 12 li
cet propter maximam afinitatem quam habent ce pe duc
hec nomina promiscue sumant et unum ex altero declaret
ut constat ex nostra rubrica iuncta rubrica C. de contrahen
da stipulatione et apertius ex l. 2. §. septimus autem C. de vete
ri iure l. cum mota 6. C. de transactionibus § alteri instituta
de inutilibus quemadmodum in contractu et obligatione
videre licet in l. omnem 20. ff de aeditiis et in l. habeo
29 versiculo contractum ff de verborum significatione.

Sed cum stipulatio omnino consensum desideret N, 4.
ut docet consultus in d. §. adeo et in l. 3. §. fin ff. de obligatio
nibus l. inter stipulantem 83. §. 1. l. continuus 137. §. 1
ff. hoc titulo et leges ipse non verbis sed rebus impositae sint l. 2

in

in fine C. comunia de legatis l. fin. C. de usuris maior quae menti et voluntatis quam verborum ratio semper habeatur l. neminis et rei 15. §. verbum ex legibus de verborum sign. l. penultima ad exibendum l. contra legem 29. ff de legib; l. non dubium C. eodem l. scire oportet 15. §. aliud de excusationibus tutorum merito dubitarum interpretes cur quae ex stipulatione nascit obligatio verbis magis quam consensu contrahi diceret aut cur stipulatio ipsa non nisi utroque loquente et pacta et solemnia verba proferente concipi posset ut in d. §. stipulatio et in d. principio et §. in hac re instituta eodem et in l. si stipuler. 85. §. fin. ff. hoc titulo. Verum licet in hac difficultate varia reperiant Doctorum iuditia ut constabit ex his quae late tradit Castrensis in presenti q. 2 Alex. q. 3. Alciat. n. 25. Paulus Leonius a n. 152 Hector Riquenius a n. 34. Donelus n. 14 et Valconius declarat. 20. n. 2. et 3 et declaratione 68. n. 4 cum sequentibus ego et plane et breuiter ex eorum qui melius sentiunt mente resoluo, certum quidem esse in stipulatione ut in alijs contractibus consensum desiderari at nihilominus verbis contrahi dici et verborum obligationem producere quoniam verba in ea secundum ius ciuile specialiter requirunt neque solus consensus ut in alijs contractibus sufficit de quibus in l. 2. de obligationibus et prin. instituta de obligationibus quae ex consensu quemadmodum eadem ratione obligatio literarum a literis nomen accepit quot sine scriptura contrahi nequit prin. instit. de literarum obligationibus

nibus glosa in l. si non singulis. verbo rei geste C. si ser
tum petat et mutuum depositum comodatum et pignus
etsi consensum desiderent re celebrari dicunt quoniam
non aliter contrahi possunt quam si res ipsa actu interue
niat et initium prestet obligationi l. 1. §. 1. l. obligamur
52. §. re ff. de obligationibus et actionibus prinº. instª. qui
bus modis re. l qui pecuniam 30. ff si certum petat l pen
ultima ff que res pignori l. potior. 11. ff qui potiores l. cum =
ultra. 10. C. de non numerata. Semper enim que specia
lia sunt magis considerant l. item apud §. ait Pretor ff.
de iniurijs et res ex particulari potius forma que illis indi
ta e quam ex comuni materia nomen et esentiam acci
piunt l. Julianus. 9. §. si quis rem ff ad exibendum l. si is
qui. 79 §. quidam verciculo neque enim ff ad l. falcidiam
l. mulieris 13. §. 1. ff de verborum signe.

Ratio autem huius rationis hoc e cur ius civile N, 5.
consensu solo in stipulationibus ut in alijs contractibus con
tentum non fuerit sed preterea solemnem verborum concep
tionem desideraverit ea esse mihi videt quam post anti
quiores in presenti erudite tradiderunt Duarenus statim
in principio Ugo donelus nº. 11. et lib. 14 comentariorum
capº. 36. in fine Ferretus in presenti nº. 28 Rigeerius ex nº
31. Balduinus instª. eodem nº. 5. Misingerius in d. prinº.
instª. hoc titº. nº. 21. Conanus lib. 5 coment. capº. 1. nº. 1. et
lib. 6. capº. 1. nº. 1. Petrus gregorius lib. 24 sintacmatum
capº

cap.º 1. et 2. Corsus lib. 3. indagationum cap.º 5 et Madera animaduersionum cap.º 9. n.º 16. quod cum ex pactis nudis licet naturali iure obligarent l. 1. ff de pactis l. 1. cum alijs de constituta pecunia, ius tamen ciuile nullã obligationem et actionem concederet d. l. iurisgentiũ §. sed cum nulla et §. igit nuda l. legem. 18. C. eodem quia vt ait Ceneca lib. 2. de benefitijs et eleganter prosequit Donelus in d. l. legem et in d. cap.º 36. et Mendoca lib. 3 de pactis cap.º 9. n.º 11. cum sequentibus nimis captiosum fore visum ẽ si quod leuiter et vltro plerunque effutimus tanquam serio promissum prestandũ esset. vel quia vt ait Duarenus in presenti et Couar. post alios quos refert in cap.º cum in offitijs n.º 7. extra de ttis et in cap.º quamuis pactum 2p.º §. 4 n.º 13. si ex pactis nudis liceret actionem in iuditium deducere tot vbique lites

2.ª tot iurgia et contentiones orirent vt vix ad earum decisionem omnes iudices et omnia tribunalia sufficerent vtiliter admodum inuenta ẽ stipulationis solemnitas per quam precedente vnius interogatione et alterius congruenti responsione secuta magis certa et deliberata magis que grauis videret promissio inde que signum et argumentum sumeretur paciscentes non temere et verbotenus vt ait tx in l. sciendũ 19. de ędilitio ędicto sed animo se efficaciter obligandi ad contrahendum accessisse vt eadem de causa comuniter aput omnes licet non satis vere receptum ẽ ex pacto nudo geminato vel iuramento firmato actionem oriri iuxta ea que tradit

Ripa

Ripa Sui n.º 30 Jasson ind. §. igit. n.º 16. Forbinius in cap.º 1. de pactis versiculo quarta declaratio et versiculo sexto infero

Quo in sensu non inepte dicere possumus ius civile pactis suam vim in totum non ademisse quia neque id facere potuit argumento §. sed naturalia inst.ª de iure naturali sed illa ita moderatum fuisse ut nō aliter sensisse contrahentes civili vinculo se obstringere velle quam si solemnis sic stipulationis ritus et mutua verborum simbola praecessissent quod eleganter expressit Plautus in Pseudolo actu. 1. a Duareno in presenti relatus et aptissimo exemplo ex matrimonio desumpto confirmari potest quod odie post cōcilium Tridentinum cesione 24 de reformatione cap.º 1. nō aliter contrahi potest quam si presente parrocho et duobus vel tribus testibus viro et muliere interrogatis et eorum mutuo consensu intelecto fuerit celebratum, quia licet concilium facere nō potuerit ut matrimonium ex partium cōsensu non constet: potuit tamen ob comunem et publice utilitatem declarare contrahentes nō videri consensisse nisi qualitates s. dictas observaverit et eos ad aliter contrahendum et matrimonij sacramentum eficiendum omnino inhabiles reddere ut ex comuni Theologorum et Canonistarum scola late et utiliter resolvunt plures quos refert Cevallos practicarum comunium q.º 604 et Tomas Sanchez de matrimonio tomo primo lib. 3. disput.º 4. per totam N, 6.

Ex qua vera et utili observatione deducere possumus N, 7.

possumus stipulationes ut Castrensis Jasson Ripa Duarenus Alex. Riguerius et ceteri doctores in presenti docuerunt ob necessitatem et utilitatem civili iure inductas fuisse neque audiendum esse Marianu Socinum qui se errore sane opinionem dicebat et Corrasium lib. 1. miscellaneaz cap. fin qui eam ludo et risu dignam esse testat. Nam et si lex civilis nulla necessitate pressa ad stipulationes inducendas compelli potuerit ut pote quae posset omnes simpliciter conventiones recipere et obligatione et actione donare postquam tamen semel placuit nuda pacta vinculo civili destitui ob eas rationes quas supra tradidimus necessarium statim et cum primis utile visum fuit aliquam viam aperiri per quam paciscentes si id certo vellent se sibi obstringere possent et ea adquirere quae sua interesset ut non ineleganter insinuat Ulpianus in l. stipulatio ista 38. §. alteri ff. de verb. oblig. Justinianus in §. alteri inst. de inutilibus et Paulus in l. 2. in fine ff si certum petatur maxime cum multa essent quae absque stipulatione fieri et nobis adquiri non possent ut si quempiam re non presente ad eam mihi dandam ex causa permutationis obligare vellem l. 1. versiculo permutatio de rerum permut. l. ex placito C. eodem vel fideiussorem accipere l. 5. §. satis acceptio ff. eodem l. blandibus C. de fideiussoribus vel novationem vel acceptilationem facere hoc est priorem obligationem in aliam transfundere vel solutione non interveniente ipso iure reum ab ea liberare l. 1. versiculo

culo qualiscunque ff. de nouationibus l. an inutilis 8. §. acceptum l. et vno 18. §. 1. ff. de acceptilat. §. 1. et sequentibus inst. quibus modis tollitur obligatio. Vel deniq. si quamcumque nudam conuentionem firmare necesse esset aut alios contractus etiam per se validos communire et solidiores efficere tantum enim vete res stipulationi tribuerunt vt ea et ad quærendam obligationem et ad quæsitam virtute alterius contractus firmiorem redendam vterent. Unde natum est vt cautionis nomen per excelentiam pro stipulatione sumat l. sancimus C. de verborum sign. et vt recte dicere potuerit Vlpianus omnes stipulationes sua natura cautionales esse in l. 2. §. comunes ff. de prætorijs stipulat. et Pomponius tot fere esse quot genera rerum contrahendarum pendere quæ ex negotio contracto in l. 5. §. conuentionales ff. Socttº. et Paulus obligationum firmandarum causa introductas esse lib. 5. sententiar. ttº. 8. in principio et idem Vlpianus in d. l. iuris gentium §. quod fere et idem Paulus lib. 2. sentent. ttº. 28. moris fuisse veteribus stipulationem pactis subijcere vt si minus ex pacto saltem ex stipulatione agi posset huius rei exempla innumera adducit Alciatus in l. sponsio de verbor. signif. Duarenus in d. §. quod fere sequit in paratitla C. de contrah. stipulatione et Brisonius omnino videndus lib. 6. de formulis pagina 598 et pagina 626. cum sequentibus

Eo quæ aut dubie respicit Iustinianus in principio inst. Socttº. dum ait stipulationem ab stipulo dici quod veteres firmum apellabant significat enim naturam stipulationis ex ipsa met nominis deriuatione et etimologia de

declarari quam et probat Isidorus lib. 10. etsimologiarum cap. 24
et vterque ex Julio Paulo sumpsisse videtur d. lib. 5. sententiarum
tit. 7. quamuis Alciatus lib. 1. parergon cap. 39. Calelianus quo
ta in memorabilibus verbo stipulum Goueanus lib. 1. vari
arum cap. 34. Coranus lib. 6. coment. cap. 1. Corasius ubi s. n.
vltimo Misingerius vid. prin. n. 22. et nouissimus Joannes=
Fungerus in etsimologico latino verbo stipulatio grauiter
Justinianum irrideant et vel a stipe vel stipando voce pecuni
am coacervando cum Marco Varrone lib. 4 de lingua lati
na in fine et Festo Pompeio de verborum sign. verbo stipe
vel a greco verbo stipto quod stringo significat stipulationem
dictam significet a quorum tamen impugnationibus recte
Justinianum defendunt Albertus Bolognetus in presenti capite
Leonius n. 155. Riguerius n. 17. Mendoza lib. 1. de pactis cap.
13. n. 4 et 5. Madera d. cap. 9. n. 16. Forcatolus dialogo 12 Do
nelus d. cap. 36. Petrus gregorius lib. 24 sintagmatis cap. 1 n.
3. et Cuiacius ad Paulum ubi s. et lib. 10. obseruat. cap. 24

N. 9. 2°. non minus absque ex d. dictis infertur stipulatio
nem etsi verbis fieri dicatur quia verba in ea specialiter
requirunt ad hoc tamen consensum desiderare eo quod
magis ac magis explicandum predicta verborum so
lemnitas excogitata fuit unde caueudum est a Reuar
do lib. 2. variorum cap. 5. qui nescio qua ratione ductus
existimauit stipulationem ipso iure obligare si solem
nia verba interogationis et responsionis vtrinque pre
cessissent quamuis animus et consensus contrahendi

obli

obligationis defuisse probaret iure Pretorio doli exceptio
ne promissori succurreret ē enim sertius nullam prorsus
obligationem nasci si de consensus defectu constaret adeo
adeo neque exceptione opus esse ut contra Recuardum
eo non relato sentire videt Gobeanus d. capº. 34. Vbi semel
quinetiam Juanes Philipius in sacr. ebr. Cuiat in l. 3. §. fin
ff. de oblig. et actio. Vgo donelus lib. 12. comentarioru
capº. 7. pagina 86 et Marius Mantua in enquiridione capᵘ.
138. et constat ex d. l. 1. versiculo adeo ff de pactis ibi nisi co
sensum habeat nulla ē et ex d. l. 3. §. fin ibi si inter con
trahentes id agat neque enim si per iocum esset et ex aliis
iuribus quorum s. nº. 9 in principio meminimus. Unde Ba
llio leno aput Plautum in Pseudolo merito quesit ausem
id premitum a se quod per iocum promisisset et Varro lib. 5. de
lingua latina eum inquit qui spoponderat despondisse dixi
quod de sponte eius id est voluntate eius exierat neque enim
statim ille spondere sencet qui iocandi causa dixit spondeo
neque agi cum eo ex sponsu potest. Alioquin si nuda dum
taxat verba pronuntiare sufficeret proculdubio prodigus
furiosus et pupilus qui fari posset ipso iure ex sponsu tene
rent et stipulandi facultatem haberent quamvis actu
rei non intelligerent quod tamen quam sit contra iuris
principia manifeste liquet ex tx in l. Si cui bonis 6. ff. Soc
ttº. et in §. furiosus et in §. pupilus instᵗᵃ. de inutilibus
et in l. 13. ttº. 1. pᵃ. 6. Neque hoc in stipulatᵒ. dumtaxat contin
git nam et in contractibus qui rei traditione celebrantur
num

numquã sola traditio si animo careat obligationẽ constituit aut contrahit l. numquã nuda 31. ff de adquirendo rerum dominio l. si ego 18. ff si certum petat et in delictis numquã maleficium per iocum aut errorem sine animo delinquendi comissum legis pena et suplitio vindicat l. 3 §. penultimo ff de iniurijs l. respitiendum §. penultº. ff de penis cum alijs que late congerit Tiraquelus de penis temperandis causa 13. et Corasius in arresto Tolosano anotatione 15.

N.º 10. Neque pro Reuardi opinione facit illud nõ minus dificile quam vulgare Ulpiani responsum quod extat in

M. J. l. 2. §. circa ff. de doli exceptione nam quod ibi dicit stipulationem sine causa factã doli exceptione rescindi nõ eo pertinet ut stipulatio per iocum facta ipso iure teneat id enim quam sit falsum satis ex superioribus constat. Rursus neque eo ut stipulatio ad hoc ut efectum sortiatur efficacem obligationem producat causę id est alicuius contractus obligationis sive rationis ex se valide et iustę precedentiam et expressionem desideret ut perperam iure sensit Bart. et Cumano ibidem arbitrat comunis quã resoluunt et secunt Jasson nº. 43. et Orosius nº. 23. in l. 2. ff de edendo idem Jasson in l. generaliter. § hoc ultº. et in l. certa nº. 125. ff si certum petat galiaula in precenti nº. 11. Jeronimus Berius nº. 194. Corrasi. 1º lect. et Tirelis nº. 4 et 26. Calcaneus concilio. 12. Mantua in enquisitione cap. 244 Ant. gomez. 2. tomo variarum cap. 9. nº. 3. et cap. 11. nº. 4. Costa in l. si ex cautione verbo

seu

seu nō numeratę n.º fin. C. de nō numerata Iuanes
gutierez de iuramento confirmatorio 1.ª p.ª cap.º 47. per
totum et nouissime Anto. Faber in iurisprudentia
Papiniánea tit.º 2 principio 5. illatione 4. Illud enim
potius significare voluit Vlpian stipulationem nempe sine
causa factam oposita doli exceptione inutilem esse quan
do contrahentes existimabant causam hoc ē rem factum
sive negotium adesse eiusque ocasione stipulationem cele
brarunt quę tamen re vera nō aderat aut si aderat finita
fuit ut ex propositis ab eo exemplis manifeste colligit et ex
alijs quę recte conciderat Riguerius in presenti ex n.º 20
Ferdinandus Mendoca lib. 1. de pactis cap.º 4 ex n.º 45. Suares
lib. 1. obseruat. cap.º 26. Pantadorus lib. 2. quotidiana 4
cap.º 3. ex n.º 59. qui comunē illam et inueteratam doc
torum traditionem multis argutis conuincunt et
meo iudicio rectissime licet eam neruose defendere
conet Quessada diuersar quest. iuris cap.º 12. per totum,
cur enim cum quilibet in rebus suis moderator atque
arbiter sit ex eo quod ad stipulationis solemnia peragen
da accecit non senceebimus saltim liberalitatis causa
se obstringere voluisse etiam si nihil aliud expresū
sit ut tantem tradit det Bart. in d. §. si rea Paulus Castr.
in l. quę dotis n.º 9 soluto matrimonio. Aut cur si quis rē
suam etiam sine vla causa donando tradere potest
l. 1. ff de donationibus nō poterit eodem quoque modo
stipulando obligari arguto l. Sociure §. fin. ff. de dona

tioni

tionibus et l. a Titio §. Socii l. si quis a debitore in fine ff. de iureiurando maxime cum Cicerone teste in oratione pro Scina si quis quod spopondit qui in re se uno uerbo obligauit id nõ fecerit maturo iudicio sine ulla religione iudicis condemnet

N. 11. 3.° et ultimo ex superioribus fluit quod licet magnis uarijs que argutijs inter doctores fuerit controuersum an stipulatio et acceptilatio quæ per stipulationem contrahit ciuili iure uel naturali omnium gentium tribuenda sit et ciuiliter tantum uel etiam naturaliter obliget ut constat ex late adductis a Jacobo de Nigris in presenti ex n.° 90. Jeronimo Verio 165. Riguerio 36. Ferreto 4. Coras 2.ª lectura n.° 3 Socino Juniore n.° 149. Ripa n.° 36. et ex Bart. n.° 14. post glosam ibi uerbo quibusdam in l. ex hoc iure ff. de iustitia et iure Fortunio in l. 1. §. adeo ex n.° 9. ff. de pactis Mendosa ibidem lib. 1. cap.° 9. q.ª 6. Forcatolo dialogo 12. Riminaldo in principio inst.ª de donationibus n.° 187. Vualtero lib. 1. miscelaneorum cap.° 11. et ex multis alijs quos refert Alfanus in colectanea 515. negari tamen nõ potest ratione quæ et stipulationem et acceptilationem induxit totam ciuilem esse cum ex certis et solemnibus uerborum conceptionibus constet quas naturalis ratio neque ad obligandum neque ad liberandum admittere solet l. 1. §. est autem emptio ff. de contrah. emptione l. 2. ff. locati l. penult. ff. de solutionibus l. cum amplius 85 §. si in natura ff. de regulis iuris licet propter consensum quem in ea etiam desiderari

tra

tradidimus fatendum quoque sit nõ civilem tantum verum et naturalem obligationem in ea reperiri ut cũ iudicio advertent multi ex ſ. citatis et ultra eos Coranus lib. 1. coment cap.o 6. n.o 11. et lib. 5. cap.o 1. n.o 2. Cuiat. in l. 1. §. fin. ſ. Soc tit.o et lib. 5. observat. cap.o 36. Petrus gregorius lib. 24. sintacmatum cap.o 1. n.o 19. Donelus lib. 12. coment. cap.o 15. et Ant. Faber ind. principio. 5. illatione 4.

Quibus nõ adversat tx in l. aninutilis 8. § fin. ſ. de acceptilationibus qui q acceptilationem videt iuris gentium tribuere id enim rejectis varijs expositionibus Corratij in presenti n.o 8. Riminaldi Ubalteri et aliorum quorum ſ. meminimus ea tantum mente ab Vlpiano dictum existimo ut significaret nõ tam acceptilationem iure gentium inventam fuisse quam dicq postquam iure civili Romanorum fuit introducta apud omnes gentes eius usum percrebuisse maxime post inventam Aquilianam stipulationem de qua in l. 4. de transactionibus et in §. 1. inst.o quibus modis tollit quę efficiebat ut acceptilatio omnibus iuris gentiũ conventionibus acomodari posset. Ad hoc enim ut aliquid iuri gentium tribui possit non requirit ut prima illa etate et aureo ut ita loquar seculo receptum fuerit ut male sibi interpretum vulgus persuadet, sed sufficit quod nuper etiam et a particulari aliqua civitate usur patum alijs gentibus aprobet et recipiat ut aperte colligit ex l. omnes populi. 9. ff de iustitia et iure et ex §. sed ius versiculo quod vero inst.o de iure naturali et obtime

obser :N, 12

observat et exemplis illustrat Pinelus in 1. p.te rubricae de rescindenda cap. 1. n.º 10. Mendosa lib. 3. de pactis cap. 1. n.º 11. et Ottomanus in principio inst.º de emptione et vend.

N, 13. Rursus neque obstat tx vulgaris in §. de constituta inst.º de actionibus et in l. ex diverso 18. in fine ff soluto matrimonio quae iura quamvis ex stipulationis interpositione civilem obligationem oriri et ea promissorem adstringi testent non excludunt quin etiam naturali iure teneat sed in d. §. de constituta exprimit civilis obligatio ad differentiam Praetoriae quae ex constituto dat l. 1. ff de constituta pecunia. Et in d. l. ex diverso iuris civilis mentione consultus adhibuit ut ostenderet quod licet mulier iure civili hoc est civili obligatione efficaciter teneat ad dotis solutionem quam per stipulationem promissit nihilominus per exceptionem defendit ne ultra quam facere potest conveniat. Neque hoc mirum videri debet iura etenim fere semper ubi de obligatione tractant civilis mentionem faciunt et naturalem silentio involvunt quae neque obligationis nomine propria digna videt principio et §. 1. inst.º de oblig. l. iuris gentium 7. §. cum nulla ff de pactis iuncta l. 1. eodem tt.º l. in personam 23. ff de regulis iuris iuncta l. servi 13 de oblig. et act. et magis ad factum quam ad ius referri dicit l. neque servus 41. ff de peculio l. fideiussor obligari §. fideiussor accipi ff de fideiussoribus melior tx et omnino ad stipulationum de quibus agimus naturam spectans in l. si unus 28. §. pactus ne peteret ff de pactis ubi

Paulus

Paulus I.C. hac de causa stipulationes a pactis discernit et illas cum nō tantum naturali verum et civili iure ut diximus obligent ipso etiam iure civili alias contrarias stipulationes perimere tradit cum tamen pacta quia iure civili nō obligant nō ipso iure sed exceptione dumtaxat proposita contrarium pactum elidant hoc enim ē quod licet sub obscuro verborum involucro significare voluit Consultus in illis verbis quia in stipulationibus ius continet in pactis factum versat. In quibus exponendis mirum ē quam varie post Acurt. et scribentes ibidem torqueant Corrasius lib. 2. miscellanearum cap. 26 Vaconius declarat. 26. Bexlonus lib. 2. suputationum cap. 1. Gomanus 2. lectionum cap. 26. Ricnardus. 2. variorum cap. 6. Conanus 2. comentariorum cap. 2. n. 11. Alciatus Sacius Carondas et alij quos refert Parladorius lib. 2 quotidi. cap. 3. n. 19

[illegible]

Ad. l. primam in principio l. stipulationum. 5. §. stipulatio* l. si stipuleris §. finali in hoc titulo ff. de verborum obligationibus a Lic.^o Joane Solorzano Pereyra Anno. 1608.

*§ stipulatio

N.º 1.

Stipulationem solemnem verborum conceptionem esse et utriusque stipulatoris presentiam et mutuam sibique congruentem interrogationem et responsionem requirere aperte in his iuribus tradit idemque etiam admonemur in l. 1. §. verbis l. obligamur 52. §. re 3. de obligationibus l. 2. versiculo fin. ff. si certum petat l. 1. §. adeo ff. de pactis principio et §. 1. inst.^a Soc. tt.^o l. 1. tt.^o 11. p.^a 1 eoque respiciens Paulus I.C. lib. 2. sentent. tt.^o 3. stipulationem esse inquit verborum conceptionem ad quam quis interrogatus congrue respondet et Caius lib. 2. institutionum tt.^o de obligationibus verbis contrahi obligationem ex interrogatione dantis et responsione accipientis. Stipulationis quippe nomen quod elegans esse et speciale huius conventionis que verbis fit recte post longam disputationem resolvit Mendoza lib. 1. de pactis cap.^o 13 ex n.º 1. tam interrogationem quam responsionem comprehendit hoc est tam ad eum refert qui promittit quam ad eum qui interrogat et totam seriem complectionem que obligationis demonstrat. Unde mile in iuribus ipse quoque promissor stipulari dicit ut late ostendit Brisonius de verbis

bis iuris verbo stipulatio et eleganter advertit Priscianus lib. 5. de lingua latina et Divus Isidorus lib. 10 ethimologiarum cap.° 24 dum ait stipulatio e promitio vel sponsio unde et promissores stipulatores vocant. Quot in alijs etiam innumeris rerum apellationibus observatum ut donatione, spontione, fideiussione, satisdatione et similibus in quibus etiam si res inter duos gerat ex unius tamen facti apellatione tota actio designat eo quod unum sine alio consistere nequeat ut docte advertit Ugo donelus lib. 14 comenta. cap.° 36. et innuit Seneca lib. 5 de benefitijs cap.° 1. dum ait debitor no e sine creditore non magis quam maritus sine uxore aut sine filio pater ali quis dare debet ut aliquis accipiat ut sic apareat perperam laborasse Accurt. in present. et Aleiatum lib. 2. parergon cap.° 17. dum inquirunt cur stipulatio ab interogante magis quam a respondente nomen acceperit

N, 2. Ex quibus primo utiliter infero quod cum stipulatio ex verba et consensum duorum desideret et his intervenientibus efiacem obligationem producat inmerito a multis in dubium vocet an vere et proprie contractus dici et apellari debeat contractus enim nomen nihil aliud in iure nostro significat quam pactum producens obligationem et actionem civilem ut optime docet Cujat in L. 1. §. conventionis ff de pactis et lib. 2. observat. cap.° 5. et ante eum Theophilus in §. ultimo inst.° de obligationibus et quisquis ille e qui compendium iuris scripsit lib. 3.° statim in principio qui

con

contractum ita deffiniunt ut sit duorum consensus ad consti
tuendam obligationem qua alter alteri fiat obnoxius id
quod Iustinian. etiam ostendit in §. penult. et ult. inst.° de
obligationibus ubi generaliter omnes conuentiones quæ obliga
tionem producunt contractus nomine donat et inter reliquas
stipulationem comprehendit prout et alias sæpe fieri vi
demus in l. nō solum 31. ff. de obligationibus l. 1. §. si stipulati
l. in conuentionalibus 52. ff. eod. tit.° l. eandem 9. ff. de duobus
reis l. 1. C. ut actiones ab heredibus l. præpostere 24 de tit.° cū
aliis quorum arguto sane quam probamus sententiā m
late defendunt et prosecuntur Baldus Nouellus n.° 2. Soci
nus n.° 312. Riguerius n.° 44 et 45. in rubrica hoc tit. Ribandus
n.° 14. inst.° eodem Othomanus de uerbis iuris uerbo cōtractus
et Berrysius uerbo contrahere Fortunius in d. l. 1. §. ultimo
n.° 4 ff de pactis Vaconius declaratione 36. Belonus lib. 2
suputationum cap.° 2. Costanus lib. 1. questionū cap.° 8. Donelis
lib. 12 coment. cap.° 8. et d. lib. 14. cap.° 36. Carondas lib. 2
verosimilium cap.° 7. Rebuffus in l. Labeo. 19 ff. de uerborū
sign.° et Petrus gregorius lib. 24. sintacmatum cap.° 1 n.°
4. Quibus ego adijciō nihil obesse stipulationi quominus
proprie contractus dici possit quod ex una tantum parte
obligationem producat et eum qui dari sibi aut fieri
stipulat ad nihil adstringat nam et in mutuo et dotis
datione nulla obligatio ex parte datoris potest cōside
rari et tamē contractus esse et apellari nemo ambigit
l. 1. l. certi condictio 9. §. numeraui cū aliis ff si certum pe
tat

petat priri.º instª quibus modis re l. cōtractus 23. ibi item dotis dato ff de reg. iuris et donato presertim odie postquā a traditione vt olim necesario non incipit sed ex solo pacto actionem producitt l. si quis argentum §. penult. C. de donationibus cōtractus etiam nomine gaudet ut late disputat Riminaldus in rubrica instª de donationibus ex nº 24 Tiraquelus post ll. conubiales glosa 5. ex nº 43. et Mendosa lib. 1. de pactis capº 4 nº 28. et generaliter quidquid nō donationis et beneficij causa statim cōcedit ad negotij cōtracti naturam pertinere ostendit Consultus in l. interdictum 14. ff de precario

Nº, 3. Neque superioribus obstat tx difficilis in d. l. Labeo versiculo contractum ubi ex Labeonis sententia ostendit Vlpianus stipulationem non tam ad contrahendi quam ad agendi verbum pertinere et proprie contractū eam obligationem esse quę utrumque ex contrahentibus ligat quam greci sinalagma vocant veluti emtionem venditionem locationem et societatem nam etsi huius tx autoritate a superiori opinione recedant et stipulationem proprie cōtractum nō esse afirment Acurt. ibidem uerbo vltro citroque et in §. conventionales ubi omnes instª Soc ttº Alciatus Breguens et Cuiat. in d. l. Labeo Crotes in 2ª lectura nº 8. Conatius 11. et Emilius Ferretus 5 et 8. in rub. Soc ttº idem Cuiat. in §. 1. instª de obligatio. quę ex quasi contractu et lib. 5 obseruat. capº 36. Soto lib. 3. de iustitia et iure qº 2. arti. 1. Madera animaduersionū capº 10. nº 5. et Conanus lib. 5. comentariorum capº 1. nº 4 et

capº

cap.º 2. n.º 1. in fine qui in bane rem ipsius nominis et simolo
giam perpendit et côtractum quasi simul ex utraque parte
siue uicitim actum dici opinat adue tamen probanda ē
s. dicta sententia cui si recte et ut oportet intelligat nil sibi
obstat d. l. Labeo quam vno modo accepit Valenius d. cap.º
36. n.º 6. Lasarte de decima venditionis cap.º 1. n.º 4 et s. et
alijs quatuor interpretationibus donarunt Baldus nouel
lus Belonus Riguerius Rebufus Othomanus Carondas Costa
nus et alij ex s. relatis quas sigilatim refert et côuincit
Ferdinandus Mendoca lib. 1. de pactis cap.º 4. ex n.º 29. qui
n.º 33. duas alias non magis probabiles tradit. Quibus reiectis
et uere et facile afirmandum et respôdendum ē Labeonem qui
ut ait Agelius lib. 13. noctium aticarum cap.º 10. alusionis et
proprietatis verborum obseruator admodum scrupulosus fuit
non id facere in d. l. Labeo ut diffinitionem et substantiam con
tractus exprimeret quā certe negare nô posset in sola duorum
voluntate côsistere ex qua vel uterque simul vel alter dum
taxat obligaret sed subtiliter distinguere voluisse quid 3 istra
nomina siue participia actum, contractum, gestum significa
rent et quomodo inter se differant, ubi in aliqua lege vel
loco coniuncta et simul posita reperiunt prout in edic
tis Pretorijs quæ de restitutione tractabant passim propone
bant l. 1. ff quæ in fraudem creditorum l. 1. de eo quod metus
causa l. ait Pretor de minoribus l. 2. §. ait Pretor de capitis
minutione, respondet que eo modo distingui quem ibi Vlpi
anus proponit. Non quod illa sit præcisa illorū verborū pro

prietas

prietas ut constat ex l. licet 53. ff de verborum sign. sed quia sic est usus omnium autorum recte loquentium ut quae verba per se posita et sua vi generalia sunt ea si cum alijs finiti[o]nis significationis coniungant ex instituto loquentis fiant spetialia quo magis res singulae singulis verbis ad spetiem cer tam tradue[n]tis intelligant ut multis exemplis propositis oste[n]dit Ugo donelus lib. 12. comentariorum cap. cui acceptam fero sane illius difficilimi tex interpretationem

N. 4. Neque est cur alicui ociosa praedicta investigatio videat[ur] nam ex eo quod stipulatio proprie contractus dici possit descen dit falsam esse doctrinam Christofori Portij in rubrica inst. de obligationibus qui cum in contraria esset sententia existimavit statutum per decenij lapsum prescriptionem in ducens contra eos qui ea petere neglexerint quae sibi ex contrac tu debent non habere locum in nuda stipulatione vel simpli ci donationis promissione quod tamen quam sit falsum ex supe rioribus constat et merito reijcit a mendoca d. no. 29. est que aput nos notatu dignissimum propter legem 63. tauri quae adversus ius exiquendi similem prescriptionem inducit et propter l. 64. quae agit de exceptionibus quae possunt adversus contractus oponi. Rursus hinc etiam intelligimus mulierem quae ex l. municipali sine viri aut eo sanguineorum consensu contrahere prohibet prout aput nos prohibita est in l. 65. et 66. tauri l. 2. cum sequentibus tit. 3. lib. 5. recopilationis stipulan di quoque mutuandi et donandi facultate privari iuxta ea quae interpretes nostri in dictis legibus notant et late resolvit

Fi

Fragosl. post ll. connubiales glosa 5. ex n.° 48. et postea n.° 220.
Praeterea et propter leges gabelarias necessaria est superior re
solutio quae cum passim de omnibus contractibus decimam vel
aliud vectigal fisco pendendum statuant de mutuo quo
que stipulatione et promissione de donando procul dubio
accipiendae erunt quamuis contrarium male tenuerint
Baldus et Saliceteus in l. contractus C. de fide instr. Bertacchi
nus in tractatu de ~~[illegible]~~ gabellis 8. membro 8.° partis princi
palis q.ª 12. n.° 21.

2.° ex eadem nostrorum iurium regula fluit quod N. 5.
cum stipulationis deffinitio pendeat ex verbis a contrahentibus
animo se obligandi congruenter et solemniter pronun
tiatis necessarium sit ut asseramus nullam aliam esse
obligationem quae verbis contrahi dicatur praeter eam quae ex
stipulatione resultat ne alias deffinitio cum suo deffinito
non conuertat contra rectam deffiniendi rationem de qua
plura tradunt Doctores per tx. ibi in l. 1. §. dolum ff. de dolo.
Quo fit ut lapsus videatur Cuiat. in rubrica Sumus Ti. et in l. 4
de transact. et lib. 5. observat. cap.° 36. qui Caii verbis deceptus
lib. 2. institutionum existimat verborum obligationem
non tantum stipulatione constitui verum etiam dotis dic
tione de qua aput Ulpianum in fragmentis tt.° 6. et iure iu
rando Liberti iurantis se donum munus operas patro
no daturum de quo in l. ut iurisiurandi 7. ff. de operis li
bertorum l. si quis pro eo 57. §. de fideiussoribus l. et priuis

iu

iurandi 13. ff. de acceptilat. nam si in huiusmodi casibus ex verbis obligatio contraheret procul dubio in vasto hoc et diffuso tit. de verbor. obligat. de eis aliqua in parte tractatio succederet neque I.C. ubicunque verbis nos obligari tradunt stipulationis tantum mentionem adhiberent ut in d. l. 2. in fine si certum petat l. 1. §. verbis ff. de obligationibus l. habeo 19. ff. de verbor. sign. cum aliis. Neque refragat quod dotis dictio ut Caius et Ulpianus ostendunt olim non nisi solemnibus verbis peragi potuisset nam ut hoc verum sit, nego hæc verba alia fuisset quam stipulationem ut satis colligit ex l. ad exactionem C. de dotis promissione quæ sublatis antiquis solemnitatibus statuit ad exactionem dotis promissæ quamlibet nudam eius pollicitationem sine stipulatione sufficere adque ita dotis dictio diversam a stipulatione speciem nequaquam faciebat quidquid Caius contrarium innuere volum ait quod in ea quis sine præcedente interrogatione verbis solemnibus spondebat quod nusquam ab alio antiquo illius seculi scriptore dictum invenio

Quod vero ad liberti iusiurandum expectat facile dicitur si consideremus obligationem eo in casu non nasci ex verbis sed ex iure iurando quod expresse ostendit Ulpianus in d. l. ut iurisiurandi dum talem obligationem non verborum sed iurisiurandi esse dicit et Caius ipse ubi s. dum ait in hac re s. dictos libertos non tam verborum solemnitate quam iuris

viris iurandi religione teneri. Quibus nō adversat Ulpianus in d. l. et per iusiurandum ubi iuxta subtilem in directionem Cuiatii ubi s. innuere videt verbis obligari libertum nō iure iurando cum doceat talem obligationem per acceptilationem tolli posse et acceptilatio in his dumtaxat obligationibus locum habeat quę verbis cōtractę sunt l. an inutilis 8. § acceptum ff. eo tit. l. nihil 36. l. fere. 156. de regulis iuris § item inst. quibus modis tollit. obligatio nam ut magis subtiliter considerat Donelus in rubr. huius tit. n. 10. et in d. lib. 14. comentariorum cap. 36. pagina 332 et ante eum dixit. Bartolus et ceteri ibidem Ulpianus eo in tx nō dicit ostendit obligationem illam liberti nō fuisse virtute stipulationis sed potius ex iure iurando contractam ea quę de causa merito in questionem vocavit an acceptilatio ad eam tolendam proficeret et tandem verius esse resolvit proficere quia iusiurandum in verbis quoque cōsistit adeo ut sine eis ab alio quam a muto fieri non potest ut ex comuni legistarum sententia resolvit Alciatus omnino videndus lib. 8. parergon cap. 2. et in rubrica extra de iure iurando n. 21. Tiraquelus post ll. connubiales glo. 5. n. 18 Couar. in cap. quamvis pactum in initio primę partis n. 4 ac proinde mirum non ē si acceptilatio ad eius vires tollendas protrahat quę hesitatio minime necessaria esset si libertū verbis non iure iurando obligari sensisset cum nihil magis facile et naturali et civili iuri cōsentaneū esset quam vir

verborum obligationem verbis tolli ut eo eodem genere quodque dissolvi quo colligatum est ut ex dictis iuribus constat

N, 6. 3° ex eisdem nostris iuribus et stipulationis definitione dependit vera eius stipulationis a pacto, pollicitatione et constituto differentia nec non et ab aliis contractibus qui re vel consensu celebrant nam etsi in his omnibus verba intervenire et possint et soleant per que voluntas et intentio contrahentium significat l. Labeo in fine ff de supellectili legata l. si quid venditor. 18. l. sciendum. 19. ff de edilitio edi. l. 2. iuncta glosa ibi verbo vel re versiculo et suple ff de pactis l. qui autem 14. §. fin. ff de constituta pecunia l. cum quid. 3. l. omnia 1. cum aliis ff si certum petat non tamen compta et solemnia esse debent ut in stipulatione neque pro forma dictarum conventionum requirunt que et sine his recte celebrari possent et inter absentes per nuntium et per epistolam fieri ut constat ex dictis iuribus. Unde pactum diffinit duorum pluriumve in idem placitum consensus adque conventio in l. 1 de pactis l. 3. de pollicitationibus et pollicitatio solius offerentis promissio dicitur in eadem l. 3. cum aliis quae omnia a stipulatione differt quod haec utriusque verba et voluntatem desideret et praeterea civilem obligationem producat quam neque pacta producunt ut saepe probavimus neque pollicitationes. Quae si publice ob iustam causam fiat vel sine causa facto ex eo quod promittens facere inceperat confirmet ut constat ex l. 1. §. non semper et §. si sine

causa

causa l. propter incendium l. ob casum. 7. l. ex policita tione 9. ff de polic. tat. l. hoc iure. 19. in principio ff de do nationibus. Differet quem magis policitationis et stipulatio nis natura si animadvertamus quod cum stipulatio no nisi inter eos contrahi possit qui et presentes sint et se in vicem exaudiant ut ait tx in hac l. 1. policitatio tamen ut in aliqua re a pacto discernat necessario absenti facien da est ut comuniter interpretes tradunt teste Gomesio 2.° tomo vari arum cap.° 9. post principium Peresio in l. 3. tt.° 8. lib. 3 ordinam. pagina 613. Menoch. de presumtionibus lib. 3. presumt.e 42. n.° 4 Avexea de pactis n.° 12. quamvis in hoc articulo ego semper con trariam sententiam et sic policitationem etiam presenti fieri posse veriorem existimaverim et hoc no obstante in multis a pacti natura differre prout et aput nos iure Regio expresse dispositum est in l. 10. tt.° 11. p.ª 4. et iure comuni inspecto de fendunt Baldus et Corneus in l. Senium C. qui testamenta Loriotus de pactis acciomate. 10. Connanus lib. 5. coment. cap.° 8. n.° 1. Gomesius s. n.° 2. Menoch. n.° 13. Forcatolus dialogo 52. Vaconius declaratione 65. n.° 2. Duarenus in l. 1. vericulo duorum de pactis Monter in rubrica C. eodem n.° 2. Mendoca d. lib. 1. cap.° 8. a n.° 10. Parladorus lib. 2. quotidianarum cap.° 3. a n.° 4. et Ricardus

Plane quod ad constitutum pertinet et si in eo et verba et consensum duorum et obligationem eficacem reperi amus adhuc tamen ut diximus a stipulatione maxime differt N.° 7.

nam neque semper verba desiderat, et vt illa interueniat solemnia esse nō debent neque interrogatiōne et respōsio ne constantia, et insuper non iure ciuili at stipulatiō, sed æquitate Prætoria actionē producit vt constat ex l. 1. et per totum de constituta pecunia l. qui id 34. ff de donationi bus §. in personam et §. de constituta inst. de actionibus vbi eleganter Theophilus ita constitutū definisse videt vt sit pactum quo quis id quod a se vel ab alio debet nō inter veniente stipulatiōne soluere promittit Prætor enim pactio nem alias nudam et ad obligandum iure ciuili nō satis ab tam suis edictis iuuauit quæ iuris ciuilis pars erant l. iusiu tem 7. de iustitia et iure §. constat et §. Prætorum inst. de iure naturali et motus ratiōne vtilitatis et æquitatis quæ extat in l. 1. et in l. 3. §. fin. cum sequentibus ff de constituta pecu nia talem cōuentionem legitimam et efficacem esse iussit et ad earum numerum pertinentem quæ refferunt in l. le gitima. 6. ff de pactis in quarum exemplis proponendis mirum ē quantum post Accurs. Bart. et reliquos ibidem torqueant alij ex recentioribus quorum opiniones diligenter cōgessit Mendoza lib. 2. de pactis cap. 10. ex n.º 1. et ego in eiusdem l. lectura n.º 1. Neque existimet quis prām constituti et nouationis eadem esse naturam nam vt alias differentias omittam quas trad unt Doctores in d. §. de constituta et Othomanus de verbis iuris verbo constituere 1.º et secundo illa maxime nota bilis ē quod si constituens nō soluat poterit is pro quo

cons

constitutū ē adhuc cōvenīri quia re vera liberatus non=
mancit vt colligit ex celebri tx in l.3. §. in eum ff de ad
ministratione rerum ē enim in hoc simili constituti et
fideiussionis natura vt recte advertit Vbesembequius
in paratitla de constituta pecunia n.º 4. quod interce
dente novatione nō ita procederet quia per illam
prior obligatio perimit l. 1. l. si pupillus §. cum alijs ff
de novationibus

N, 8.

Quarto illud etiam ex nostris iuribus intelligi
mus adeo stipulationis formam in solemni verborum cō
ceptione consistere vt si illa exacte observata nō fuerit,
stipulatio vitiet. Vbi enim a lege in aliquo actu aliquid
pro forma requirit eam partes omittere aut immutare
non possunt absque ipsius actus interitu l. cum hi §. si pre
tor ff de transactionibus l. ius publicum ff de pactis l. neque
ex Pretorio. 28. ff de regulis iuris cum innumeris alijs iu
ribus quæ in questionibus admodum practicis notant et
congerunt Antonius gama decisione 237. n.º 1. et 2. Me
nochius de arbitrarijs quest. 30. n.º 6. Cravetta cōcilia 1000.
ex n.º 136. volumine 6. Dueñas regula 298. et regula 186.
gracianus regula 212. Osascus decisione pedemontana
165. et Claudius Bratus sententiarum generalium iuris
Lib. 4. tt.º 3. cap.º 2. Quo fit vt verba stipulationis in futu
rum concipere debeant iuxta tx in nostro §. stipulatio
cum simi liber aliter enim ea rata non erit nisi forte
sen

sensus verborum talis sit ut licet in presens vel in preteritu
concipiat futurum tamen tempus respiciat veluti cu ven
ditor servum furem no esse emtori promittit videt enim inter
esse promittere et ad illud solvendum se in futurum adstrin
git iuxta tx qui ita accipi debet in l. si ita quis. 35. ff de
auctionibus iuncta l. quoties quis 81. ff. soc tt°. et sis que
post alios notat Corrasius in rubrica soc tt°. n. 8.

N, 9. Item et illud observare debent stipulantes ut in
terrogatio responsionem praecedat neque ordo iuris in socca
sucintro dactus praeposteret ut colligit ex d. l. obligamur. 51. §
verbis ff. de obligationibus ibi cum praecedit interrogatio et
sequit congrua responsio l. 1. ibi si interrogatione praecedet
C. de usuris §. si scriptum inst° de inutilibus Julius Paulus
Lib. 5. sententiarum tt°. 7. e quez eius rei ratio ut testant
Bart. Cumanus Alexander Jasson Socinus et alij in rubrica
sinius tt° et idem Bart. in sai l. 1. § si quis simpliciter quia
stipulator certus esse no poteet an promissor animo se obliga
di responderet nisi prius interrogatus esset. Quam rationem de
fendere conat Bernardus Vvalterus Lib. 1. miscelaneorum cap°
23. adducto quodam loco in Pseudolo qui ita inquit roga me
ut me effecturum tibi quod promitti scias sed merito rejiciunt
Alciatus Lib. 1. paradoxorum cap° 19. et Vaconius declaratione 61
n°. 16. quia si vera esset utique responsio ex intervallo secuta
valere debuisset cum quo tardius quis responderet eo delibera
tius promisisse sensendus esset teste Aristotele Lib. 6. ethicorum
quod

quod tamen negat Ulpianus in d. l. 1. § 1. et praeterea quia
verbis qui presens est et tacet consentire sinetur l. qui patitur
18. ff. mandati quanto magis qui presens presenti promi-
tit sensensus fuit consensisse et deliberate quod dicebat
considerasse. Quare verius est quod Alciatus ipse et Vasconius
ubi supra l. perpendunt satis totum ex forma a iure civili stipu-
lationi tradita provenire quam partibus ut diximus im-
vertere non permittit maxime cum promissor deberet res-
ponsionem interrogationi congruentem et per eadem met
verba prestare et consequenter opus esset interrogationem
precedere. Atque hoc est quod in dicto meo significare voluit Ca-
ius a nemine usque adhuc animadversus d. lib. 2. institutionum
tit. de obligationibus dum ait verbis contrahi obligationem
ex interrogatione dantis et responsione accipientis, appellat
enim dantem eum qui interrogat et accipientem eum
qui respondet eo quod stipulator formam stipulationis
sua interrogatione tribuit quam promissor accipit et eis-
dem verbis respondet alioquin si effectum stipulationis ins-
piciamus inversa esse Caii verba dicamus necesse est cum respon-
dens sit his qui se ad dandum vel habendum adstringit inte-
rogans vero nihil dare teneatur sed potius quod alter prestare
debet accepturus sit ut est in comperto. Nisi forte magis arri-
deat Caium ibi verba interrogationis et responsionis permu-
tasse rebulisse quia interrogationem ad dantem respon-
sionem vero ad accipientem eo quod ipse reus quidabitur

est

ē interroget et vero qui acceptur[illegible] ē respondeat

N. 10. Nec s[illegible] in stipulatione tantum contingit ut ordo quē ius civile pro forma praefixit ad unguem servari debeat nā et prolata sententia contra solitum seditiorum ordinem in nullum redit l. prolatam. C de sententiis et interlocutionibus et patrem sibi prius et deinde filio testari deberi et nō convertere ordinem scripturae aperte tradit Ulpianus in l. 2. § prius ff de vulgari quo in loco Baldus et alii plurima de servando legis ordine scripta reliquerunt quibus innumera alia adiiciunt Sebastianus Medices de regulis iuris regula 7. et Claudius Pratus sententiarum generalium iuris lib. 1. cap. 1. per totum quorum arguto motus Accursius in l. 2. verbo generalis ff de adoptionibus utiliter docuit quod cum in contrahendo matrimonio viri et uxoris interrogationem iura desiderent cap. penult. de sponsalibus cap. licet de sponsa duorum necessarium erit servare ordinem et virum priusquam uxorem interrogari quam doctrinam singularem reputabit Boerius concilio 40. nº 1. et odie probare videtur concilium Tridentinum sessione 24. de reformatione cap. 1. ibi viro et muliere interrogatis. Sed nihilominus certa nō ē nam verius ē longe nihil referre quis illorum incipiat et dicta iura nō dispositive sed narrative loquuntur ut docet Abbas Joannes Andreas Cardinalis et Butrio in d. cap. penult. et Covarr. omnino videndus in quarto 2ª p. cap. 4. in principio nº. 6. qui putat onestius quidem et convenientius esse ut prius femina interroget contra quē tamē tenet

re

tenent reliqui autores s. citati et novissime Tomas Sanches de matrimonio lib. 2. disput. 21. in fine eo quod et virginitas et naturalis feminarum pudor et verecundia a viro in itium sumi debere suadeat quorum ego prudentiam non improbo sed nihilominus congruentius esse senceo ut parrochus in hoc servet ordinem in suo decessi conceptum argumento l. 2. C. de codicillis privatis et l. certi conditione 9. §. si nummos ibi quoti die fit ff. si certum petat cum alijs.

Quinto ex eisdem nostris iuribus et stipulationis diffinitione aperte intelligi nullam debere esse stipulationem in qua responsio interrogationi non congruit cuius rei causa ratio quod qui ad interrogata non respondent procul dubio non consentire sed dissentire videntur arguto l. 1. ibi iure ff. de pactis et §. si quis simpliciter § hoc l. 1. ubi non enim respondet ut interrogatus est. Unde facilis nobis est expeditur... in ... l. si stipuleris §. fin. quae alias difficilima a Doctoribus iudicatur dum stipulationem sine verbis solemnibus et congruentibus contrahi docet et quod gravius est sibi ipsi adversari videtur ad interrogationem non esse responsum dicens et modo se nihilominus stipulationem valere iri quod responsum est. Est enim ad intendum ... illum ut proposito exemplo declarant de illis contractibus loqui qui consensu celebrant ideoque recte docere potuisse obligationem contrahi absque eo quod in totum interrogationi responsio congruat nec sibi ullatenus contradicere dicens esse responsum et non esse ait nam licet Acurt. hac difficultate perterritus et communiquam re-

N. 11.

51 N.

resolvit Jacobus de Nigris in d. l. 1. §. 1. n.º 12. diuinando tradi derint in illius textus specie intelligendum esse responsum qui dem nõ esse in continenti ex intervalo tamen responsum fuisse et Coranus in restitutionibus ad pandectas cap.º 14. cõ tra omnium codicum fidem negationem adendam exis timauit illis verbis in id quod responsum est ut legamus in id quod responsum nõ est. Verius tamẽ et facilius sic exponi et accipi potest ut nõ promus promissori id nõ responderit sed responderit quidem ad ea Paulus ait nõ tamẽ ad interogata eo quod responsum nõ omnino cum interogatione cognuebat quod licet ad stipulationem initiandam sufficiat non ta= mẽ initiat contractus de quibus ibi si modo utraque pars cõ sensisse probet et hoc est quod ait textus in finalibus verbis. Quam interpretationem vno verbo praesens sic declarat. ibi verba nõ res ponderit vere uiculo vel quantum ad verba nõ est responsum et eo nõ relato sibi tribuunt Duarenus Covarruvius et Donelus ibi dem Joanes Robertus lib. 1. receptarum lectionum cap.º 9. Fricalus dialogo. 5. n.º 5. Vaconius declaratione 65. n.º 12. et Pinelus in prima parte l. 2. C. de rescindenda cap.º 3. n.º 12.

N.º 12. Qui rectissime ex eo textu notarunt quod licet cõ trahentes maioris cautionis gratia cõtractus bonae fidei per sti pulationis solemnitatem celebrare velint non tamẽ ideo potestatem alio modo cõtrahendi sibi interdixisse credũt et quod amplius est nõ minus intendunt cõtractum princi palem genere eum quem suo nomine apellare ut probatur

ex

ex text. l. 3. §. conditionalis ibi pendent quæ ex negatione
tracto ff. Bart. l. 3. ff de rescindenda venditione. in l. si quis
sub conditione ff de legatorum nomine caveat l. 4. ff de
operis l. dam ni infecti 43. ff de damno infecto cum aliis
quæ late hunc articulum disputans congerit Jason in rubri
ca sub eis tit. n. 16. quod declarat late admodum post alios
quos refert et probat Pinelus d. n. 12. quod et si verum esset com-
munis opinio quæ docent remedium l. 2. C. de rescindenda in con
tractibus stricti iuris locum non habere adhuc tamen locum habe
ret in his qui sua natura bonæ fidei erant licet vel per
stipulationem celebrati essent vel contineta formam interro
gationis et responsionis post eorum celebrationem adiecta
fuisset. Quo etiam pacto idem affirmare debemus in mate
ria decimæ quæ ex contractibus emtionis et permutationis
Hispano iure prestari iubet utraque enim prestari debe
bit quamvis stipulatione interveniente supra dicti contrac
tus celebrati et confirmati sint non enim rei veritas et contrac
tus per se validi natura ex adiectione stipulationis immu
tari potest quemadmodum non immutatur in his contractibus
qui iuramento fulciunt et confirmant neque ex illa ga
bella ideo magis deberi desijt ut docte advertit Lasarte in trac
tatu de decima venditionis cap. 14 n. 46. cum sequentibus

Sed ut ad 5. dictam nostrorum iurium regu   N, 13
lam videamus offert sese circa eam disputandus arti
culus ille an si quis utrum aliquid facturus daturus ve
esset

quest interrogatus in de simile et in persona alterius ita res-
pondit dabit, fiet, promittis, ac aliquis ex his similibus ver-
ba protulerit, sive non congruenter ad interrogata res-
pondisse et stipulatio subsistat. Et stipulationem hoc
in casu non subsistere nullamque ex ea obligationem oriri
tenent communiter Doctores post Bart. et Bald. et alios in auth.
si quando C. de inofficioso testamento [illegible] in l. stipulatio
ista § si quis ita notabiliter 1. ff. de v. o. Jason Decius et alij
in l. fin. § ultimo ff. si certum petat. Obstant bene quia [illegible]
parati [illegible] et Dn. [illegible] in hoc § stipulatio
Cui primo ea consideratione movemur quod stipulationis
ea natura est ut de se unusquisque promittere debeat neque
possit alienum factum in stipulationem deducere, ut constat
ex hoc § stipulatio ubi dat [illegible] factum alterius [illegible] l. stipula-
tio ista § alteri l. inter stipulantem 83 ff. de v. o. l. quecum-
que gerimus 10 ff. de [illegible] de oblig. et auth. § si quis alium
inst. de inutilibus stipulationibus qui in persona alterius res-
pondet de se nihil statuat ad quae promittat sed generali-
ter [illegible] verba [illegible] obligari per stipula-
tionem non potest maxime cum in generali sermone
persona loquentis excepta intelligatur l. qui insulam
33 § ultimo ff. locati ubi glosa verbo extraneam l. in
quaestionibus C. de solutionibus notat in terminis glosa
in d. auth. si quando in fine et late [illegible] et ad ob-
timas quaestiones adducunt Jason in l. 4 § quaesitum n.° 40
ff

ff. si quis cautionibus Padilla in l. si super possessione n.º 15 et 16. C. de transactionibus et Mantua in glosario 2ᵘ r. q. 2.ª p.ª classis 7. cap. 24

2.º quia et si demum in superiori responsione non ex banens dumtaxat personas verum et ipsum qui respondit posse contineri tamen cum in dubio sit an se an de alijs an de se pro missor spondere voluerit ea interpretatio capienda est quae contra stipulatorem tendit et promissorem ipsum ab obligatione liberat arguto tex. in d. l. stipulatio ista 38. § in stipulationibus et legis quidquid adstringendae 99. ff. sol. tit. et l. Arrianus 46. ff. de obligationibus et actionibus

Denique quia ut alia arguta deficerent expresse sol. decisum videt. per tx. in d. auth.º si quando et in novella 115. § ult. ubi Justinianus aperte declarat quod si quis ubi de propria aut aliena obligatione in constituti deducenda agit iuxta ea quae notavimus s. n.º 1. dixerit verbo impersonaliter prolato satisfiet tibi non tenebitur quod apud nos cautum etiam invenit in l. 2. et 3. tit. 11. p.ª 5. quibus decernitur quod si quis in stipulatione vel in constituto ita ambigua verba conceperit ut certam personam non exprimat omnino non obligabit veluti ita si dixerit vel responderit bien sera bien se fara bien te sera pagada tu deuda recaudo abras de ella y nada abras. Quod adeo verum est ut etiam odie extante lege 8. tit. 2. lib. 3. ordinamenti quae est lex 2. tit. 16. lib. 5. recopilationis qua cautum

est

e omnem omnino consensum per quem quoquomodo apa
reat aliquem se obligare vostiisse obligationem parere
adui tamen ex I. dicta impersonali responsione obligatio
nem non nasci asserimet gregorius in d. l. 2. partit. verbo bien
cera Matienzo et Azevedo in d. l. in reco[illegible] et Bar
bosa lib. 2 quotidianarum cap. 3 n.º 54

N.º 14. Contrariam tamen sententiam nempe stipu
lationem ex I. dicta impersonali responsione nequaquam
[illegible] tenuit ante omnes Christophorus Castellionensis et illo
non relato sibi adscribunt Fulgosius in d. auth. si quando
Cumanus in d. S. si quis ita Curatius et Godofredus in hoc §
stipulatio Alciatus lib. 2. parergon cap. 18. Balduinus in
principio instit. hoc tit. n.º 3. et defendi posse fatet. Gomez
d. l. fin. §. fin. n.º 2. ff si certum petat mihi quae in spectato iu
re communi rigore verius videtur ex eo quod Plautus in Pseu
dolo cuius post d. aut. auctores mentionem faciunt non male
conceptam stipulationem testat ubi quisei qui 20. minos
rogauerat, respondit dabunt. Item ex eo quod licet hiusmo
di responsio generalis et indefinita esse videat ex natura
tamen stipulationis ad interrogationem refert ex ea quae
declarari et intelligi debet arguito tx. in S. praeterea in
fine inst. de inutilibus l. si fine. g. alias incipit si desr
por. 10. S. qui interrogatus ff de interrogatoriis actionibus et
l. 1. C. de diversis rescriptis l. quare S. fin. ff de edili
edicto quos in obtinenis propositis meminerunt gregorius lo
pes

Lopes in l. 26. tit. 11. glosa 1. p.te 5. Juanes Trigona singulari 75. n.o 4. Menochius de arbitrariis lib. 1. q.tio 37. n.o 2. et Couarruuias lib. 1. variarum cap. 2. n.o 5. Neque obstant argumenta contrariæ opinionis nam primum facile solvitur si animaduertamus inspecta interrogatione secundum quam responsio vt diximus regulari debet non alienum factum aut extraneam personam in stipulatione deduci sed perinde rem iudicari ac si quis apertis verbis a se ipso dandum vel faciendum dixisset. Ad secundum vero respondemus cum Donelo vbi s. n.o 4. in fine quod dicit in dubiis stipulationibus contra stipulatorem esse faciendam interpretationem non procedere quando tali interpretatione admissa stipulatio omnino inutilis redit tunc enim potius id obseruat vt contra promissorem interpretemur quo magis res valeat et actus contrahentium aliquid operet. l. cum quis stipulandis 41. l. quotiens 80. cum aliis ff. eo. tit.

3.o vero argumento quod desumit ex d. auth. si quando et magis difficile esse videtur ~~illo~~ in quoque obuiam poterit si consideremus Justinianum ibi non de stipulatione sed de constituto loqui cum inter hæc autem subtilem differentiam reperiri quam recte considerauit Gossor ubi s. et eo non relato sibi tribuunt Alciatus Valduinus et Donellus in locis proxime citatis quod s. stipulatio ex impersonali promissione non valeat quia in ea præcedit in

interogatio secundum quam ut diximus responsio intelligit quod secus in contractibus contingit in quo cum pactione nuda celebrat nulla precedit interogatio et ut aliquando precedat iuxta tx in l. iurisgentium §. quod fere ff de pactis non sic ad Sibet ut debeat pro eius forma et solemnitate intercedare necesse quasi responsionis interpretationem ad interogationem respons referri que omnia secus in stipulatione contingit

N.o 15. Neque a novum ut ex natura rei que agit verba impersonaliter prolata ad aliquam personam referat si namque qui ab alio habere licere uti frui licere vel quod simile stipulat perinde stipulatus videt ac si expresse sibi dare cavisset d. l. stipulatio ista 38. §. sicut et §. si quis ita j. Scott. ibi Imola Bartolus Jasson et alij late notarunt plurima de impersonalibus promissionibus, legatis, edictis libellis et alijs rebus similibus congerentes de quibus etiam agunt idem Jasson et Decius in d. l. fin. §. fin. ff si certum petat et Doctores in l. si servus legatus §. qui Margaritã ff de legatis 1. sic quoque si pater aut extraneus dotem pro aliqua muliere constituant et illius restitutionem soluto matrimonio fieri impersonaliter stipulant ex natura actionis de dote pater sibi et filie et extraneus soli mulieri stipulatus censet ut arguto tx in l. 2. §. quod si in patris ff soluto matrimonio et in l. unica §. accedit C. de rei uxoriæ actione tradit Bart. et Alex. n.o fin. et

Pau

Paulus n.º 5. in l. Cajus ff soluto matrimonio idem Paulus concilio 372. lib. 1 Novellus qui sane opinionem comunem esse testatur in tractatu de dote 6. parte privilegio 30. n.º fin Gregorius Lopes in l. 30. tit.º 11. p.ª 4 verbo deue Ant. Gomez in l. 50. tauri n.º 28. in fine et alij quos refert Barbosa licet sane sententiam non usque quaque probet in l. post dotem n.º 10. ff soluto matrimonio

Sexto et ultimo ex eadem nostrorum iurium regula et natura stipulationis deducitur vere decimisse ul pianum in nostra lai l. 1. versiculo et ideo omnes qui loqui non possunt et se invicem exaudire stipulari quoque non posse prout accidit in muto de quo idem tradit in l. 1. §. fin. J. de obligationibus l. ubi non erit 167. de regulis iuris l. fin. ff de verborum signif. l. cum pater §. si dominum ff de auditis §. mutum instit.ª de inutilibus. Item et in surdo et infante hoc est eo qui non dum septennium compleuit qui licet aliquando loqui possint cum tamen interrogationis vim audire et intelligere nequeant neque habile responsum prestare stipulationis contractu interdicuntur ut constat ex nostro tex. et ex d. l. 1. §. fin. l. mulier 10. J. hic tit.º 4 pupilli instit.ª de inutilibus l. 4. tit.º 11. p.ª 5. et ex l. servum pupilli ff rem pupilli vel adolesentis iuxta veram Martini interpretationem ibidem ab Accursio relatam quam probat Cuiatius in presenti tex.tu defendit Covarruvias 2.ª lectura n.º 18. et Ugodorelus n.º 6. Adeo ut etiam in surdis talis sit N, 16.

ut

ut per signa vel motum labiorum loquentes intelligat qualem quendam Eugubinum fuisse et alterum Senensem tradunt Bart. et Imola Sup. nō ideo magis stipulari possint ut recte cōtra Fridericum Romanum resolvit Corasius in presenti 2ª lectura nº 15. Item etiam et in absentibus inter quos stipulatio non recte contrahit ut preter nostrum tx cōstat ex tx in l. 3. C. de contrahenda stipulatione l. 3. C. de

Nº 16. inutilibus §. item verborum inst. eodem dum tamen ita absint ut alter alterius vocem exaudire nō possit nō alio qui etiam si loco distent presentes esse creduntur ut notat glosa in d. §. item verborum et in auth. de fideiussoribus §. 1. collatione 1. et in l. presens 5. in fine ff de procuratoribus et in cap. testes 3. qª 5. Archinus Imola et alii comeniter in presenti quos refert et sequit. Ripa nº 50. et 51. notat Bart. in l. si fi tius in principio ff de aqua pluvia et Baldus in l. 1. C. de erroribus advocatorum et inviniendum Ulpianus in l. 1. §. eodē texto ff ad Silanianum

Nº, 17. Neque refragat quod reliqui omnes contractus per nuntium et per epistolam inter absentes fieri possit l. 2. ff. de obligationibus l. 1. §. fin de contrahenda emptione l. 2. de pactis l. sufficit de sponsalibus l. denique de ritu nuptiarum l. qui autem 14. §. fin de constituta pecunia l. precario 9. ff de precario l. fin C. si quis alteri vel sibi cap. fin de procuratoribus lib. 6. cum aliis quod que ut Ulpianus scribit in l. nō figura 31. ff. de obligationibus nō minus valet quod scriptura

quā

173

quã quod vocibus singularis figuratis significat adeo ut nolit
referent legari [illegible] qui [illegible] in penas statutis adversus
eos impositas quae [illegible] locum [illegible]
qui nominatim [illegible] epistolam mittunt vel violant
Jasson [illegible] Corn
eis in presenti [illegible] n.° 22. Vaconius a Vacuna de
declaratione 68 n.° [illegible]
cap. [illegible] sententiae ex
comunicationis lib. 6. et in Clem. [illegible] Pontifex
verbis literis eadem [illegible]. Nam ut dedimus omnia vera esse
stipulatio tamen cum in verbis consistat et verborum obliga
tionem producat natura quoque sua verborum prolatione
desiderat neque per equipolens fieri potest l. qui per [illegible]
ff de [illegible] curando [illegible] adeo ut etiam si inter presentes
non viva voce sed scripta oratione stipulatio concipiatur
prorsus inutilis sit ut ex nostro l. illis exaudire se invicem
debent et ex alijs iuribus resolvit communis quam refert et
sequitur Jasson in presenti n.° 3. Ripa n.° 5 Bolognetus n.° 39
et re altissime repetita concludit Vaconius d. declaratione 68
n.° 12. cum sequentibus quamvis contrarium male docuisse
videantur Duarenus et Cuiac. in presenti et Vesembegius
in paratitla [illegible] n.° 12. Quibus minime favet l. [illegible]
ea quae 57 ff de [illegible] inter praesentes
post Accursium et Bart. in presenti [illegible] ibi tradit
inter presentes vel inter absentes stipulationem per epistolam
con

contractam fuisse ad [illegible] [illegible] verbis et oporte
[illegible] per [illegible] posse probari quod [illegible]
[illegible] ex l. [illegible] §. fin. ff. [illegible] et ex
traditis a Mascardo de probationibus conclusione 626. cum
sequentibus maxime [illegible] verbum quo [illegible] 1. C. vel
[illegible] debet securitatem et
[illegible] probationem accipiamus prout [illegible] a pro
batis auctoribus [illegible] late probat [illegible]
lib. 1. disputationum cap. 45.

N. 18 Sed licet haec in [illegible] [illegible]
[illegible] in presenti [illegible] casu [illegible]
quibus [illegible] etiam [illegible] verbis
stipulationem inducit presumit vel fingit qui reperiunt
in l. unica in principio C. de rei uxoriae actione l. Si ver
bis 19. in fine ff. de adoptionibus l. cum ostendimus 4. §. fi
deiussores ff. de fideiussoribus [illegible] l. cum de in rem verso
6. ff. de usuris l. si finita 15. §. eleganter ff. de damno infecto
quos casus [illegible] exornant et similes alios adducunt
omnes interpretes in presenti [illegible] ex n.º 18. Jaso
ex n.º 5. Alciatus ex n.º 12. Jacobus de [illegible] ex n.º 12. [illegible]
[illegible] ex n.º 30. Cravettus in 2.ª lectura ex n.º 6. et ultra eos
Menochius de presum. lib. 2 presumpt.e 6. et lib. 3. pre
sumpt.e 5. et presumpt.e 181. et sequentibus et [illegible]
in d. principio inst.ª [illegible] ex n.º 31. Verum licet in his
[illegible] explicandis [illegible] auctores et preceptores nostri in

Sed

Syscolis multa verba effundere soleant mihi tamen in illis immorandum non videtur finem que expositioni huius legis impono et prius vos admoneo cum odie quo utimur iure Regio omnes has solemnitates et ambages stipulationis cessare adque ita ut quibuscunque verbis vel etiam sine verbis a mutis, surdis, et absentibus illam celebrari posse dummodo signa vel literas reperiant que certam et deliberatam contrahentium voluntatem ostendant ut constat ex alegata L. 3. tit. 8. lib. 3. ordinamenti que est lex 2. tit. 16. lib. 5. recopilationis istarum enim legum verba promissionem quocunque modo factam aperte respitiunt ut preter Perez Matienco et Azevedo ibidem late notant Gregorius in l. 2. verbo enu dos tit. 11. p. 5. Olanus et Villalobos in antinomiis verbo stipulatio et litera, A, n.º 19. Menchaca de successionum creatione lib. 3. § 21. Paladinus lib. 1 quotidianarum q. 3. n.º 28. et sequentibus Madera animadversionum cap. 9 et Ferdinandus Mendoza lib. 3. de pactis cap. 9. a n.º 34

FINIS HUIUS L. PRIMÆ

A.d. Fx

AD TEX. IN §. 1 ET L. CONTINUUS. 137. IN principio ff de Verbor. obligat. A D.° Joanne De Soloriano Pereyra Sal. anno 1608

N, 1. Quod in principio huius l. Ulpianus dixerat videlicet stipula-
tionem nõ aliter valere quam si contrahentes adsint et invi-
cem solemnia verba interrogationis et responsionis proferant
et exaudiant, ita ampliat in prima parte huius §. 1. ut nõ su-
fficiat presentem a presente interrogari nisi ei quoque presenti
et intelligenti respondeat quemadmodum vice versa nõ sufficit
presenti esse responsum si quis forte interrogationem in absente
direxit ut constat ex l. 6. de contrahenda stipulatione et hanc
esse huius textus veram explicationem tenent Paulus n.° 1 Antonij
6. Jason et Ripa ante numerum 1. Cornelius Lecheria n.° 1.
Duarenus ibidem. et Donelus statim in principio Conanus lib. 6.
commentariorum cap. 1. n.° 4. et Menchaca de successionum
creatione § 5 n.° 18. Unde illa verba <u>si antequam responderet
sibi mox discessit</u> nõ ita accipienda sunt quasi omnino
responsum nõ fuerit ut perperam Bartolus et communis
volebat nã si sic esset nulla prorsus dubitandi ratio re-
periret sed quasi postea quidem responsum fuerit iam
tamẽ absente stipulatore qui cum mox ut interrogavit
discesserit videt animum contrahendi abjecisse argumento
legis 1. §. refert ff de postulando. Idemque erit etsi non
<u>mox</u> sed post aliquot intervallum discesserit si tamẽ adhuc sibi
responsum nõ fuerat neque post paululum temporis ad
res

D. Solorzano

175

responsionem accipiendam redierit ut recte post Accursium in presenti verbo mox notant alij Doctores communiter. Quod efficit ut particula illa mox in nostro textu superaddi ... debeat et merito a pandectis florentinis et alijs probatis codicibus absit nisi forte illam non pro statim et in continenti ut vulgo fieri solet accipiamus sed pro inde, sive postea. Quo in sensu aliquando etiam sumi videmus ut notans glosa et Doctores per textum ibi in l. 1. ff si certum petat et in l. ad ... ff de ... et in alijs iuribus relatis a Corrasio in presenti 2a. lectura nº 2. Tiraquello in l. si unquam verbo revertatur nº 90. C de revocandis donationibus et Gualtero lib. 2. miscellanearum cap. 22. qui hoc quidem non nullis bonorum autorum testimonijs ostendunt

Sequens vero huius § pars quae est in versiculo Sin vero. casum in priori propositum mutet et valere quidem stipulationem docet si quis postquam promissorem rogavit abesse cepit mox tamen reversus respondentem audiverit modicum enim illud tempus quod interpositum fuit obligationem vitiare non debuit quoniam breviter reversus negatur discessisse sed non neque animum recedendi ab stipulatione habuisse argumento l. plerique 33. de ritu nuptiarum l. 3. ff de divortijs § praeterea versiculo in his autem inst. de rerum divisione et eorum quae de momento temporis non curando tradit Lasarus Frenesius in tractatu de momento temporis cap. 31. maxime sed aliud non N, 2

rio diuerterit neq. extraneum actum stipulationis
euenit ut consultus docet in l. continuus 137. ff. Socc. et ele
ganter colligi potest ex l. duos 6. § 1. l. si ex duobus 12. ff
de duobus reis l. cum antiquitas 28. C. de testamentis l. he
redes 21. §. fin. ff. eodem

N. 3. Sed cum si ex longo interuallo secuta responsio
sit stipulatio nihil et ut noster tex. a contrario sensu significat et aper
te probatur in d. l. continuus d. l. duos et d. l. si ex duobus maxi
me controuertunt Doctores cum contrarium potius dicendum
videretur et quo tardior responsio fuisset eo melior et deli
beratior secunda esset argumento l. si mulier 22. C. ad Velle
ianum et legis dubium 3. C. de re iudicata et eorum quae
tradit Aristoteles lib. 6. ethicorum cap. 9. Et adeo hac difficul
tate premuntur Alexander Imola et Aretinus in presenti
ut nullam huius rei vrgentem rationem reddi posse
fateantur. Et ut Accurs. et Castrensis in presenti et Duoltenus
d. lib. 2. miscellanearum cap. 21. aduersus d. dicta iura id expresse
probantia contendant utilem esse stipulationem quamuis
maximo temporis interuallo distet responsio ab interroga
tione dummodo ad alia discessum non sit. Sed his rectis
et aliis duabus antiquorum rationibus quas optime refellit et
confutauit Jasson in presenti n.o 3. verior mihi videtur ea
quae ab eodem Jassone ultimo loco scribitur nempe interroga
tionem et responsionem in stipulatione pro forma et substan
tia eius requiri ut late in rubrica et l. 1. probauimus ac

tum

actu aute formalem, ut et forma ipsa esse in dividuam furiosum q. ubi glossa et Bart. C. de testamen. et in d. l. Seruus §. fin. ff. eodem. et per consequens longum internallum temporis non recipere, ut in d. l. continuus et in d. l. cum antiquitas quin potius eo temporanea esse debere et simul una eadem qu[illegible] actione et conceptione explicari. Quod propter solemnitates substantiales quae in contractibus et alienationibus minorum et mulierum tam comuni quam Regio iure requirunt admodum utile est ut idem Jasson notat et prosequit n.º 4. et fulciri potest ex celebri doctrina gloss. in l. licet sub verbo de d[illegible] in fine ff. de iudiciis quam late examinant Guido Pa[pe] decisione 2[illegible]6 n.º 2. Sibrianus concilio 71. n.º 15. Mathea[s] apothemate 76. et Maranta de ordine iudiciorum 4. p.º distinctione 16. n.º 8. et ex eo quod de teste qui primo deposuit et postea iuravit cum Baldo Felino et aliis tradit Juanes de Ar[nono] singulari 21.

Hoc autem quoden stipulationibus dicimus ad contractus innominatos extendit idem Jasson n.º 5. ut sic quo que ex longo internallo vitient in nominatis vero contra observari testat cum in his verba non sint de substantia et solo consensu perficiantur quia an statim an ex post facto concurrant nihil interest. Quam sententiam sequut communiter ceteri doctores quam mutis fortanius 2.ª lectura n.º 13. et 14. post glosam in l. 2. verbo consentire de oblig. et actionibus omnes contractus zona lance simul bene N. 7.

neu

rerum consensum deliberare defendat et presertim matri
monium cuius gravitas et preiuditium requirit ut continuus
debeat esse actus interrogationis et responsionis et ut mulier
que continuo non respondit dissensisse magis quam consensisse
existimet de quo tamen articulo omnino videndi erunt
Covar. in 4.º 2.ª p. cap.º 4. n.º 7. et Tomas Sanches de matri
monio 1.º tomo disputatione 31. q.º 2. per totam qui rectius
concludunt matrimonium etiam consensu separatis tempo
ribus expresso contrahi posse dummodo prioris coniugis consensus
revocatus non proponatur forte quod in dubio potius afirma
tionis stari debemus et optime resolvit Barbosa in cap. si
inter nos 4 de sponsalibus

Quod autem intervallum in nostri textu proposi
to modicum vel longum dici debeat relictis glos. Bartoli
Aretini Jacobi de Nigris et aliorum sententiis quas refert Tiraq.
de retractu convent. § 1 glosa 5. n.º 1. et optime impugnat Al
ciatus in presenti n.º 14. et lib. 1. paradox. cap.º 3. et alia
nova ipsius Alciati qui iuris spatium iudici concedere vult
verius est iudicis arbitrio relinqui qui pro rei promisse perso
narum verborumque qualitate id definiet ut recte observat
Covarruvias in presenti et secunda lectura n.º 10. et suadet textus
in l. 1. de iure deliberandi l. si ita quis 134. § Seia cavit
ff. de verb. oblig. cum textibus que late tradit Jasson ibi ex n.º 14. Pinelus
in l. 1. C. de bonis maternis 2.ª p. n.º 12. et Menochius de arbitra
riis casu 1. per totum

Ad l. primam §. si ita quis ff. hoc Titulo de verborum obligationibus

Nobile hoc et famigeratum Ulpiani responsum lati- N. 1.
ssimis interpretum comentarijs confundi magis quam expli-
cari solet ego vero ut me ab eius expositione sitissime ex-
pediam in quatuor partes Ulpiani literam divido quarum
primam in principio costituo secundam in versiculo
contra, tertiam in versiculo non tamen. quartam in
versiculo et ideo. In prima parte a Consulto docemur
stipulationem subsistere et si quis non eodem prorsus ver-
bo quo interogatus respoderit sed alio quodam minus obligandi
aperte significet etsi enim in stipulatione illud semper
antiqua iura desiderent ut responsio interogationi omni-
no conveniat ut constat ex §. statim sequenti l. 5. §. stipu-
latio ff. hoc tit. l. obligamur 51. §. verbis ff. de obligationibus
l. omnis 10. C. de contrahenda stipulat. §. in hac re inst.
hoc tit. non tamen ea verba excludunt quae et si non eodem te-
nore proferant aptre tamen mentem promissoris explicant
et interogationi praecedenti conveniunt ut praeter nostrum tex
probat similis tx in l. blanditus C. de fideiussoribus l. quae
extrinsecus 65. in principio et in §. 1. l. si sub una 136
ff. eodem l. 2. tit. 11. p. 5. Quo fit ut cum dis quia in decem
promiserit quis sibi respondit quid ni videat non solum affir-
mative respodere verum et fateri nullam se causam aut
du

dubitatione invenerit cur promissione cunctari aut differre debeat merito ex tali verborum prolatione obliget per quam similiter legatum utiliter relinqui posse omnes Doctores post Bartolum et Paulum in presenti testant et optime prosequit Corrasius 2ª lectura ex nº 1. et insinuare videt Consultus in l. Pamphilo §. propositum ff de legatis 3. Quid idem afirmandum erit si quis per dictionem utique, maxime, etiam, vel similem aliam particulam respondisset est enim talis earum proprietas ut ex gramaticis observat Corrasius et Ferretus sub nº 1. ut afirmationem quandam contineant qua de causa iam ante Leoninam constitutionem de qua in d. l. omnes et d. §. in hac re Consulti paulatim receperant ut per eas stipulatio contrahi posset ut advertit Corrasius in present. prima lectura nº 1. et Donelus nº 2 Pisbardus in d. §. in hac re nº 4 et Lasarte in tract. de decima venditionis cap. 1. nº 20. qui aliam dubitandi rationem ad hunc tex scribit. Quae omnia notabiliter admodum digna videntur ut difficultas componi possit quam cum hoc non satis perciperent inter dicta iura et Ulpianum in presenti sine solutione relinquunt Cumanus Socinus et Jacobus de Nigris in presenti nº 8. et 9. Jeronimus verius in rubrica hoc tº nº 227. Paulus Leonius nº 170. et Albertus Bolocnetus cap. 22. ex nº 7.

N, 2. Ex 2ª huius tex parte colligit stipulationem per nutum capitis nullo modo contrahi posse quod manifesta

Sa

Ad l. 1. §. 11

habet iuris rationem nam cum stipulatio ut saepe diximus contractus sit qui ex verbis constat et a verbis et forma et nomen mutuat illis deficientibus ut corruat necesse est argumento l. Iulianus. 9. §. si quis rem ff. ad exhibendum neque fuit sequendus qui in actu ingenuis civile non solum verba verum et certam solemnemque verborum conceptionem ad explicationem voluntatis desiderat nutu tantum vel signis ad exprimendum consensum possesse. Quamvis non negem in aliis actibus qui solo consensu perficiuntur talia signa verborum vicem sortiri et nutum pro animi demonstratione esse ut optime docet Accurt. in auth. ut sponsalitia largitas §. quia vero verbo ins cripserit collatione. 9. et constat ex d. l. obligamur in fine l. nutu 21. ff. de legatis. 3. l. et in epistola 22. C. de fideicommissis l. de lega re. 17. §. de novationibus l. mutus 73. ff. de iure dotium l. ser ro 65. §. si pupillo ff. ad Trebellianum l. 2. ff. de bonorum possess. furioso quia ut Cassiodorus ait lib. 4 variarum epistola ult. homines possunt sine oris affatu suum velle declarare et Plinius lib. 6. cap. 30 auctor est in Ethiopia nutum motumque corporis pro sermone fuisse et Lactantius Firmianus lib. 6. divinarum institutionum cap. 10. scribit homines primos primo voluntatem suam nutu significasse deinde sermonis initia tentasse ac singulis quibusque rebus nomina imponendo loquendi perfecisse rationem.

Unde matrimonium quia solo consensu coram parrocho et testibus expresso perficit per nutum vel alia signa N. 3.

signa voluntatem cõtrahentium demonstrantia non solum a mutis verum et ab his qui loqui valent etiam hodie post Concilium Tridentinũ celebrari posse comunis est et vera Theologorum et Canonistarum assertio ut post longam disputationẽ resolvit Tomas Sanches omnino videndus in tractatu de matrimonio tomo 1. lib. 2. disputat.º 31. per totam. Testamentũ autem nuncupativum quod heredis institutionem requirit que nõ nisi viva voce ut stipulatio fieri potest l. Jubemus C. de testamentis l. 6. tt.º 1. p.ª 6. nutu factum nõ valebit ideoque etsi communiter et vere interpretes doceant testamentum factum ad alterius interrogationẽ valere ut Petrus de Belapertica in presenti respondit quem Bartolus Jasson Corrasius in 2.ª lectura n.º 1. et ceteri omnes secunt et innumeris relatis secunt Ant. gomez in l. 3. tauri n.º 109 et novissime Flores de Mena lib. 1. practicarum questionum quest.º 1. ex n.º 45. testatoris tamen responsio et assensus quo ad institutionem nõ nutu et signis sed expressis verbis et aperta oratione prestandus est ut contra glosam in d. §. quia vero late docet Covarruvias in cap. cum tibi extra de testamentis Matienço in l. 1. tt.º 4. lib. 5. recopil. glosa 6. n.º 2. et 3. Azevedo ibidem n.º 161. Ant. gomez ubi sup.ª n.º 100. Menoch. de presumptionibus lib. 4. cap.º 18. et Flores de Mena d. q.º 1. ex n.º 56. qui cõtra plures quos refert rectissime defendit quod etiã hodie iure quo utimur Regio nõ requirat heredis institutio ad valorẽ testamenti ut dispositum est in l. 1. tt.º 2. lib. 5. ordinamenti hoc tamẽ inbe-

cli

bligendum est quoad hoc ut qui in dicto relinquunt etiam
sublata institutione defendant non autem ut ipsis
blico valeat et teneat nisi expressis verbis fuerit decla
ratum quia cum in hoc non fuerit mutata regula l. Jubemus
et d. l. partis non debemus ab ea recedere neque facile viam
fraudibus et falsitatibus aperire

Bo ex tertio nostri ex parte colligit non verum N. 4.
esse stipulationem nutu contrahi non posse ut qui verbis inte
rogatus nutu respondent non solum civiliter verum nec
naturaliter obliget immo pacti nudi nomen sicut alio
rum quaelibet voluntatis et consensus significatio supra d. l.
et l. ff de pactis l. cuius per errorem § si natura de regulis
iuris l. 1. in fine de contrah. emptione l. 3 de publicianis
cum tamen his qui ad stipulandum accessit sciat velle se
debere stipulatione verbis obligare et solemnem verborum
conceptionem esse procul dubio si verba proferre recuset
interrogantem illudere et actionem nullam facere voluisse
se sentiat argumento l. et eorum quae ibi interpretes notant
in l. non solum § 1 de obligationibus et in l. an inutilis
§ in principio versiculo fingamus ff de acceptilationibus
et ut maxime promissor in vim pacti consentire vellet
cum tamen qui stipulat non eo animo esset etiam obliga
tio naturalis oriri non potuit quae ut ex dictis iuribus cons
tat duorum quoque in eandem rem placitum et consensum
desiderat quam rationem expressisse videtur Consultus in l.

l. §. cum qui ff de cond. indeb. ubi pecunia et post eam quam plures
alios in presenti probarunt Duar. Cujat. et Donelus n.s
gallicanus n. 22. et Fortatolus dialogo 5. n. 6. Jason n.
32 et Oroscius n. 1. in l. iuris gentium §. quin nudum ff de
pactis Fortunius in l. legitima n. 50 ff eodem, et quae ve
riora alijs quas tradunt Baconius declaratione 69. et
Mascard. questionum usu frequentium cap. 58. n. 37.

N, 5. Ex qua vera ratione facile intelligimus quod
in causa sit, ut in re nostra ex specie actus qui non potuit
valere ut agebat non valeat et sustineatur eo saltem modo
quo valere potuit quemadmodum alias receptum in con
tractibus quam in ultimis voluntatibus fieri solet l. si ita
eyusti 13. ff de servitutibus l. si vero §. fin ff de pactis
l. qui bona fide §. fin de adquirendo rerum dominio
l. 3. ff de militari test. l. 2. §. 1. in fine de iure codicillorum
l. servi electione §. 6. fin l. si servus legatus 111. §. si servus
alienus de legatis 1. l. codicillis 9a §. fin de legatis 3. l. Lecio
la 76. ff ad Trebellianum l. quae tabernas 32 ff de contrah.
emptione l. insulam 6. de praescriptis verbis l. ubi ita donat
27. de donationibus causa mortis §. fin inst. de adoptio
nibus cap. unico §. idem quoque de dispensatione impu
berum lib. 6. etenim cum sibi desit potestas contrahen
tium qui stipulationis formam mutare non potuerunt
nec non etiam voluntas obligandi se in alia parte
quam de eo nequaquam tractarunt voluntatis et potesta
tis

ti defectu factum prorsus in utilem reddit iuxta l.
si genero 26. C. de iure dotium l. multum interest in
fine C. si quis alteri vel sibi et ea quae late cumulat Sar-
miento in l. si filius heres ne ff. de liberis et posthumis
Menoch. de presumpt. lib. 1. q. 88. n. 11. ad quae ita ex ratione
civilis nec naturalis obligatio manet quemadmodum
ex eadem ratione actus qui ut fieri non valet nullo
alio modo substinet in l. 1. ubi glosa et omnes ff. de iure co-
dicillorum et in l. fin. §. illud C. eodem l. 1. §. cum qui decem
liberta pecunia l. si maritus et l. sermonem C. de latina manumi-
ssione cum multis alijs iuribus quae ita facile in superiorib.
contrarium probantibus opponi et conciliari possunt relictis
multis distinctionibus quibus ad huius articuli explicationem
nemo ultra Bartolum Jassonem et ordinarios in presenti
et in allegatis iuribus late videndi Aquilinus in presenti
ex n. 58. usque ad numerum 103. Fricatolus Valorius et
Menchaca ubi supra idem Menchaca de successionum creat.
§. 5. ex n. 10. et §. 21. ex n. 48. Alfanus qui plurimos re-
fert collectanea 872. Alciatus lib. 1. paradoxorum cap. 6. Man-
tica de coniecturis lib. 3. tit. 2. ex n. 1. Coratius in d. l. si tam
angusti Menoch. de presumptionibus lib. 4. presumptione 1.
et 3. et lib. 6. presumptione 4 et 5. Gratianus regula
95. et melius et latius ceteris Camillus Gallinius omnino
videndus lib. 9. de verborum signif. cap. 36. per totum

Unde obiter in praxi notandum erit verissimam N. 6.
esse

esse sententiã, quã contra Couar. et alios ex nostro tx et simi
libus post plures quos refert defendit Tomas Sanches de
matrimonio lib. 1. disputatione 20. vt scilicet qui odij
per verba de presenti contra Tridentini formam matri
monium contrahere tentauerint nullatenus etiamo in
vim sponsaliorum de futuro teneant quamuis iu
ramentum accesserit et femina defloratio pretextu talis
matrimonij secuta fuerit quod etiam ego latius tractaui
in l. Juris gentium nº. 16. ff. de pactis dum de innomi
natis contractibus agerem et illam disputarem questio
nem quæ maxime hic etiam expectat an ex illis ante rei
traditionem et implementum ex altera parte si nõ ciuilis
naturalis saltem obligatio resultet

Sed etenit vtilis superioris articuli cognitio
vt intelligamus an stante lege Regia 27. tauri quæ est lex
11. ttº. 6 lib. 5. recopil. si pater meliorans filium aut aliu
descendentem in tertio bonorum suorum in vocationibus
grauaminibus aut substitutionibus nõ seruauerit ordinẽ
et formam in illis legibus contentam meliorattio in totũ
corruat an vero ad modum ordinem quæ ibi prescriptum re
ducenda sit et meliori modo quo possit sustineat de qua
questione nõ nulla dixerunt Tiraq. de partitionibus 1ª.
parte capº 43. Angulo de meliorationibus in l. 11. glosa
15. nº. 1. et 2. Joanes guiteres lib. 3. practicaq. 9ª. sicut se
quentibus et olim me audiente insignis preceptor Do

tor

ter Gabriel Henriquez in coment. add. l. 21. cuius vigilias sibi usurpauit et novissime typis mādauit Joannes del Castillo in lib. 2. quotidianarum cōtrouert. cap. 1. qui resoluit meliorationē quidem sustineri et obseruari debere saltim inter personas a testatore iuxta legis dispositiones nominatos aut etiam inter reliquas in illis legibus cōprehensas si constiterit testatorem maioratus et perpetui vinculi instituendi voluntatē habuisse.

Ex quarto et ultimo nostri tx. p. colligit adeo nō obligari eum qui in stipulatione sine verbis annuit ut nec fideiussor pro eo interueniens obliget quā cōclusionem late diduxit et exornat Jason in presenti n.º 7. et Couarruuias 2.ª lectura n.º fin. cuius ratio facilis et aperta quia cum fideiussor nō possit accedere nisi ubi adest aliqua obligatio ciuilis vel naturalis l. 1. §. quod enim 8. l. fideiussor. 17. §. fideiussor accipi ff. de fideiussoribus §. 1. inst.º eodem ex principali nulla obligatione tenente cōsequens est nec fideiussorem teneri posse qui principalis obligationis accessor est l. 1. §. idemque proprie ff. de obligationibus principio inst.º de fideiussoribus iuncta l. cum principalis de regulis iuris et cap.º accessorium eodem tt.º in 6. Unde merito docuit Azurt. in l. si patronem § si patronum verbo in Fauiana ff. si quid in fraudem patroni quod quando rescindit vel annullat principalis cōtractus etiam anullat promissio euictionis et per eam quā doctrinā

N, 7.

nam extollit et singularē dicit Jasson in presenti nº. fin
et in l. 1. §. si viri uxori nº. 18. de adquir. poss.ᵉ Rolan
dus consilio 58. nº. 75. lib. 3. Felinus in cap.º significanti
bus nº. 9. de officio delegati et inutili et practicabili q.ᵉ
expendit Pinelus in l. 2. C. de rescindenda prima p.ᵉ
cap.ᵒ 2. nº. 26. Padilla ibidem nº. penult. et nō male
sitare potuisset Gasparte de decima venditionis cap.ᵒ 14
dum illum articulum tractat an ex venditione quæ
nulla declarat vel ex aliqua causa rescindit gabella
soluta repeti possit. Planē si nō ob defectum et nullitatem
obligationis principalis nō teneret sed ob aliquam specialem
causam puta cessionem bonorum aut quinquenales indu
tias de quibus in l. 1. et fin. C. qui bonis cedere possunt obli
gatio eius suspenderet tunc dubium nō est fideiussorem
recte conveniri posse quamvis principalis nō possit ut per tx
celebrem in l. si procedente 58. §. 1. ff mandati notat Castre
sis in l. rescriptum ff de pactis Alex. in l. et sui heredem
§. eodem nº. 12. et Jasson limitatione 6. ff eodem gregorius
Lopez in l. 6. tt.º fin. p.ᵉ 5. Matesilanus notabili. 105. Pro qui
bus expendi potest insignis doctrina Abbatis et Hostiensis
in cap.º debitores de iure iurando qualiter exornat et pro
sequit Jasson in l. stipulatio ista §. alteri J. 50c. tt.º Hi
politus singulari 17. nº. 3. Mantua singulari 295. nº. 1.
et Mitingerius centuria 3. observatione 2.

 Finis Huius §. si itaquis

Ad. §.

AD § SI QUIS SIMPLICITER HU-
IUS LEGIS 1. AD.o Solorzano Pereyra

[illegible] hoc anno 1608 [illegible]

Cum stipulatio ut sepe diximus non solum verba sed cogna- N, 1.
tam interrogationi responsionem requirat merito in princi-
pio huius § parte [illegible] scribit si ei qui sim-
pliciter interrogat adque stipulatur promissor in diem aut
sub conditione aut e diverso respondeat [illegible] perhibent
ratio quae in illis verbis exprimit non enim sic respondet
ut interrogatus est vincta expositione secundum communiter ab
aliis receptam. Neque adversatur textus in l. ex duobus 7. ff. de
duobus reis et in § fin. inst.to eodem quibus docemur ex
duobus reis promittendi quorum una atque eadem obli-
gatio et stipulatio est l. 3. § fin. l. 4. ff. de duobus reis 2 N.
alterum pure, alterum in diem vel sub conditione posse
obligari nam resoluta quadam solutione [illegible]
Jossonis in praesenti n.o 4. vere respondendum est textum illum
intelligendum esse quando duo rei interrogati sunt
separatim et diverso modo unus pure, et alter sub con-
ditione quod recte fieri posse ostendit textus in d. l. 3. versicu-
lo et parvi refert et Joannes Faber in § 1. inst.to eodem
quo casu cum duae sint conceptiones verborum sint non
refert quod una alteri non conveniat et ob hanc ad huius
difficultatis solutionem observat Covarruvias in praesenti
10.

1a. lectura n.o 13. et 2a. lectura n.o 6. Actionem qui perpetua e(st)
regulas ab Vlpiano in posteriori §. Vniusq(ue) ff. d. proposita
1 in vna eademq(ue) stipulatione cum aliquid intero
gationi adijcit vel detrahit semper ostendum esse
vitiatam esse obligationem nisi diuersitas responsionis
illico stipulatori placuerit tunc enim alia stipulatio
contracta esse uidetur. Quod adeo e(st) uerum, vt etiam fa
uorem ipsius stipulatoris ut ex tali quodlibet contingat
adici stipulatio uitietur, vt ait Vlpianus in d(ict)o articulo
et e contra, in corpora etsi credibile sit tali in casu sti
pulatorem id admittere quod meliorem eius conditione(m)
efficiat, cum tamen responsio congrua no(n) sit eius utili
tas et forsan ... in consideratione no(n) est
ut bene aduertit Vgo de Celsis in presenti n.o 8.
N, 2. Ex qua notabili §. Vniusq(ue) decisione multa in praxi
notatu dignissima cum Bartolo Jasone Alciato et alijs in
presenti deducere possumus. Sed ego vno aut altero articulo co(n)
tentus ero et in primis constituo §. hunc eleganter co(n)firmari
doctrinam Bart. §. etiam l. d(ict)o q. de vulgari dum tradit
no(n) uideri aduersarijs positionibus respondisse neque legi
vel mandato iudicis obtemperasse nisi qui ea claro et aper
to sermone absoluerit et simpliciter negando vel affirma(n)
mando ad interrogata responderit. Quam sententiam co(n)
firmat text. in l. de etate 12. §. quod autem et §. nihil in
terest ff. de interrogatorijs actionibus et post Bartolum
vide

reliqui Doctores comuniter probant teste Ripa in d. l. 1. n.º 23. Politus de vulgari in principio n.º 29 Felinus in cap. 1. columna 2. de suma Trinitate Arnonius singulari 1. Menochius de arbitrarijs casu 91. et 299. Corrasius in presenti l. lectura n.º 2. Paz in praxi 1.º tomo folio 66. n.º 75. cum sequentibus, e que apud nos semper memoria tenenda propter legem 1. et 2. tit. 4. lib. 7. recopilat. ibi responda simplemente confesando o negando et pro exornatione celebris gloss. in l. siquidem 9. C. de exceptionibus et eorum que in obtimis questionibus disputat Couar. in practicis cap.º 25. et lib. 1. variar. cap.º 2 n.º 3. cum sequentibus. Quibus tamen verbis nollumus eas qualitates excludere que confesionem iuste legitime que modificent et arbitrio iudicis dolo et fraude carere videant ut post scribentes in presenti preter omnes Jassonem qui latissime loquitur recte observauit Menochius ubi s. et Azeuedo in dictis ll. Regijs Alciatus lib. 1. paradox. cap.º 7 et Corrasius d. n.º 2

Secundo ex eodem loc notabili cum Barto lo et alijs interpretibus colligo quod si aliqua qualitas adit vel detrahit in re tota eius substantia propter qualitatis mutationem mutata censetur ad quod alegari etiam solet obtimus tex. in l. in delictis §. si detracta ff. de noxalibus et in l. ius ciuile ff de iustitia et iure. Inde que fulciri potest Baldi doctrina in l. edita C. de edendo tradentis quod si in libello aliqua adat vel detrahat qua- N.º 3.

li

Litas quæ in eo ab initio co[m]prehensa no[n] erat tali libellus no[n] indicabit eius quæ de nouo copia alteri parti re
denda erit: Item et alia Simonis Crauettæ co[n]silio 80 lib. 1.
ubi ait quod si substitutioni antiquæ aliqua adit vel
detrahit qualitas seu co[n]ditio noua substitutio dicet et
si tt[estamen]to adat noua clausula nouu[m] testamentum dicet ideo
quæ antiqua solemnitas no[n] sufficiet sed ut alia rursus in
terponat[ur] necesse erit prout colligit ex l. heredes 21. §. si
quid post ff. de testamentis et late probat Menoch. co[n]silio
35. n.º 12. lib. 1. et ego ex nostro tx in finalibus verbis co[n]firmo
in quibus quod dicit ex complasentia nouam stipulationi
contractam teneeri ita cum Bartolo et communi accipien
dum e[st] dummodo talis complasentia quæ post mutatam
qualitatem præcedentis interogationis interuenerit non
nutu vel signis ut male voluit Ruinus n.º 11. et 12. sed
verbis expressis et aperta oratione interueniat eademq[ue]
in complasentia seruenis solemnitas quæ in priori inte
rogatione adhibeat ut testant Alciatus n.º 57. Socinus
n.º 4. Duarenus in principio Corrasius n.º 6. in presenti et
Joanes Faber in §. præterea n.º 4 inst.[itut]o de inutilibus et sua
det tam ex ipsius met stipulationis natura de qua
in principio Scias l. et in §. si quis ita quam ex subro
gatorum similitudine de qua in l. si cum §. qui iniu
riarum ff. si quis cautionibus

N. 4. Denique ex eadem Sai nostri tx regula de qua
si

litatis aditione vel detractione loquantur nõ inepte lucem prebere possumus Regijs nostris constitutionibus quæ extant in l. 5. tt.º 17. lib. 4. et in l. 5. tt.º 5. lib. 1. novæ recopil. ut quod in illis cavetur de duabus sententijs conformibus executioni mandandis absque apellationis vel nullitatis impedimento ita demum intelligi debeat ut duæ sententiæ conformes iudicentur ut dispitari illarum legum locus sit in quibus nõ solum quantitas verum et tempus et qualitas conditionis cõveniant. Adeo qui si prima pure in mille condemnet secunda conditionem vel aliam qualitatem adijciat vel si prima ad annum secunda in biennium sex longius tempus vero differat informes apellari nõ poterunt ut arguto nostri tx et d. §. preterea. tenuit in simili Baldus in l. 1. C. de sententijs quæ sine certa quantitate et late Alciatus in presenti n.º 51. et 69 et sic finit tx iste

Ad §. Si stipulanti huius l. prime a D.º Juane de Solorçano Sãt anno 1608.

Docet Ulpianus in hoc tx quod si mihi decem stipulati si viginti promittas vel cõtrario saltem in minori summa hoc ē in decem obligatio cõtracta censeet quod idem proba re etiam videtur Paulus I.C. in l. inter stipulantem 83. §. si stipulante ff. de verb. oblig. et Africanus in l. si servus legatus 111. §. quicumque ff. de legatis 1. et de iure nostro confirmat N, 1.

tx in l. 26. tit. 11. p.a 5 quia in casu minorem ratione non tinet quod in maiori summa minor inest adque ita cum contrahentes et in quantitate et in verbis convenisse reperiant nihil est cur stipulatio non valeat. Quam regulam in alijs etiam ob omnes casibus considerarunt Consulti in l. diem proferre. 32 §. si plures de receptis Arbitris l. inter partes 38. in fine de re iudicata l. quoties. q. §. sed si non in corpore versiculo sed si maiorem ff de heredibus ins. l. si quis cum totum. 7. de exceptione rei iudicatae l. in eo. 110. de regulis iuris et late exornarunt ultra scribentes ibidem Covar. lib. 1. variarum cap.o 2. n.o 5. et cap.o fin. n.o 7. Ant. Gomez 2.o variarum cap.o 9. n.o 4. Menoch. casu 97. n.o 6. Berengarius in l. pacta conventa cap.o 2. n.o 37. ff de contrah. emtione et plures alij relati ab Alfano et Brosseo in collectaneis ad Sunetx

N.o 2. In excedente autem quantitate omnino inutilem esse stipulationem ita ut neque in vim pacti nudi obligat promissorem recte ex nostro tx adnotarunt Alciatus et Galliaula statim in principio et Marchilanus singulari 27. et gregorius Lopez in d. l. 26. verbo valle en todo qui inde utiliter docet quod licet odie ex legibus Regijs solemnia stipulationum sesaverint y pareciendo que uno se quizo obligar a otro quede obligado l. 3. tit. 8 lib. 3. ordinamenti l. 2. tit. 16. lib. 5. recopillationis adhuc tamen in quantitatis excesu obligatio non contrahetur

quo

quoniam partes nullo modo consensisse credunt in eam
Quam opinionem non omnino reijciendam existimo etsi
ab ea discesserint Ant. gomez d. n.º 4. vers. unum
tamen est Pisbardus in §. praeterea inst. de inutilibus
n.º 2 q. Parladorius loquens in terminis §.i praecedentis lib.
2. quotid. cap.º 3. n.º 26.

Plane et aliquando non solum in excedente N.º 3
quantitate verum etiam in minori quae sub ea continet dispo
sitio vel obligatio vitiabit veluti si lex quantitatem pro
forma requirat et in ea exceptionem fuisse reperiat pro ut
comuniter scribentes in praesenti tradere solent exemplum
aponentes in fideiussore qui cum non possit in duriorem
causam et maiorem quantitatem quam reus principalis
obligari si forte vel durius vel latius obliget fideiussio
in totum inutilis est ut aperte tx. in l. graece. g. §. illud
ff. de fideiussoribus post Acurt. ibi verbo omnimodo docet
comunis quam resolvit Jasson ibi n.º 9. Corrasius. l. lectura
n.º 11. gomesius 2.º variarum cap.º 17. n.º 7. et Covar. in cap.º
quamvis pactum 2.ª p.e §. 6. n.º 4. Quorum tamen sententia + N.
licet in se vera sit in exemplo tamen graviter peccat quia
verius longe est fideiussorem saltem in concurrente et minore
quantitate obligari ut per tx. in l. aeternus. §. fin. de consti
tuta pecunia et in l. rogatus 33. ff. mandati l. si ultra C. de
fideiussoribus l. certa forma C. quando provocare non est necesse
late defendunt et ad d. §.um illud respondent Baldus in d. l. si

vel

ultra Dueñas et Petrus Faber in d. l. in eo Alciatus lib. 5. parer gon cap. 17. Menchaca controuersiarum illustrium cap. 40 n. 6. Cinanus lib. 6. comment. cap. 6. ex n. 6 Balduinus Thom. Bodenus et alij in § 1. inst. de fideiussoribus Cremensis et eius addition singulari 42. Forner lib. 2. selectionum cap. 11. Quae opinio de iure Regio est omnino contra verbam posita per text. in l. 7. tit. 12. p. 5. ibi valdra en la quantidad porque el principal se obligo e quanto fita aquella desminuyendo etiam in excessu fideiussorem sustineri ut post Couarr. ubi s. et Menchacam d. cap. 40. n. 7. et de successionum creatione § 29. n. 5. Febum Fernandes lib. 17. tarin n. 105. obseruat Joannes Gutieres de iuramento confirmatorio 1. p. cap. 23. et Parladorius d. cap. 3. n. 53 qui iuramento semoto etiam odie stantibus dictis legibus ordinamenti et Regia l. fideiussorem in duriorem causam quam principalis obligari non posse rectissime tradit et quam in aliam rem diuersam obligari posse ibidem docuit et sub n. 58

*verum ut

N. 4 Sed licet praedictum fideiussoris exemplum doctrinae quam tradidimus non conuenial, illud tamen aptissime conuenit quod in iudice proponi solet qui a lege vel Principe de causis pecuniarijs intra certam quantitatem cognoscendi et pronunciandi licentiam habuerit et ultra praefinitam summam sententia protulerit in totum ea in utilis erit neque ad competentem quantitatem reducit

et

186

et reformabit ut tradit glosa fin. Bart. Jass. Socinus et ceteri comuniter in l. fin. de iurisdict. omnium iudicum Bald. Salicet et alii in l. 2. C. de re iudicata et Ant. Gomez lib. 2. variarum cap. 11. nº 16 versiculo cuius effectus quid hoc singulariter limitant quoties sententia plura et separata capitula cotinet tunc enim cum tot videantur esse sententie quod sunt capitula in sententia coprehensa l. etiam §. 1. de minoribus per eorum singula quantitatis legitimas non excedant utraque sententia valebit quamvis omnia simul iuncta legis summam transgrediantur quod admodum notabile est et perpetuo memorie mandandum propter legem. 1. tit. 18 lib. 4 recopilationis disponentem ut civitatum consistoria coram quo decuriones de causis apellationum cognoscant ad que pronuntient que decem duponiorum millia id est dies mil maravedis non excedant quod postea ad viginti milia extensum fuit item etiam propter legem. 1. tit. 20 eodem lib. 4 recopilat. que secundam supplicationem interdicit nisi quantitas sententie de qua supplicat mille quingentarum duplarum quantitatem excedat et propter alias plures leges que ad certam summam apellandi licentiam restringunt debet enim semper in totum irrita sententia censeri que contra eas lata fuerit nisi ut diximus capitulorum distinctione defendatur prout ultra s. dictos autores eleganter tradidit Bart. in l. ubi fideiussor ff. de solutionibus et in l. Lucius §. hoc habebat ff ad S.C. Trebelianum

verum

N. 5.

Verum licet scita se habeant adhuc tamen Ulpiani responsum in presenti nõ videt posse defendi et adversus illud ut seniora alia argumta preteream sequẽtia cõsiderari possunt. Primum quod debuit ex §. precedenti in quo cum aperte idem Ulpianus doceat stipulationem vitiari si eius qualitas immutet idem longe magis admitti debuit hic cum nõ solum qualitas verum et quantitas immutat.ᵉ Rursus quia si verũ ẽ quod in eodem §. generaliter tradit quoties adjicit vel detrahit aliquid obligationi semper probandum esse vitiatam esse stipulationem merito difficile videri potest cur sue regule et doctrine oblitus Ulpianus contrarium statim in nostro ẽ subjecerit. 3º. facit quod Justinianus Imperator nullum ut apparet inter mutatam quãtitatem et qualitatem discrimen constituens generaliter docet in d. §. preterea inst.º de inutilibus nõ in excedentem quantitatem sed in totum inutilem esse stipulationẽ si diversæ summæ in interrogatione et responsione cõprehensæ fuerint. Neque ẽ audiendus Cujatius in presenti 2ª. lectura nº. 2. qui dormitasse Justinianum scribit et cõtra iuris principia locutum nam Caius. I.Ctus lib. 2. institutionum tit. de obligationibus eandem sententiam apertius his verbis expressit vel si creditor decem solidos debitorem interoget et debitor quinque promittat hoc ordine

in

integrum debitum vacillare cognoscit. Quarto et ultimo facit quod Papinianus in l. in l. si ita stipulatus fuero 120 §. Sotto nullam omnino esse stipulationem scribit si summam de qua in stipulando fuerat integra non repetant

Propter quas difficultates mirum est quantum vexent Doctores in litera nostri tx. explicatione et ratione constituenda. Sed ego breviter ad primam et secundam respondeo quod in §. precedenti generaliter tradit stipulationem vitiari si aliquid addat vel detrahat interrogationi necessario excipiendum esse iuxta terminos de quibus ibi loquebatur Ulpianus nempe quando mutatio in obligationis qualitate facta fuisset tunc enim propter addere vel detrahere obligationi videtur quia illa qualitas conditionis vel temporis totius precedentis obligationis pars fuit et ita eam vindicabat ut totam ipsam afficeret nec quidquam nisi eo modo deberet quod sane non ita contingit cum quantitati vel rebus in interrogatione comprehensis aliquid adijcit vel detrahit, etenim cum eo in casu tot valeant esse stipulationes quot sunt res vel summae in stipulationem deductae etiam si unica eademque oratione proferantur non potest dici aliquid adijci vel detrahi eis ... iunctis esse obligationes ... indicant l. sive debemus 29. l. quod d. ait 86 ff. ... illa quidem adiecta pro supervacua habetur et tanquam diversa stipulatio vitiatur quia in eam consensum non sit non autem eam qualitate vel corporis immutat aut vitiat in quam ventum est N. 6.

ē cotrahentes cōsensisse. Quam discriminis ratione nō male insinuauit Vlpianus d. l. et in §. sed si mihi statim sequēt et tradidisse videntur Accursius Bart. Cumanus Alexander Jasson et alij passim in dictis iuribus et omnium optime exposuit et declarauit Vgolonchus in presenti n°. 6. 7. et 8

N, 7. Neque obstat quod sonus et figura verborum interrogationis et responsionis discrepent cum effectus et substantia conueniant hoc ē cōsensus in minorem summā que in maiori nō solum ex interpretatione verum et ex proprietate sermonis inest vt recte ex communi resoluit Jasson in presenti n°. 4 in quam sententiam idem Jasson in presenti n°. 2 et Corrasius 2ª. lectura n°. 1. optime premittit et vtuntur deducto ex l. que extrinsecus 65. §. 4. 1. ff. hoc tit. vbi si stipulanti decem respondisse quantitatis aureos spopondisset obligari quia licet verba nō nullam prę se ferant diuersitatem mens tamen stipulantium in idem tendit. Quod tamē ad hoc obiter aduertam ita accipiendum ē si cōtrahentes ita loquuti sunt vt eandem pecunię quantitatem diuersis nominibus significarent. Cęterum si nō solum de quantitate verum et de qualitate pecunię cauere vellent et alter de aureis vel argenteis nummis expresse rogaret alter nollet nisi ęreos promittere profecto stipulatio in totum inutilis esset quia etsi regulariter in pecunia quantitas sola expectet nō species l. si de eo. qua. ff. de solutionibus l. 1. de contrahentione cum his que latissime tradit Tiraquellus omnino

vi

videndus de retractu lib. 1. §. 1. glosa 20. per totam tamē interdum nostra interest in hac magis quā in illa forma nummos accipere l. Paulus respondit. 99. ff. de solutionibus et ideo hoc in casu nō procedere d. l. que extrinsecus §. 1. optime notauit Donelus ibidem et ē obseruatione dignū propter cōuentiones que quotidie in annuis reditibus adijci solent vt nō nisi in eisdem speciebus monete in quibus cōstituti fuerunt redimi possint de quibus late agit Gaspar Rodriges de annuis reditibus lib. 1. q.ª 18. nº. 40. item et propter lites que passim oriuntur circa illas questiones an creditor tumulti mutuo tum extra causā mutui cogatur in minuta moneta vulgo de vellon solutionem accipere et quid si medio tempore monete valor auctus vel diminutus fuerit quas copiose et utiliter post alios quos referunt examinant et resoluunt Mexia in pragmatica panis verbo marauedis folio. 180 Tiraquelus d. glosa 20. Pinelus in rub. de rescindenda prima parte cap.º 3. ex nº. 16. Gutieres lib. 2. practicarum questione. 106. Parladorius 2º. quotidianarū cap.º fin. 5. p.ª §. 17. nº. 18. faquinerus 1º. controuersiarum cap.º 9. et 10. Arneus Robertus lib. 1. rerum iudicatarum Cevallos practicarum comunium q.ª 219. Andreas Gail. 2º. obseruationū cap.º 73. et Nicolaus Euerlinus in l. 2. de origine iuris in uersiculo triumuiri monetales

Ad 3.ᵃ autem difficultatem quā cōtra hoc dixi et N, 8.

an

antinomie speciem habere inter Ulpianum hic et Justinia
num in d. §. preterea recepta videtur. Secundus solutio in preseti
verbo non erit cotracta et in d. l. in eo nobis. 1. quam sibi
usurpant Christophorus Portius Cuiac. et Equinarius in d.
§. preterea idem Cuiac. in presenti et quidam ex nostris
preceptoribus in his scolis sequi solet ut. s. in nostro. tx
nullo modo ut Ulpianus fatet in excedente quantitate
stipulatio valere potuerit quia et voluntas et verba co
trahentium deficiunt in minorem autem quantitatem
inutilem quoque esse stipulatione ut in d. §. preterea
quia re vera no coveniunt verba et obligationi aliquid
aditum vel detractu fuisse negari no potest ideo tame
in nostri tx specie sustineri quia e presuponendum Ulpi
anum prosequi casum in fine §. precedentis notatum
adque adeo ex partium complasentia in covenienti qua
titate stipulationem defendere que alias prorsus ut dix
imus inutilis esset

Verum hec solutio que in complasentia nititur
nunquam mihi coplacuit existimo que nihil ab Ul
piani mente alienius et iuris regulis distantius dici po
tuisse ut constabit ex varijs inevitabilibusque arguibus
quibus eam cofundit Jasson hic nº. 6. Ugodonelius omni
no videndus nº. 3. 4. et 5. et Pich. in d. §. preterea nº. 10.
Ultra quas ego contra eam perpendere soleo tx in §. sed
si mihi statim sequenti in quo Ulpianus quod hic de su
mmis dixerat in corporibus in stipulatum deductis exe

pli

plisciat et eam rationem sue desitionis adiecit quod sine vel corporis adiectio pro supervacuo habeatur cum due sti pulationes sint alia utilis et alia inutilis, haec illam vitiare non debet quia non in complasentia fundat neque potest stipulatio minoris summae inutilis dici si complasentia non sequat quam ipse I.C.tus semel et iterum utilem apellat. Deinde considero Paulum I.C.tum in d. l. inter stipulantem §. si stipulante nullum verbum de complasentia protulisse sed generaliter afirmasse in summis ubi aliquid detrahit ex quantitatibus in interrogatione deductis recte et utiliter responsum senceri quia semper in summis id quod minus est spondere videt

Quare hac solutione reiecta et alia Ottomanni in d. §. praeterea Connani lib. 6. comentariorum cap. 1. ad finem et cap. 6. n.° 8. et Duar. in parafrasi ad h. tt. cap.° 2. regula 1. qui h. nostrum in specie aequitate procedere docent h. vero in d. §. praeterea secundum strictam disputandi rationem. Probabilius esse arbitror quod insinuat Bart. hic ante numerum primum et comunis quam resolvit Jasson n.° 6. Corasius 1. lectura n.° 6. et 2.a n.° 2. Gomesius 2.° variarum cap. 9. n.° 4. Vaconius declarat. 71. et alij quos refert et sequit Ricardus in d. §. praeterea n.° 11. et melius et elegantius omnibus Donellus hic n.° 9. et novissime Julius Pacius antinomiarum centuria 7. antinomia 24. ut sic afirmemus verum esse quod Ul- N.° 9.

pia

pianus tradit valere stipulationem in maiorem quantitate in qua ~~[illegible]~~ conformitas datur et solum in excessu inutilem esse neque contrarium probare Iustin. ind. § praeterea qui dum ait talem stipulationem inutilem esse et si simpliciter et absolute loquatur respectu tamen et excedentis summae iuxta nostrum tx intelligi debet eiusdem enim moris extitit recte D. iustiniani, ut considerat in suis institutionibus capita rerum attingere exceptionibus in alios libros reiectis, quinimo et aliquando in universum, et simpliciter aliquid negat, quod postea idem ipse modificat, vel alibi IC. restringunt ut constat ex § si quis iam exequit inst.a de mandato et ex § finit. ibi nam cedendo extraneo nihil agit inst.a de usufructu iuncta l. si usufr. 67. et ibi glosa verbo usumfructum ff de iure dotium et ex §. cum ex aliena iuncta glosa ibi verbo vel speciis inst.a de rerum divis. et l. adeo 7. §. cum quis in fine ff de adqui. rerum dominio

Accedit his quod si rem subtiliter inspiciamus nihil l. nostra tx contrarium scripsisse Iustinianum reperiemus etenim cum ut s. diximus tot sint stipulationes quod sunt summae in eam deductae recte potuit Iustinianus dicere omnem stipulationem inutilem esse in qua ad interrogatum responsum non fuit hoc est illorum quinque excedentium in quibus interrogatio et responsio non cogruit tam in alijs quinque ut nos

ter

ter tx ait verum e verba stringue cognuere quo pacto cessat argutum quez aduersus sane solutionem obijci solet de eodem §. preterea quatenus Justinianus istas stipulationes comparat quez in suma et quez in causa non cogruunt cui alio quoque modo ex mente comunis respondent Curasius hic 2. lectura nº. 5. Vaconius declaratione 41. nº. 5. et Richardus in d. § preterea nº. 13. docentes et exemplis probantes no usque quaque veram esse illam regulam qua docemur unam determinationem respiciens plura determinabilia ea pariformiter determinare de qua in l. iam hoc iure. 4. ff de vulg. et l. quamuis C. de impuberum

Difficilior sane esse uidet locus Cai J. nº. 5. in fine relatus, qui licet a Richardo omissus fuerit grauiter tamen doctissimos alios uiros uexauit inter quos Donelus hic nº. 11. et 12. nihil habet quod respondere possit quam institutiones illas non esse Cai J.C. cuius scripta in nostris libris extant et cuius meminit Justinianus in proemio institutionum in §. penultimo certo sint et no tame illius auctoritate adeo nos mouere debet ut propter illam a vera iuris disciplina, et Ulpiani aperto testimonio in pandectis relato, et Justiniani confirmatione fulcito discidere uideamus. Ego vero licet sciam has institutiones Cai quin et ipsum Caium a multis in dubium uocari, et quis fuerit, et quo tempore uixerit inquiri, ut constat ex traditis a Conano lib. N. 10.

2 comentariorum cap.o 4. in fine Rebardo d. lib. 3. conu
trariorum cap.o penult.o Balduino ind. proemio §. penult.
n.o 9. Ant. Augustinus lib. 1. emedationu cap.o 5 et Euer
lino de origine iuris pagina 424. ad sic tamē ultra
omnes nouo sensu illius uerba ne nobis repugnent
excusari posse arbitror si animaduertamus Vlpianum
sic ut comuniter omnes fatent de stipulatione liberali
et mere gratuita tractare in qua cum quis de lucro
agat mirum nō ē si in minorem summam cōsentire
uideat atque ita stipulatio quo ad eam deposit nemo
nō ē, qui decem nollit, ubi uiginti cōsequi nō potest
At uero Caius loquit de stipulatione negotiali et ad
firmandum aliquod debitum quod ex alia causa
precesserat, interposita iuxta l. iurisgentium. 1. §. qd
fere ff. de pactis et l. 5. §. cōuentionales ff. Soctto. Quo
in casu mirum nō est si cōgruere omnino summas
necesse sit et in eandem quantitatem et uerbis et cō
sensu cōtrahentes cōuenire debeant alioqui stipula
tio nō in utilitatem, sed in graue damnum credi
toris redundaret, et nō tam ius eius fulciret quam
minueret prout comuniter omnes interpretes notant
circa explicationem tx alias difficilis in l. si decem
ss. ff locati et ē comunis opinio quam post Bart. sic
tradunt et prosecuunt Alciatus et Burgela n.o 10. Jasso
n.o 9. et Vgo donelus n.o fin. Quae interpretatio ex uerbis
Caii subtiliter expensis facile suadet nam cum debito
rem

rem et creditorem apellet eos qui ad cotrahendũ stipulationem accesserunt etiam ante ipsam promissionẽ aperte indicat aliam, obligationem præcesisse de qua cõfirmanda per stipulationem tractabant, maxime tum statim in versiculo sequenti, de delegatione debitoris loquat, quæ nisi in eo quæ iam vere debitor erat locum habere nõ potest l. delegare .11. ff. de novationibus. Neque refragant illa verba integrũ debitum vacillare cognovit quibus ostendit causse debiti, item et debitoris et creditoris nomẽ ad præsentẽ actum stipulationis nõ ad præcedentem obligationem refere respondet nam verbum illud debitum antiquã debendi causam significare, quam vacillare ideo gaius testat quia stipulatio quæ ad eius cõfirmationem adijci voluit a cotrahentibus cum prorsus nulla fuerit neq. in totum neque pro parte præcedent debitum cõfirmare potuit alias enim quomodo posset ipsam obligationem ex stipulatione decendentem debitum vocare cum ipse afirmet nõ valere et debitum id sit quod ab invito extorqueri potest l. debitor. 108. cum alijs a glosa relatis ibi ff. de verbor. signi.

Ad. 3. et ultimũ argutum quod adversus nostrũ ex obijecimus s. nº. 5. in fine ex d. l. si ita stipulatus fuero. 120. ff. hoc tt.º multis modis respõdent auctores relati a Ricardo in d. §. præterea nº. 16. cum sequentibus. Quorum interpretationes admitendæ erunt interim quid circa N.º 12.

illius

illius tx difficultatem sentiamus in peculiaribus eius comentarijs sequenti anno Deo dante aperiemus

Ad. Tx.m in §. sed si mihi Huius l. Prima

Quod de diversis sumis in precedenti §. Vlpianus scripserat hic in diversis corporibus sive speciebus exemplificat. Cuius desisionem etsi alternatiua hominum promissione limitet Paulus I.C. in l. inter stipulantem. 83. §. si stipulatio ff. eod. tit.o ex singulari ratione qua ibi tradimus in nostri tamen tx specie ubi coniunctim stipulati Pamphilum promisit Pamphilus et Stichus, eo quod ut Vlpianus scribit, quot sunt corpora tot stipulat.s esse uidentur l. scire debemus. 29. l. qd dixit. 86. ubi Bart. et ceteri ff. eod. tit.o ac proinde inutilis nō uitiat utilem. Vnde inter pretes hic duas regulas deducunt et diligenter exornant. Primam quod etsi in vno actu vel instrumento plures res siue capitula deducant et cōprehendat, tot tamē actus, vel instrumenta esse uidebunt, quot sunt capitula vel species in eis compreheness, ut in sententijs, accusationibus legatis, donationibus et iuramētis probat Corrasius hic. 1. lectura n.o 7. et 8. et in obtimis articulis expendunt, et prosecuunt Ripa in l. admonendi n.o 124. de iure iurando Bart. et alij per tx. ibi in l. etiā 30. §. 1. ff de minoribus Menchaca de succesionum creat.e §. 10. n.o 142. Ant. gomesius 2. uariarum cap.o 11. n.o 16. collumna. 2. Bantius in tractatu de nullitatibus tt.o de nullit.e ex defectu processus Menochij se

de recuperanda rem. q. nº 326. cum sequentibus et Ricora de partitionibus 1. pª. capº. 4. nº. 32. Secundum quod utile per inutile nõ vitiat quam regulam licet vagam esse et incertam fateat Fulg. in l. certi condictio §. quoniam ff. si certum petat eam tamẽ secure admittere et defendere possumus quando ut in nostro tx. vitiũ ab alio nõ pendet sed congrue separari potest ut in elegantissimis casibus probat tx. in l. si ue generali ff de iure dotium l. 1. §. 1. ff quod falso tutore l. si ex falsis C. de transactionibus l. sancimus C. de donat. l. usuras et l. placuit ff de usuris l. Sac aedilitali §. sin vero C. de secundis nuptijs capº. sicut faciti 1. qª. 1. capº. dilectus filius de prebendis glosa in capº. fin. de poenitentijs et remiss. lib. 6. et diligenter prosequit Bart. in l. grece §. illud ff. de fideiussorib; Romanus consilio 66. late Petrus Peckius per tx. ibi in capº. utile extra de reg. iuris in 6. Sarmiento lib. 6. select. capº. 4. Coranus lib. 6. comuniũ capº. 1. nº. 9. Claudius Probus regularum generaliũ iuris lib. 1. titº. 4. capº. 3. et novissime plures alios referens Joanes del Castillo lib. 2. controvert. capº. 1. nº. 21.

Ad Textum in §. finali Huius legis Prima ADº. D. J.º Solorçano Hoc anno 1608.

Et si olim scrupulosa admodum observatio et congruentia in stipulatione requireret et contrahentes se inuicem intelligere et exaudire deberent ut probat tx. in hac l. 1. in principio ubi diximus late et in §. in hac re inst. eod. titº. postea tamen hoc paulisper temperari cepit ut dixi s. in §. siquis ita nº. 1. et tandem Leonina constitª. de qua in d. §. in hac re et in l. omnes C. de contrah. stipulat. prorsus sublati fuit cau

tum

tum quia ut omnis verborum sensus ad stipulationem sufficeret id quae maxime etiam ante Leoninam constitutionem circa linguarum seu idiomatum diversitatem I.C.ti receperunt propter varios populos et Provincias quas Romani suo imperio subiugarant quorum causa multa quae iuris Romani erant omni lingua fieri concessum fuit ut constat ex l. blanditus C. de fideiussoribus l. iudices C. de sententijs et interlocut. l. hac consultissima C. de test.tis cum multis alijs ad nostri tex decisionem exornandam maxime pertinentibus quae ultra Cuiacium, Donellum Duarenum et Cuiatium sui peti possunt ex eodem Donelo et Duareno in l. decreto ff de re iudicata Revardo lib. 4. variarum cap. 2. Vualtero lib. 1. miscellaneorum cap. 11. et 12. et ex his quae ego notavi in tractatu de primo et secundo decreto cap. 1. Quibus addo Cuiatium in notis ad Ulpianum tit. 21. litera, C, ubi ex hoc nostri tex decisione quatenus probat stipulationem omni lingua fieri posse, deducit masculam rationem ad probandum stipulationem iuris gentium esse iuncta consequentia I.C.ti in l. an inutilis 8. § de acceptilationibus Et cum sic finit huius tex et legis primae de verborum obligationibus explicatio absolvit A D.r Joanne de Solorçano Pereyra hoc anno Domini 1608

Finis Huius § ultimi

Sequitur

Ad titulum ff. de verborum obligationibus A D.e J. de Solorzano 193

SEQUITUR DIVIDUARUM
Et individuarum obligationum tractatus

Ad interpretationem textus in l. 2. 3. et 4. cum
suis §§. l. 5. §. fin. l. stipulationes nō dividuntur 72
l. in executione 85. cum suis §§. et alijs iuribus ff. eod. tit.

Stipulationes de quarum forma et conceptione late N, 1.
in superioribus egimus aut in dando aut in faciendo consis-
tere Paulus I.C. scribit in principio huius l. 2. quam eandem 5 N.
sententiam alijs verbis Justinianus expressit in §. fin. inst.
eod. tit. dum tradit quasdam stipulationes continere res quas-
dam facta et in ipsa met diffinitione obligationis demons-
travit in principio inst. de obligationibus ubi solvendi 18
verbo aptissime utitur quod generale esse constat et tam
ea quae dant significare quam ea quae praestant et fiunt
ut se quis ab obligationis nexibus liberet l. solutionis
54. ff. de solutionibus l. solutionis 76 ff. de verborum signif.
et quamvis faciendi verbum dandi quoque vel reddi-
di causam contineat l. faciendi verbo 175 l. verbum
facere 218 de verborum signif.e nihilominus tamen ut
res commodius distinguerentur specialiter sub dandi et faciendi
divisione stipulationes notare placuit ut illis compre-
hendant quae tendunt ad transferendum in nos rerum
promissarum dominium l. ubi autem 75. §. ultimo
ff. eod. tit. §. sic itaque inst. de actionibus, his vero quae fac-
tum

tum aliquod cōtinet quod licet in nostrum dominium transire nō possit ob nostram tamen utilitatem ex obligationis vi fieri aut nō fieri debeat. Nam ut glosa in presenti considerat etiam qui ad aliquid nō faciendū tenet, facti debitor dicitur ut constat ex ... l. 2. § ultimo ibi parte non fieri d. §. fin. inst. de ... ibi si stipulemur aliquid fieri vel nō fieri §. si uxor in fine. inst. de nuptijs et ex alijs traditis a Jasone in presenti n.o 10.

1 N.o 2. Sed cum quædam stipulationes reperiantur quæ mixtam causam continent hoc est dandi simul et faciendi obligatione cōstringunt prout est stipulatio redendarum rationum iuxta tx in l. cum servus 27. ff de cōditionibus et demonst. et in l. 6. §. ultimo ff de statu liberis merito post Accursium hic reliqui interpretes dubitant cur duplex tantum nō triplex stipulationis divisio a I.C.o proponat eo quæ magis dubitant quod Imperator Iustinianus in l. veteris 13. C. de cōtrah. stipulat. expressis verbis mixtæ stipulationis meminerit eamque ab alijs duabus separaverit quibus ego adijcio vulgare eiusdem Pauli I.C. responsum sed tamen ... quem viderim in hanc ... l. obligationum 3. ... ff ... cum doceat omnium obligationū substantiam in eo consistere ut aliquem nobis obstringat ad dandum aliquid vel faciendum vel prestandum procul dubio fateri debimus verbum illud prestandum ... et superiacuo adiectum

*81

tum

tum aut Cujacium quod mihi certius videtur ad has mixtas stipulationes respexisse quæ præstandi verbo eleganter significant quippe quod generale sit et in se dare et facere contineat ut constat ex lege cum ita Labeo ff familiæ erciscundæ l. ex empto 12 ff de actionibus empti l. qui insulam 31 §. 1 ff locati l. quis sit fugitivus 17 §. fin. cum duabus ll. sequentibus ff de ædilitio edicto et ex multis aliis iuribus adductis a Brissonio Prateio et Berruio de verbis iuris verbo præstare et notavit Cuiac. in postremis recitationibus ad d. l. 3.a ubi obiter advertit sive gallicum et similiter Hispanorum idiotismum maniere qui promettent dare præstare dicimus quo in sensu accipit etiam in l. ultima C. quod iussu et apud oblatum Meleuitanum lib. 3. contra donatistas dum inquit creditores periculis ballabant qui proprietatis integra tam recipere merverant

Verum quamvis hæc ita sint et negari non possit quin recte triplex potuerit constitui stipulationis divisio ut contra Petrum de Vecsupe obtime defendit Jasson in hac l. 2 n.o 1 et 2 a cuius argutiis non se satis potest expedire Donellus ibidem n.o 4. excusari tamen potest Paulus si animadvertamus in iure sub simplicibus sæpe sæpius casum mixtum contineri ut post Accurt. in presenti rel. qui doctores considerant et ad similem fere dispensam excusandam idem etiam Accurt. et ceteri notant in §. 1. verbo summa inst.o de actionibus et communiter colligi solet ex

N. 3.

exped. p(ro)ut aliis scripsimus 13. de liberis expositis d. l. quam servus 81. de condit. et demonst. l. clemens patronus 81. ff de heredibus instit. l. non solum l. si qui de tutoribus et curatoribus datis ab his, ministralis qui ultra ordinarios in hiis iuribus praecipue Ludovicum Romanum Jasonem et Alciatum hi utiliter notarunt et practicas questiones deduxerunt Petrus de Ancarrano consilio 366. Iuanus Crotus n.o 34 et Fortunius Garcia n.o 95. in l. gallus §. et quid si tantum ff de liberis et posth. Tiraquellus in tractatu le mort saisit declarat. 3. 2.a partis n.o 1. Covar. de sponsalibus 2.a p.e cap. 8 § 8. n.o 9. Novellus regula 109. Donatus Antonius lib. 4. communium ex regulari verbo mixtum et Claudius Prateus lib. 6. sententiarum generalium iuris lib. 6. cap. 6.

Unde obiter explodenda e opinio Saxii in presenti n.o 23. et Alciati et Ferreti n.o 3. qui cum illi hanc obligationem reddendarum rationum quam s. mixtam esse diximus totam ad factum referre eo quod in illa factum praecederet quod in reddendis, calculandis, discutiendisque rationibus versat. hi vero totam in dando consistere tradunt eo quod rationum reddendarum necessitas ad dandi hoc e reliqua solvendi obligationem subordinet. Est enim verius hanc obligationem non posse simpliciter aut dandi aut faciendi denominari sed utriusque caput aeque principaliter continere et ab utraque simul non obstante nostri ex divisione mixtam appellari et censeri debere quod ego expresse colli

gi

qui puto ex d. l. cum servus versiculo sed nos et ex l. qui sub conditione. 110 eodem tt. de conditionibus et demonst. l. non solum. 9. §. Si qui vedere ff de liberatione legata d. l. 6. §. ultimo versiculo rationum ff de statu liberis l. Fais §. Stichus et Damasus ff de fideicomiss. libertatibus

Harum autem stipulationum quae in dando aut in faciendo consistere Paulus scripsit aliam subdivisionem statim adduxit in hoc §. et harum quaed. s. quaedam ex illis partium praestationem recipiunt quaedam vero non recipiant quam subdivisionem sumit ex rebus in stipulationem deductis nam si id quod promittit in partes legitime dividi potest veluti cum. 10. aureos stipulamur stipulatio dividua dicit, si vero dividi non possit veluti cum viam, actum, iter, stipulamur, stipulatio individua dicet. N, 4.
Ad cuius responsi et similium declarationem quoniam obscuram et profundam materiam ordimur quam interpretes aut agredi minime audent aut agressi se quo plura moliuntur minus in ea proficere et intelligere ingenue fatent ut constabit ex S. ino in auth. hoc ita que quaestione 2. C. de duobus reis Cumano in d. l. stipulationes non dividuntur n. 8. in fine Petro Bellapertica et Bolognino in hoc §. Cato necessarium *erit rem totam distinctis quibusdam capitibus comprehendere et ex incerto hoc et turbulento dividuorum et individuorum tractatu certas quasdam regulas constituere quibus veluti Ariadnes filo ducti sine *erit

in

involutum laberintum extricare possimus

N.º Igit in primis quid sit dividuum et individuum tractabimus

2.º quatenus aut quomodo res dividantur dispitemus

3.º de dividuis obligationibus tam quae certam quantitatem quam quae certam speciem continet disputabimus

4.º individuarum obligationum naturam sive in factis sive in realibus aut personalibus servitutibus vel in operis servorum consistant luculenter prosequemur

5.º quenam in iure ratio habeat obligationum generalium aut alternativarum tam quoad petitionem quam quo ad solutionem patefaciemus

6.º de paenalibus stipulationibus quae factis dividuis vel individuis adijciunt videbimus

7.º et ultimo an ex personis heredum quaesitas obligationis dividuae vel individuae mutet, valiter explanabimus

Caput Primum Quid sit Dividuum & individuum

N.º 1. Dividere proprie nihil aliud e quam corporis quorum partes vel unitae manent vel cohirent, decernere

vel

et separare quod verbum vel ab antiquo Hetruscorum iduare descendit quod indubitato certi significabat vnde et idus quod mensem diuiderent et viduam quod a marito seiuncta esset Romani dixerunt vt late tradit Alciatus Bregucus et Formerius in l. mallum §. viduam ff de verborum signif. Pratejus Othomanus et alij de verbis iuris verbo idus et verbo vidua. Equinarius in hoc tractatu de diuiduis et indiuiduis lib. 1. cap. 1. vel a videndo vt idem Equinarius no male opinatur propterea quod diuisio efficiat vt corpora antea confusa distinctius videant et cognoscant vnde et partes diuisae certae a cernendo nominari solent et e contrario incertae quae diuisae no sunt l. ad certam 6. ff de seruitutibus vbi Cuiat. l. locus ff de adquirenda poss. l. 4. ff pro emtore l. placet 25. ff quibus modis vsusfructus amittat. l. 1. §. hoc interdictum ff vti possidetis cum alijs

Qua ratione diuidos apellabant antiqui eos qui separati essent et diuidias dissentiones et discordias vt tradit Nonius Marcellus verbo diuidos et verbo diuidiae et in hoc diuisionis et diuidendi verbum in obscenis accipiebant vt ex Cicerone lib. 9. epistolarum Petronio in Satiricis et Plauto in Sarlalaria possimo obseruant Gramatici. Et in iure nostro diuisiones pro erogationibus et distributionibus quae singulis ciuibus vel decurionibus fiunt saepe passim inuenimus in l. ciuitatibus 25. de legatis 1. l. cum quidam 23. de annuis legatis circa quas plura tradunt N. 2.

For

Forcatulus dialogo. 1. Jeronimus Magius lib. 2. miscellane
orum cap.° 2 Revardus lib. 2. variorum cap.° 16. et Co
varruuias lib. 3. variorum cap.° 9. n.° 10. et generaliter
quoties verba a Verbis res quæ a rebus distinguimus et
desterminamus vel genus in species distribuimus diuidendi
et diuisionis vocabulis utimur toto tt.° de rerum diuisio
ne §. iis autem inst.° de iure naturali §. 1. inst.° de
actionibus cum alijs

N.° 3. Sed in nostro tractatu diuisionis nomen quod
insolenter apellarunt seruius diuiduitatem in l. si his qui. 79.
§. hæc ita ad l. falcidiam item quæ hæc diuisum et indiui
suro, diuiduum et indiuiduum contraxerius acciperunt
et ad naturam rerum quæ in stipulationem deducuntur
vel ad iuris dispositionem respiciunt secundum quæ ali
quid diuidi posse vel nõ posse aptum esse vt diuidat vel mi
nus aptum esse intelligimus neque enim sufficiet aliquas
res in stipulationem deduci quarum pars natura intelligat
et possit præstari nisi et hæ ipse sic promitant vt nihilo
obligationis eo dicto quominus parte rei promissæ præstita de
bitor liberet ad reliqua tantum pars obligationis super
sit vt colligit ex hoc §: et hanc ex hoc §. Cato ex hac
l. stipulationes nõ diuidunt ex hac lege in executio
ne et ex l. si stipulatus. 10. §. 1. ff. de solutionibus l. si
ita fuerit la primera §. questio hæc ff de manumissis
testamento et cum Bartolo Paulo Alex Jasone et alijs =
comu

contrariam opinionem esse resolute sunt. gomez lib. 2. vari arum cap. 10. n.º 2 Equinarius d. cap. 2. et Vgo donelius in Dict. §. et Sarum n.º 8. Neque minus est secundum natu ram rerum que in obligationem deducuntur iudicari ip sam obligationem diuiduam vel indiuiduam nam vt recte gomesius ubi s. considerat idem accidere ut eo tingere et obligationes et actiones bonis mobilibus vel in mobilibus agregari secundum naturam rerum pro qui bus competunt ut probat tex. ubi glosa et omnes in l. si ad resoluendam n. 1. C. de prediis minorum l. cum Si ~ 8. §. transactiones versiculo si cum lis ff de transactio nibus cum aliis que late et vtiliter congerunt Pinelius in 1.ª p.te rubricae C. de bonis maternis n.º 33. Jeronimus Francus in l. qui actiones n.º 12. ff de regulis iuris et ego notaui in principio inst.ª de actionibus n.º 1. et in rubrica ff de seruitutibus n.º 4.

Quod si quis generalem aliquam regulam pre notam inquirat qua cognoscere possit quid di uiduum et quid indiuiduum dicatur omissa doctrina Petri relata a Bartolo in d. l. stipulationes non diuiduntur n.º 24. quam merito recentiores reiiciunt et multis validissimis que rationibus et argutiis conuincunt vere dicendum est diuiduum id esse quod sui natura diuisibile est et in partes secari potest, indiuiduum autem quod in diuisibile est neque diuisionem non admittit et sic diuiduum N.º 4.

pote

potentiam significet nō tamē ad actum reductam quā ab tamen ad actum reduci possit: indiuiduū vero privationem ipsius di uisionis quæ omnino diuidendi abtitudinem et potentiam ex cludit unde quidquid diuidū ē semper indiuisum recte nominat cum negatio potentiæ et abtitudinis semper et ubique actum excludat et neget. Qua de causa obligatio nem dandæ certæ quantitatis quæ in pondere numero vel mensura consistat diuiduā apellamus quia res eo tñ et quæ natura abtæ sunt ad divisionem recipiendam. Idem quæ in obligatione certæ speciei afirmamus velutj fundi domus hominis serui equi et similium quia hæ quoque res et Iuris Iocus dicemus saltem in partes confusas et intellectas diuidi possunt. Contra vero obligationum om nium seruitutum realium et personalium excepto usu fructu necnō etiam obligationem alicuius facti nudi indiuiduam dicimus quia leges de his loquentes adeo diui sionem nō recipere ostendunt ut nō factum tantum sed potentiam negent ut constat ex hac l. stipulationes non diuidunt cum similibus et ex l. via itineris 17. ff de ser uitutibus. Atque hæc propria et sufficiens diuiduarum et indiuiduarum descriptio quo ad nostrum pertinet insti tutum, nam exempla quæ Corrasius Alciatus et alij in his rubricis adijcere solent de diuiduis ex editione partis vel ex forma aut ex actione de quibus loquunt. tx in l. Pauli 17. § 1 de recepti arbitris l. Grue. § 5. Ulud ubi Bart.

ff

ff de fideicommissoribus l. in hoc iudicio. 28 ff familiæ erciscundæ l. quemadmodum C. de agricolis et censitis lib. 11. l. possessionum ubi omnes C. communia utriusque iudicij et si generale nomen individua dici possint eo quod ut diximus dividui et individui apellatio late sumpta ad ea omnia pertineat quæ ab alijs separari possunt vel non certe tamen in iure nusquam quod sciam individua apellant et ut apellarentur quabi ab hoc tractatu abhorream nemo non videt in quo de his rebus agimus quæ pro parte deberi vel solui possunt vel non ut colligitur ex dictis iuribus et late I.C.[tus] in hac l. in executione et notat Equinarius cap. in d. cap.[o] 1. ad finem et sic soluit caput primum A.D.[o] Solorçano hoc anno Domini 1608.

Caput secundum Quatenus aut quo modo res dividant Explicatur

A.D.[o] Juane De Solorçano

hoc anno 1608

Dividendarum rerum duos modos reperiri comuniter interpretes docent aut enim divisio fit in partes discretas et naturaliter separatas aut in solas partes confusas et pro indiviso hoc est realiter non secretas sed quæ intellectu magis consistent quam corpore. Quas dividendi vias atque rationes tradidisse videntur I.C. in l. si stipulatus q. § qui decem N. 1.

J.

ff. de solutionibus ibi partem solvendo in partem liberat et in l. cum Stichus 29. eodem tit. ibi utriusque rei dimidium duobus modis intelligi potest et in l. in stipulationibus 54. ff. hoc tit. ibi ita dividi stipulationem ut partes corporum cuique debeant

N.º 2. Et sane prior divisio non tam partes constituit quam totum aliquid in portione diserta et parata facit l. recte dicimus. 25. §. Quintus Mutius ff. de verborum signif.º l. si quis duas. 6. §. si quis partem ff. comunia prediorum ea quae utimur in iuditijs divisorijs familiae erciscundae et comuni dividundo in quibus cum agitur de evitanda comunione l. 1. ff. familiae erciscundae l. 1. ff. comuni dividundo divisio in partes discretas et realiter separatas fieri debet l. non possumus. 7. ff. si pars hereditatis petat. §. penult.º inst.ª de officio iudicis ut sic distincta parte unius socij a parte alterius cesset in totum comunio et comixtio bonorum quae materias discordiae non solum inter extraneos verum et inter coniunctos adque adeo inter ipsos solet excitare l. cum pater. 79. §. dulcissimis ff. de legatis. 2. iunctis alijs quae ad eius illustrationem sumi possunt ex Tiraquello de primogenijs q.e 4. n.º 27. Rojas in epitome successionum cap.º 5. n.º 24. cum sequentibus et Iuoane Savaro omnino videndo in notis ad Sidonium Apollinarem lib. 4. epistola 1. pagina. 223.

Posterior autem divisio proprias partes distribuit ea

ea quae cernit et versat in partibus quas habent socij pro indiviso in aliqua re communi quamdiu durat societas, nec non etiam in heredum portionibus quae de bonis defuncti ex lege 12 tabularum ministerio inter eos pro parte pro qua successerint fiunt nulla arbitro familiae ercisundae interposito l. 1. C. si certum petatur l. ea quae C. familiae ercisundae. Hae enim partes non sunt discretae neque realiter separatae sed commixtae et confusae neque oculis videntur sed sola mente percipiuntur ut docuit I.C. in l. si in usu communi 5. § de stipulatione servorum ibi ut intellectu magis partes habeant quam corpore et in l. Mevius 61. § 1. ff de legatis 2° ibi nam plures in uno fundo dominium iuris intellectu non divisione corporis obtinent et inde unum servum homo, equus, naves, fundus, domus, et alia res similes dicunt dividi et per partes praestari posse in d. § qui decem d. l. in stipulationibus et d. l. cum Sti chus quia licet realem quoque sive materialem divisionem natura recipiant l. Casus 88. § Titio ff de legatis 2. l. quod in rerum 24. § si quis post in fine l. plane 34 § fin. ff de legatis 1. l. locus 60 § de usufructu si quis d. l. si quis duas § penult. l. 4. § fin. ff finium regundorum l. aut damnum 8. l. capitalium § de poenis d. § penult. inst. de officio iudicis et cap. aperte extra de praescriptionibus cum tamen ut plurimum huiusmodi illarum rerum divisio earum substantiam qua substantiam mortuum et esculentum impediat melius et frequentius pro partibus indivisis et intellectis distribuuntur inde quae merito

rito apud Vallerium lib. 6 cap. 3. Quint. Fabij Labeonis calumnia damnat qui cum fœdera icto cum Antiocho Rege quem bello superauerat dimidiam partem nauium accipere deberet medias omnes secuit ut eum tota classe priuaret quo respicit Accallianum illud dictum apud Macrobium nauem si diuidis nec tu nec solus habebis

Nº 4 Ideo autem ad species et corpora certa in obligationem deducta diximus propriè hanc diuisionem pertinere quæ fit per partes indiuisas atque indiscretas nam cum genera diuiduntur veluti hominis generaliter promissi pecuniæ aut aliæ res quæ pondere numero vel mensuras consistunt tunc hac intellectuali diuisione opus non est sed in partes discretas et realiter separatas diuisio fit ut expresse docet Julianus in d. l. in stipulationibus ibi quoties autem genera stipulamur numero fit inter eos diuisio et Papinianus in l. si centum 117. §. Sectio ibi numero diuidit stipulatio cuius rei ea est ratio quia sicca genera affectio non cadit l. 3. ff. de in litem iurando neque ex tali diuisione corruptio aliqua captio siue inæqualitas resultare potest quæ in speciebus sæpe inueniuntur ut tradit glosa in d. l. in stipulationibus verbo heredibus quam communiter doctores recipere solent ut testantur Jason ibidem ante numerum primum Alciatus nº 3. Socinus nº 9

Sed obstat grauiter difficilis tex. in d. l. cum

stichus

Stichus 29. versiculo idemque 2° q. Resolutionibus ubi co
tra superiorem regulam et iura ex quibus deducit
aperte probat decem hominibus generaliter promissis
nō numero et per partes discretas sed intellectu et praeiudi
cio divisionem fatendam esse. Cuius tx difficultas adeo
terruit Accursium et ceteros interpretes ibi ubique ut vel solu
tione carere affirment vel fatendum esse Ulpianum ibi
de decem hominibus nō generaliter promissis sed specialiter
designatis tractare quod et tenet et sibi ut novum adscribit
Joannes Robertus lib. 1. receptarum lectionum cap. 36. Sed mihi
nulla ratione probat. Primo quoniam idem tx ait am
biguam vocem esse decem homines quod ne utique dicere
posset si specialiter designati fuissent. 2° quia decem
denariorum comparatio quae ibi fit cum stipulatis generalis est
ut omnes fatentur, ergo et decem hominum promissio quibus
denarii comparantur generalis esse debebit. 3° quia qe eo
tres homines simpliciter promittunt ut ibi promisso fuisse
Ulpianus ostendit generalis obligationis speciei con
trahi dicit ut aperte constat ex d. l. in stipulationibus
versiculo sin autem et ex d. l. Maevius §. duorum ff de lega
tis 2. dum ait hominis legatum orationis compendio om
nes homines continere. Denique quia si de decem certis
hominibus Ulpianus loqueretur supervacuo et otiose
hoc exemplum adijceret cum idem iam prius in duo
bus Stichis et duobus Pamphilis satis expressisset neque
erat

erat cur decem Pamphilos fuisse promissos nō diceret
Ut prius de duobus Stichis et duobus Pamphilis dixerat.
Quibus argutiis ad superiorem interpretationem conuin
cendam utitur Ugo donellus in d. l. in stipulationibus
n.o 28 et eiusdem quoque Robortum nominatim re
prehendens, ipsum inuenio Jacobum Cuiat. lib. 1 ob
seruationum cap. 24 cui respondere conat. idem Robor
tus lib. 2 animaduersionum cap. 12 multa ad huius diffi
cultatis enodationem comminiscitur, que tamen et autorem ipsum
videt et refellit idem Cuiat. sub nomine mercatoris
lib. 2 notatorum cap. 21.

N, 5. Quare cum superior solutio defendi nō
possit et alii aliorum qui distinguunt an decem ho
mines sexus communi vocabulo promissi fuerint et do
minos ab heredibus separant ego nihil plane inuenio
quod ad hoc dissidium componendum probabiliter dici possit
atque ideo minus reprehendo audaciam Cuiatii qui in
d. l. in stipulationibus mendosam esse arbitratur d. l. cum
Stichus et locum illorum verborum eidem priori negationi addi
ta que in precedenti eiusdem l. versiculo in pandectis
florentinis abundat legendum esse idem hic nō est ut
sic Ulpianus cum Juliano et Papiniano conueniat
affirmet que duobus Stichis aut duobus Pamphilis spe
cialiter sub certo numero designatis aut etiam decem
hominibus in genere promissis diuisione nō spectari ut
in

vrvedenti casu sed numero vt in quantitatibus fateri

damno esse. Verum si sicut Cuiacius dum illam ex emendare

tentat non admodum peccet grauiter tamen peccat in eo quod

talem emendationem adducit quae nec literae cogruat

nec iuris principijs conueniat vt euidenter ostendit Ro

bertus d. cap. 36. et d. cap. 21. et Donellus d. n. 23. [illegible]

sed quod multo magis peccat Vlpianus cum [illegible] superioris [illegible]

si obligationem [illegible] non coniunctiua sed aduersatiua particu

la omnino [illegible] et eas de duobus Stichis aut duobus

Pamphilis specialiter designatis ad quae praemissa non [illegible]

gerit cum generali et ambiguo [illegible] hominum promissio

ne nam in duobus Stichis promissis non numero vt per

peram Cuiac. contendit sed specie distinctio fit ita aperte

constat ex d. l. in stipulationibus et [illegible] probat Do

nellus vbi s. n. 21.

Vide si mendosa est litera d. l. cum Stichus N. 6.

vt esse [illegible] eius obscuritas et difficultas pendet nullo

sane modo emendari aut restitui congruentius potest =

quam si [illegible] idem neque est neque affirmatiue

neque negatiue legamus sed quadam interrogatione adi

ta in hunc modum idem ne est eius neque affirmatiue

neque negatiue legamus sed quadam interrogatione adita

in hunc modum idem ne est eius vt sensus sit quod cum

in principio statuisset Vlpianus Sticho et Pamphilo pro

missis dimidiorum singulorum partes cuique dominos

de

deberi secundo versiculo querere incipit an idem sit si quis
aut duos Stichos aut duos Pamphilos dare promiserit vel
comuni duorum servo homines decem, et in versiculo
nam ambigua rationem non quidem desidendi et afir
mandi sed querendi et dubitandi constituit inde petitam
quod hec verba decem homines ambigua sit adque utrius
que res idest tam duorum Stichorum vel Pamphilo
rum quam decem hominum dimidium duobus modis
intelligi possit nempe vel numero, vel in partes divisum.
Qua tamen ratione dubitandi non obstante ques
tioni propositę respondet Iurisconsultus in versiculo
sed in nummis decem quod in nummis oleo, frumento, et
reliquis quę comuni spetie continentur id est genera
sunt, numero dividi debet obligatio quia et id ac
tum inter contrahentes aparet ~~inter contrahentes aparet~~
Unde tacitę infert quod cum decem hominum promissio
generalis et ambigua sit quemadmodum decem dena
riorum in ea divisio numero fiet, at vero duorum Stichorum
aut Pamphilorum obligatio talem divisionem recipiet sed
per partes fatienda erat quoniam etsi certo et designato
numero promissi fuerint et utramque divisionem
recipere possint cum tamen numerum expresso videatur
quin revera certę spetiis et corpora sint non per nume
rum divisione sed singulorum partes cuique ex creditori
bus debebunt quoniam aliter resultare posset captio
et

et inequalitas cum species fere numquam eidem prestent sed una alijs sit melior et pretio potior, cum eo modior et ablior quod in generibus et in quantitatibus non ita procedit sive arguas ut dixi in eis non cadit affectio sed eo tandem prestant l. 2. §. 1. ff. si certum petat et non tam eorum corpora quam quantitas expectat l. nam et si ff. [illegible] 13. §. ultimo l. si duobus. 16. ff. eodem l. si [illegible] cum nummos 94. ff. de solutionibus. Cuius emendationem et interpretationem licet sibi quidam ex nostris preceptoribus tribuat doctissime ut solet alia excogitavit et exornavit Ugo Donelus d. nº 23. versiculo sed si probis et iuxta eam mire Ulpiani verba sibi respondent atque coherent et prorsus cessant omnes difficultates que huic vulgarem affirmativam sive negativam lectionem admittamus implacabiliter obstant

CAPUT. 9. DE DIVIDUIS OBLIGATIONIBUS, TAM QUE CERTAM QUANTITATEM QUAM QUE CERTAM SPECIEM CONTINENT

Hinc igitur [illegible] nunc nobis ex ordine [illegible] N. 1.
[illegible] obligationes dandi certam quantitatem vel certam speciem dum modo nihil aliud admixtum vel pene nomine adiectum aut alternative promissum habeant omni respectu tam obligatione quam petitione et solutione dividuas esse. Ait tam per partes promitti posse quam id quod promissum est a stipulante pro parte peti

peti et a promittente pro parte solui posse et inter dominos
vel heredes pro portione dominicali vel hereditaria distri
bui ut comprobatur ex hoc §. et harum et ex bal. l. in executio
ne attend. l. in stipulationibus ff. hoc tit. et ex d. l. stipu
latus §. qui decem l. cum Stichus et l. si Stichum [illegible]
ff. de solutionibus l. pars stipulationis §. cum sequentibus
ff. de acceptilationibus l. servus communis §. ff. de stipulat.
servorum d. l. nam et si fur §. ultimo ff. si certum petatur
et ex l. ultima C. depositi et late cum communi opinio
ne quam resolvit et refert notat Ant. Gomez 2.o tomo
cap.o 10. n.o 3. et T. Coratius in hoc §. et harum n.o 4. Conanus
lib. 6. comentariorum cap.o 2. n.o 1. et secundo Duarenus
ad tit.um de stipulat.e servorum cap.o 1. capitulo secunda
regula Petrus Grangianus in hoc tractatu cap.o 55 et Igui
narius ibidem lib. 1. cap.o 1. in fine. Nihil enim obstat
quod harum obligationum [illegible] impediat
cum utraque tantam habeat utilitatem in partes
[illegible] partis quam in toto respectu totius argumento l. quis
de tota ff de rei vindicat.e et celebris doctrina Bartoli in
hac l. stipulationes non dividuntur n.o 8. ex inspecta qualitate
rerum quae in eam deveniunt quam semper inspicien
dam esse ib. cap.o 1. n.o 3. et 4. monuimus neque natura
neque lege aut contrahentium voluntate earum
divisio prohibita reperiat quibus dumtaxat modis prohiberi
solet ut notat Alciatus in l. stipulationes nostra ex n.o 4. C.
resp

rasius in hoc §. et Barum nº. 6. et comuniter alij doctores per tx in l. nõ amplius 2 in § cum de bonor. ff de legatis 1. ibi si in autem vel naturaliter indiuidue sint vel sine damno diuisio earum fieri nõ posset etc et in hoc §. et Barum ibi ut in his que natura diuisionem non admittunt et in l. 5. §. ultimo j. hoc tit. ibi neque enim aliud in stipu lationibus sine iniuria stipulatoris constitui potest

Et tam igitur ad hoc obligatio certe quantitatis et obligatio certe speciei equa lance procedunt nisi quod in illa ut late in cap. precedenti tractaui mus diuisio nomine ... in partes discretas et realiter separatas fiat ... in partes quotas seu ut volunt ... quotalitas ... et utilitatis gratia mente magis et intellectu iuris quã re ipsa diuisas. Quod tamen secus ut huiusmodi certe species natura quoque diuidue dicant in hoc §. et Barum ibi quedam quidem prestationem natura recipiunt etc nam et realem diuisionem absque interitu et corrup tione subiecti recipere nequeant ... ... penult. instit. de offitio iudicis cap. afferte extra de presumptioni bus et ea que diximus 1. cap. 2. nº 3. cum tamen ius ciuile istarum rerum contractum et contrahentium qui eas in obligationem deducunt voluntatem et utilitatem respitiens hanc demum earum diuidendarum viam et ra tionem excogitauerit ut pote que illis dumtaxat conueniens adquirendo ... videbat recte illam etsi intellectu constet N.º 2

na

natura fieri dixit eo quod ex ipsarum rerum natura homines eam deduxisse videant et ubique gentium tanquam naturaliter docti custodiant quemadmodum eandem ob causam quae de substantia cotractuu sunt et in eis omnino venire et observari solent naturalia eorum apellant et naturaliter fieri dicunt l. iurisgentium. 7. §. ut puta ff de pactis l. pacta conventa. 69. ff de contrah. emptione l. cum ex causa. ff. hoc tit. l. in causa §. idem Pomponius ff de minoribus cum aliis quae docte observat Equinarius in presenti lib. 1. cap. 2. ad finem et Ant. gomez d. cap. 10 n. 7. Unde explodenda e Bartoli opinio in hoc l. stipulationes n. 18. quam sequit Ripa in hoc §. Caton. 2. et Sauij n. 4. et galiaula n. 2. in hoc §. et harum qui certas species ob id natura dividuas dici arbitrant quod de facto in partes dividi possint quasi I. C. ad hanc eorum divisionem quae subiectum corrumpit respexerit velut homo qui homo e et ex corpore et anima indivisibili constat hanc realem divisionem admittat. sed neque minus peccasse videntur Jasson in hoc §. et harum n. 2 vel § Coraseus n. 6. et Conanus d. cap. 2. n. 1. qui species certas non natura sed lege dividuas dici posse contendunt contra expresum Ulpiani testimonium in hoc §. et harum et iuris regulam qua docemur legem semper sequi et immitari naturam neque plus sibi permittere quam id quod natura posibile sit l. qui ad certum. 15. ff locati l. adoptio enim 16. ff de adop.

tionibus §. minorem inst.º eodem cum alijs que notant Doctores post Bart. nº 22 in l. si is qui pro emtore ff de vsucapionibus Marcus Mantua lib. 5. obseruat. cap. 4. et Alciatus lib. 6. parergon cap. 1.

Verum licet conclusio s. tradita nempe obligationem dandi certam quantitatem vel speciem omni respectu diuiduam esse tot iuribus et rationibus muniatur adhuc tamen plures patit difficultates e quibus ego potiores vobis obiectas ponam et in primis grauiter vrget quod si natura sua huiusmodi obligationes tam petitione quam solutione diuisionem recipiunt vtique afirmandum esset inuito etiam creditori partem pecuniæ vel speciei debitæ solui posse et pro parte ita soluta liberationem contingere quod tamen aperte negat l. tutor. 41. §. Lutius ff de vsuris l. obsignatione 9. ibi totius pecuniæ debitæ C. de solutionibus l. fistulas 76. §. qui fundam ff de contrahenda emtione l. Julianus 14. § offerri ff de actionibus emti l. qui pignori 19. ff de pignoribus l. vltima ff quibus modis pignus l. 3. ff familiæ erciscundæ N.° 3.

2º obstat quod certi iuris sit in obligationibus indiuiduis singulos in solidum teneri in diuiduis autem pro parte vt constat ex hac l. 2. §. ex his et ex hac l. in executione §. 1. species et §. 2º species vnde cum in obligationibus dandi certam speciem vel quantitatem reperiamus singulos debitores non pro parte dumtaxat sed in solidum conueniri necessarium

unum est ut fateamur eas non esse dividuas quod autem in ipso
solidum conueniri possit aperte probatur ex l. in condictione
9. ff. de condictione furtiua l. si duo 22. uersiculo quod
si lancem ff. depositi l. si plures ff. [illegible]
l. [illegible] §. si duo ff. de furtis l. item mella §. sed si plures
l. ita vulneratus 52. §. ultimo ff. ad l. Aquiliam l. si cum
exceptione 14. §. ultimo ff. de co[illegible] metus causa l. tu-
tores. 50. versiculo tamen et aliis [illegible] ff. de adminis-
tratione tutorum l. 1. C. de condictione furtiva [illegible] lib. 14. lib. 5.
tit. 15. p. 7. quibus docemur quod si plures eandem speciem
vel quantitatem furto subtraxerint vel aliud damnum
dederint non pro parte tantum sed singuli in solidum poe-
nas pendere debent et damnum soluere et sarcire tenentur.
Quod idem in longe grauiori casu tradidit Iustinianus in l.
si ut certo 5. §. si duobus vehiculum ff. commodati in uer-
siculo sed esse utrinque ait docens plures commodatarios vel con-
ductores eiusdem rei quos nemo negabit de certa specie
restituenda teneri et eius veluti debitores esse si rem sibi
commodatam aut locatam non reddant in solidum conueniri

3° neque minus grauiter urget quod usus fructus
pars dominii et rei promissae vel legatae portio in iure appellatur
l. 4. ff. de usufructu l. qui usumfructum 58. j. Scaevola l. si
alii ff. de usufructu legato et tamen eum qui fundum dare
promisit si usumfructum tantummodo [illegible] soluerit nulla
parte obligationis exonerari aperte ostendit Paulus l. 6.
in

 P.o Solorça 205

in l. si ita stipulatus fuero 126. §. 1. in fine ff. Hoc itaque quod inditur talem obligationem diuiduam non esse alio qui pro parte solutus contingeret liberatio iuxta tex. in hoc §. et haerum et in d. l. si stipulatus sum. 9. §. qui decem ff. de solutionibus ibi partem soluendo in partem obligationis liberat

Sed aduertenda nobis est superior conclusio his difficultatibus non obstantibus quibus ut suo ordine satisfaciamus ad primam respondeo existimare coaltos plurimos eosdem quos doctissimos iuris tradidisse licere debitori summae debitae partem soluere eamque creditorem inuitum accipere cogi dummodo solutiones nimis parue et minutae non sint quam sententiam primus omnium tenuisse uidetur Fulgonius in l. quidam existimauerunt ff. si certum petatur eamque ea x etuent Decius ibidem n.o 6. et Alciatus n.o 12 idem Alciatus in l. pacto successorum C. de pactis et in hoc §. et haeru n.o 14 ubi Corasius n.o 1. et Equinarius in uerbo Stichi pars Cumanus in l. 5. §. fin. n.o 10. qui praeter iura pro nostra conclusione relata quae generaliter obligationem dande certae quantitatis uel speciei diuiduam esse testantur nulla habita distinctione an creditor diuisionem admittere uellet nec ne aliis quoque rationibus et argumentis mouentur quae colliguntur ex d. l. quidam existimauerunt in 2.o responso l. 2. C. de haered. actionibus iuncta hac l. 2. §. ex his l. cum haeres 4. §. item si decem

N.o 4.

H

ff de statu liberis l. placuit et C. de collat. fundor. fiscalium prati. lib. 11. l. in his. §. 5. § si duos l. illud. 25. de solutionib. et in l. 2. §. si quis ita ff de eo quod certo loco

N.º 5. Verum cotraria sententia et sic creditorem invitum dummodo integrum debitum liquidum sit extra causam libertatis uel fauorem fisci no cogi particularem solutionem recipere longe certior et communior est quam ultra glosam Bartolum et antiquiores in his iuribus late defendit et comprobat Jasson in d. l. quidam existimaverunt n.º 2. et 5. ubi Donelus qui eleganttissime loquit Socinus regula 106. Dueñas regula 158. Duarenus Cuiat. et Donelus n.º 11. in hoc §. et Sarum Covarruvias d. cap.º 2. in fine Sarmiento lib. 6. selectaru cap.º 16. Ant. gomez lib. 2. variarum cap.º 3. n.º 13. et d. capite. 10. n.º 5. Couar. lib. 3. variaru cap.º 18. n.º 4. uerciculo et tamen Vincentius Carronius in tractatu de locato tt.º de recusatione questione 19. n.º 19. cum sequentibus et nouissime Molina in emporiauris tt.º q.º 58. et Faquineus lib. 10. cotrouersiaru cap.º 59 qui omnes facili negotio ad argumta contrarie opinionis respodent et pro hac quam defendimus ultra tx in d. l. tutor §. Lutius et similes a quibus numquam se satis Fulgosius et eius socii eximere potuerunt alia efficassima argumta coniderant. Quibus ego adicio solutionem per partes importare dilationem reliquae partis no solutae

quam

quam nemo sane mentis exprimare audebit creditorem invitum prestare debere l. 1. ff de condit. et demonstra §. omnis instit. soc. et quemadmodum neque aliud pro alio accipere cogit l. 2. §. 1. ff si certum petat neque obligationem suam aut debitorem aut fideiussorem aut etiam pignus mutare vel quidquam aliud facere quod sibi damnosum sit l. si mandato 45. §. 1. ff man dati l. cum a quo cum aut. sequenti C. de solutioni bus l. si rem. 9. §. omnis ff de pignoratitia l. 1. et l. nec creditores C. de novationibus l. Paulus 99. ff de so lutionibus cunctis his quae pica castradunt Baldus in l. si pater C. de solutionibus Alex. n.º 8. et Jasson n.º 3. in l. 2. in principio ff soluto matrim. Pinellus in l. 2. C. de rescindenda cap.º 2. n.º 22. Cagnolus in l. plus cautionis n.º 7. de regulis iuris et Crementis notabili 54. et Brisonius lib. 1. de solutionibus pagina 196.

Et praeterea cum equalitas in contractibus obser vari debeat l. 1. C. de cupressis lib. 11. l. fin. C. de fructibus et litium expensis nec illa ratione debitori permittendum fuit particularem solutionem prestare cum creditor qd. plus e no possit ab invito debitore partem debiti exigere ne debitor pluribus iudiciis vexet et distrahat ut in simi ari vidit elegans tx. in l. in comodato 17. §. duabus ff comodati ubi Bart. notabiliter docuit et in l. no e novum in fine ff de actionibus empti et alii quos refert et sequit Alex

Alex. in l. cum quædam puella §. alt. in fine ff. de iurisdict. omnium. Decius in d. l. quidam existimaverunt n.° fin. Imola, Alex. et Aretinus in l. 1. de adquir. Hered. Mattei-lanus et eius additio singulari 115. Bonque gallus per- trib. in l. 3. §. ubi duo ff. de duobus reis Paguinerius d. cap. 59. ad finem et facit tex. in l. iam tamen §. penult. ff. iudicatum solvi ubi ne defensio per plures scissa in comodo aliquo afficiat actorem

N.° 6. Neque hac sententia retenta obstabit multum superior difficultas si consideremus quod licet obligatio dandi certam quantitatem vel certam speciem sit dividua ut s. tradidimus adhuc tamen si creditor solutiones divisas accipere nollit ad id compelli non poterit neque hoc efficit ut talis obligatio individua censeri et apellari debeat cum re vera corpora quæ in eam deduuntur divisibilia sint ut in principio huius capitis diximus pro parte in obligationem deduci pro parte peti et pro parte solui possint et soluta parte pro ea liberatio contingat quod intelligi debet si id creditor vel debitor non contradixerint in hac enim materia ut dixi supra cap. 1. n.° 4 id dividuum apellamus non quod semper dividit sed quod talem naturam habet ut in potentia sit ut semper dividi possit quemadmodum e contrario individuum diximus quod nullo modo neque tempore divisionem admittit neque pro parte etiam

vo

volenti creditori solui potest iuxta tx in hoc §. et harum et in hac l. in executione versiculo 2° adoptuset nō ē nouum vt propter creditoris voluntatem aliquid quod sui natura diuiduū erat reddat in aliquo casu in diuiduū et liberatio per partes contingere nō possit prout accidit in homine generaliter promisso qui licet natura nō minus diuidi posset quam si fuisset spetialiter designatus propter vtilitatem tamen et presumtā voluntatem stipulatoris per partes prestari non potest vt sic hoc latius dice ~~Quare ego veriorem opero Doctorum sententiam de libro omenti capite 2° quod~~ mus et constat ex hoc §. et harum versiculo quedam partis et ex hac l. in execu N°, 12
tione §. pro parte ibi solui vero nisi solidus nō potest

Neque refragat quod iuxta hanc resolutionem N°, 7.
cum obligationem certę quantitatis vel spetiei tunc demum diuiduam esse solutione dicamus cum creditor particulatim solutionem admitere vult nō poterit inter eam et obligationem hominis in genere promissi aliqua constitui differentia cum hic quoque volenti creditori per partes prestari possit ex regula d. l. 2° §. 1. ff si certum petat et l. manifesti C. de solutionibus quam tamen differentiam aperte voluit constituere Vlpianus in d. §. et harum et in d. §. pro parte. Nam licet hac consideratione maxime moueant assertores contrarie sententię et ab ea numquam se satis expedierint

auto

autores s. relati. Facile tamē et uere respondeo primo differentiam ad in nec legem inter utrumque casum versari nam qui particularem solutionem certæ speciei vel quantitatis admittit nō tam alterius partis quæ restat obligationem mutat quam differt qui vero hominis generaliter promissi partem accepit nō solum differt alterius partis petitionem verum et mutat prioris obligationis causam vel saltim executionem et aliud pro alio videt accipere cum in diversis corporibus solutio ei fieri possit quod antea nullo pacto permitteret ut in d. §. pro parte et in d. l. si stipulatus. 9. §. qui decem ff. de solutionibus. Unde necessarium ē ut in utrumque casum consentiat neque facile ob hanc causam generis debitor partem solvendo liberabit

Secundo respondeo aliud quoque discrimen inter s. dictas obligationes versari nam obligatio certæ quantitatis vel speciei aliquando etiam invito creditore solutionem partis admittit veluti cum debitori plures heredes extiterint et unus eorum suam partem solvere vult tenet quippe creditor illam accipere ut constat ex hac lege in executione §. 1. speciis ibi nam et petitio et solutio ad portiones hereditarias spectant l. si testamento. 50. §. 1. ff. de fideiussoribus ibi si per errorem alter solidum exsolvat l. 1. C. si certum petat l. fin. C. depositi ibi bene enim accepisse partem suam et nō debere aliā

partē

partem attingere. Quod tamen in generali obligatione hominis non ita procedit quia respectu quoque heredum e individua hic eius qualitas ex persona ea permutet vel in diversis hominibus solutio contingat ut aperte docet tx in hac l. 2. §. ex his et in hac l. in executione §. pro parte versiculo alioqui

N. 8. Ex qua vera primi argumenti et questionis quam super ea illud disputat resolutione primo infero quod licet debitor perempta pecunia casu fortuito liberet si eam congruo loco et tempore oblatam creditor accipere nolui it l. qui decem. 72 ff. de solutionibus l. illud. 17. ff de periculo et comodo rei vendite l. interdum. 173. §. ultimo in fine ff. hoc titulo l. obsignatione. 9. ubi glosa C. de solutionibus l. 8. titulo 14. 6. p. cum aliis quos tradunt Corrasius lib. 1. miscelaneorum cap. 9. et Brisonius de solutionibus pagina. 287. id tamen intelligendum erit si tota suma debiti oblata fuerit nam si pars dumtaxat offerat eum iuste creditor ut s. vidimus particularem solutionem reiiciet neque debitor aliqualiter liberet obligatus eius periculo erit si quod damnum in parte oblata contigerit ut colligit ex d. l. qui decem ibi sine iusta causa et ex d. l. obsignatione ibi totius pecunie debite et ex glosa verbo nolluerit in d. l. interdum §. ultimo quae Jason rectissime notat et post eum Brisonius ubi s. et Donelus omnino videndus lib. 16. coment. cap. 13 et 14 etiam eo

casu

casu quo quis totam quatitatem obtulerit idem esse probandum nisi eam actualiter obsignauerit et deposuerit nam vt idem Jasson ait in l. qui Romæ nº. 11. §. Socio ubi facto opus e verba nō sufficiunt quod apirte etiā probat ex d. l. obsignatione et melius ex d. l. 8. partita ibi en fieldad de algun ome bueno o en la sacristania de alguna Eglesia quibus vltimis verbis ad veterum vsum respexisse videt lex nostra deponendi pecunias nō solum publicas verum et priuatas in ędibus sacris. Cuius extant vestigia in l. sitreus. 73. ff de procuratoribus l. 5. in fine ff familię erciscundę et in alijs. l. C. et bonorum autorum testimonijs plena manu congestis a Reuardo lib. 1. varioȝ cap. 15. Iusto Lipsio in Notis ad Tacitum pagina mihi 16. et 126. et nouissimo Laurentio Ramires ad anpsikatrum Martialis epigramate. 7. pagina. 12. et sequentibus.

Nº. 9. 2º ex eadem resolutione deduco iure comuni inspecto in annuis reditibus quos nos censos apellamus venditorem sensus audiri nō debere si particulatim illum redimere vellet et se pro parte accurenti quantitate reditibus liberare vt argumento ex in d. l. tutor §. Lucius l. si nō sortem §. si centum ff de condict. indebiti et eorum quę s. tradidimus deffendit Sarmiento lib. 1. selectarum cap. 1. nº. 27. quamuis id odie immutatum videat per extrauagantes Martini Quinti de emptione et vendit.

in

intercomiones et motum Pij Quinti super censium consti
tutione editum quibus cum natura censuum redimibilium
ut ab usurae labe et suspitione carerent ad conditiones et
requisita de quibus ibi restringat et reducat illorum quae
unum et praecipuum sit ut venditor possit censum in totum
vel pro parte quandocunque voluerit redimere uidetur
superior resolutio hoc in casu cessare et quemadmodum
olim libertatis favore limitabatur in d. l. 4. § . item si
decem ff. de statu liberis ita ex novis istis constitutioni
bus in censibus non minus iuste restringi ut facilius
eorum redemptioni locus fieret et praedia illis suposita
et obligata ad naturalem libertatem redirent quam
conservare et fovere publice interest perinde ac ipsam
hominum libertatem l. generaliter 24 §. si quis servo
ff. de fideicomiss. libert. l. libertas 122 . ubi Doctore Revar
dus et Petrus Faber ff. de regulis iuris et ego superiori no
tavi anno in l. servitutes 14. n.º 8. ff. de servitutibus
Unde plurimi et doctissimi viri censuerunt
etiam si adversa contrahentibus specialiter in scriptura
census caveat pro ut cavere moris est et non nisi integre
et in solidum redimat adhuc tamen hoc pactum ut iniquum
tamen servandum non esse nisi forte ob eius adiectionem
emptor quoque pretium solito maius dedisset veluti
olim aliquid ultra quatuordecim millia pro uno quoque
millenari et hodie ex nova pragmatica sanctione
ali

aliquid vltra viginti millia vt tandem post longam disputationem resoluit Nauarrus in manuali cap.o 17 n.o 234 et sequentibus et in cap.o 1. 14. q.o 3. n.o 85. et 86. Soto de iustitia et iure q.o 5. articulo 3. Juan gutierres lib. 2. practicarum q.o 174 Azeuedo et Matienço in L. 1. tit. 15 lib. 5. recopilationis Velascus in tractatu de censibus lib. 1. cap.o 8. n.o 16. et sequentibus quorum opinionem multorum praxi receptam vidi. Quamuis contrariam in puncto iuris post plures alios quos refert vegiorem existime nouissimus gaspar Rodriguez in tractatu de annu is redditibus lib. 1. q.o 18. ex n.o 35. qui alterius sententie argumentis respondet et numeris sequentibus latissime disputat quid dicendum sit in eo qui non sortem quidem principalem sed ipsas annuas pensiones et prestationes in uno creditore particulatim soluere vult.

N.o 10. Ad secundum autem argumentum 1. n.o 3. contra nostram conclusionem adductum respondeo iura que in illo adducimus non de obligatione dande certe speciei vel quantitatis tractare vt ex illis aparet sed de obligatione potius alicuius rei restituende que secundum magis comunem interpretum sententiam saltem solutione indiuidua est neque impleri nisi in solidum potest quia rei tradende obligationem inclusam et implicitam habet cum restituere nihil aliud sit quam rursum tradere quod ex sui pro parte nunquam potest vt constat ex tex. in L. hac 4. §. fin. et in

hac l. stipulationes nō diuiduntur versiculo. 1. vbi late Bartolus opositione. 8. nº. 10. Jasson nº. 18. et. 19. et Donellus nº. 14. et Faguinens lib. 10. controuert. capº. 63. nº. 73 cum sequentibus et in nostris terminis probare videtur tx in d. l. si duo. 22. versiculo quod si lancem ff depositi ibi et nisi pro solido res nō potest restitui et ibi nisi integre rei restitutione.

Verumtamen hæc solutio licet comunis sit adhuc tamen admitti nō potest. Primo quoniam nō satis cōuenit iuribus in argutu relatis ex quibus constat J. Cº. alia ratione moueri: 2º quia nō ē vsquequaque certum an et quo modo obligatio rei restituendæ indiuidua sit vt constat ex varijs opinionibus congestis a Jassone vbi s. et nos Deo dante in capº. sequenti fusius pertractauimus: tertio quia vt demus obligationem rei restituendæ indiuiduam esse tamen vt recte obseruat Equinarius in presenti lib. 2. capº. vltimo versiculo si vero id locum habebit quando in tali obligatione solum factum veniat et agit de nuda detentatione transferenda: secus autem erit probandū quando in ea de dominio vel possessione restituenda tractat prout contingit in iuribus in argutu perpensis, tunc enim cum talis restitutio in iure magis quam in facto consistat vtique obligationi dandi similis erit et, per partes diuisionem recipiet vt aperte ostendit Vlpianus in l. in cōditione. 9. ff de condictione furtiua ibi pro

pro ea parte pro qua heres est tenet et in l. si plures. 9. ff de vi et vi armata ibi vnusquisque nō in amplius quā ad eum peruenerit tenebit

N. 11. Quare hac solutione reiecta commodius longe s. dicto arguto satisfacimus si animaduertamus iura in eo relata procedere nō in obligatione dandi certe quantitatis aut speciei ex contractu vel quasi contractu descendente sed potius ex delicto vel damno in rebus alienis per dolum dato et commisso quo casu cum dici nō possit singulos ex delinquentibus furtum vel damnum pro parte fecisse sed totius rei vniuersos adque ita vnum tantum furtum vel delictum sentiat mirum nō ē quod singuli in solidum teneant et vnius solutio alios a pena nō liberet suadente id naturali iure et legis ciuilis autoritate quę penas ob maleficia solui debere magna ratione suadet l. si a reo 71. §. fin. ff de fideiussoribus l. licitatio. 9. §. quod illicite ff de publicanis et uectigalibus cum innumeris alijs quę ego copiose congessi in tractatu de crimine Parricidij lib. 1. cap.is 1. et 2. Quam solutionem eleganter expressit Consultus in d. l. vulgaris 21. §. si duo ff de furtis ibi neque enim dici potest pro parte furtum fecisse singulos sed totius rei vniuersos et in d. l. si duo versiculo quod si lancem ibi nam certe verum ē in solidum vnumquemque fecisse dolo et in l. in deposito. 9. ff depositi ibi quia ęstimatio refert ad dolum quem in solidum ipse heres admisit et

et in d. l. item mella §. sed si plures ibi nam ex lege Aquilia quod aliud prestit alium nõ liberat cum sit pœna et in d. l. ita vulneratus ff ad l. Aquiliam ibi cum neque impunita esse maleficia esse oporteat etc. et in d. l. tres tutores 53. ff de administrat.e tutorum ibi nam in aliis pluribus eiusdem rei furibus nõ ē propterea ceteris pœnæ deprecatio quod ab uno iam exacta sit. Ad quod communiter etiam notare solent interpretes tx in l. si quis 7. cum duabus sequentibus ff de iuris dictione omnium iudicum et in §. pœnales inst.a de actionibus ubi plura tradit Jasson n.o 21. ultra quem videndus etiam erit Couar. in regula peccatum 2.a p.e §. 12. et in clementina si furiosus 2.a p.e §. 21. ex n.o 3. Medicis de restitutione questione 8. Navarrus in manuali cap.o 17. ex n.o 130. Firagerlus de pœnis temperandis causa 61. et 63. Placa in epitome delictorum cap.o 12. Ant. gomez 3. tomo variarum cap.o 3. n.o 86. et Ant. gama desisione Lusitaniæ 172. qui tractant quid in foro contentioso resolvendum sit ubi plures furtum vel damnum fecerint aut simul homicidium comisserint et dicta iura de pecuniaria nõ de corporali pœna accipienda testant quam verius ē arbitrio iudicis minui posse si multitudo delinquentium misericordiam suaserit prout latius etiam tradit Menoch. de arbitrariis casu 362.

Ex quibus aparet quam nihil supra dicta iura nos tre

N.o 12.

tre collisioni adversent in quibus nō tam dicere possumus obligationem esse individuam quam ob publicam maleficiorum vindictam unum vel plures ex principalibus sive heredibus debitoris teneri et in solidum conveniri posse quod aliis item ex causis videmus sepe sepius in iure cōtingere quamvis obligatio dividua sit ut eā constat ex tx in l. si ex toto D. §. 1. ff de Legatis. 1. l. 3. §. ubi duo l. eandem. g. ff. de duobus reis l. 1. C. si plures una sententia et solent ff de alimentis legatis. Unde nihil impediet quo creditor unum ex pluribus delinquentibus a quo solidum exigendi ius habet pro parte dumtaxat cōvenire possit vel quod delinquens ipse volenti creditori partem solvendo pro ea parte liberet. Quin imo si non penali actione sed rei persecutoria actum fuerit non solum sibi qui pro parte vel in solidum solvit se pro ea parte vel in solidum liberabit verum et alios etiam qui secum simul furtum vel damnum fecerunt ubi cons tat ex tx eleganti in d. l. 1. C. de condictione furtiva et ex singulari ratione discriminis quam ad varios iuris effectus inter actionem penalem et rei persecutoriam ultra glossa Bart. Baldum et reliquos scribentes ibidem cōsiderarunt et exornarunt Covar. 3. variarum cap.º 3. n.º 4. et 8. Dueñas regula. 13. Cuiacius lib. 7. observationum cap.º 37. Antonius Faber lib. 4 coniecturarum cap.º 1. et novissime Faquineus lib. 9. controvers. cap.º 5.

Rursus quod plus est si nō ipsius a pluribus furto

sub

subtracta sit vel dolo intercepta sed pecunia aut res pecuniæ similes quales sunt illæ quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt utique si omnes solvendo sint non singuli in solidum sed unusquisque pro parte sua conveniet ut constat ex tex in d. l. tres tutores versiculo plane si pecunia ff de administratione tutor. l. 1. §. si pecunia et d. l. si duo in principio ff depositi ubi I.C.tus Gemius rei causam et rationem scribit ad quam et ad finalia illius tex verba quæ nimis difficilia sunt ultra Accursium ibidem videndi erunt Paulus Castrensis Fulgosius et Petrus Costalius et Eguinarius Varo d. lib. 2. cap.º ultimo qui etiam et interpretes in Soc. §. Cato præcipue Socinus Junior n.º 51. Pinelus in l. 1. 3. p.ª n.º 10. C. de bonis maternis et Joanes Robertus lib. 3. sententiar. cap.º 8. late agunt de intellectu difficilis tex in d. l. si ut certo §. si duobus vehiculum ff comodati. An autem unus ex pluribus delinquentibus qui in solidum conventus persolvit possit a sotijs pro rata parte quantitatem exigere optime disputat Covarruvias in d. regula peccatum 2. p.ª §. 12. n.º 4. versiculo sic denique

Ad 3. et ultimum argum. respondeo verissimum quidem esse debitorem certæ speciæ parte eius præstita liberari ideo autem qui certum fundum pleno iure se daturum promissit eius usumfructum duntaxat prestando nulla parte obligationis exonerari ~~quamvis~~ ut tradit Paulus in d. l. si ita stipulatus 126. §. 1. in fine N. 13.

ff Sol. mto. quoniam vsusfructus eius cum fundo ipso coniunctus plenam fundi proprietatem et dominium constituat et ipsius dominij ius et causam sequatur quem interpretes docendi gratia nouo vocabulo sed non prorsus inepto causalem apellare solent vt contra Corasium lib. 5. miscellaneorum cap. 6. Conanum Duarenum Petrum gregorium et alios defendit Pinelus in l. 1. C. de bonis maternis 2. p. ex n. 9 et plurimi alij quos nouissime refert et sequitur Juanes Castillo lib. 1. controuert. de vsufructu cap. 1. per totum. vbi autem a proprietate seiungit et per se constituit et formatur quo casu verus proprius que vsusfructus esse censetur et formalis non minus recte a doctoribus dicitur tunc cum in re aliena consistat l. 1. ff de vsufructu et principio inst. eodem cum alijs non est pars dominij sed seruitutis l. 1. ff de vsufructu legato l. 1. ff de seruitutibus l. recte dicimus 25. ff de verborum sign. l. et per ius iurandum 13. §. vltimo ff de acceptilationibus principio et §. alienus etiam inst. de Serid. inst. et §. sicut inst. de legatis ac proinde morte et capitis minutione vsufructuarij vel non utendo finitur et ad proprietatem reuersus cum ea consolidatur toto tit. ff quibus modis vsusfr. amittatur §. finitur inst. de vsufructu ea que de causa qui fundum pleno iure promisit talem vsumfructum ~~praestando~~ nullatenus liberatur vt ait Paulus in d. §. 1. tantum enim abest vt id quod promiserat praestasse iudicetur quod immo impossibile sit

tit usumfructum formalem cum ipsa eiusdem fundi proprietate concurrere l. quisquis §. C. de donationibus l. neque pignus 46. ff. de reg. iuris l. uti frui. 5. ff. si usufr. petet. l. in re comuni. 25. ff. de servitutibus urbanorum. Quam interpretationem maximopere iuvant verba Consulti in d. §. 1. tam in primo quam in 2°. responso eam quæ uno verbo prægenerit Accurt. ibidem verbo sui in nulla quem secunt Bartolus Alex. Aretinus Jasson Alciatus Duarenus et Ugodonelus ibidem idem Alciatus in d. l. in executione n°. 23. idem Duarenus ad tit. de stipulatione servorum cap. 7. regula 2. in fine Conanus lib. 6. comentarioz cap. 2. n°. 6. Anto. Gomez 2. tomo variarum cap. 10. n°. 7. versiculo item intellige et Castillo reb. § n°. 56. cu sequentibus

Neque hac sententia retenta quadquam obstabit tx difficilis in d. l. 4. ff. de usufr. quatenus in ea Paulus scribit usumfructum in multis casibus partem dominii esse cui convenit tx in d. l. qui usumfructum 58. §. hoc tto et in d. l. si alii. 19. ff. de usufructu legato dum usumfructum fundi expressis verbis eiusdem fundi partem apellant. Nam licet in hac antinomia componenda graviter erubent Doctores et post Accurt. et antiquiores in his iuribus varias solutiones congesserint et confutaverint Rebuffus in d. l. recte dicimus Dinelus in d. l. 1. C. de bonis maternis 3. p. ex n°. 1. Viglius in d. §. aliemus inst. de N°. 24.

hered. instit. Tiraquellus lib. 1. de retractu §. 1. glosa. 7. nº 55. Juanes Robertus lib. 3. sententiar. cap. 18. Spino in specculo testamentorum glosa 13. nº 23. Conanus lib. 4. coment. cap. 3. nº 7. Juanes garcia de expensis cap. 10. ex nº 1. Morla in emporio iuris tit. 6. questione 1. ex nº 9. et novissime Juanes Castillo d. lib. 1. de usufructu cap. 32 ego tamen iis reiectis et alia quorundam Preceptor. nostrorum qui in d. l. 4 ad usumfructum earum rerum quae usu consumuntur respexisse putant Consultum pro ut latius refert Doctor Picardus in principio instituta de usuf. nº. 16. Verius meo iudicio et ad iuris consultor. mentem acomodatius respondeo afirmandum quidem esse usumfructum dominii sive fundi partem non esse nam alioqui in toto contineret l. in toto 113. ff. de reg. iuris l. si quis cum totum 7. ff. de exceptione rei iudicatae et usufructuarius domini loco saltem in parte haberet l. merito. 51. ff pro socio l. illud 46. ff de ritu nuptiar. l. pupillus. 139. §. fin. ff. de verborum sign. quod tamen diserte negant Consulti in d. l. recte dicimus cum aliis supra citatis et in l. si procurator. 13. ff de adquir. rerum dominio l. falsus 43. §. fin. in fine ff de furtis l. 1. §. 1. ff ad S.C. Silanianum l. otia 8. §. penultº. ff de religiosis l. 2. ff de conditionibus institutionum l. suos 13. in principio et in l. sequenti ff. de legatis 3. Neque obstare quod in d. l. 4. et in d. l. qui usumfructum contrarium dici

dici videat' nã licet vere et propriẽ vsusfructus nõ tam
ad dominium et rerum substantiam pertineat quam
ad servitutem et qualitatem quẽdam quẽ ipsarum
rerum accidentia vt constat ex iuribus s. relatis: quia
tamen omne fundi emolumẽtum cõtinet efficit vt
partis similitudinem et imaginem in multis iuris
articulis referat et ex paritate rationis dominij instar
obtineat eiusquẽ apellatione comprehendatur. Vnde des
cendit quod legato fundo ipsius etiam fundi vsumfructum le
gatum intelligi tradant Consulti in l. Mevius 66. §. fundo l.
cum filius 76. §. dominus ff de legatis 2. l. si tibi decem. 6.
ff de vsufructu earum rerum d. l. si alijs 19. ff de vsufr. legato
et reo fundi nomine obligato fideiussorem in vsumfructũ
accedentem obligari l. si a reo 70. §. si reo ff de fideiussoribus et
rei distractẽ vsufructu evicto duple stipulationẽ committi l. sti
pulatio ista 38. §. si quis forte j. Soc. tto. l. sed et si quis 16. §. 1.
ff de evictionibus et denique omnia fere iura de dominio
et alienatione rerum nostrarum aliquid disponẽtia ad vsu
fructum ex causẽ similitudine porrigi vt constat ex iuri
bus quẽ ita accipi debent in l. in venditione. 8. ff de bonis
autor. iudicis l. fin. C. de rebus alienis ff. 3. §. nec vsusfr
uctus ff de rebus eorum et ex innumeris alijs exemplis
quẽ ad hanc verissimam solutionem illustrandam adduxe
runt Fraguelus Pinelus Viglius Suarez garcia Pichard.
et Castillo ubi s. Qui tandem in eam magis inclinant
cui

cui etiam novissime se subscribunt Ugolonebus lib. 9. co
mentariorum cap.º 9. pagina. 429 Radulphus Fornerius
lib. 2 rerum quotidianarum cap.º 13. Julius Pacius anti
nomiarum centuria 7. antinomia 12. eam que licet
inepte reijciat Morla d. q.º 1. n.º 12 expresse confirmat d. l.
qui usumfructum et d. l. Mevius qui usumfructum non
quidem fundi partem sed portionis instar vel parti si
milem tradunt et expressius d. l. 4 que nō simpliciter et
absolute sed in multis casibus usumfructum dominij par
tem apellat inde quandam illationem deducens que
rem totam apertissimam reddit videlicet usumfructum
ex die dari posse quia dominio aliquando agregat et de eius
natura participat quem nihil impedit ex certo tempore
dari vel adimi l. fin. C. de legatis l. 2. C. de donationibus
que sub modo l. et puto 16. versiculo usus fructus ff familie
erciscunde l. si pater C. de usufructu alioquin si servitutis
et qualitatis iure dumtaxat mensuraret ipso iure ex
die vel ad diem sub conditione vel ad certam conditionem
dari nō posset ut aitt in l. 4. ff de servitutibus circa cuius
explicationem ego superiori anno que ad hanc iuris partem
spectant diligenter exposui et sic finit hoc caput

Finis Huius Capitis. 3.

Caput

Caput Quartum De individuis obligationibus quae in factis, servitutibus, operisque servorum reperiuntur hoc anno 1602

Hucusque de obligationibus egimus quae natura N, 1.
sua et legis auctoritate tam obligatione, quam petitione
et solutione, partis pertationem recipiunt nunc vero de
illis nobis agendum est quae nullo prorsus modo divisionem
recipere possunt quarum praecipuum exemplum in obliga
tionibus quae in faciendo consistunt merito aponunt in
terpretes constat namque eas neque pro parte in stipu
latum deduci neque pro parte persolvi aut exigi posse
ut expressis verbis ostendunt Consulti in hac l. 2. §. item
si in facto cum sequentibus et in hac l. stipulationes
non dividunt versiculo idem puto ibi horum enim
divisio corrumpit stipulationem et in hac l. in exe
cutione versiculo. 2.a ad opus ibi quia operis effectus
in partes scindi non potest quibus consonat tx. in l. fidei
commissa. 11. §. si in opere ff de legatis 3. et in l. si is qui
quadringenta. 79. §. quaedam ff ad l. falcidiam circa
quae iura ultra scribentes ibidem plurima tradunt Ber
nardus Diez regula. 279 Duenas regula. 291. Martinus
Sanctius in hoc tractatu de individuis celula. 2. art. 19.
Eguinarius in eodem tractatu lib. 1. cap. 3. cum sequentibus

Ha

Sauius consilio 12. nº. 52. uolumine 1. Tiraquellus lib. 1. de retractu §. 23. glosa. 1. nº. 13. Ant. gomez lib. 2. uariarum capº. 10. nº. 25. Menchaca de successionum creat. §. 21. nº. 9. Conanus lib. 6. comentariorum capº. 2. nº. 8. Baconius declaratione 12. nº. 8. Parladorus lib. 1. quotidianarum capº. 6. ex nº. 2. et Faquineus lib. 10. controuersiarum capº. 61.

Nº. 2. Sed quæ sit ratio ob quam facta indiuidua sint non inmerito a supradictis interpretibus quærit et tandem in eam magis comuniter itum est ut ideo factorum obligatio diuidi nequeat quoniam pars facti vel operis faciendi non habet tantam utilitatem in parte respectu partis quantam totum respectu totius non enim sic domo imperfecta quemadmodum ea perfecta uti possumus neque his uidetur stipulationis vinculum ullatenus disoluisse qui insulam fabricare vel aliud simile factum promitens illud usquequaque non perficit et integre et absolute ad formam perduxit quam res ex sua perfectione et consumatione recipiunt. Quam rationem fulcire uidentur Consulti in d. l. si is qui quadringenta §. quædam l. si uerum uulo opere l. ædificia 139. §. perfecisse ff. de uerborum signº. l. stipulatio §. opus ff. de noui operis nunciatione l. 2. ff. de Prætorijs stipulationibus l. opus 39. iuncta l. Martius 62. ff locati eam quæ primus omnium ex mente Petri tradidit Bartolus in hac l. stipulationes nº. 25. quem alij

alijs antiquioribus relatis sequit. gomesius d. nº. 25. et Bartoli nomine supresso sibi tribuunt et usurpant Alciatus in d. l. 5. de verbor. sign.ª Cuiatius in Sol. in executione et Covarruvias et Vaconius ubi s.

Nā hoc tamen nullo modo probari potest et sequentibus argumentis manifeste conuincit. Primo quoniam Paulus I.C. in d. l. in executione versiculo secunda ad opus ideo facta diuidua esse negat quod nulla ratione diuidi possit et tamen Bartolus cum Petro contrarium afirmat nam diuidi posse suponit licet diuisa tanto nobis usui nō sint aē si solida prestent. Secundo quia subtilius uidit ita domum construi vel aliud quodlibet opus fieri ut tantam in parte quantam in toto nobis afferat utilitatē ut obtimis exemplis ostendit Equinarius in presenti lib. 2 cap. 6. 3º quia nō ideo debuerunt facta apellari indiuidua quod per partes diuisas nō prestent nam seruitutes indiuiduæ sunt et factorum naturæ agregant in Sol. l. stipulationes quas tamen neque Bartolus ipse negabit in partes diuisas fundi sectionem recipere aut certe pro parte eius pro indiuiso constitui posse l. ad certam ff de seruitutibus cū similibus

Quarto quia si ob id facta indiuidua dicerent quod per partes prestita nō eandem habent utilitatem aut quia eorum forma in cōsumatione consistit sequeretur stichum specialiter promissum indiuiduum censeri debere quoniam pars etiam eius nō tantam affert utilitatem in

in parte quãtã in toto et quã quoque formã habet prop ter quam absque subiecti corruptione per partes diuisas prestari non potest §. penult. inst. de offitio iudicis l. nõ amplius §fin. ff de legatis. 1. et tamen cõtrarium verius esse et habitum quamlibet quãtitatem certã spe tiem in stipulationem deductam diuiduã apellari aper te constat ex l. si stipulatus. 9. §. 1. ff. de solutionibus et ex his quã habe cap. precedenti notauimus

N. 3. Quare Bartolus ipse d. nº. 25. uersiculo sed alia parum cõtentus s. dictis rationibus aliam sub ijcit cuius etiam post antiquiores meminit gomesius ubi s. uersiculo 3. ratio ideo subijcit obligationes fatiendi indiuiduas esse quia cum in eis post moram succedat obligatio ad interesse eo quã soluto debitor liberet neque precise ad factum prestandum vrgeri et cõpelli possit se queret quod si facta operis parte debitor pro ea liberaret posset postea aliam operis partem facere recusans eius stimationem in pecunia persoluere et sic cõtra mentem creditoris in diuersis rebus solutio cõtingeret quod iura nequaquam patiunt vt constat ex hac lege in executio ne §. pro parte ibi aliquo in diuersis hominibus recte partes soluerent etc

Verum hec Bartoli ratio mihi longe peior supe riori uidet. Primo quoniam obligationes fatiendi nõ solutione verum petitione quoque indiuiduas dicuntur vt s. tradidimus et aperte probat tx in hac l. in executione

§. 2º.

§. secunda ad opus Iuncto eiusdem l. principio ubi aliud quod totum peti nisi est et nec diuisum prestari potest et tamen si Bart.s ratio vera esset huiusmodi obligationes solum in solutio ne indiuiduae esse deberent ut patet ex d. §. pro parte quo ipse Bartolus fundat quo etiam arguto plures alij doctorum rationes facile conuincunt ~ Secundo quoniam Bart.s rationibus N.º 4.
vulgari quadam et communiter per manus tradita conclusione quae habet facti debitorem precise ad faciendum compelli non posse sed facti interesse vel estimatione soluta liberari quae conclusio est in post glosam in d. l. stipulationes vorsiculo si ergo verbo dari placuerit eidem Accursio pertx ibi in l. 1. et in l. si stipulatum est 13. ff de actionibus emti et in l. si quis ab alio. 13. §. 1. in fine ff. de re iudicata eamque varias discriminis causas inter obligationes dandi et faciendi tradentes sequuntur Bartolus in eadem l. stipulationes n.º 13. Cumanus n.º 37. Jasson n.º 22. idem Jasson in §. actionum n.º 47. inst.a de actionibus et multis argutis defendere conatur Ant. gomez d. cap.º 10. n.º 22. et alij quos refert et sequitur Socinus regula 133. Bernardus diez regula 506. Dueñas regula 155. Gra cianus regula 184. quiñones de iuramento confirmatorio 1.º p.e cap.º 39. n.º 1 Paladerus lib. 2. quotidianarum cap.º 6. n.º 10. et Anastacius germonius lib. 2 animaduersionum cap.º 3. adhuc tamen ego semper contrariam sententiam veriorem esse existimaui nam deffinitio obligationis tradita in prin cipio inst.º de obligat. non minus in dandi quam in faciendi obligationibus precisam soluendi necessitatem constituit

colli

colligit ex illis verbis alicuius rei ipsi reddendae unica l. 1. ff. de cer. tum petat ibi. l. nominis et rei 6. l. rei appellatione 23. ff. de verbor. sign. Et proinde nulla aequa congrua ratio differentiae inter dandi et faciendi obligationes a Doctoribus tradita fuit neque tradi potuit cum ipsi I.C. tam in his quam in illis praecisum implementum requirant l. item si. 14. §. sed si quis ff. de eo quod metus causa l. stipulatio 21. §. opus versiculo sive autem ff. de novi operis nuntiatione l. fideicommissa. 11. §. fin. ff. de legatis 3. l. sed et si 35. §. Praetor ff. de procuratoribus l. ex empto ff. de actionibus empti l. qui restituere 68. ff. de rei vindicatione nisi forte post moram creditor magis aestimationem quam factum ipsum consequi vellet aut promissor ipse faciendi facultatem non habeat quo casu accipienda sunt iura pro contraria parte adducta quibus singulatim respondent et sane sententiam quam tenemus post Martinum et antiquiores alios strenue defendunt Cuiac. et Duar. in d. l. stipulationes Covarruvias lib. 2. miscellanear. cap. 3. eamque licet inspecto iure civili propter authoritatem communis admittere ausi non fuerint iure tamen Canonico et Regio admiserunt et probaverunt Fortunius garcia in cap. 1. de pactis gregorius Lopez in l. 3. tit. 14. p. 5. verbo pudiese fazer Covarruvias in cap. quamvis pactum 1. p. §. 4. n. 8. et Duenas et quaeres ubi s. n. 4. licet quo ad ius Regium spectat contrarium doceant gomesius et Parladorius in locis supra citatis

N. 5. Unde reiectis Bartoli et antiquiorum rationibus

ro

resoluendū ē certam et solidam causā ob quā facta fauto
rum quæ obligationes indiuiduæ sunt nō ex iuris ciuilis
regulis sed ex principijs naturalibus dependere etenim
si per se factum ipsum inspiciamus cum in actu tempore
consistat natura sua indiuiduum esse necesse ē nā antequā
fiat frustra diuidit quod nusquam ē in rerum natura,
per id autem tempus quo fit multo minus diuidi potest
sed omnino aut facis aut nō facis nihil quæ tertium excogi-
tari valet quoniam natura nō patit ut motus in par
tes diuidat. Cum autem factum ipsum absolutum est
et opus peractum multo minus illud ipsum factum vel
ve actio diuidi potest nō ē enim res in natura aut vere
cōsistens sed ea quæ simul atque edita ē euanescit quālibet
cunque actio opus aliquod post se relinquat ut is qui ædifi-
cauerit insulam, ipsa quidem insula relinquit quæ et diuidi
potest, at opera ad extruendam insulam adhibitæ et tota actio
ex ædificationis statim præterit nec post actionem præteritam
amplius superest quod eleganter insinuasse uidet Consultus
in d. l. si his qui quadringenta §. quidam ff. ad l. falcidiam
et apertius expressit Pontifex in extrauaganti ad conditorem
versiculo patet extra de verbor. signif. et ex iuris interpre
tibus docte ut solet alia considerauit et exposuit Zoanettus
in hac l. stipulationes n°. 5. cum sequentibus et sibi et nouū
vindicat Paulus de Castro d. lib. 1. quotidianarum cap. 6. in princi
pio

Sin autem facta et factorū obligationes non
per se

per se dumtaxat inspicimus sed habita quoque contemplat.e ipsius rei vel corporis circa quod factum versari debeat et sociorum qui facere tenentur vel quibus fieri debet reperiamus etiam naturam huiusmodi obligationum individuitatem inducere nam cum hic de ea divisione tractemus que pro indiviso fit et que proprie partes constituit iuxta ea que resolvimus s. cap.o 2. n.o 2. et 3. et post Alciatum per text. in l. recte dicimus §. ultima ff de verborum sign.e ostendit Otomanus lib. 3. observationum cap.o 22. et Eguinarius hic lib. 2. cap.o 1. ad finem cum tales partes non sint realiter sive corporaliter distincte sed imo ita confuse et comixte ut nulla sit pars in tota re vel corpore que omnium sociorum non sit l. 5. §. ult.o ff comodati ita ut intellectu magis quam corpore dividantur l. servus communis. 5. j. de stipulatione servorum l. Mevius. 66. §. 1. ... nam plures ff de legatis. 2. cum ... aliisque que tradit ... cap.o 10. n.o 1. Cuiac. et Ugodonelus n.o 10. cum sequentibus in l. in stipulationibus j. hoc tit.o et ego notavi s. cap.o 2. n.o 3. non potest ullo pacto ullave ratione huius facti divisio admitti impossibile enim est quod aliquis propria parte individuam obligationem implere conetur quin simul etiam pro parte alterius socii satisfecisse videatur vel quod alius ex reis stipulandi factum promissum pro parte preter ... quin hec prestatio aliis quoque creditoribus prosit supra dicta quippe comixtio efficit ut nihil in re comuni pro parte cuiusvis fieri possit quin etiam fiat pro parte alterius et ut

nemo

nemo ex socijs rem comunem contingere tradere vel recipere
vel quid aliud corporeum in ea pro vna parte indiuisa
exercere possit quin etiam pro altera parte exerceatur
hec enim est corporis indiuidui siue indiuisi natura vt
quidquid in parte eius fit ad totum ipsum pertineat et
in toto ipso factum videatur vt bene aduertit Bart. in hoc
§. Cato n.° 31. et in l. 1. in principio ff de adquir. heredit.
et in obtimis casibus ostendunt Consulti in l. 3. §. 1. ff de
adquirenda poss. l. vulgaris. 21. versiculo nam et qui aurem
ff de furtis l. si cui. 9. ff de seruitutibus l. certo generi. 13.
§. 1. l. via constitui. 23. §. quacumque ff de seruitutibus rus
ticorum l. si quis duas 6. §. si quis partem ff comunia predior.
Quam rationem et resolutionem ex mente Cumani et
Socini deduxerunt et eleganter exornarunt Equinarius
in presenti lib. 1. cap.° 5. et lib. 2. cap.° 3. et sequentibus Du
arenus in hoc §. Cato et in hac l. stipulationes non diuidunt
idem Duarenus lib. 1. disputationum cap.° penultimo
et in parafrasi ad hunc titulum cap.° 7. et Ant. Goueanus in
l. 1. §. si vsusfructus ff ad l. falcidiam. Neque ei aduersat
quod cum intellectus in omnibus actibus quantumuis indiui
duis possit partes aliquas contemplari vt late probat Tiraq.
de retractu linagier lib. 1. §. 1. glosa 21. n.° 17. nihil vetat
quominus etiam in factis saltim per intellectum partes
constituantur quod sufficere videbat ad hoc vt facta dice
rentur diuidua iuxta ea que s. resoluimus. Nam licet
hac

hac argutione ai. dicta sententia nove referent Equin. d. lib. 10. controversiar. cap. 63. nº. 54. facile tamen res pondet quod cum lex et natura nihil operent quod sui tranetum vel impossibile sit l. hac stipulatio §. Divus ff vt legatorum l. qui bis idem. 18. ff. hoc tit. l. 1. et per totum C. in quibus causis in integrum restitutio §. minorem inst. de adoptionibus merito huiusmodi partes indivisas et intellectuales in his tantummodo obligationibus a lege considerant quae pro parte indivisa adimpleri possent non vero in illis quae cum in actu corporeo consis tant adeo natura sua individuae sunt ut etiam ex contrahentium voluntate et conventione dividi ne queant quales faciendi obligationes esse ex superioribus constat quidquid male contrarium arbitret Alciatus in hoc §. Cato nº. 2. et in hac l. stipulationes nº. 3. et 4. do cens facta propter mentem et voluntatem contrahentium individua esse quem iuste reprehendit Equinarius d. lib. 2. cap. 5. post medium.

Nº, 6. Ex qua verissima certissima quae ratione mul ta facile intelligere possimus quae alioqui vix et ne vix quidem percipi possunt. Primo namque cognoscimus non sine causa Vlpiani in hac l. stipulationes de his dum taxat faciendi obligationibus meminisse quae actu corpore um respiciunt et quarum usus in nudo facto consistit quique nihil de animo, nihil de dominio aut dominij iure par

participant sed ita intra nudi species ac simplicis facti limi tes continent vt nullam prorsus vt s. diximus ex sui na tura diuisionem recipiant neque pro partibus ciuiliter pres tari aut intelligi possint vt aparet in obligationibus fun dum tradi, fosam fodi vel fodiri, insulam fabricari, opus fieri operas prestari, dolum malum abesse, per te nõ fieri, habere licere, agere licere, iter fieri, rem restitui et de fendi; quarum apud ipsos I.C.^{tos} mentio ẽ in his iuribus de quorum explicatione agimus, item etiam et in mille aliis nudorum factorum exemplis quę diligenter cogerit et sigillatim ad supradictę rationis examen deducit Equi narius omnino uidendus d. lib. 2. cap. 4. et 5. Ducar. et Vgo donelus in hoc §. Cato et in hac l. stipulationes n.º 11 idem Duarenus lib. 1. disput. cap. 59. Alioqui enim si facta in obligationem deducta nõ essent nuda et simplicia ac corpore tantum peragenda sed talia quę ex animo quoque pende rent et mixtam iuris hocẽ dandi et transferendi dominii causam haberent pro vt sunt alię faciendi obligationes de quibus in hoc §. Cato nempe amplius nõ agere, rem rata habere, accepto ferre, vacuam possetionem tradi et cetera his similia quę cumulat et expendit Equinarius d. cap. 4 proculdubio tales obligationes diuisionem reciperent vt docemur in eodem §. Cato et in l. si procuratori ff. rem rata habere l. qui hominem. 17. ff de acceptilationibus l. inter coheredes 45. §. si quis stipulatus ff familię erciscunde l. pa

pœnales 32. § Julianus ff ad l. falcidiam l. locus 26. § de adquir. poss.e cum alijs. Cuius rei ratio ē quia priores illæ obligationes nihil prorsus quā merum factum cōtinent quod diuidi non posse sæpe resoluimus l. si rē tradi 28. ff. hoc titulo l. vnic. 17. ff de seruitutibus l. operæ ff de operis libertorū: posteriores vero et si factum quoque traditionis si ve aprehensionis desiderent l. traditionibus C. de pactis l. cum heredes §. de adquir. poss.e cum tamē id instrumētaliter tantum interueniat vt ait Alciatus in hac lege stipulationes nº 51. et magis animo et voluntate cōtrahentium quam corpore exerceant et ad iuris hoc ē dominij translationem spectent possunt recte pro parte indiuisa adimpleri et saltem intellectu ita inter plures socios vel coheredes distribui vt cum magna ipsorum cōtrahentium vtilitate possit vnus ex socijs dominium quod habet in re comuni pro sua parte indiuisa transferre vēdere seu donare salua omnino manēte parte indiuisa alterius socij

N. 7. 2º ex eodem fonte descendit interpretatio ad tex. in hac l. stipulationes ibi horum enim diuisio corrumpit stipulationem ē enim sensus illorū verborum quod cū facta sui natura neque per se diuidi possint neque etiam habita cōtemplatione earum rerum quarum gratia exerceent quia ipsæ res discretas partes per idem prusquo opus fit non admitunt, si stipulando promittendo ve

221 ~~220~~

ve facta dividere vellemus in partes individuas stipulatio
nem ipsam corrumperemus atque vitiabimus non secus
atque si aliud impossibile in eam deductum esset l. im
possibilis. ff. de verb. oblig. stipulationes enim atque adeo obli
gationes quae ex illis descendunt etiam dum concipiunt
incerti quae vitiari posse apertissimum e l. 1. §. si quis sim
pliciter vehiculo eum adijcit ff. de verb. oblig. quae ex transvers
ff. eodem l. actus legitimi 77. ff. de regulis iuris quam in
terpretationem insinuasse videtur Accurs. in eadem l. sti
pulationes verbo horum enim et apertius tradit Equina
rius ibidem et meo iudicio eleganter confirmat Modesti
nus in l. pro parte 11. ff de servitutibus ibi corrumpit sti
pulationem in eum casum deducendo a quo incipere
non possit. Quinimo huc etiam spectare arbitror rationem
traditam a Paulo I.C. in hac l. in executione §. 2° ad
opus ibi quia operis effectus in diminui non potest is etenim ver
bis ostendit obligationem faciendi operis omnino indi
vidua esse quia licet opus ipsum quod post factum
remanet, tanquam certa quaedam species consideraret
atque ita dividi possit iuxta ea quae notavimus in
cap°. praecedenti ipsius tamen operis effectus (sive ut clari
us loquar effectio) ipsa in qua obligatio faciendi consistit
cum nondum factum contineat pro parte impleri non
potest sic enim illum tex accipiendum esse et effectum
pro effectione operis sumi debere recte ex Bituricio, Vege
cio

tio et alijs deducit et confirmat Eguinarius d. lib. 2. cap. 5. columna penultima et Duarenus in eadem l. in executione versiculo. 2º alia est. Unde reijcienda est Bartoli sententia quam ceteri communiter probant qui in sua l. stipulationes nº. 25. effectum operis pro utilitate operis promissi perperam accipiebant et alia similes ex Aloiati ibidem nº. 13. et eiusdem Aloiati in sua l. in executione §. pro parte nº. 4. in fine et Varonij declaratione 12. nº. 8. qui de effectu hoc est corpore ipsius operis Paulum accipiendum esse contendunt quasi istud quoque non solum pro indiviso verum neque etiam pro diviso prestari possit non enim pro parte operis facta liberatio contingit quousque totum opus perficiat d. l. stipulationes §. quedam d. l. 5. §. ult. ff de verborum signi. cum alijs s. nº. 2. relatis

Nº. 8. 3º ex superioribus fluit verus intellectus ad tex alias difficilem in l. fideicomissa. 11. §. si in opere ff de Legatis 3. in cuius specie scribit Ulpianus testatorem ad opus quoddam in civitate faciendum aliquid reliquisse ait que heredes Legati nomine ex Divi Marci et Veri rescripto unumquemque heredum in solidum teneri et conveniri posse. Quod nimis durum ab omnibus interpretes reputant quoniam potius illius Legati obligatio dividua esse debebat cum ad dandam quantitatem pro opere civitatis faciendo pertineret ut constat ex illis verbis aliquid relictum sit et quamvis tibi prestatio numero inter

plures

plures heredes vel socios diuidi possit et debeat ut satis apa
ret ex his quae tradidimus in initio capituli praecedentis et
ex l. legatorum 35. ff de legatis 2.

Qua de causa comuniter recepta fuit Imolae et
Angeli solutio in hac l. in executione et aliorum plurium
quos refert Jasson in hac l. stipulationes nº. 26. et sequitur
Ant. Gomez d. cap. 10. nº. 25. versiculo 3. infero videlicet quan
titatem quidem ibi legatam fuisse mixta tamen consideratione
facti cuius facti natura adeo est indiuidua ut pecu
niae praestationem eius respectu relictam vel promissam
indiuiduam quoque reddere possit. Sed haec interpretatio
falsa quidem est et nullo iure probat et longe certius est
quantitatis obligationem sua natura diuidua etiam si ordi
net ad factum adhuc diuiduam manere ut recte docuit
Bart. in eodem §. si in opere cuius sententiam praxi ser
vandam esse scripsit Castr. in hac l. in executione in prin
cipio Alex. nº. 28. et Jasson nº. 21. in hac l. stipulationes et
alij relati a Gomezio ubi s.

Quare tx ille congruentius ex superioribus
ut dixi intelligi poterit ideo namque vnusquisque here
dum in solidum tenet quia non quantitas ad faciendum
opus ab eis relicta fuit sed ipsius potius operis faciendi onus
et obligationem eis testator iniunxit ut constat ex illis
verbis intra quod mitat ad opus faciendum et ex illis Procu
lam voluerunt facere et ex comparatione status ser,

uitutis et ceterarum rerum individuarum qua utitur Consultus in versiculo vnde ergo. Vnde cum obligatio facti sit individua neque proparte operis facti vllo modo liberatio contingat vt s. tradidimus merito Imperatores rescripto suo vnumquemque heredum ad totum factum prestandum adstringunt reseruata ei repetitione sumtum pro parte alterius coheredis quam iudicio familie erciscundae consequi poterit vt colligit ex eodem tx iuncta glosa ibi verbo sumtum et lege heredes. 26. §. sidnus ff familie erciscundae. Quam interpretationem vltra Bart. Alex. Jasso. et alios ex s. relatis secutus videt Duarenus d. lib. 1. disput. cap.° 59. versiculo nam et si ponamus Donellus in d. l. stipulationes n.° 55. gregorius Lopez per tx ibi in l. 2. tt.° 19. p. 5. Spino in speculo tt.° glosa 3. n.° 2 et Faquinerus d. lib. 10. controuersiar cap.° 63. n.° 12. et iuxta eam illa verba aliquid relictum sit non eo sensu accipi debent vt pecuniam a testatore in obligatione positam esse significent sed taxatam tantummodo et prefinitam vt in opere impenderet quam vsque adeo expendere heredes tenentur vt si forte minus expendisse probent id eorum lucro non cedat sed eidem ciuitati prestari debeat in alijs pijs operibus pro Magistratuum arbitrio consumendum vt ex comuni et vera Doctorum traditione subtiliter resoluit Spino vbi s. n.° 4

N.° 9. Neque superioribus obstat tx prima facie difficilis et qui cum d. §. in opere re ex diametro pugnare videt

det in l. mortuo bove 50 ff de legatis 2 . §. fin vbi Pau
lus I.C. obligationem dandi ex testamento descendentē
cōfundit cum obligatione operis faciendi et ex vtraqz
parte respondet heredes nō in solidum sed pro portione he
reditaria teneri, quē ac in ceteris legatis tenent, nam
licet hic ille grauiter torqueat Accursium et ceteros ibi
dem qui et varias interpretationes falsas tamē omnes
et diuinatorias tradere conant. facile tamen respondeo
quod I.C. ibi nō tractat vtrum obligatio dandi vel faci
endi quam suis heredibus imposuit testator sit diuidua
necne, sed solum tradit portionem accrescere cum onere
suo et ipsos coheredes inter se iuditio quidem familiæ er
ciscundæ obtinere posse vt expensis comunibus locus fiat
vel munus prestet vt vnusquisque pro hereditarijs portio
nibus testantis voluntatem adimpleat iuxta hanc l.
2. §. ex his ibi petitionem habebit a coherede familiæ
erciscundæ iuditio et in d. l. heredes §. si vnus ibi si vnus
cogente necessitate fecerit familiæ erciscundæ iuditio
locus est quam explicationem vno verbo prævenit sub
tilis Cumanus in eodem §. fin. et postea latius expressit
et exornauit Alciatus lib. 2. parergon cap.º 22. Duarenus
in hac l. stipulationes versiculo fossam fodiri et in para
frasi ad hunc titulo cap.º 7. pagina penult. et Felinus in
d. cap.º 63. n.º 10

Quarto ex eisdem etiam iuris principijs ra N,º 10
tionem colligere possumus ob quam operarū obligationē

pres

prestandarum I.C. individuam esse tradiderunt in hac l. stipulationes ibi operas prestari et in l. 3. ibi nec pars operę intelligi potest et in l. libertus. 15. cum alijs ff de operis libertorum etenim sive servi dominus ipsius servi operas promittat aut leget iuxta titulum ff de operis servorum aut liberti manumitionis causa patronis iureiurando vel stipulatione se operas daturos promisserunt iuxta titulum ff et C. de operis libertorum et ea quę ultra Actionem Cuiacium et Ubezbeguium late sirca illum notarunt Coranius et Ugolone lib. 2. coment. capitulo 8. et novissime Ant. Faber lib. 20 coniecturarum capitulo 18. et 19 semper verum est non servi aut liberti dominium vel possetionem concedi sed solum eius factum et corporale exercitium ac ministerium quod antequam fiat in rerum natura non est et ubi fit non magis dividi potest quam si quis vellet motum in partes secare aut in insulla quam pluribus socijs pro indiviso facere debet modo pro quibusdam et modo pro alijs ędificare. Quam interpretationem eleganter iuvat Consultus in l. 1. ibi opera in actu consistit et in l. 5. eodem titulo ibi operis servi legatis usum datum intelligi iuncta l. usu. 17. ff de servitutibus et l. si ut certo §. ultimo versiculo usum ff comodati eo quę respexit Ulpianus in l. 1. §. si usus fructus ff ad l. falcidiam ibi quia nesesario ex omnibus quę sunt facti pars decedere debet nec pars operę intelligi potest ubi doctissimus Ant. Goveanus huic rationi subscribit quam etiam ultra eam sequit et latius ornat Duarenus in parafrasi ad

Sunt

Sune tt.^us cap.^o 1. ante finem et Eguinarius Baro hic lib. 2. cap.^o 4. collumna penult.^a Est quae meo iudicio verissima licet Alciatus n.º 62. et Donellus et alij n.º 13. in hac l. stipulationes Baronius declaratione 12. Conanus d. cap.^o 8. et Ant. Faber d. cap.^o 19. post principium aliam magis amplexi videant videlicet operam diurnum officium esse iuxta diffinitionem quam tradit Consultus in l. 1. et in l. cum patronus. 22. ff de operis libertorum atque ita pro parte dei solui non posse cum forma sit individua l. dicere 23. §. si de pluribus ff de receptis arbitris l. furiosum. 9. vbi glo verbo pro nihilo C. de tt.^is et ubi diurnum officium non sit ibi neque opera vllo modo sit nihil quae actum videat quam diu aliquid agendum restat l. penult. in fine C. de his quae ut indignis d. l. si his qui quadringenta §. quidam ff ad l. falci diam l. 1. versiculo perfectum ff de origine iuris. Quae ratio quamuis in se vera sit tamquam in terminis tradidisse videant Consulti in d. l. 3. ff de operis libert. ibi quia id est officij diurni et in l. 2. in fine ff de annuis legatis. Adiu tamen illam quam antea tradidi longe altiorem existimo vt pote quae explicet cur operae etiam pro indiuiso diuidi nequeant quod haec altera ratio non explicat quae solum concludit operam in partes diuisas scindi non posse quod in hac tractatione non sufficit vt aliquid indiuiduum dicat iuxta ea quae diximus s. hoc eodem cap.^o n.º 2.

Sed licet haec ita se habeant grauiter tamen supradictae resolutioni obstare videt difficilis tx in l. in stipulationibus N, 11

bus §. operarum j. hoc tit. ubi tantum abest quod operarum obligationem individuam esse dicat Consultus ut mani feste potius fateatur plurium operarum stipulationem numero dividendam esse unius vero in partes non solum intellectu verum re quoque ipsa distinctas quod no minus aperte de pluribus operis loquens scribit Ulpianus in d. l. libertus versiculo ideo et de una tantum Pomponius in l. si quando. 8. ff de operis libertorum dum ex Labeonis sententia tradit operam et obligatione et petitione esse dividuam id quod cotingere sive patronis ipsis iuret vel promittat sive comuni eorum servo sive coheres uni patrono heredes existant. Quibus accedit nihil plane esse videri cur opere no dividant cum et usumfructum cotineant l. 3 et 4. ff de operis servorum l. 5. eodem tit. iuxta lectionem Goveani lib. 1. lectionum cap. 7. qui et ipse dividuus est l. usus pars. 20. ff de usu et abitatione d. l. 1. §. si ususfructus ff ad l. falcidiam: cum que no tam factum quam fructuum utilitatem et domi nij adquisitionem respiciant adque ita his cui debent locare eas possit et mercedes recipere l. 2. ff de usuf. legato

N.° 12. Verum his argumentis non obstantibus tuenda e superior resolutio nam ad primum ex d. §. operarum d. l. libertus et d. l. si quando facile respodet operas plures et generaliter promissas merito per numerum dividi nullum quippe incomodum e quod maior operarum numerus in minores scindat et inter here

des

des eius cui decem operæ generaliter promissæ sunt
ita divisio fiat ut singulis quinque debeant cum
in generibus nõ cadat affectio l. 3. ff de in litem iurando
l. 2. §. 1. ff si certum petat et numero etiam ea divi
di soleant quæ alioqui sui natura per partes divisas
prestari non possent d. l. in stipulationibus in principio
versiculo si autem l. cum Stichus 29. ibi decem ho
mines ff de solutionibus iuncta eius expositione quã
s. cap. 2. n.º 6. tradidimus. At vero si non de pluribus
sed de una opera dumtaxat agat hæc quidem cum
in facto et diurno labore consistat natura sua ut dixi
mus divisionem nõ recipit. Si tamen stabito die solu
ta nõ fuerit tunc ad eius stimationem necessario decen
dit quoniam operam ipsam amplius prestare imposibi
le est l. si non sortem. 26. §. Libertus versiculo sed si ope
ras ff de condictione indebiti quæ stimatio quantitatem
continet et semper divisionem recipit quantumuis prop
ter obligationem omnino individuam soluat ut aparet
ex Sab. l. stipulationes versiculo Selsus l. si quis ab alio
13. §. fin. in fine s. de re iudicata d. l. si Siqui quadri
ngenta §. quædam ff ad l. falcidiam et ex regula
tx in l. in re. 8. ff de condictione furtiua cum alijs quã
interpretationem et solutionem eleganter insinuarũt
Consulti in d. §. operarum et in d. l. si quando qui in sum
modum accipi debent dum operæ partes et divisiones
ad

admittunt: eandemque nõ obscure in eisdem Juribus significavit Accur. et aliis reiectis sequitur Bart. nº 10 et 11. et Donellus nº 13. in hac l. stipulationes Goveanus in d. §. si vsusfructus Duarenus in d. §. operarum Corrasius lib. 2. miscellaneorum cap. 3. nº 6. Ant. Faber d. cap. 19. et Fabi neus d. lib. 10. controversiarum cap. 63. nº 172. Quod si quis subtiliter replicet ex eodem §. operarum qui operæ parte peti et solui posse constituit et nõ solum de præterita verũ de futura quoque sermonem facit vt constat ex illis verbis si æstimationem operæ mallit libertus offerre et ex illis vt his comuniter operæ edantur: nihil plane habeo qd tantam difficultatem congruenter dissoluat et fere probat Ant. Fabri sedituũ qui d. cap. 19. circa finem tx illum neque de futura neque de præterita opera comode intelligi posse euidenter ostendit et totum illum versiculum quod si- vria nõ Juliani sed Triboniani esse et a iuris regulis deui are optimis argutis couincit

N.º 13. Ad secundam autem difficultatem respõdes operam quidem in fructu esse et vsufructui aliquando comparari vt probant iura in argumento relata nulla tamẽ ratione vsumfructum esse neque eius naturam habere vt constat ex diuersitate titulorum ff de vsufru tu et de operis seruorũ et ex l. huic stipulationi §. vlt. ff vsufructuarius quemadmodum caueat ibi licet per omnia hæc vsumfructũ nõ comittent et ex d. §. si vsusfruc tus

tis ibi sed operis servi legatis cum neque usus neque usus
fructus in eo legato esse videat etc. quin potius plurima
et maxime notanda discrimina enter operas et usum
fructum versari quæ sigilatim recensent et earũ rationũ
obtime tradunt Fulgosius post glosam ibi in l. locum §. pro
prietatius ff de usufructu Eguinarius in presenti lib. 2. cap.
3. in fine goueanus lib. 1. variarum lectionũ cap. 7. Otto
manus lib. 3. observat. cap. 23. in fine Cuiat. in paratitla
C. de usufructu et ff de usu et abitatione et de operis servorum
Pies. in principio inst. de adquisit. per arrogatione et mo
la in emtorio tt. 6. n. 10. et 11. Quo fit ut licet usufru
tus dividuus sit operæ tamen quæ eius naturam nõ sabent
neque in iure sed in facto consistunt divisione nõ admi
ttant. Neque refragat quod locari operæ possint et merce
des ex illis deductæ distribui nam id minus principaliter
et vel ut in cõsequentiã cõtingit propter nouum locatio
nis cõtractum ut colligit ex d. l. 3. ibi et ob operas mer
cedes ff de operis servorum. Opera enim ipsa primo et
per se ac directo cõsiderata solum servi offitium dicit
et res in nudo facto sive actu consistens d. l. 1. et §. ff de
operis libertorum d. l. 1. ff de operis servorum quod eff
icit ut merito individua esse senceat quemadmodum
in locatione et sabitatione cõtingere doctæ ostendunt
Cuiat. Eguinarius et Ottomanus s. relati

Quinto et ultimo ex superiori etiã observatio N.° 14.
ne

ne et causa ob quam facta nuda et simplicia individua
esse resoluimus non difficulter intelligere possumus cur
servitutes omnes reales et personales excepto usufructu
individuas esse dicant in ha l. 2. §. et harum et §. ex his
et in ha l. stipulationes in principio et in l. 2. l. pro parte
11. l. via itineris. 17. ff de servitutibus l. si unus. 29. l. via
constitui. 23. §. fin ff de servit. rust. l. si quis duas. 6.
§. si quis partem in principio ff comunia pred. l. et per
ius iurandum. 13. §. 1. j. de acceptilationibus l. heres 25. §
an ea ff familiae erciscundae d. l. 1. §. si usufructus et d.
l. si his qui quadringenta §. quaedam ff ad l. falcidiam
l. fideicomisso. 11. §. ult. versiculo ergo ff de legatis 3. l.
§. ff de usufructu l. usus pars. 20. ff de usu et habit. [illegible]
ta l. si quis unas. 32. ff de usufructu cum aliis quibus de
iure nostro convenit tx in l. 9. tit. 31. p. 3.

2